

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (U.N.E.S.C.O.) & ΟΙ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Π.Ο.Τ.Α. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ)

Σ.Δ.Ο. ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΠΑΝΑΓΑΚΗ Χ. ΔΙΟΝΥΣΙΑ (Α.Μ.3346)
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΠΑΤΡΑ 2006

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή.....	4
Πρόλογος	5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ U.N.E.S.C.O.

1.1 Ταυτότητα και σκοπός της UNESCO.....	12
1.2 Η UNESCO στη Ελλάδα.....	13
1.3 Η συμβολή της UNESCO στον Ελληνικό Τουρισμό.....	15
1.4 Περιγραφή των μνημείων.....	21
1.4.1. Ο Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα.....	21
1.4.2. Ο Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών.....	23
1.4.3. Η Ακρόπολη.....	26
1.4.4. Το βουνό Άθως	29
1.4.5. Μετέωρα.....	41
1.4.6. Τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης	42
1.4.7. Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου.....	54
1.4.8. Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου.....	56
1.4.9. Μιστράς.....	65
1.4.10. Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας.....	67
1.4.11. Δήλος.....	74
1.4.12. Τα Μοναστήρια Δαφνί στην Αττική, Όσιος Λουκάς στη Φωκίδα και νέα μονή στη Χίο.....	78
1.4.13. Σάμος - Πυθαγόρειον και Ηραίον.....	83
1.4.14. Βεργίνα.....	85
1.4.15. Μυκήνες.....	88
1.4.16. Πάτμος – το μοναστήρι Άγιος Ιωάννης και το σπήλαιο της Αποκάλυψης.....	90
1.5. Η επίσημη περιγραφή των μνημείων από τον οργανισμό της UNESCO.....	91
1.6. Στατιστικά στοιχεία.....	127
1.6.1. Στοιχεία τουριστικής κίνησης.....	127
1.6.2. Στοιχεία τουριστικών καταλυμάτων.....	130
1.7. Σχολιασμός.....	135

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Π.Ο.Τ.Α.)

2.1. Γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής για τη δημιουργία περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο.....	144
2.1.1. Ποσοτική και ποιοτική εικόνα του Ελληνικού τουρισμού.....	144
2.1.2. Οι Διεθνείς τάσεις στο χώρο του τουρισμού.....	146
2.1.3. Οι επιλογές της ισχύουσας τουριστικής πολιτικής.....	146
2.2. Ο σκοπός ύπαρξης των Π.Ο.Τ.Α.....	148
2.2.1. Το πρόβλημα της προσθήκης νέων κλινών στο υφιστάμενο δυναμικό – Η δημιουργία νέων τουριστικών προορισμών.....	149
2.3. Νομοθετικό πλαίσιο των Π.Ο.Τ.Α.	151
2.3.1. Ν-2545/97 (ΦΕΚ-254/Α/97) "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές" – Άρθρο 29(Π.Ο.Τ.Α.).....	151
2.3.2. Οροί – προϋποθέσεις ίδρυσης περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης.....	159
2.4. Π.Ο.Τ.Α. Μεσσηνίας.....	170
2.4.1. Νομός Μεσσηνίας.....	171
2.4.2. Δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης Ν. Μεσσηνίας.....	178
2.4.3. Οι μεγάλες τουριστικές επένδυσης.....	179
2.4.4. Ιστορικό της επένδυσης	180
2.4.5. Συνοπτική περιγραφή του προγράμματος της ΠΟΤΑ.....	182
2.4.6. Οι αναπτυξιακές επιδράσεις της ΠΟΤΑ στην περιοχή.....	182
2.5. Στατιστικά στοιχεία.....	182
2.5.1. Στοιχεία τουριστικής κίνησης Μεσσηνίας.....	183
2.5.2. Στοιχεία τουριστικών καταλυμάτων της περιοχής.....	185
2.6. Σχολιασμός.....	189

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σχολιασμός – Συμπεράσματα.....	195
Βιβλιογραφία – Πηγές.....	203
Δικτυακοί τόποι.....	204

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συνεντεύξεις.....	206
Στατιστικοί πίνακες.....	211

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή αποτελεί την προσπάθεια συγγραφής ενός επιστημονικού δοκιμίου, όπως αρμόζει στο μέγεθος και την σημασία μιας πτυχιακής εργασίας ενός Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος. Ασχολείται με την περιγραφή και την ανάλυση μεγάλου μέρους της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας και του προϊόντος της, μελετώντας το από δύο διαφορετικές σκοπιές.

Από τη μια πλευρά παρουσιάζονται τουριστικές περιοχές οι οποίες κοσμούνται με αξιοθέατα που φέρουν διεθνής διακρίσεις και παγκόσμια φήμη. Φήμη που οδήγησε στην γρήγορη και αναγκαία τουριστική τους ανάπτυξη. Τα αξιοθέατα αυτά είναι τα δημοφιλέστερα μνημεία της χώρας μας. Ο Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών, ο Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα, η Ακρόπολη, το βουνό Άθως, τα Μετέωρα, τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης, ο Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου, η Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου, ο Μιστράς, ο Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας, η Δήλος, τα Μοναστήρια Δαφνί στην Αττική, ο Όσιος Λουκάς στη Φωκίδα και η νέα μονή στη Χίο, η Σάμος - Πυθαγόρειων και Ηραίων, η Βεργίνα, οι Μυκήνες, η Πάτμος – το μοναστήρι Άγιος Ιωάννης και το σπήλαιο της Αποκάλυψης. Όλα αυτά είναι μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς που φέρουν την διεθνή αναγνώριση και προστασία του οργανισμού της U.N.E.S.C.O. Στην πλειοψηφία τους αποτελούν κλασικούς τουριστικούς προορισμούς από την αρχή της ιστορίας του τουρισμού της χώρας μας και κατέχουν ηγετικό ρόλο στον κλάδο.

Από την άλλη πλευρά παρουσιάζεται μια προσπάθεια ανάδειξης «εν δυνάμει» τουριστικών περιοχών, οι οποίες δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμα, ενώ διαθέτουν όλες τις δυνατότητες και τις καλλονές. Περιοχές που μπορούν να εξελιχθούν τουριστικά και να αποτελέσουν νέους προορισμούς. Για να γίνει αυτό βέβαια, κρίνεται αναγκαίο να δοθούν κίνητρα, καθώς και να υπάρξει μια ευνοϊκή μεταχείριση, η οποία έχει ήδη κατοχυρωθεί από το νομοσχέδιο των Π.Ο.Τ.Α. Πρόδρομος της προσπάθειας αυτής είναι η Π.Ο.Τ.Α. Μεσσηνίας, η οποία φαίνεται ως η σημαντικότερη επένδυση στον ελληνικό τουρισμό τις τελευταίες δεκαετίες και βρίσκεται στο στάδιο της υλοποίησής της.

Πρόκειται για μια βαθιά και κοπιαστική έρευνα στην ελληνική πραγματικότητα και την τουριστική εικόνα του σήμερα. Στην ισχύουσα πολιτική και νομοθεσία, στα προβλήματα που γίνονται τροχοπέδη και τρέφουν την κρίση των τελευταίων ετών, καθώς όμως και στις απεριόριστες δυνατότητες της χώρας μας στον τουρισμό. Τέλος, στις διεξόδους που πρέπει να αναπτύξουμε και να ακολουθήσουμε ώστε να κατακτήσουμε την διεθνή και εγχώρια αγορά.

Πρόλογος

Η Ελλάδα είναι ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς, παγκοσμίως. Τα πανέμορφα τοπία της, οι φιλικές και καθαρές της θάλασσες, το ήπιο κλίμα, η μοναδική ιστορική κληρονομιά καθώς και η πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία είναι τα πλεονεκτήματα που έχουν καταστήσει τη χώρα έναν ιδιαίτερα θελκτικό προορισμό για τον επισκέπτη-τουρίστα.

Μετά την επιτυχή διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 στην Αθήνα και την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων υποδομής, η Ελλάδα εισήλθε σε νέα ελπιδοφόρα εποχή. Η άρτια οργάνωση του μεγάλου αυτού αθλητικού γεγονότος, που άφησε άριστες εντυπώσεις στην παγκόσμια κοινότητα, ανέδειξε ανάγλυφα τις τεράστιες δυνατότητες της χώρας και απέδειξε ότι η Ελλάδα έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη και μεγάλων επιχειρηματιών στη διεθνή τουριστική και μη αγορά και σταδιακά καθιερώνεται ως ιδανική επιλογή-προορισμός για διεξαγωγή μεγαλύτερων ή μικρότερων συνεδρίων, διεθνών εκθέσεων, άλλων οργανωμένων εκδηλώσεων αλλά και μεγάλων επενδύσεων που εντάσσονται στη βιομηχανία του τουρισμού.

Πρόσφατα, με εξαγγελίες της, η ελληνική κυβέρνηση υπογράμμισε τη σημασία του Τουρισμού για την οικονομική ανάπτυξη του τόπου και περιέγραψε το πλαίσιο της νέας στρατηγικής, η οποία θα δημιουργήσει ένα πιο φιλικό κλίμα στον νέο επενδυτή. Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει τη σταδιακή απεμπλοκή των διαδικασιών δημιουργίας επενδύσεων από τις χρονοβόρες διαδικασίες της γραφειοκρατίας, τον εκσυγχρονισμό και τη σωστή χρήση των υφιστάμενων τουριστικών υποδομών, αλλά και το άνοιγμα σε νέες αναπτυσσόμενες αγορές του κόσμου μέσω μιας μοντέρνας επικοινωνιακής τουριστικής πολιτικής.

Οι μεσοπρόθεσμοι στόχοι που καλείται να υπηρετήσει η τουριστική πολιτική, είναι:

- Η αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν και η διατήρηση του επιπέδου της ποιότητας αυτής.
- Η υποστήριξη μιας τιμολογιακής πολιτικής ανταγωνιστικού επιπέδου.
- Η οργάνωση του τομέα της ενημέρωσης και των πωλήσεων.

Η αγορά του κόσμου κυριαρχείται από τους οικονομικούς κολοσσούς με το κεφάλαιο να αποδυναμώνει τις μικρότερες επιχειρήσεις. Η κατανάλωση και η επένδυση των χρημάτων γίνεται πάνω στην διακίνηση του κεφαλαίου και όχι πάνω σε πραγματικά αγαθά. Το μονοπώλιο, οι συμφωνίες των λίγων και ισχυρών εις βάρος των πολλών, η ανασφάλεια και κρίση των αγορών, η ταχύτητα των αλλαγών, η ειδίκευση και όλα τα άλλα προβλήματα της παγκόσμιας σκακιέρας είναι μόνο μέρος από τις πολλές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης σε όλους τους κλάδους όπως και στον τουρισμό.

Η σημερινή πραγματικότητα όπως την διαμορφώνουν οι σχέσεις, οι λειτουργίες και οι κανόνες των χωρών σε οικονομικό, πολιτικό, στρατιωτικό και πολιτισμικό επίπεδο αποτελεί το υπάρχον Παγκόσμιο Μοντέλο.

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης δεν άρχισε ούτε χθες ούτε σήμερα ούτε πριν από μία δεκαετία. Άρχισε από τότε που άνθρωποι από μία χώρα έστελναν τα προϊόντα τους, δια ξηράς ή θαλάσσης, σε άλλες χώρες προκειμένου να τα ανταλλάξουν με άλλα προϊόντα που δεν παρήγαν, αλλά επιθυμούσαν να προμηθευτούν. Με άλλα λόγια, η παγκοσμιοποίηση άρχισε από τότε που οι άνθρωποι ανακάλυψαν την αλήθεια του θεωρήματος ότι μέσα από οικιοθελείς ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών αυξάνεται η υλική ευημερία και βελτιώνεται η ποιότητα ζωής του μέσου πολίτη στις χώρες που συμμετέχουν. Για αυτό, οι δυνάμεις που προωθούν το άνοιγμα των οικονομιών και κοινωνιών στο διεθνές εμπόριο και στις άλλες πολυσχιδείς ανταλλαγές είναι σήμερα πανίσχυρες και καμία χώρα από μόνη της δεν είναι αρκετά δυνατή για να αντισταθεί.

Η παγκοσμιοποίηση έχει να κάνει με την διεθνή εξάπλωση της οικονομίας, της πληροφορίας, των αντιλήψεων, της συνεργασίας και όλων των άλλων παραγόντων και διαδικασιών που εμπλέκονται στην επαφή και την αλληλεπίδραση των ανθρώπων και των λαών καθ' όλη την ιστορία του κόσμου. Το μέγεθος και η ταχύτητα της αλληλεπίδρασης αυτής έχει αυξηθεί και συνεχίζει να αυξάνεται με το πέρασμα του χρόνου, μέσα από τις νέες αντιλήψεις και τεχνολογίες, κάτι που δείχνει ξεκάθαρα ότι ο χρόνος έχει βοηθήσει την διόγκωση της επίδρασης της παγκοσμιοποίησης ως διεθνούς παράγοντα εξέλιξης και επιρροής της ζωής.

Διεθνείς φορείς δημιουργήθηκαν για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα και να προστατέψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα στην εργασία (, το διεθνές εμπόριο, το περιβάλλον, την παγκόσμια οικονομία ,την σταθερότητα και ασφάλεια του πλανήτη καθώς και την πολιτιστική μας κληρονομιά(U.N.E.S.C.O.).

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένας ευρύς όρος που χρησιμοποιείται για να αναφερθεί στη διεθνή οικονομική εξάπλωση καθώς επίσης και στις αλληλοεξαρτώμενες, οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες που ακολουθούν τη ροή των ανθρώπων, του κεφαλαίου, των αγαθών, της πληροφορίας, των ιδεών, των επικρατέστερων αντιλήψεων, τις αξίες στη συνεχή εξάπλωση και αύξηση των συνόρων. Ένα από τα ευρέως αναγνωρίσιμα οφέλη είναι η βελτιωμένη πρόσβαση στην πληροφόρηση. Νέες και πιο γρήγορες μέθοδοι επικοινωνίας, η εμπορική αύξηση των αγαθών, των υπηρεσιών, της τεχνολογίας και δυναμικών προτύπων, διεθνών ταξιδιών και μετανάστευσης οδήγησαν στη δημιουργία ενός «Παγκόσμιου Χωριού».

Ο χρόνος που πέρασε βοήθησε τον άνθρωπο και την αλληλεπίδρασή του με τις κοινότητες του κόσμου, όμως οι ρυθμοί της εξέλιξης της δεν είχαν από την αρχή την ίδια ταχύτητα. Η Παγκοσμιοποίηση, με τη μορφή της εξάπλωσης της οικονομίας, της συνεργασίας και των ιδεών, στην πραγματικότητα ξεκίνησε από πολύ παλιά με αποτέλεσμα να μην είναι μια αποκλειστική έννοια του παρόντος και της ανάπτυξης αλλά ένας παράγοντας της ανθρώπινης εξέλιξης με τις δικές του θετικές και αρνητικές επιδράσεις σε όλους τους κλάδους όπως και στον τουρισμό.

Η ιστορία θέλει τις κοινότητες των ανθρώπων από παλιά να έρχονται σε επαφή, να επικοινωνούν, να συνεργάζονται, να ανταλλάσσουν γνώσεις και αγαθά και να επηρεάζονται από την ίδια τους την αλληλεπίδραση παίρνοντας στοιχεία η μία από την άλλη. Η εξάπλωση αυτή της επαφής και της επιρροής έχει ξεκινήσει σχεδόν μαζί με την ιστορία της ίδιας της επικοινωνίας των ανθρώπων και το μόνο που έχει αλλάξει ουσιαστικά είναι ο τρόπος, ο όγκος και η ταχύτητα. Αυτά τα τρία στοιχεία έχουν ενισχύσει τόσο πολύ την δύναμη και την εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης ώστε πλέον είναι ένα φαινόμενο το οποίο συγκεντρώνει την προσοχή του πλανήτη.

Η σημερινή μορφή του φαινομένου είναι η πιο μαζική και σαρωτική, σε έκταση, όλων των εποχών. Ο τρόπος που επηρεάζει τον κόσμο σήμερα είναι ένας συνδυασμός από σχεδόν όλα τα μέσα και όλους τους παράγοντες της επαγγελματικής, κοινωνικής, πολιτικής, ιδιωτικής και καθημερινής ζωής. Η αλληλεπίδραση των πολιτισμών φέρνει επανάσταση σε αξίες και αντιλήψεις. Η πολιτική του κράτους παντρεύεται με την πολιτική της συμμαχίας των διεθνών πολιτικών και στρατιωτικών οργανισμών και έρχεται σε επαφή με την περίπλοκη διεθνή πολιτική. Η οικονομία της χώρας επηρεάζει και επηρεάζεται από την οικονομία της περιοχής και του υπόλοιπου κόσμου. Η κοινωνία

παρακολουθεί και προσαρμόζει τα πιστεύω της σύμφωνα με τις απαιτήσεις των εποχών. Η ιδιωτική ζωή και η πληροφορία τρέχουν σε νέες ταχύτητες. Η καθημερινότητα έχει αλλάξει για πάντα.

Η παγκόσμια επικοινωνία, διαχειρίζεται την πληροφορία μέσω του διαδικτύου και των μέσων μαζικής ενημέρωσης με αποτέλεσμα να διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις της κοινής γνώμης πάνω σε θέματα του κάθε κλάδου αλλά και σε γενικότερα ζητήματα. Η ανάπτυξη και η επίδραση της επικοινωνίας είναι τέτοια πλέον ώστε κάθε κλάδος, όπως και ο τουρισμός, έχει τη δική του επικοινωνιακή δράση και πολιτική.

Οι γενικοί αυτοί τομείς των επιδράσεων διαμορφώνουν το κλίμα στο οποίο πρέπει να κινηθεί κάθε ιδιαίτερο επαγγελματικό ή άλλο σώμα για να προσαρμοστεί και να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου. Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση ως φαινόμενο θεωρείται από πολλούς μια θετική στροφή για την ανθρωπότητα, όχι μόνο επαγγελματικά αλλά σε αρκετά επίπεδα. Το όραμα ενός ενωμένου ισχυρού πολιτισμένου κόσμου είναι μια εικόνα που στο παρελθόν δεν ολοκληρώθηκε με κανέναν άλλο τρόπο.

Η ανάπτυξη, υπαγορεύει στον κάθε κλάδο ότι πρέπει να ακολουθεί τους ρυθμούς του ανταγωνισμού και της εξέλιξης. Η παγκόσμια ανάπτυξη επιδρά σε πολλούς τομείς στο κάθε επάγγελμα, στις απαιτήσεις αλλά και τις υπηρεσίες που προσφέρει το επάγγελμα. Η ανάπτυξη καθορίζει την ποιότητα, την βιωσιμότητα και συνεπώς και το μέλλον σε κάθε τομέα, όπως και στον τουρισμό.

Ο τουριστικός κλάδος αποτελεί για την Ελλάδα μία από τις κύριες πηγές του εθνικού της πλούτου, καθώς συνεισφέρει ετησίως περισσότερο από το 18% στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π., δημιουργεί περίπου 800.000 θέσεις εργασίας και συμβάλει αποφασιστικά στην περιφερειακή ανάπτυξη και την οικονομία. Σχεδόν 800.000 εργαζόμενοι και υπάλληλοι στην Ελλάδα – δηλαδή 1 στους 5 – εργάζονται σε τομείς που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τον τουρισμό.

Ο τουρισμός είναι ο μοναδικός ταχύτατα αναπτυσσόμενος τομέας της διεθνούς οικονομίας, στον οποίο η χώρα μας έχει πρωταγωνιστική παρουσία. Η Ελλάδα θα μπορούσε να βρισκόταν σήμερα πολύ πιο ψηλά στην παγκόσμια κατάταξη του τουρισμού. Δυστυχώς όμως, ακόμα «τρέχει» για να συμβαδίσει με το μοντέλο άλλων αναπτυσσόμενων τουριστικών προορισμών, ενώ οι περισσότερες μικρομεσαίες τουριστικές επιχειρήσεις της υστερούν σε επαγγελματισμό και ενημέρωση των σύγχρονων μεθόδων της τουριστικής επιστήμης.

Η ταυτότητα είναι ένα ευαίσθητο και πολλές φορές παραμελημένο ζήτημα καθώς πολλοί κλάδοι, όπως και ο τουρισμός, σήμερα αλλάζουν και προσαρμόζονται με βάση την επιβίωση και το κέρδος και όχι τον χαρακτήρα και την ποιότητα, έννοιες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να θεωρούνται εξίσου σημαντικοί παράγοντες για την λειτουργική επιβίωση του κλάδου στην χώρα μας.

Η Ελλάδα είναι μια πολύμορφη χώρα η οποία προσφέρεται για τα περισσότερα είδη τουρισμού. Η ποικιλία της γεωφυσικής της ταυτότητας μπορεί να μαγέψει και τον πιο απαιτητικό επισκέπτη, συνδυάζοντας βουνό και θάλασσα.

Ο πλούτος και η ποικιλία των ελληνικών θαλασσών, τα ατελείωτα χιλιόμετρα των ελληνικών ακτών και τα χιλιάδες ελληνικά νησιά, οι

προστατευμένες θαλάσσιες περιοχές χιλιάδων τετραγωνικών χιλιομέτρων, το ήπιο κλίμα, τα υψηλά ποσοστά ηλιοφάνειας και το ενδιαφέρον και εναλλασσόμενο τοπίο της αλλά κυρίως η ιστορία της, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό τουριστικό προορισμό.

Τα πρώτα ίχνη ανθρώπινης κατοίκησης στον ελληνικό χώρο εμφανίζονται, ήδη, από την Παλαιολιθική εποχή (120.000 – 10.000 π.Χ. περίπου).

Κατά την ακόλουθη Νεολιθική εποχή (7.000 – 3.000 π.Χ. περίπου) εμφανίζεται ανθηρός πολιτισμός στον ελληνικό χώρο. Πληθώρα νεολιθικών οικισμών και νεκροταφείων έχουν αποκαλυφθεί σε Θεσσαλία (Σέσκλο, Διμήνι), Μακεδονία, Πελοπόννησο κ.α.

Η αρχή της εποχής του Χαλκού (3000-1100 π.Χ. περίπου) σηματοδοτείται από την εμφάνιση των πρώτων αστικών κέντρων στον αιγαιακό χώρο (Πολιόχνη Λήμνου). Ανθηροί οικισμοί εντοπίζονται σε Κρήτη, ηπειρωτική Ελλάδα, Κυκλάδες και Βορειοανατολικό Αιγαίο, περιοχές στις οποίες αναπτύσσονται χαρακτηριστικά πολιτισμικά μορφώματα. Στην αρχή της 2ης χιλιετίας π.Χ. εμφανίζονται στην μινωική Κρήτη οργανωμένες ανακτορικές κοινωνίες και ως συνακόλουθο αυτών τα πρώτα συστήματα γραφής. Οι Μινωίτες, με κέντρο το ανάκτορο της Κνωσού, δημιουργούν δίκτυο επαφών με λαούς της Ανατολικής Μεσογείου, υιοθετούν στοιχεία και επηρεάζουν με τη σειρά τους αποφασιστικά τους πολιτισμούς στην ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου.

Στην ηπειρωτική Ελλάδα, οι Μυκηναίοι Έλληνες, επωφελοόμενοι από τις καταστροφές που προκάλεσε στην Κρήτη η έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης (1500 π.Χ. περίπου), αναλαμβάνουν δράση και γίνονται η ηγετίδα δύναμη στον αιγαιακό χώρο κατά τους τελευταίους αιώνες της 2ης χιλιετίας π.Χ. Οι μυκηναϊκές ακροπόλεις σε Μυκήνες, Τίρυνθα, Πύλο, Θήβα, Γλα, Αθήνα και Ιωλκό αποτελούν τους πυρήνες γραφειοκρατικά οργανωμένων βασιλείων. Εκτεταμένες καταστροφές των μυκηναϊκών κέντρων γύρω στο 1200 π.Χ. οδήγησαν σε παρακμή το μυκηναϊκό πολιτισμό και προκάλεσαν μετακινήσεις πληθυσμών προς τα μικρασιατικά παράλια και την Κύπρο (Α΄ Ελληνικός αποικισμός).

Μετά από δύο περίπου αιώνες οικονομικής και πολιτιστικής δυσπραγίας, που είναι γνωστοί και ως Σκοτεινοί Χρόνοι (1150 – 900 π.Χ.), ακολουθεί η Γεωμετρική περίοδος (9ος – 8ος αι. π.Χ.), κατά την οποία αρχίζει η ελληνική αναγέννηση. Σηματοδοτείται από τη μορφοποίηση των ελληνικών πόλεων-κρατών, τη δημιουργία του ελληνικού αλφαβήτου και τη σύνθεση των ομηρικών επών (τέλος 8ου αι. π.Χ.). Οι ακόλουθοι αρχαϊκοί χρόνοι (7ος – 6ος αι. π.Χ.) υπήρξαν εποχή μεγάλων κοινωνικών και πολιτικών αλλαγών. Οι ελληνικές πόλεις-κράτη δημιουργούν αποικίες έως την Ισπανία στα δυτικά, τη Μαύρη Θάλασσα στα βόρεια και τη Β. Αφρική στα νότια (Β΄ ελληνικός αποικισμός) και θέτουν τις βάσεις για την ακμή των κλασικών χρόνων. Οι κλασικοί χρόνοι (5ος – 4ος αι. π.Χ.) σφραγίζονται από την πνευματική και πολιτική κυριαρχία της Αθήνας, ώστε το δεύτερο μισό του 5ου αι. π.Χ. να αναφέρεται ως ο «Χρυσός Αιώνας» του Περικλή. Με το τέλος του Πελοποννησιακού Πολέμου, το 404 π.Χ., η Αθήνα χάνει την ηγεμονική της θέση.

Νέες δυνάμεις αναδύονται κατά τον 4ο αι. π.Χ. Με το Φίλιππο το Β΄ και το γιο του Αλέξανδρο οι Μακεδόνες αρχίζουν να παίζουν ηγετικό ρόλο στον ελληνικό χώρο. Η εκστρατεία του Αλεξάνδρου στην Ανατολή και η κατάκτηση εδαφών

έως τον Ινδό ποταμό αλλάζει άρδην τα δεδομένα του τότε γνωστού κόσμου. Με το θάνατο του Αλεξάνδρου τα εδάφη της αχανούς αυτοκρατορίας που δημιούργησε μοιράζονται μεταξύ των στρατηγών του και δημιουργούνται τα βασίλεια που θα κυριαρχήσουν κατά τους ελληνιστικούς χρόνους (3ος – 1ος αι. π.Χ.). Την εποχή αυτή οι ελληνικές πόλεις διατηρούν σχετική αυτονομία, αλλά δεν διαθέτουν την παλιά τους δύναμη και αίγλη. Η εμφάνιση των Ρωμαίων στο προσκήνιο και η οριστική κατάκτηση του ελληνικού χώρου το 146 π.Χ. μετέτρεψε την Ελλάδα σε τμήμα της αχανούς Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους (1ος αι. π.Χ. – 3ος αι. μ.Χ.) οι περισσότεροι Ρωμαίοι αυτοκράτορες, θαυμαστές του ελληνικού πολιτισμού, θα ευεργετήσουν τις ελληνικές πόλεις, κατεξοχήν δε την Αθήνα. Με την περιοδεία του Αποστόλου Παύλου κατά τον 1ο αι. μ.Χ. διαδίδεται ο χριστιανισμός στον ελληνικό χώρο, η νέα θρησκεία που σταδιακά θα εκτοπίσει τη λατρεία του Δωδεκάθεου.

Ο σημερινός επισκέπτης της χώρας έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τα «αποτυπώματα» της ελληνικής ιστορίας από την Παλαιολιθική εποχή ως την Ρωμαϊκή περίοδο στους εκατοντάδες αρχαιολογικούς χώρους, καθώς και τα αρχαιολογικά μουσεία και συλλογές, που βρίσκονται διάσπαρτα σ' όλη την επικράτεια (ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα).

Η απόφαση του Μεγάλου Κωνσταντίνου να μεταφέρει την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη (324 μ.Χ.) οδήγησε στη μετατόπιση του κέντρου βάρους στο ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας. Η μεταφορά αυτή σηματοδοτεί την αρχή των βυζαντινών χρόνων, κατά τους οποίους η Ελλάδα αποτελεί περιοχή της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Μετά το 1204, έτος κατάληψης της Κωνσταντινούπολης από Δυτικούς σταυροφόρους, τμήματα του ελληνικού χώρου μοιράζονται σε Δυτικούς ηγεμόνες ενώ οι Βενετοί καταλαμβάνουν καίριες θέσεις στον αιγαιακό χώρο (νησιά ή παράλιες πόλεις), προκειμένου να ελέγχουν τους εμπορικούς δρόμους. Η ανακατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Βυζαντινούς το 1262, σηματοδοτεί την τελευταία φάση ζωής της αυτοκρατορίας. Οι Οθωμανοί αρχίζουν να καταλαμβάνουν σταδιακά τα εδάφη της από το 14ο αι. μ.Χ. για να ολοκληρώσουν την κατάλυση της αυτοκρατορίας με την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης το 1453. Η Κρήτη ήταν το τελευταίο τμήμα του ελληνικού χώρου που κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς το 1669. Ακολουθούν τέσσερις περίπου αιώνες Οθωμανικής κυριαρχίας μέχρι την έναρξη της ελληνικής Επανάστασης το 1821.

Από τη βυζαντινή περίοδο και τους χρόνους της Οθωμανικής κυριαρχίας, σώζονται σήμερα αναρίθμητα μνημεία, όπως είναι οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια, οθωμανικά κτήρια, γοητευτικά βυζαντινά και φραγκικά κάστρα, ποικίλα άλλα μνημεία αλλά και παραδοσιακοί οικισμοί, αρκετοί από τους οποίους διατηρούν την οθωμανική και εν μέρει βυζαντινή διάρθρωσή τους.

Έπακόλουθό της ελληνικής Επανάστασης ήταν η δημιουργία, το 1830, ανεξάρτητου ελληνικού βασιλείου, με περιορισμένη όμως επικράτεια. Νέα εδάφη με συμπαγείς ελληνικούς πληθυσμούς θα ενταχθούν σταδιακά στο ελληνικό κράτος κατά τη διάρκεια του 19ου και στις αρχές του 20ου αι. Η

Ο πλούτος των πολιτιστικών αλλά και των οικολογικών πόρων, βιοτικών και αβιοτικών αποτελούν ιδιαίτερο συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας μας για όσους ενδιαφέρονται για τη διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας, της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων. Οι πόροι αυτοί

χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία, σπανιότητα και ιδιαιτερότητα και βρίσκονται σε τόπους αρκετοί από τους οποίους έχουν ήδη χαρακτηριστεί ως προστατευμένοι.

Στη χώρα μας υπάρχουν 16 προστατευόμενα μνημεία από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της U.N.E.S.C.O που τα έχει καταστήσει παγκοσμίως γνωστά και για το λόγο αυτό είναι εξαιρετικά δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί. Είναι διάσπαρτα στον ελλαδικό χώρο και αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης εδώ και πολλά χρόνια. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν τον κορμό της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας. Στο πρώτο μέρος της εργασίας αυτής αναλύονται τα 16 αυτά μνημεία ως τουριστικοί προορισμοί μελετώντας την ανταγωνιστικότητα τους στο στίβο της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας.

Η Ελλάδα διαθέτει αφθονία πόρων για την προσέλκυση τουριστικού ρεύματος προσανατολισμένου σε οικολογικά και σε πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Παρόλα ταύτα παρουσιάζεται πρόβλημα προσθήκης νέων κλινών στο υφιστάμενο δυναμικό με συνέπια την ανάγκη δημιουργίας νέων τουριστικών προορισμών.

Το 1997 ψηφίστηκε στην Ελληνική βουλή ένα νομοσχέδιο με σκοπό και στόχο να λύσει το πρόβλημα αυτό - (N-2545/97 (ΦΕΚ-254/A/97) - "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές" - Άρθρο 29, περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, Π.Ο.Τ.Α. Όπως προείπαμε , τη σημαντικότερη επένδυση στον ελληνικό τουρισμό τις τελευταίες δεκαετίες, η υλοποίηση της οποίας θα αλλάξει την ευρύτερη περιοχή, αποτελεί η ΠΟΤΑ Μεσσηνίας. Το στοιχείο που την ξεχωρίζει δεν είναι μόνο το ύψος της επένδυσης. Είναι επίσης το γεγονός ότι με την υλοποίησή της δημιουργείται όχι απλώς ένα υπερσύγχρονο συγκρότημα αναψυχής αλλά ένας αυτόνομος τουριστικός προορισμός. Με την νομική περιγραφή και την τουριστική ανάλυση των ΠΟΤΑ ασχολείται το δεύτερο μέρος της εργασίας αυτής.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΗΣ U.N.E.S.C.O.

1.1 Ταυτότητα και σκοπός της U.N.E.S.C.O.

U.N.E.S.C.O. σημαίνει United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization που στα ελληνικά μεταφράζεται ως οργανισμός ηνωμένων εθνών για την εκπαίδευση, την επιστήμη και τον πολιτισμό.

Η UNESCO είναι ένας διακυβερνητικός Οργανισμός, που ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945 αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο στο πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Μέχρι τις 19 Οκτωβρίου 1999 αριθμούσε στα 188 Κράτη-μέλη. Έχει έδρα το Παρίσι και διαθέτει 73 παραρτήματα σ' όλο τον κόσμο.

Σκοπός της UNESCO είναι η συνεισφορά στην παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια με την προώθηση της συνεργασίας των εθνών μέσα από την εκπαίδευση, τις επιστήμες και την κουλτούρα με σκοπό να προωθήσει σε παγκόσμιο επίπεδο το σεβασμό για τη δικαιοσύνη, την αίσθηση του Δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών που έχουν επιβεβαιωθεί για τους λαούς του κόσμου χωρίς διάκριση φυλής, φύλλου, γλώσσας ή θρησκείας.

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO ιδρύθηκε το 1992 και έχει την ευθύνη της εφαρμογής της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς που υιοθετήθηκε το 1972.

Η Σύμβαση καθορίζει το είδος των φυσικών και πολιτιστικών μνημείων (World Heritage sites) τα οποία συμπεριλαμβάνονται στον κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage List) καθώς και το ρόλο των Κρατών-μελών στην προστασία και συντήρησή τους.

Υπογράφοντας τη Σύμβαση κάθε Κράτος-μέλος δεσμεύεται να προστατεύει όχι μόνο τα μνημεία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της επικράτειάς του αλλά και όλη την εθνική του Κληρονομιά.

Μέχρι σήμερα 167 Κράτη-μέλη, ανάμεσα σ' αυτά και η Ελλάδα, έχουν υπογράψει τη Σύμβαση.

Μέχρι τον Ιανουάριο 2002, ο κατάλογος της Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιέχει 721 μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς χρηματοδοτεί τα Κράτη-μέλη για να προστατεύουν την πολιτιστική τους κληρονομιά.

Η αποστολή της UNESCO είναι:

- Να ενθαρρύνει τα διάφορα κράτη να υπογράψουν τη Συνθήκη του 1972 και να εξασφαλίσουν την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς τους.
- Να ενθαρρύνει τα κράτη – μέλη της Συνθήκης να προτείνουν περιοχές μέσα στην επικράτειά τους για να συμπεριληφθούν στον κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.
- Να ενθαρρύνει τα κράτη – μέλη της Συνθήκης να δημιουργήσουν συστήματα ελέγχου, που θα αναφέρουν σε τακτική βάση την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η προστασία των χωρών της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της επικράτειάς τους.
- Να βοηθήσει τα κράτη – μέλη να προστατεύσουν τις χώρες της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, παρέχοντας τεχνική βοήθεια και επαγγελματική εκπαίδευση.

- Να προωθήσει την παρουσία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.
- Να ενθαρρύνει τη διεθνή συνεργασία για τη διαφύλαξη της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.

1.2 Η UNESCO στη Ελλάδα

Συμμετοχή και καθεστώς της Ελλάδας

Η Ελλάδα περιλαμβάνεται μεταξύ των είκοσι Ιδρυτικών κρατών-μελών που υπέγραψαν το 1946 τον καταστατικό Χάρτη του Παγκόσμιου Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (U.N.E.S.C.O) που υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης του Λονδίνου, το Νοέμβριο του έτους 1945, και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Νοεμβρίου 1946. Από τότε η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση και την υλοποίηση του Προγράμματος της ΟΥΝΕΣΚΟ έχοντας διατελέσει τέσσερις φορές μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου της και μέλος της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην εξαετία 1997-2003.

Τα τελευταία χρόνια συμμετέχει ενεργά στις ακόλουθες Διακυβερνητικές Επιτροπές: α) Επιτροπή για την Επιστροφή των Πολιτιστικών Αγαθών στις χώρες προέλευσής τους ή την απόδοσή τους σε περίπτωση παράνομης κτήσης (PRBC), β) Επιτροπή για τη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό (CIGEPS), γ) Επιτροπή του Προγράμματος Διαχείρισης για τον Κοινωνικό Μετασχηματισμό (MOST), δ) Εκτελεστική Επιτροπή για τη Διεθνή Εκστρατεία για τη δημιουργία Μουσείου της Νουβίας στο Ασσουάν, και Εθνικού Μουσείου του Αιγυπτιακού Πολιτισμού στο Κάιρο, και ε) Διεθνές Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη της Επικοινωνίας (IPDC) και στ) Διακυβερνητική Επιτροπή Ωκεανογραφίας (IOC).

Οι θέσεις της Ελλάδος στα μείζονα ζητήματα που απασχολούν την ΟΥΝΕΣΚΟ

Από το 2004, η Ελλάδα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των Σχεδίων των δύο Συμβάσεων που εκπονούνται την εποχή αυτή στα πλαίσια της ΟΥΝΕΣΚΟ. Ειδικότερα:

Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το θέρους του 2004, πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2004 στη Βουλιαγμένη η Δ΄ Διάσκεψη Υπουργών & Υψηλών Αξιωματούχων για τη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό υπό την προεδρία του Έλληνα Υφυπουργού κ. Γ. Ορφανού. Στο πλαίσιο αυτό, οι Υπουργοί εξέφρασαν την πολιτική βούληση των κυβερνήσεων να προωθηθεί το σχέδιο Σύμβασης κατά της Φαρμακοδιέγερσης, το οποίο και αναμένεται να τεθεί προς υιοθέτηση στη Γενική Διάσκεψη της ΟΥΝΕΣΚΟ (Οκτώβριος 2005).

Σχέδιο Σύμβασης για την Προστασία της Πολυμορφίας των Πολιτιστικών Θεμάτων και Καλλιτεχνικών Εκφάνσεων

Κατά την επεξεργασία του σχεδίου της Σύμβασης αυτής για την πολιτιστική διαφορετικότητα η ελληνική αντιπροσωπεία συνέβαλε ουσιαστικά στο συντονισμό των κοινοτικών θέσεων, που εκφράσθηκαν από τους εκπροσώπους της Λουξεμβουργιανής Προεδρίας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Τελικά, ολοκληρώθηκε η επεξεργασία του κειμένου της Σύμβασης κατά την τελευταία συνεδρίαση της Γ΄ Διακυβερνητικής Συνάντησης

Εμπειρογνομόνων στο Παρίσι (25/5-4/6) και αναμένεται να υποβληθεί προς υιοθέτηση στη Γενική Διάσκεψη της ΟΥΝΕΣΚΟ τον Οκτώβριο του 2005.

Σε ότι αφορά στα τρέχοντα ζητήματα που απασχολούν τον Οργανισμό η Ελλάδα υποστηρίζει ιδιαίτερα, μεταξύ άλλων, τις προσπάθειες της ΟΥΝΕΣΚΟ που αναφέρονται στον Πολιτισμό τόσο στα πλαίσια της Σύμβασης του 1972 για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς όσο και γενικότερα, όπως π.χ στην προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στο Αφγανιστάν και ειδικότερα σε ότι αφορά στο Μουσείο της Καμπούλ, κ.α.

Δεκαέξι ελληνικοί χώροι περιλαμβάνονται στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ.

Ως προς τα Γλυπτά του Παρθενώνα, η Ελλάδα συμμετέχει λίαν ενεργά στις εργασίες της Διακυβερνητικής Επιτροπής της ΟΥΝΕΣΚΟ για τη «Επιστροφή των Πολιτιστικών Αγαθών στις χώρες προέλευσης τους ή την απόδοση τους σε περίπτωση παράνομης οικειοποίησης».

Το θέμα αυτό απασχολεί το Διεθνή Οργανισμό από το έτος 1984 όταν η τότε Υπουργός Πολιτισμού Μελίνα ΜΕΡΚΟΥΡΗ προώθησε το ελληνικό αίτημα στο πλαίσιο της σχετικής Διακυβερνητικής Επιτροπής της ΟΥΝΕΣΚΟ για τη «Επιστροφή των Πολιτιστικών Αγαθών στις χώρες προέλευσης τους ή την απόδοση τους σε περίπτωση παράνομης οικειοποίησης».

Τον Απρίλιο του 2003, πραγματοποιήθηκε στην Έδρα της ΟΥΝΕΣΚΟ στο Παρίσι, Έκθεση, η οποία αποτελείται από φωτογραφίες που απεικονίζουν τα γλυπτά του Παρθενώνα, τόσο στην Αθήνα όσο και στο Λονδίνο, όπως αυτά θα φαίνονται μετά την επανένωσή τους. Η έκθεση αυτή, απέσπασε την προσοχή και το ενδιαφέρον της Διεθνούς Κοινότητας και ενίσχυσε τις ελληνικές και διεθνείς προσπάθειες για την επανένταξη στον Παρθενώνα των τμημάτων των γλυπτών του.

Η Ελλάδα έχει θεσπίσει από κοινού με την ΟΥΝΕΣΚΟ το Διεθνές Βραβείο «ΟΥΝΕΣΚΟ-Μελίνα Μερκούρη» για τη διάσωση και διαχείριση των πολιτιστικών τοπίων (UNESCO-GRECE)», που απονέμεται κάθε δύο έτη, και θα απονεμηθεί το φθινόπωρο του 2005 για 4η φορά.

Η Ελληνική Εθνική Επιτροπή για την ΟΥΝΕΣΚΟ βρίσκεται στο στάδιο της αναδιοργάνωσης. Η νέα της Πρόεδρος είναι η κα Μαρία-Αικατερίνη Παπαχριστοπούλου-Τζιτζικώστα.

Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την προώθηση της επιστροφής των πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσης τους ή της επιστροφής τους σε περίπτωση παράνομης κτήσης,

Εκφράζοντας την ανησυχία της για την επίλυση του ζητήματος των Γλυπτών του Παρθενώνα,

Λαμβάνοντας υπόψη τις προηγούμενες Συστάσεις της UNESCO σχετικά με την επιστροφή των Γλυπτών του Παρθενώνα, που βρίσκονται στο Λονδίνο, στη χώρα προέλευσής τους

Λαμβάνει υπόψη τη συνάντηση που έλαβε χώρα μεταξύ του ελληνικού και του βρετανικού Υπουργείου Πολιτισμού παρουσία εκπροσώπου της UNESCO το 2003 και αυτή που έλαβε χώρα το 2005.

Λαμβάνει υπόψη τη συνεχιζόμενη συνεργασία ανάμεσα στο Βρετανικό Μουσείο και σε Ελληνικά Μουσεία, γεγονός που θα αποτελέσει πιλοτικό πρότυπο για την συνεργασία σχετικά με την με την έκθεση και την παρουσίαση των Μαρμάρων του Παρθενώνα.

Λαμβάνει υπόψη την ανέγερση του Νέου Μουσείου Ακρόπολης. Και προσκαλεί τον Γενικό Διευθυντή, πρώτον, να ενθαρρύνει την περαιτέρω ανταλλαγή εξειδικευμένων πληροφοριών στους τομείς εκπαίδευσης, έρευνας και μουσειολογίας, και δεύτερον να συνδράμει στην διευκόλυνση των περαιτέρω συναντήσεων ανάμεσα στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ελλάδα πριν την επόμενη σύνοδο της Επιτροπής, με στόχο να λυθεί το ζήτημα των Γλυπτών του Παρθενώνα, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τις ευαισθησίες και των δύο πλευρών.

1.3 Η συμβολή της U.N.E.S.C.O στον Ελληνικό Τουρισμό

Πυκνό πλέγμα αρχαιολογικών χώρων καλύπτει ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Μετά τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους άρχισε να εκδηλώνεται αυξημένο ενδιαφέρον για την ανάδειξη της εθνικής μας κληρονομιάς από την παγκόσμια κοινότητα. Ανασκαφική δραστηριότητα παρουσιάστηκε ήδη από το δεύτερο μισό του 19ου αι. τόσο από την ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία όσο και από τις ξένες αρχαιολογικές Σχολές (Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο). Την εποχή αυτή βέβαια το ενδιαφέρον στρεφόταν κυρίως προς τις θέσεις των κλασικών χρόνων. Έτσι οι αποστολές των ξένων αρχαιολογικών σχολών ανέσκαψαν σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους, εντοπισμένους ήδη από καιρό (π.χ. Δελφούς και Δήλο η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Ολυμπία το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο). Από ελληνικής πλευράς, πρωτοπόρος υπήρξε ο Έφορος Αρχαιοτήτων Χρ. Τσουντας, ο οποίος ανέδειξε πολλές θέσεις των προϊστορικών και πρωτοϊστορικών χρόνων, ανασκάπτοντας στις Μυκήνες (ανάκτορο, θολωτοί και θαλαμοειδείς τάφοι), στις Κυκλάδες και στη Θεσσαλία (νεολιθικές ακροπόλεις Διμηνίου και Σέσκλου). Τα μνημεία αυτά είναι χρέος μας να τα προστατεύσουμε και να τα προβάλλουμε όπως τους αξίζουν. Ο διεθνής_διακυβερνητικός Οργανισμός της U.N.E.S.C.O. συμβάλει ουσιαστικά και κύρια στο έργο αυτό όσων αφορά τα 16 μνημεία που έχει αναγνωρίσει μέχρι σήμερα .

Ζούμε σε μια εποχή που η υπερπαραγωγική δραστηριότητα δημιουργεί ανάγκες για καταναλωτικά κύματα, τόσο ισχυρά ώστε να καλύψουν τις αποπροσανατολισμένες ανάγκες του ανθρώπου. Σε αυτή την εποχή, ακούμε λέξεις όπως τουριστική βιομηχανία και τουριστικό προϊόν, υπηρεσίες ,ανταγωνισμός ,ελεύθερη αγορά ,παγκόσμια αγορά και διαφημίσεις .Εκατομμύρια διαφημίσεων εκατομμυρίων μορφών ,φαινόμενο σύγχρονο που η τεχνολογική πρόοδος το έφερε στην πρώτη γραμμή της καθημερινότητας μας . Ο σύγχρονος άνθρωπος δέχεται καταιγισμό μηνυμάτων που σκοπό έχουν να διαμορφώνουν την τάση του καταναλωτή και να δημιουργούν αγοραστικό κοινό για τα χιλιάδες τουριστικά προϊόντα .

«Όταν η λέξη - διαφήμιση -ηχεί στα αυτιά μου ,μοιάζει τόσο οικία που φωλιάζει κατευθείαν στο υποσυνείδητό μου ,υπάρχει εκεί, μέχρι κάτι να την ενεργοποιήσει » .

Για την τουριστική περίοδο 1999-2000, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού είχε διαθέσει συνολικά πιστώσεις μόνο 10 δισεκατομμυρίων δραχμών για τη διαφήμιση του ελληνικού τουρισμού στο εξωτερικό, ενώ στην

εξαετία 2000-2006 θα επενδυθούν στον τομέα του τουρισμού, 600 δισεκατομμύρια ευρώ περίπου στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ.

Ο ορθολογικός ανασχεδιασμός του διαφημιστικού προγράμματος, πρέπει και μπορεί να γίνει με τον καθορισμό στόχων που να οδηγούν σε νέα στρατηγική επικοινωνίας σύμφωνα με τους κανόνες διαφήμισης και τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας. Ο συνδυασμός τους είναι ένα εργαλείο μεγιστοποίησης του επιθυμητού αποτελέσματος.

Μερικοί βασικοί κανόνες που πρέπει να τηρούνται είναι:

- Οι επικοινωνιακοί στόχοι πρέπει να είναι οργανικά και λειτουργικά συνδεδεμένοι με τη διαδικασία του διαφημιστικού σχεδιασμού και πρέπει να συμβάλλουν ενεργητικά στην υλοποίηση ενός τελικού μακροχρόνιου στόχου (πλέγμα Rossiter and Percy).
- Επαρκής αντιμετώπιση των νέων μορφών ανταγωνισμού.
- Εκτίμηση των μελλοντικών εξελίξεων ώστε οι προβλέψεις να επηρεάσουν θετικά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα με τον προσδιορισμό των ελεγχόμενων και μη ελεγχόμενων μεταβλητών.
- Η δημοσιότητα πρέπει να αποσκοπεί στην ενεργοποίηση της ζήτησης.
- Η δημιουργία τουριστικού πρότυπου κατανάλωσης (consumption pattern).
- Ο στόχος ώστε η τουριστική Ελλάδα να καταστεί επώνυμο προϊόν.
- Η απεικόνιση και η οπτική διαφήμιση να αναπτύσσονται σύμφωνα με τις δυνατότητες της τεχνολογίας και σε συνδυασμό με τους διαφημιστικούς στόχους.
- Η μείωση του θορύβου επικοινωνίας και η διάνοιξη νέων διαύλων επικοινωνίας.
- Η δημιουργία θετικής διάθεσης και προτίμησης του ενδιαφέροντος των καταναλωτών, καθώς και η θέσπιση πληροφοριακών κινήτρων για παρακίνηση, ώθηση ή μετάλλαξη της απόφασης.
- Έλεγχος του αποτελέσματος στα πλαίσια της διαφημιστικής εκστρατείας, κατά στάδια και τελική μέτρηση αποτελέσματος.

Από τα διαφημιστικά μηνύματα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η βιοσημότητα της κάθε τουριστικής αγοράς. Για την επιτυχία της διαφήμισης σπουδαίο ρόλο παίζουν οι νόμοι της οικονομικότητας. Με λιγότερα δυνατά μέσα να επιτευχθεί το maximum. Επίσης, η επισημότητα και το κύρος του προσώπου, νομικού ή φυσικού, που διαφημίζει ένα προϊόν έχει τεράστιο ρόλο για την επιτυχία της διαφήμισης. Το κύρος του οργανισμού της U.N.E.S.C.O είναι αδιαμφισβήτητο διεθνώς. Βάση αυτού θα λέγαμε ότι η συμβολή της U.N.E.S.C.O στον Ελληνικό Τουρισμό από την άποψη της προβολής του διεθνώς είναι ανεκτίμητης και διαχρονικής αξίας.

Στην Ελλάδα υπάρχουν όπως προαναφέραμε 16 μνημεία από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της που τα έχει καταστήσει παγκοσμίως γνωστά και για το λόγο αυτό είναι εξαιρετικά δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί. Η προβολή η οποία παρέχεται από την διεθνή αυτή αναγνώριση είναι τεράστιας διαφημιστικής αξίας.

Από σύγχρονης τουριστικής άποψης οι χώροι αυτοί μπορούν να θεωρηθούν πάρα θεματικού τουρισμού.

Θεματικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή που ασχολείται με κάποιο συγκεκριμένο θέμα ή μια δραστηριότητα.

Τουριστικοί πράκτορες μεγάλου βεληνεκούς εντάσσουν στα προγράμματα τους οργανωμένες εκδρομές που κύριο μέρος και δέλεαρ για τους αγοραστές τους είναι η επίσκεψη σε τέτοια πάρκα. Οι εκδρομές είναι μέρος του τουριστικού προϊόντος. Πολλές φορές είναι το μέρος που παράγει το μεγαλύτερο κομμάτι του τουριστικού τζίρου. Κυρίως όταν πρόκειται για οργανωμένα πακέτα, τα οποία, τα τελευταία χρόνια, έχουν κατακτήσει με διαφορά την προτίμηση της αγοράς.

Μια επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και μνημεία σε ολόκληρη τη χώρα προσφέρει μια ζωντανή εικόνα των πολιτισμών του ελληνικού χώρου και των επιτευγμάτων τους στις τέχνες και την τεχνολογία από την προϊστορική έως τη σύγχρονη εποχή. Ο επισκέπτης τουρίστας έχει τη δυνατότητα να απολαύσει ένα ταξίδι στο χρόνο που έλαμψαν για πρώτη φορά στην Ευρώπη οι πρώτες πολιτισμένες κοινωνίες σε πόλεις κράτη, τοποθεσίες στις οποίες βρίσκονται σήμερα αρχαιολογικοί χώροι όπως ο Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα, ο Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών, η Ακρόπολη Αθηνών, ο Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου, ο Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας, η Δήλος, η Σάμος - Πυθαγόρειων και Ηραίων, η Βεργίνα, και οι Μυκήνες. Σε αυτούς τους χώρους οι προγονοί μας γέννησαν την δημοκρατία και τις επιστήμες, αγαθά αξεπέραστα έως σήμερα. Επίσης τα χρόνια της Βυζαντινής περιόδου αποτέλεσαν την μόνη αχτίδα φωτός στον σκοταδισμό του μεσαίωνα και αυτό το μαρτυρεί η μεγαλειότητα των μνημείων που στέκονται αγέρωχα στο πέρασμα των αιώνων φέροντας διεθνή αναγνώριση (U.N.E.S.C.O.).

Ο ελληνικός χώρος είναι διάσπικτος από αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία με ξεχωριστή αίγλη και γοητεία, στα οποία έχουν αφήσει τη σφραγίδα τους όλες οι έως τώρα γνωστές περιόδους της μακραίωνης ιστορίας της Ελλάδας. Όσοι επισκέπτονται τη χώρα, έχουν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν ένα μοναδικό «ταξίδι» στο σπάνιο «μωσαϊκό» ιστορικής και πολιτισμικής μνήμης, που βρίσκεται ανεξίτηλα αποτυπωμένο σε κάθε περιοχή της χώρας και αναδεικνύει αβίαστα τις πολύπλευρες εκδοχές του ελληνικού πολιτισμού, έως σήμερα. Αυτή την άποψη έρχεται να επισφραγίσει ή διεθνής αναγνώριση των 16 αυτών μνημείων που μας παρέχεται από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της U.N.E.S.C.O. Βάση αυτού κανένα ταξίδι πολιτιστικού ενδιαφέροντος στην Ευρώπη δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένο αν δεν περιλαμβάνει επίσκεψη ή αν δεν ξεκινά από την Ελλάδα.

Η Ελλάδα είναι σήμερα μια σύγχρονη ασφαλής ευρωπαϊκή χώρα και παράλληλα είναι η κοιτίδα του δυτικού πολιτισμού, παγκοσμίως αναγνωρισμένη από διεθνείς οργανισμούς, όπως την U.N.E.S.C.O. Αυτός ο σπάνιος και μοναδικός «ελληνικός συνδυασμός» μπορεί να προσφέρει την πιο ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή τουριστική εμπειρία τόσο σε επισκέπτες από την Ευρώπη, όσο και σε επισκέπτες από οποιαδήποτε άλλη χώρα του κόσμου.

Από την άλλη μεριά, η τουριστική βιομηχανία αντλεί την δύναμή της από εύθραυστες πηγές όπως το περιβάλλον, η ιστορία και ο πολιτισμός και συχνά χαρακτηρίζεται ως νόμισμα με δύο όψεις. Από τη μία, συνεισφέρει στην οικονομική άνθιση μιας περιοχής δημιουργώντας θέσεις εργασίας και εισροή συναλλάγματος ενώ από την άλλη, είναι παράγοντας περιβαλλοντικών και

κοινωνικών επιβαρύνσεων που συχνά εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία της τοπικής κοινωνίας και του τοπικού τουρισμού. Παραδείγματα από την παγκόσμια πραγματικότητα δείχνουν ότι η άκρατη, η ασχεδίαστη ή η λανθασμένη ανάπτυξη του τουρισμού επιφέρει, βραχυπρόθεσμα, γρήγορα οικονομικά οφέλη καταλήγοντας ωστόσο, μακροπρόθεσμα, σε χαμηλής ποιότητας τουριστική δραστηριότητα.

Πολλοί τουριστικοί προορισμοί στην Ελλάδα και αλλού, έχουν ως στόχο τη συνεχή αύξηση του οικονομικού κέρδους που αποφέρει ο τουρισμός, έτσι συχνά προσανατολίζονται στην αναζήτηση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού τουριστών χρησιμοποιώντας ως μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης τον μαζικό τουρισμό. Όμως, η μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση σε περιοχές με συγκεκριμένες περιβαλλοντικές και κοινωνικές δυνατότητες δημιουργεί διαταραχές στις συνήθειες της τοπικής κοινωνίας και δυσλειτουργίες όπως: συνωστισμό, μόλυνση του περιβάλλοντος, κατασπατάληση ή καταστροφή φυσικών και πολιτιστικών πηγών και ανταγωνισμό μεταξύ τοπικού πληθυσμού και τουριστικής βιομηχανίας για την χρησιμοποίηση αγαθών πρώτης ανάγκης (νερό, καύσιμα, κ.λ.π.), έργων υποδομής (δρόμοι, νοσοκομεία, κ.λ.π.), τόπων ανάψυχής (μουσεία, πάρκα, παραλίες κ.λ.π.). Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις εμποδίζουν την συνεχή και ομαλή διεξαγωγή της τουριστικής διαδικασίας αφού σύμφωνα με έρευνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) η πλειοψηφία των τουριστών σήμερα επιθυμεί να επισκέπτεται περιοχές με υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα και έντονα στοιχεία τοπικού πολιτισμού.

Πως λοιπόν θα προστατεύσουμε τα μνημεία και τους χώρους στους οποίους βρίσκονται αυτά και αποτελούν, όπως είπαμε, τον κορμό της Ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας; Ανοικτή πληγή στο φυσικό περιβάλλον της χώρας μας, αποτελούν η ανεπαρκής και αναποτελεσματική σε γενικές γραμμές διαχείριση των προστατευμένων περιοχών. Ο κλάδος του τουρισμού είναι από τους βασικούς εθνικούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, του οποίου η βιωσιμότητα απειλείται ελλείψει οριοθετημένου πλαισίου ανάπτυξης και ισχυρών αντανakλαστικών. Πλέον η έννοια του «τουρίστα» σε παγκόσμιο επίπεδο έχει αντικατασταθεί από τους όρους του «προσωρινού κατοίκου» και του «περιηγητή - επισκέπτη», έχουμε μεταβεί από τον μαζικό - θερινό τουρισμό στον ποιοτικό - ετήσιο τουρισμό και αυτό θα πρέπει να γίνει αντιληπτό από τον ιδιοκτήτη μίας τουριστικής υποδομής μέχρι τους τοπικούς και εθνικούς φορείς. Η Ελλάδα εμφανίζεται να υστερεί σημαντικά στην ενσωμάτωση Κοινωνικών Οδηγιών για το Περιβάλλον, γεγονός που έχει ήδη προκαλέσει αντιδράσεις στο επίπεδο των αρμοδίων υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για να είναι δυνατή η επεξεργασία της σωστής τουριστικής πολιτικής, δηλαδή αυτής που αποφέρει το μέγιστο των ωφελειών, χρηματικών και μη, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο είναι αναγκαίο πρώτο να έχει επαρκώς διευκρινιστεί ο ρόλος του οποίου ο τουρισμός καλείται να διαδραματίσει στα πλαίσια του κοινωνικό-οικονομικού συστήματος του χώρου αναφοράς και δεύτερο να είναι γνωστές οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των στοιχείων που συνιστούν το "τουριστικό προϊόν" με τις υπόλοιπες συνιστώσες του ευρύτερου συστήματος (πχ. άλλες οικονομικές δραστηριότητες, ανθρώπινο δυναμικό, περιβάλλον, πολιτισμός, υποδομές κλπ). Ειδικότερα μάλιστα όταν αναφερόμαστε στις προστατευόμενες περιοχές, των οποίων τα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά έχουν βαρύνουσα σημασία και τις διαφοροποιούν από τις άλλες, θα πρέπει να τα λάβουμε υπόψη έτσι ώστε να αποφύγουμε αποτυχίες και μελλοντικά αδιέξοδα.

Μια κατηγορία επιπτώσεων, συνήθως οι αρνητικές, αγνοούνται μέχρι σήμερα με αποτέλεσμα τα συνολικά οικονομικά οφέλη να είναι υπερεκτιμημένα. Αυτό είναι συνέπεια της αδυναμίας των μηχανισμών της αγοράς να λάβουν υπόψη τους τις επιδράσεις των παραγόντων της οικονομίας που βρίσκονται εκτός (εξωτερικότητες). Οι εξωτερικότητες αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία αρνητικών εξωτερικών οικονομιών και κοινωνικού κόστους, που, με τη μορφή εξωτερικού προς τη τουριστική επιχείρηση κόστους, συντελούν στη μείωση της πραγματικής (καθαρής) ευημερίας της κοινωνίας στη περιοχή της οποίας αναπτύσσεται ο τουρισμός. Αντίθετα οι επιχειρήσεις που εξωτερικοποιούν μέρος του κόστους παραγωγής τους, αποκομίζουν οφέλη εφόσον η τιμή του τελικού προϊόντος που διαθέτουν στην αγορά παραμένει χαμηλή και έχουν συμφέρον για συνεχή επέκταση της παραγωγής τους μέσα στη προσπάθεια της μεγιστοποίησης των κερδών. Παράλληλα οι καταναλωτές των προϊόντων αυτών έλκονται από τη χαμηλή τους τιμή που τα κάνει ανταγωνιστικά και έχουν τη τάση για αυξημένη κατανάλωση γεγονός, που συνεπάγεται αυξημένες αρνητικές επιπτώσεις που πρέπει να επωμιστεί η περιοχή παραγωγής.

Ιδιαίτερη σημασία στη περίπτωση που εξετάζεται εδώ έχουν οι εξωτερικότητες εκείνες που επηρεάζουν το περιβάλλον, χωρίς να θέλουμε να υποτιμήσουμε αυτές που επηρεάζουν το οικονομικο-κοινωνικό σύστημα της περιοχής υποδοχής. Πράγματι η θεώρηση, με βάση τα συμβατικά οικονομικά, του οικονομικού συστήματος ως κλειστού γραμμικού συστήματος που λαμβάνει υπόψη του μόνο ότι έχει τιμή και ανταλλάσσεται μέσα από την αγορά (Turner K. - Pearce D - Bateman I. 1994), δεν επιτρέπει να ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις αυτές. Σε αυτό συμβάλλει ιδιαίτερα το γεγονός ότι τα περιβαλλοντικά αγαθά είναι δημόσια, μη διαιρετά και μη αποκλειστικής χρήσης αγαθά με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η τιμολόγηση τους με τρόπο ανάλογο με αυτό των ιδιωτικών αγαθών.

Όμως γίνεται όλο και περισσότερο σαφές ότι αυτή η διχοτόμηση μεταξύ οικονομίας και περιβάλλοντος και ειδικότερα μεταξύ οικονομικού συστήματος και εξωτερικότητων, είναι επίπλαστη και ζημιογόνα. Και αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές όταν δεν αναφερόμαστε σε μικρο-επίπεδο, δηλαδή στο επίπεδο της επιχείρησης, αλλά στο μακρο-επίπεδο δηλαδή στο ευρύτερο οικονομικό σύνολο. Πράγματι στη περίπτωση αυτή οι εξωτερικότητες που προκύπτουν από τη λειτουργία μιας οικονομικής μονάδας αποτελούν εσωτερικότητες για το κοινωνικο-οικονομικό σύνολο με άμεσα και έμμεσα κόστη που ακόμη και αν δεν μπορούν να αποτιμηθούν με ακρίβεια είναι ευδιάκριτα.

Ιδιαίτερα όταν μιλάμε για το τουρισμό του οποίου η ποιότητα αλλά και αυτή καθ'αυτή η παραγωγή εξαρτάται από το περιβάλλον (φυσικό, πολιτιστικό και δομημένο) και τη ποιότητα του - δεδομένου ότι συμπίπτουν ο τόπος παραγωγής και κατανάλωσης του προϊόντος - τα παραπάνω είναι προφανή. Οι επιβαρύνσεις στο περιβάλλον, που προέρχονται είτε από την ίδια τη τουριστική δραστηριότητα είτε από άλλες δραστηριότητες που αναπτύσσονται στον ίδιο χώρο, έχουν σαν πιθανό αποτέλεσμα την υποβάθμιση του με συνέπεια την υποβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και τη συρρίκνωση του προσδοκώμενου οικονομικού αποτελέσματος.

Αν η επίδραση του τουρισμού, όπως και κάθε άλλης δραστηριότητας του ανθρώπου, στο μετασχηματισμό του περιβάλλοντος είναι αναπόφευκτη, το ερώτημα τίθεται κατά πόσο είναι εφικτό η επίδραση αυτή να είναι περιορισμένη έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται οι αρνητικές συνέπειες και τα κόστη για το σύνολο. Οι συνέπειες αυτές δεν αφορούν μόνο το παρόν, αλλά κυρίως το μέλλον και τη δυνατότητα του συγκεκριμένου χώρου να υποστηρίξει και στο μέλλον τη τουριστική δραστηριότητα αποκομίζοντας στους κατοίκους του οφέλη αντίστοιχα με τα σημερινά.

Εδώ και ικανό χρόνο απασχολεί το συντακτικό και τον κοινό νομοθέτη, την επιστήμη και τη νομολογία των δικαστηρίων, και τον διεθνή οργανισμό της U.N.E.S.C.O., η προστασία των αρχαιοτήτων και ενγένη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι χαρακτηριστική η προσπάθεια, την οποία κατέβαλε έως σήμερα η νομολογία για να προστατεύσει τις αρχαιότητες και το πολιτιστικό περιβάλλον. Τα κρατικά όργανα διαδραματίζουν κατά το Σύνταγμα και το νόμο κυρίαρχο ρόλο κατά την εξεύρεση, διαφύλαξη και προστασία των αρχαιοτήτων. Η καταγραφή στο Εθνικό Αρχείο Μνημείων, αλλά και ο διοικητικός χαρακτηρισμός τους διέρχεται από τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Πολιτισμού. Εκείνο, το οποίο επισημαίνεται είναι ότι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως τμήμα της παράδοσης και της αισθητικής μας, θα πρέπει να αποτελεί κύρια μέριμνα για την Πολιτεία. Η νομοθετική πρωτοβουλία συνιστά βασικό εργαλείο για την προαγωγή του στόχου αυτού, ασφαλώς όμως όχι το μοναδικό. Η επίδειξη αισθήματος ιδιαίτερης ευθύνης από τον πολίτη και τα κρατικά όργανα αφενός, και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μας από τη σύγχρονη επιστημονική, λογοτεχνική και καλλιτεχνική κοινότητα αφετέρου είναι βέβαιο ότι θα διαδραματίσουν ισοβαρή ρόλο στην κατάκτηση του στόχου της διατήρησης της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της Χώρας μας, σε μία περίοδο εξέλιξης του πολιτισμού που χρωματίζεται κατ' εξοχήν από το αίτημα για τη διαφύλαξη της πολυ-πολιτισμικότητας.

Είναι προφανές ότι ο χαρακτηρισμός κάποιων περιοχών ως προστατευόμενων είναι αναγκαία και ικανή συνθήκη για την αποτελεσματική προστασία αυτών. Συνεπώς, απαιτούνται στοχευμένες δράσεις που θα αποδώσουν συγκεκριμένα ποιοτικά, αλλά και ποσοτικά αποτελέσματα αναφορικά με την αξιοποίηση του εθνικού συγκριτικού πλεονεκτήματος, του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος της Ελλάδας.

Οι διεθνώς αναγνωρισμένες και ανακηρυγμένες ως προστατευμένες περιοχές χαίρουν ιδιαίτερης και προσεκτικότερης μεταχείρισης από νομικού πλαισίου και αυτό χάρη στον οργανισμό της U.N.E.S.C.O.

Η επισήμανση των αλληλοσυσχετίσεων μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος και η καταγραφή των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης έχει γίνει κατ'επανάληψη (Κοκκώσης, 1992 - Lozatto 1990 - Mathieson 1988) ώστε να μην χρειάζεται να το αναλύσουμε εκτενέστερα ώστε να ξεφύγουμε, κατά κάποιο τρόπο από τα πλαίσια της εργασίας αυτής.

Σχετικά με τον τουρισμό, το περιβάλλον και τον πολιτισμό η UNESCO προτείνει ως διέξοδο από τα προβλήματα της προστασίας των μνημείων μας και του περιβάλλοντος, κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα να σχεδιάζεται, να διευθύνεται και να αναπτύσσεται ώστε:

- α) να είναι περιβαλλοντικά ανεκτή σε βάθος χρόνου,
- β) να αποφέρει βιώσιμα οικονομικά οφέλη στις περιοχές που αναπτύσσεται,
- γ) να είναι ηθικά και κοινωνικά σύμφωνη με τις τοπικές κοινωνίες και

δ) να εξασφαλίζει την διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου για τις μελλοντικές γενιές.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή, λειτουργία και αποδοτικότητα των παραπάνω χαρακτηριστικών σύμφωνα με τον Π.Ο.Τ, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον διεθνή οργανισμό της U.N.E.S.C.O. , είναι:

- η συνεργασία όσων εμπλέκονται στη τουριστική διαδικασία,
- η τοπική συμμετοχή στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης,
- η εκπαίδευση των επαγγελματιών, των πολιτών και των τουριστών και
- η υψηλή ποιότητα των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων.

1.4 Περιγραφή των μνημείων

Ο ελληνικός χώρος είναι διάστικτος από αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία με ξεχωριστή αίγλη και γοητεία, στα οποία έχουν αφήσει τη σφραγίδα τους όλες οι έως τώρα γνωστές περιόδους της μακραίωνης ιστορίας της Ελλάδας. Όσοι επισκέπτονται τη χώρα, έχουν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν ένα μοναδικό «ταξίδι» στο σπάνιο «μωσαϊκό» ιστορικής και πολιτισμικής μνήμης, που βρίσκεται ανεξίτηλα αποτυπωμένο σε κάθε περιοχή της χώρας και αναδεικνύει αβίαστα τις πολύπλευρες εκδοχές του ελληνικού πολιτισμού, έως σήμερα. Σύμφωνα με τον κατάλογο της UNESCO έχουν ανακηρυχθεί ως Μνημεία Πολιτιστικής Κληρονομιάς οι παρακάτω Αρχαιολογικοί Χώροι και πολιτιστικοί τόποι:

1.4.1. Ο Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα

Η Φιγάλεια υπήρξε κατά την αρχαιότητα μία από τις ισχυρότερες αρκαδικές πόλεις στην πολιτική χώρα της οποίας ανήκε ο ναός του

Επικούριου Απόλλωνος. Την πόλη περιέβαλε ισχυρό τείχος μήκους περίπου 4 χλμ., με πύργους ορθογώνιους και κυκλικούς, το οποίο σώζεται ακόμη και σήμερα σε πολύ καλή κατάσταση και σε αρκετό ύψος. Ο Πausanias (VIII 39-41) αναφέρει στη Φιγάλεια την ύπαρξη ιερών της Αρτέμιδος Σωτήρος, του Διονύσου Ακρατοφόρου και της Ευρυνόμης, καθώς και Γυμνασίου και Αγοράς με τα αγάλματα του Ερμή και του Ολυμπιονίκη Αρραχίωνα. Ένα άγαλμα κούρου, που είναι εκτεθειμένο στο Μουσείο Ολυμπίας θεωρείται ότι απεικονίζει τον Αρραχίωνα, βρέθηκε δε στο χώρο της Αρχαίας Αγοράς της πόλης. Επίσης αναφέρει στην Αγορά την ύπαρξη πολυανδρίου των Ορεσθασίων, οι οποίοι βοήθησαν τους Φιγαλείς να διώξουν από την πόλη τους τους Λακεδαιμόνιους κατακτητές (μετά το 659 π.Χ.).

Το 1927 ανασκάφηκε από τον καθηγητή Α. Ορλάνδο η αρχαία κρήνη, που χρονολογείται στο τέλος του 4ου με αρχές του 3ου αιώνα π.Χ., από την οποία υδρεύεται ακόμη το σημερινό χωριό. Το 1996 ανασκάφηκε από την αρχαιολόγο Ξένη Αραπογιάννη το ιερό της Αθηνάς και του Διός Σωτήρος στο ύψωμα "Κουρδουμπούλι", που υψώνεται στο ΝΔ άκρο της πόλης. Ο ναός αποτελείται από πρόναο και σηκό και έχει διαστάσεις 15,70 x 7,70μ. με είσοδο προς Α. Στο σηκό βρίσκεται το βάθρο του λατρευτικού αγάλματος. Από το εσωτερικό του ναού προήλθε μεγάλος αριθμός τμημάτων επιγραφών, που μαρτυρούν ότι το ιερό είχε και σημαντική πολιτική σημασία για την πόλη των Φιγαλέων. Βόρεια του ναού αποκαλύφθηκαν τα λείψανα μεσοελλαδικού και υστεροελλαδικού οικισμού.

Είναι ο πρώτος σχεδόν άρτια διατηρημένος ναός στον οποίο αντιπροσωπεύονται για πρώτη φορά και οι τρεις αρχιτεκτονικοί ρυθμοί της αρχαιότητας: ιωνικός, δωρικός, κορινθιακός. Η θέση που είναι κτισμένος ο ναός, σε υψόμετρο 1.131 μ., έχει το αρχαίο όνομα "Βάσσα", που σημαίνει μικρή κοιλάδα μέσα στα βράχια. Είναι δωρικός περίπτερος, κτισμένος από ντόπιο ασβεστόλιθο. Αποτελείται από πρόναο, σηκό και οπισθόδομο και έχει προσανατολισμό από βορρά προς νότο. Στον σηκό υπήρχε κίονας με κορινθιακό κιονόκρανο, που είναι το αρχαιότερο γνωστό παράδειγμα.

Το ναό κοσμούσε μαρμάρινη, ανάγλυφη ζωφόρος με παράσταση αμαζονομαχίας και κενταυρομαχίας. Οι πλάκες της ζωφόρου έχουν υπαρπαγεί και βρίσκονται σήμερα στο **Βρετανικό Μουσείο**.

Ο ναός, έργο του αρχιτέκτονα του Παρθενώνα **Ικτίνου**, χρονολογείται γύρω στα 420 π.Χ. και κτίσθηκε πάνω σε παλαιότερο ναό, από τους κατοίκους της Φιγάλειας προς τιμήν του Επικούριου Απόλλωνα σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για τη σωτηρία τους από λοιμό.

Το επίθετο Επικούριος δόθηκε στον Απόλλωνα γύρω στο 650 π.Χ., την εποχή των πολέμων με τους Σπαρτιάτες. Το 1902, η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία άρχισε στην περιοχή συστηματική αρχαιολογική έρευνα υπό τη γενική διεύθυνση του Κ.

Κουρουνιώτη και με τη συνδρομή των Κ. Ρωμαίου και Π. Καββαδία. Συνεχίστηκε στα 1959, 1970 και κατά την περίοδο 1975-79, υπό την διεύθυνση του Ν. Γιαλούρη.

Έχουν γίνει μικρές αναστηλωτικές επεμβάσεις από τον νομομηχανικό Ν. Μπαλάνο και από τον καθηγητή Χ. Μπούρα. Πρόσφατα εκπονήθηκε από την Επιτροπή Επικουρίου Απόλλωνος πλήρης μελέτη αναστήλωσης του ναού.

Σήμερα γίνονται εργασίες συντήρησης του ναού από τους επιστήμονες της Επιτροπής Επικουρίου Απόλλωνος, η οποία εποπτεύει το έργο και έχει έδρα την

Αθήνα.

1.4.2. Ο Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών

Στα μυκηναϊκά χρόνια στον μικρό οικισμό των Δελφών λατρευόταν η θεά Γη. Η ανάπτυξη του ιερού και του μαντείου αρχίζει τον 8ο π.Χ. αιώνα με την πλήρη επικράτηση της λατρείας του Απόλλωνα. Κάτω από την προστασία και την διοίκηση της Αμφικτυονίας το ιερό εδραιώνει τον 6ο π.Χ. αιώνα την αυτονομία του έναντι των διεκδικητών του (αΐερός πόλεμος), αυξάνει την πανελλήνια θρησκευτική και πολιτική επιρροή του, μεγαλώνει σε έκταση, αναδιοργανώνει τους Πυθικούς αγώνες και πλουτίζεται με λαμπρά οικοδομήματα, αγάλματα και άλλα αναθήματα. Τον 3ο π.Χ. αιώνα κύριοι του ιερού γίνονται οι Αιτωλοί, τους οποίους αντικαθιστούν οι Ρωμαίοι το 191 π.Χ. Κατά την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας οι Δελφοί άλλοτε λεηλατήθηκαν και άλλοτε ευνοήθηκαν από τους αυτοκράτορες. Με την επικράτηση της νέας θρησκείας το ιερό χάνει το πνευματικό του νόημα, και το 394 μ.Χ. κλείνει

οριστικά με διάταγμα του αυτοκράτορα Θεοδοσίου.

Τα ερείπια των Δελφών ήρθαν στο φως με τις συστηματικές ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, που άρχισαν το 1893 ύστερα από την επικύρωση διακρατικής δεκαετούς σύμβασης. Μετά την απαλλοτρίωση και την απομάκρυνση του Καστριού, του χωριού που από τον Μεσαίωνα είχε κτισθεί στο

χώρο του ιερού, καθώς και των τεράστιων επιχωματώσεων που είχαν επισωρευθεί από τις κατολισθήσεις, αποκαλύφθηκαν τα ερείπια των μνημείων που κοσμούσαν τα δύο τεμνή του Απόλλωνος και της Αθηνάς Προναίας. Βρέθηκαν πάνω από πέντε χιλιάδες επιγραφές όλων των κατηγοριών, αγάλματα, διάφορα έργα μικροτεχνίας και κομμάτια του

διάκοσμου των κτηρίων, εξαιρετικά έργα που εκπροσωπούν τα μεγάλα καλλιτεχνικά κέντρα της αρχαιότητας. Εκτός του τεμένους αποκαλύφθηκε το Στάδιο, το Γυμνάσιο, ο οικισμός των Δελφών και τα νεκροταφεία του.

Το μοναδικό μνημείο που διέθετε το αρχαίο υλικό του για μια σχεδόν πλήρη αναστήλωση ήταν ο Θησαυρός των Αθηναίων που αποκαταστάθηκε το 1903-1906 από τους Γάλλους με έξοδα του Δήμου Αθηναίων. Το 1959 η Αρχαιολογική Υπηρεσία διόρθωσε και συμπλήρωσε τις αποκαταστάσεις που είχαν γίνει στο βωμό των Χίων παλαιότερα έτη. Η εμφάνιση των ερειπίων άλλαξε αισθητά από το 1938 και εξής με τις μερικές αναστηλώσεις της Θόλου και του ναού του Απόλλωνα. Στη Θόλο η αποκατάσταση φτάνει έως την απόληξη της στέγης με την μαρμάρινη σίμη. Στο ναό η αποκατάσταση

μικρών τμημάτων της βόρειας κρηπίδας, του βόρειου τοίχου, της ανατολικής κιονοστοιχίας και της επικλινούς πρόσβασης μας δίνουν μία εντύπωση του συνόλου.

Τα πολυάριθμα ευρήματα από το ιερό εκτίθενται στο Μουσείο Δελφών.

Τα σημαντικότερα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου των Δελφών είναι:

Ο Ναός του Απόλλωνος. Ερείπια του δωρικού περίπτερου ναού του 4ου π.Χ. αιώνα, στο εσωτερικό του οποίου βρισκόταν το άδυτο, η έδρα του Μαντείου. Κτίσθηκε στην ίδια θέση και με τα ίδια σχέδια παλαιότερου ναού του 6ου αιώνα. Σήμερα έχει την μορφή που έλαβε με την μερική αναστήλωση των ετών 1938-1941. Ο Θησαυρός των Αθηναίων. Μικρό κτήριο δωρικού ρυθμού με δύο κίονες στην πρόσοψη ανάμεσα στις παραστάσεις και πλούσιο γλυπτικό διάκοσμο. Κτίσθηκε από τους Αθηναίους στο τέλος του 6ου π.Χ. αιώνα για να στεγάσει τα αναθήματα στον Απόλλωνα. Είναι το μοναδικό μνημείο του χώρου που υψώνεται στις πραγματικές του διαστάσεις μετά την αναστήλωση του 1903-1906. Ο Βωμός των Χίων. Ο μεγάλος βωμός του ιερού που κατασκεύασαν με έξοδά τους οι Χίοι τον 5ο π.Χ. αιώνα σύμφωνα με την επιγραφή που ήταν χαραγμένη στην κορωνίδα. Η αντίθεση του χρώματος του μαρμάρου (λευκό στην βάση και στην κορωνίδα και μαύρο στο

υπόλοιπο)

δημιουργεί εντυπωσιακό σύνολο. Αναστηλώθηκε το 1920.

Η Στοά των Αθηναίων. Στοά ιωνικού ρυθμού με επτά μονόλιθες κολώνες, κτισμένη από τους Αθηναίους μετά το 478 π.Χ. για να στεγάσει τρόπαια των αθηναϊκών ναυτικών μαχών, σύμφωνα με την επιγραφή που είναι χαραγμένη στην πρόσοψη του στυλοβάτη.

Το Θέατρο του Ιερού. Κατασκευάσθηκε τον 4ο π.Χ. αιώνα αλλά την σημερινή του μορφή πήρε στην αρχή των ρωμαϊκών αυτοκρατορικών χρόνων. Το κοίλο του είχε τριανταπέντε σειρές καθισμάτων και στην πλακόστρωτη ορχήστρα σώζονται τα θεμέλια της σκηνής. Χρησιμοποιείτο κυρίως για τους δραματικούς και τους λυρικούς αγώνες στις μεγάλες γιορτές του ιερού. Το Στάδιο.

Κατασκευάστηκε τον 5ο π.Χ. αιώνα για τη διεξαγωγή των πανελληνίων αγώνων των Πυθίων. Ανακαινίσθηκε από τον Ηρώδη τον Αττικό (2ος μ.Χ. αιώνας), που έκτισε τα πέτρινα εδώλια και τη μνημειώδη είσοδο με τις αψίδες Κασταλία. Η ιερή πηγή των Δελφών στην χαράδρα των δύο Φαιδριάδων βράχων. Σήμερα σώζονται οι δύο μνημειακές κρήνες όπου έφθανε το νερό της πηγής: η αρχαϊκή και η λαξευμένη στο βράχο ρωμαϊκή κρήνη με τις κόγχες για τα αναθήματα στη νύμφη Κασταλία.

Η Θόλος. Στρογγυλό κτήριο δωρικού ρυθμού, αριστούργημα της αρχαίας αρχιτεκτονικής. Κτίστηκε γύρω στο 380 π.Χ. και ο προορισμός του παραμένει αβέβαιος. Ο πλούτος του κτηρίου, η πολυχρωμία του υλικού τους, η λεπτότητα της εργασίας, ο γλυπτικός του διάκοσμος μαρτυρούν την ιδιαίτερη σημασία του. Σήμερα έχει τη μορφή που πήρε με τη μερική αναστήλωση του 1938.

Πολυγωνικός τοίχος. Αναλημματικός τοίχος με περίτεχνη τοιχοποιία. Κατασκευάστηκε κατά την

καταστροφή του ναού το 548 π.Χ. για να συγκρατήσει το άνδηρο όπου θεμελιώθηκε ο νέος ναός. Οι αρμοί των λίθων του είναι καμπύλοι και έχουν τέλεια προσαρμογή. Επάνω του είναι χαραγμένο πλήθος επιγραφών, κυρίως πράξεις απελευθερώσεων δούλων. Το Γυμνάσιο. Συγκρότημα οικοδομημάτων, όπου γυμνάζονταν και διδάσκονταν οι νέοι των Δελφών. Στη στοά και στον υπαίθριο χώρο του ανώτερου επιπέδου γινόταν η άσκηση στο τρέξιμο, στο κατώτερο υπήρχε η παλαίστρα, η πισίνα και οι θέρμες.

Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών

Το Μουσείο των Δελφών είναι Μουσείο του ιερού των Δελφών. Τα εκθέματά του είναι κυρίως αρχιτεκτονικά γλυπτά και αγάλματα και έργα μικροτεχνίας από αναθήματα του ιερού.

Συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων ελληνικών Μουσείων σε αριθμό επισκεπτών.

Το πρώτο κτήριο του Μουσείου κατασκευάστηκε το 1903 σύμφωνα με τα σχέδια του Γάλλου αρχιτέκτονα Toumaire. Το 1938 κατασκευάστηκε νέο μεγαλύτερο

Μουσείο που ενσωμάτωσε το παλαιό. Η αναδιοργάνωση του νέου Μουσείου έγινε σταδιακά και διήρκεσε έως το 1980. Το 1974 προστέθηκε μία νέα αίθουσα για την έκθεση των χρυσών και ελεφάντινων ευρημάτων του ιερού.

Πρόσφατα πραγματοποιήθηκε η επέκταση του Μουσείου των Δελφών, που βελτιώνει τη λειτουργικότητα του κτηρίου και την μορφή της πρόσοψής του.

Τα σημαντικότερα εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου των Δελφών είναι:

Ο Κλέοβις και ο Βίτων. Δύο αρχαϊκά αγάλματα, που παριστάνουν τους δύο αδελφούς Κλέοβι και Βίτωννα από το Αργος, ή κατ' άλλους μελετητές τους Διόσκουρους. Έργα του αρχαίου γλύπτη (Πολυ)μήδους, χρονολογούνται μεταξύ 610 - 580 π.Χ. (Αρ.Μουσ. 1524, 467).

Κεφάλια από χρυσελεφάντινα αγάλματα. Ελεφάντινο κεφάλι από χρυσελεφάντινο άγαλμα θεού που αποδίδεται στον Απόλλωνα (Αρ.Μουσ. 10406). Ελεφάντινο κεφάλι από χρυσελεφάντινο άγαλμα θεού που αποδίδεται στην Αρτεμι. (Αρ.Μουσ. 10414).

Ζωφόρος Θησαυρού Σιφνίων. Ανάγλυφη ζωφόρος με μυθολογικές παραστάσεις, έξοχο δημιουργήμα της ώριμης αρχαϊκής τέχνης. Στη βόρεια πλευρά του Θησαυρού εικονίζεται ο πόλεμος των Θεών εναντίον των Γιγάντων. 525 π.Χ. (Αρ.Μουσ. 1392, 2042).

Μετόπες του θησαυρού των Αθηναίων. Μαρμάρινες μετόπες με παραστάσεις Αμαζονομαχίας, των άθλων του Ηρακλή και του Θησέα. Έργα σπουδαίων Αθηναίων καλλιτεχνών γύρω στο 490 π.Χ. (Αρ.Μουσ. 86α-β, 2027).

Λευκή Κύλικα. Κύλικα με παράσταση ζωγραφισμένη σε λευκό βάθος. Ο Απόλλων καθισμένος σε δίφρο κάνει σπονδή με τη φιάλη που κρατάει στο δεξί του χέρι ενώ με το άλλο κρατάει τη λύρα. 480 - 470 π.Χ. Έργο σπουδαίου άγνωστου καλλιτέχνη. (Αρ.Μουσ. 8140).

Ηνίοχος. Χάλκινο άγαλμα που παριστάνει τον ηνίοχο του άρματος. Το αφιέρωσε στον Απόλλωνα ο τύρραννος της Γέλας Πολύζαλος σε ανάμνηση της νίκης του στα Πύθια του 478 π.Χ. Αντιπροσωπευτικό έργο της αττικής γλυπτικής του αυστηρού ρυθμού, φτιαγμένο από μεγάλο καλλιτέχνη. (Αρ.Μουσ. 3484, 3520, 3540).

Αγίας. Άγαλμα του αθλητή Αγία, γνωστού πρωταθλητή στο παγκράτιο, τον 5ο π.Χ. αιώνα. Μαρμάρινο αντίγραφο χάλκινου πρωτότυπου που κατασκεύασε ο Λύσιππος. Ανήκει στο σύμπλεγμα των αγαλμάτων που αφιέρωσε στον Απόλλωνα γύρω στο 335 π.Χ. ο Θεσσαλός ιερομνήμων Δάοχος Β'. (Αρ.Μουσ. 1875).

Χάλκινο θυμιατήρι. Θαυμάσια εργασμένο θυμιατήρι με τη μορφή νεαρής πεπλοφόρου που συγκρατεί επάνω στο κεφάλι της ημισφαιρικό λέβητα για το θυμίαμα. Πρωτότυπο έργο σπουδαίου καλλιτέχνη. 460 - 450 π.Χ. (Αρ.Μουσ. 7723). Ο κίων με τις χορεύτριες. Σύμπλεγμα τριών νεαρών γυναικών σε χορευτική κίνηση πάνω σε φυτόμορφο κίονα. Φορούν κοντό χιτώνα κολλημένο στο σώμα και υψηλό κάλαθο στο κεφάλι, όπου στηριζόταν χάλκινος λέβητας. Αφιέρωμα των Αθηναίων γύρω στο 330 π.Χ. (Αρ.Μουσ. 466, 1423).

Αντίνοος. Μαρμάρινο άγαλμα νέου που εικονίζει τον διάσημο για την ομορφιά του σύντροφο του αυτοκράτορα Αδριανού και θεωρείται από τα ωραιότερα "λατρευτικά" του αγάλματα. Χαρακτηριστικό έργο της νεοκλασικής τέχνης του 2ου μ.Χ. αιώνα. (Αρ.Μουσ. 1718).

1.4.3. Η Ακρόπολη

Η Ακρόπολη είναι ο Ιερός Βράχος της Αθήνας. Πάνω σ' αυτόν κατά την διάρκεια του Χρυσού Αιώνα του Περικλή εκφράσθηκε κατά τον ιδανικότερο

τρόπο ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός και οικοδομήθηκαν ορισμένα από τα κορυφαία μνημεία του.

Η ζωή πάνω στην Ακρόπολη μαρτυρείται από τα νεολιθικά χρόνια και έκτοτε συνεχίζεται ως σήμερα. Ο χώρος του πλατώματος χρησίμευε είτε ως τόπος λατρείας είτε ως τόπος κατοίκησης ή και τα δύο μαζί. Η λατρεία της θεάς Αθηνάς είναι βεβαιωμένη στα αρχαϊκά χρόνια (650-480 π.Χ.) από τις επιγραφές που συνόδευαν τα πολυάριθμα και πλούσια δώρα στη θεά, όπως π.χ. τις μαρμάρινες κόρες ή τα χάλκινα και πήλινα αγαλμάτια και αγγεία που οι πιστοί ανέθεταν στο ιερό της. Στα κλασικά χρόνια (450-330 π.Χ.) τρεις

σπουδαίοι ναοί που κτίστηκαν στα θεμέλια παλαιότερων, ο Παρθενώνας, το Ερέχθειο και ο ναός της Νίκης είναι αφιερωμένοι στην Αθηνά ως Παρθένο, ως Πολιάδα και ως Απτερο Νίκη, αντίστοιχα. Η είσοδος στον κυρίως ιερό χώρο γινόταν από τα μνημειώδη Προπύλαια. Τα Μνημεία παρακολουθούν την ιστορία της πόλης της Αθήνας. Μετατράπηκαν σε χριστιανικές εκκλησίες, σε κατοικίες των Φράγκων και κατόπιν των Τούρκων. Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Τούρκους, η ανασκαφές, η προστασία, η αναστήλωση και η συντήρηση των μνημείων ήταν από τις πρώτες μέριμνες του νέου ελληνικού κράτους. Η μέριμνα αυτή συνεχίζεται μέχρι σήμερα με τις μεγάλης κλίμακας συντηρήσεις και στερεώσεις των μνημείων της Ακρόπολης, που έχουν αρχίσει από την δεκαετία του '70 και βρίσκονται σε εξέλιξη. Οι πρώτες ανασκαφές στο βράχο της Ακροπόλεως έγιναν μεταξύ 1835 και 1837. Η μεγάλη συστηματική ανασκαφή του χώρου διεξήχθη ανάμεσα στο 1835 και 1890 από τον Παναγιώτη Καββαδία.

Σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα της Ακρόπολης:

Ο Παρθενώνας είναι το κορυφαίο μνημείο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και αποτελεί το σύμβολό του διεθνώς. Ήταν αφιερωμένος στην Αθηνά Παρθένο. Κτίστηκε το διάστημα 447 - 438 π.Χ. και διακοσμήθηκε μεταξύ 438 και 432 π.Χ. Την απόφαση για την κατασκευή του έλαβε ο Περικλής.

Επικεφαλής όλου του έργου ήταν ο γλύπτης Φειδίας, με αρχιτέκτονες τον Ικτίνο και τον Καλλικράτη. Ο ναός είναι δωρικού ρυθμού, περίπτερος με 8 κίονες στις στενές πλευρές και 17 στις μακρές. Έχει κατασκευασθεί σχεδόν εξολοκλήρου από πεντελικό μάρμαρο. Στο εσωτερικό του ναού, τον σηκό, ήταν στημένο το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς, έργο του Φειδία. Ο γλυπτός διάκοσμος συνδυάζει με μοναδικό τρόπο τις δωρικές μετόπες και τις τριγλύφους με την ιωνική ζωφόρο. Οι μετόπες της ανατολικής πλευράς

απεικονίζουν την Γιγαντομαχία. Στην δυτική παριστάνεται Αμαζονομαχία, στη νότια Κενταυρομαχία και στη βόρεια σκηνές από τον Τρωικό Πόλεμο.

Η ζωφόρος απεικονίζει την πομπή των Παναθηναίων, την πιο μεγάλη θρησκευτική γιορτή των αρχαίων Αθηνών. Η ζωφόρος περιέβαλε το ναό και απεικόνιζε μορφές θεών, ζώων και περίπου 360 μορφές ανθρώπων.

Τα δύο αετώματα του ναού

απεικονίζουν σκηνές από την μυθολογία: πάνω από την κυρία είσοδο του ναού, στα ανατολικά, την γέννηση της Αθηνάς και στην δυτική πλευρά την διαμάχη Αθηνάς και Ποσειδώνα για την κατοχή της Αττικής γης.

Ο Παρθενώνας συνέχισε να έχει σχέση με την λατρεία και στα μεταγενέστερα χρόνια. Χρησιμοποιήθηκε ως βυζαντινή εκκλησία, ως λατινική εκκλησία και ως τζαμί.

Όταν οι Βενετοί πολιορκούσαν την Ακρόπολη το 1687, οι Τούρκοι είχαν αποθηκεύσει πυρίτιδα μέσα στον Παρθενώνα. Μία βόμβα του ναυάρχου Morosini έπεσε στο μνημείο και προκάλεσε φοβερή έκρηξη που είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή του Παρθενώνα, που μέχρι εκείνη την εποχή διατηρείτο σε καλή κατάσταση. Η καταστροφή ολοκληρώθηκε στις αρχές του 19ου αιώνα όταν ο Βρετανός πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη, λόρδος Ελγιν αφαίρεσε από το μνημείο το μεγαλύτερο μέρος από τα γλυπτά που το διακοσμούσαν (ζωφόρο, μετόπες, αετώματα), τα μετέφερε στην Βρετανία και τα πούλησε στο Βρετανικό Μουσείο, του οποίου αποτελούν μία από τις

σημαντικότερες συλλογές. Το Ερέχθειο κτίστηκε γύρω στα 420 π.Χ. Ο ναός είναι ιωνικού ρυθμού, έχει πρόσταση στα ανατολικά, ένα μνημειώδες πρόπυλο στα βόρεια και τη γνωστή πρόσταση των Καρυατίδων στα νότια.

Ο κυρίως ναός ήταν χωρισμένος σε δύο μέρη όπου λατρευόταν η Αθηνά και ο Ποσειδώνας-Ερεχθείας. Μια ανάγλυφη ζωφόρος με θέμα πιθανώς τη γέννηση

του Ερεχθέα, περιέτρεχε το κτήριο εξωτερικά. Ο ναός της Αθηνάς Νίκης, κτίστηκε γύρω στα 420 π.Χ. Αρχιτέκτονας ήταν ο Καλλικράτης. Ο ναός είναι ιωνικού ρυθμού αμφιπρόστυλος με τέσσερις κίονες στην μπροστινή και τέσσερις στην πίσω πλευρά. Η ανάγλυφη ζωφόρος στο πάνω μέρος απεικόνιζε ανατολικά συνέλευση θεοτήτων και στις άλλες πλευρές διάφορες μάχες. Ένα μαρμάρινο προστατευτικό θωράκιο με ανάγλυφη διακόσμηση Νικών περιέβαλε το άκρο του πύργου, πάνω στον οποίο ήταν ιδρυμένος ο ναός.

Τα Προπύλαια οικοδομήθηκαν μεταξύ 437 και 432 π.Χ. σε σχέδια του αρχιτέκτονα Μνησικλή. Αποτελούνται από ένα κεντρικό κτήριο και δύο πτέρυγες. Οι κιονοστοιχίες, στη δυτική και την ανατολική όψη είχαν δωρικούς κίονες, ενώ δύο σειρές ιωνικών κίωνων χώριζαν τον κεντρικό διάδρομο στα τρία. Η βόρεια πτέρυγα είχε στους τοίχους

ζωγραφικούς πίνακες ή τοιχογραφίες και γι' αυτό ονομάστηκε Πινακοθήκη. Η οροφή των Προπυλαίων είχε μαρμάρινα φατώματα με ζωγραφική διακόσμηση και γύρω-γύρω στη στέγη διάτρητη σίμη.

1.4.4. Το βουνό Αθως

Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος

Η Μονή είναι κτισμένη σ' ένα ορμίσκο, κοντά στη Μονή Ξενοφώντος από την πλευρά του Σιγγιτικού κόλπου και είναι αφιερωμένη στον ομώνυμο Άγιο. Η Μονή δίνει την εντύπωση μικρής πολιτείας με τις πολλές και πολυώροφες οικοδομές και τους ψηλούς τρούλλους των ναών. Το Καθολικό χτίζεται αρχές 19ου αι. και έχει τοιχογραφίες ρωσικής τέχνης. Η Μονή έχει 15 παρεκκλήσια και 5 Κελλιά, 2 από τα οποία είναι στις Καρυές. Η Μονή έχει επίσης το μετόχι της Χρωμίτσας, την Σκήτη του Ξυλουργού ή της Θεοτόκου, την Νέα Θηβαΐδα ή Γουρνοσκήτη και το Παλαιομονάστηρο.

Τον 13ο αι. η Μονή καίγεται και την ανακατασκευή της ενισχύουν οικονομικά ο Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος

και Σέρβοι ηγεμόνες. Περίοδοι ακμής εναλλάσσονται με περιόδους ανέχειας για τη μονή. Οι μοναχοί είναι Έλληνες και Ρώσοι, οι οποίοι υπερτερούν αριθμητικά μετά τα 1497. Τον 18ο αι. η Μονή επανέρχεται σε ελληνικά χέρια για να επικρατήσουν ξανά οι Ρώσοι το 1875.

Στη Μονή φυλάσσονται πολλές φορητές εικόνες και ένα πλήθος κειμηλίων και αμφίων. Η βιβλιοθήκη της Μονής περιέχει 1320 ελληνικά χειρόγραφα, 600 σλάβικα και πάνω από 20.000 βιβλία ελληνικά και ρώσικα.

Στην μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 40 μοναχών.

Ιερά Μονή Αγίου Παύλου

Βρίσκεται στους δυτικούς πρόποδες του Άθω, απέχει 20 λεπτά από την θάλασσα και είναι αφιερωμένη στην Υπαπαντή του Χριστού. Η Μονή καταστράφηκε πολλές φορές από διάφορες αιτίες, γι' αυτό και τα κτίριά της ανήκουν σε διάφορες χρονικές περιόδους. Το Καθολικό κτίστηκε λίγο πριν τα μέσα του 19ου αι. Η Μονή διαθέτει δώδεκα παρεκκλήσια, με πιο αξιόλογο εκείνο του Αγίου Γεωργίου με τοιχογραφίες κρητικής τέχνης (1555). Στη Μονή υπάγονται δυο Σκήτες: η Νέα Σκήτη και του Αγίου Δημητρίου.

Πρώτη μνεία της Μονής έχουμε στο β' μισό του 10ου αι., κυρίως του κτίτορά της Παύλου Ξηροποταμινού και μετά στα 1259. Μετά τις επιδρομές των Καταλανών υποβιβάζεται σε κελλί για να ξαναγίνει οριστικά Μονή στο γ' τέταρτο του 14ου αι. Τον 15ο αι. ενισχύεται οικονομικά από Σέρβους ηγεμόνες και στα Μεταβυζαντινά χρόνια από ηγεμόνες παραδουνάβιων χωρών. Στην Μονή φυλάσσονται φορητές εικόνες, κειμήλια, ιερά λείψανα και ιερά σκεύη. Η βιβλιοθήκη της Μονής περιέχει 494 χειρόγραφα και

περίπου 12.500 βιβλία.

Στη Μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 30 μοναχών.

Ιερά Μονή Βατοπεδίου

Η Μονή κτίσθηκε στο β' μισό του 10ου αιώνα από τρεις μοναχούς τον Αθανάσιο, τον Νικόλαο και τον Αντώνιο, οι οποίοι κατάγονταν από την Αδριανούπολη και χρημάτισαν μαθητές του Αγίου Αθανασίου της Λαύρας. Κτήρια κτίστηκαν σε όλες τις εποχές, μέχρι και τον 19ο αιώνα, αλλά ιδιαίτερα σημαντικά ήσαν τα κτίσματα των βυζαντινών χρόνων, του 18ου και 19ου αιώνα, οπότε η Μονή γνώρισε και την μεγαλύτερη της ακμή.

Πρόκειται για μεγάλο μνημειακό σύνολο που περικλείεται από υψηλό τείχος και κτίρια οργανωμένα σε σχήμα τριγώνου. Μέσα στην ευρύχωρη αυλή

βρίσκεται ο κεντρικός ναός, η σταυρόσχημη τράπεζα και πολλά παρεκκλήσια. Στον κεντρικό ναό σώζονται τα μοναδικά εντοιχεία ψηφιδωτά που υπάρχουν στο Άγιον Όρος, ενώ οι τοιχογραφίες του, ζωγραφισμένες στα 1312, αποδίδονται στον ψηφισμένο Εμμανουήλ Πανσέληνο από την Θεσσαλονίκη. Η Μονή κατοικείται σήμερα από 50 περίπου μοναχούς και αυτή την περίοδο βρίσκεται σε μεγάλο οικοδομικό οργασμό προκειμένου να αναστηλωθούν τα μεγάλα κτίρια.

Εκτός από τις τοιχογραφίες και τα ψηφιδωτά, η Μονή διαθέτει μεγάλο αριθμό φορητών εικόνων, χειρογράφων και ιερών σκευών μοναδικής αξίας. Είναι ανοικτή για όλους τους επιστήμονες του κόσμου σε όλους τους τομείς, εφόσον βέβαια υπάρξει πρώτα συνεννόηση με την Μονή και την 10η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Ιερά Μονή Διονυσίου

Κτίσθηκε στα μέσα του 14ου αιώνα από τον μοναχό Διονύσιο από την Κορυσσό της Καστοριάς και με οικονομική ενίσχυση του αυτοκράτορα Αλεξίου Γ' Κομνηνού από την Τραπεζούντα. Το 1535 καταστράφηκε από πυρκαγιά. Ανοικοδομήθηκε και πάλι και έκτοτε παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητη αρχιτεκτονικά και κτιριακά μέχρι σήμερα.

Το 1535 καταστράφηκε από πυρκαγιά. Ανοικοδομήθηκε και πάλι και έκτοτε παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητη αρχιτεκτονικά και κτιριακά μέχρι σήμερα. Πρόκειται για ένα από τα πιο τολμηρά αρχιτεκτονικά σύνολα στηριγμένο σε ένα βράχο που υψώνεται κατακόρυφα πάνω από την

θάλασσα. Αν και ο χώρος στο εσωτερικό είναι ιδιαίτερα περιορισμένος, παρόλα αυτά υπάρχει όχι μόνο ο κεντρικός ναός αλλά και πλήθος παρεκκλησίων, πολλά από τα οποία είναι τοιχογραφημένα. Μέσα στη Μονή βρίσκεται και ο αμυντικός πύργος κτισμένος το 1520 και χρησιμοποιείται κατά εποχές για την φύλαξη της πολύτιμης βιβλιοθήκης της Μονής.

Η Μονή κατοικείται από νέα δυναμική μοναστική Αδελφότητα, η οποία φρόντισε και για τον εξωραϊσμό των παλαιών κτηρίων.

Ο καθολικός ναός έχει τοιχογραφηθεί το 1546 από τον ζωγράφο Τζώρτζη, έναν από τους κύριους εκπροσώπους της Κρητικής Σχολής των μέσων του 16ου αιώνα. Η τράπεζα έχει τοιχογραφηθεί σε δυο περιόδους: στα μέσα του 16ου αιώνα και το 1603. Η Μονή διαθέτει μια από τις πιο αξιόλογες συλλογές έργων τέχνης (κυρίως φορητών εικόνων) και χειρογράφων εικονογραφημένων.

Ιερά Μονή Δοχειαρίου

Πρόκειται για ένα από τα κομψότερα και ωραιότερα μοναστήρια του Αγίου Όρους, δίπλα στη θάλασσα. Το συγκρότημα αρχίζει από την Τράπεζα

(παλαιά και νέα) και τελειώνει στο ψηλότερο σημείο σε έναν ψηλό πύργο που δεσπόζει του χώρου. Ανάλογα υψηλό είναι και το καθολικό που υψώνεται πάνω στους τοίχους του παλαιότερου ναού. Η ίδρυση της Μονής ανάγεται στο δεύτερο μισό του 10ου αιώνα και αποδίδεται στον Ευθύμιο, μαθητή του Οσίου Αθανασίου της Λαύρας, ο οποίος είχε στην υπηρεσία του "Δοχείου", εξου και η

ονομασία Δοχειαρίου. Στα μέσα του 16ου αιώνα (1568) κτίστηκε και εικονογραφήθηκε ο καθολικός Ναός και η τράπεζα. Η τοιχογράφηση της τράπεζας χρονολογείται στα 1676 και 1700 (βόρειο τμήμα). Εκτός από τις τοιχογραφίες του 16ου αιώνα, στο καθολικό είναι επίσης οι τοιχογραφίες του 18ου, αιώνα που κοσμούν τον εξωνάρθηκα και αντιγράφουν με σπουδαία επιτυχία τις τοιχογραφίες του 14ου αιώνα από άλλα μνημεία. Επίσης αξιοσημείωτη είναι και η βιβλιοθήκη της Μονής, όπου εκτός από τα πολύ σημαντικά ιστορικά έγγραφα, φυλάσσονται και περισσότερα από 400 χειρόγραφα. Η Μονή κατοικείται από δραστήρια αδελφότητα, η οποία μεριμνά για τις ποικίλες ανάγκες της. Η φιλοξενία των επιστημόνων και των προσκυνητών είναι δεδομένη.

Ιερά Μονή Εσφιγμένου

Βρίσκεται δίπλα στη θάλασσα και αποτελείται από έναν ορθογώνιο περίβολο, ο οποίος δημιουργεί μία ευρύχωρη σχετικά αυλή. Στο κέντρο βρίσκεται το Καθολικό και περιμετρικά παρατάσσονται οι πτέρυγες με τα κελλιά των πατέρων, τους χώρους φιλοξενίας και την τράπεζα. Η τράπεζα βρίσκεται δυτικά του καθολικού και είναι ημιανεξάρτητο κτήριο προσκολλημένο στη δυτική πτέρυγα.

Με το όνομα Μονή του Εσφιγμένου υπήρχε ήδη Μονή από τον 10ο αιώνα και φαίνεται ότι βρισκόταν σε ακμή. Ερημώθηκε πολλές φορές από πειρατικές επιδρομές αλλά απέκτησε

σημαντική δύναμη μετά τον 18ο αιώνα. Το καθολικό κτίστηκε το 1810 στη θέση παλαιότερου ναού που κατεδαφίστηκε, ενώ η τοιχογράφηση έγινε από τους Γαλατσάνους ζωγράφους το 1811 και 1818. Παλιότερο κτήριο της Μονής είναι η τράπεζα που διατηρεί τοιχογραφίες του 16ου-17ου αιώνα.

Εκτός από το καθολικό και την τράπεζα η Μονή διαθέτει μια πολύ καλή συλλογή βυζαντινών και μεταβυζαντινών εικόνων, από τις οποίες ξεχωρίζει η ψηφιδωτή εικόνα του Χριστού. Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει πολλά και σπάνια χειρόγραφα, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζει το υπ' αριθμόν 14 για τις σπάνιες μικρογραφίες του.

Η Μονή κατοικείται από ισχυρή μοναχική αδελφότητα και αποτελεί παράδειγμα ισχυρής προσήλωσης στην Αγιορείτικη παράδοση.

Ιερά Μονή Ζωγράφου

Η Μονή βρίσκεται πάνω στο βουνό, σε μια πλαγιά του Ν.Δ. μέρους της χερσονήσου και είναι αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο. Το Καθολικό της Μονής είναι το νεώτερο κτίσμα των αρχών του περασμένου αιώνα και ανήκει στον αγιορείτικο τύπο. Η Μονή διαθέτει οκτώ παρεκκλήσια μέσα και οκτώ έξω απ' αυτήν. Στην Μονή ανήκουν επίσης δυο εργαστήρια στις Καρυές και το

κελλί της Μεταμορφώσεως. Η Μονή ιδρύεται, σύμφωνα με την παράδοση, τον 1ο αι. από τρία αδέρφια, τον Μωυσή, τον Ααρών και τον Ιωάννη από την Αχρίδα. Στην υστεροβυζαντινή περίοδο, η Μονή καταστρέφεται από Καταλανούς πειρατές, αλλά ανοικοδομείται χάρη στην ενίσχυση των Παλιολόγων, καθώς και ηγεμόνων Παραδουνάβιων χωρών. Παρότι στην Μονή αρχικά

μόναζαν, εκτός από Βούλγαροι, Έλληνες και Σέρβοι, από το 1845 μένουν μόνον Βούλγαροι.

Εκτός από δυο θαυματουργές εικόνες του Αγίου Γεωργίου και άλλες δυο της Θεοτόκου του Ακαθίστου και της Επακούουσας, η Μονή κατέχει και άλλα κειμήλια και εκκλησιαστικά σκεύη. Η βιβλιοθήκη της Μονής περιέχει 126 ελληνικά και 388 σλαβικά χειρόγραφα, καθώς και πάνω από 8.000 βιβλία. Στη μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 15 μοναχών.

Ιερά Μονή Ιβήρων

Τρίτη σε σημασία μεταξύ των είκοσι Μονών του Αγίου Όρους, κτίστηκε στο τέλος του 10ου αιώνα από τους Γεωργιανούς (Ιβηρείς) Μοναχούς Ιωάννη και Ευθύμιο, στην θέση όπου παλαιότερα υπήρχε η Μονή του Κλήμεντος. Όπως και για άλλες Μονές,

γνώρισε μεγάλη άνθιση κατά τον 16ο αιώνα και μεγάλα ζωγραφικά έργα εκτελέστηκαν την εποχή αυτή (τοιχογραφίες καθολικού κ.λπ.)

Κτισμένη δίπλα στην θάλασσα, περιβάλλεται από τις τέσσερις πτέρυγες σε σχήμα ορθογωνίου. Στο κέντρο βρίσκεται ο κεντρικός ναός, που χρονολογείται από την εποχή των κτητόρων (10ος αιώνας) καθώς και τα δυο σημαντικά για την ιστορία τους παρεκκλήσια, της Παναγίας Πορταΐτισσας και του Προδρόμου. Το μεγαλύτερο τμήμα των πτερυγών ανοικοδομήθηκε στην θέση παλαιότερων κτιρίων κατά τον 19ο αιώνα. Πολυμελής μοναχική Αδελφότητα έχει επιδοθεί σήμερα στην αποκατάσταση των ερειπωμένων κτηρίων που περιβάλλουν την Μονή, παράλληλα με την φιλοξενία των προσκυνητών και την εξυπηρέτηση πολλών επιστημόνων που καταφθάνουν από όλο τον κόσμο για την μελέτη του ιστορικού πλούτου της Μονής. Η Μονή εορτάζει την 15η Αυγούστου - Κοίμηση της Θεοτόκου - (28η Αυγούστου με το Νέο Ημερολόγιο) και ο εορτασμός κάθε χρόνο γίνεται με ιδιαίτερη λαμπρότητα. Πλήθος κόσμου συρρέει και για τα θρυλούμενα θαύματα της Παναγίας Πορταΐτισσας.

Ιερά Μονή Καρακάλλου

Η μονή βρίσκεται ανάμεσα στις Μονές Μεγίστης Λαύρας και Ιβήρων, σε πλαγιά κοντά στη θάλασσα και είναι αφιερωμένη στους αποστόλους Πέτρο και Παύλο. Μέσα στον φρουριακό περίβολο της Μονής βρίσκεται το Καθολικό, αθωνικού τύπου, που είναι των μέσων του 16ου αι. και τοιχογραφήθηκε στις αρχές του 18ου αι. Η Μονή διαθέτει επτά παρεκκλήσια, τέσσερα κελιά στις Καρυές και δέκα τέσσερα στο δάσος Β.Δ. από αυτήν.

Η Μονή αναφέρεται σε έγγραφα του 1018 και του 1087. Τον 13ο αι. ερημώνεται εντελώς, αλλά ανακαινίζεται από τους αυτοκράτορες Ανδρόνικο Β' και Ιωάννη Ε' Παλαιολόγο. Στη συνέχεια δέχεται επιθέσεις πειρατών και Λατίνων. Τον 16ο αι. καταστρέφεται εντελώς και ξανακτίζεται χάρη στην ενίσχυση των ηγεμόνων της Μολδοβλαχίας.

Στη Μονή φυλλάσσονται πολλές φορητές εικόνες, ιερά κειμήλια και εκκλησιαστικά σκεύη. Η βιβλιοθήκη της Μονής περιέχει 279 χειρόγραφα και 2.500 περίπου βιβλία. Στη μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 25 μοναχών.

Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου

Κτηριακό συγκρότημα ορθογώνιου σχήματος με σχετικά ευρύχωρη αυλή, στο κέντρο της οποίας υψώνεται ο κεντρικός (καθολικός) ναός. Η τράπεζα

κτίστηκε στις μέρες μας (1995), ενώ ο μικρός ναός - κτίσμα του 16ου αιώνα - καλύπτεται με πέντε τρούλους και διαθέτει υαλόφρακτο εξωνάρθηκα. Η αρχική Μονή χρονολογείται πριν τον 12ο αιώνα αλλά στον 14ο αιώνα ο ηγούμενος Χαρίτων από την Ίμβρο φρόντισε για την ανάπτυξη της Μονής Κουτλουμουσίου. Μεγάλες πυρκαγιές αλλά και κατολισθήσεις δημιούργησαν τεράστια προβλήματα σε όλη

την διάρκεια της ζωής της Μονής. Εκτός από τις τοιχογραφίες του καθολικού που χρονολογούνται στα μέσα του 16ου αιώνα, η μονή διαθέτει περισσότερα από 600 χειρόγραφα, απλά και εικονογραφημένα. Επίσης διαθέτει σπουδαίο ιστορικό αρχείο και μεγάλο αριθμό παλαιών εντύπων βιβλίων.

Η Μονή κατοικείται από πολυάριθμη αδελφότητα που αγωνίζεται να αποκαταστήσει την σωστή λειτουργία, μετά την πυρκαγιά του 1981, παράλληλα με την φιλοξενία και την εξυπηρέτηση των προσκυνητών.

Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας

Κτίστηκε το 963 από τον Οσιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη με χρήματα που πρόσφεραν οι αυτοκράτορες Νικηφόρος Φωκάς και Ιωάννης Τζιμισκής. Και στους δέκα αιώνες της ζωής του, διατήρησε την πρώτη θέση μεταξύ των άλλων ιδρυμάτων του Αγίου Ορους, τόσο λόγω του πλούτου όσο και των κειμηλίων που έχουν

θησαυριστεί εκεί (χειρόγραφα, ιστορικά έγγραφα, χρυσόβουλα, φορητές εικόνες κ.λπ.).

Πρόκειται για μνημειακό σύνολο που απαρτίζεται από κτιριακά συγκροτήματα μεγάλου μεγέθους. Ο κεντρικός (Καθολικός) ναός στο κέντρο περίπου της Μονής συμπεριλαμβάνει και δύο μεγάλα παρεκκλήσια, των Αγίων Σαράντα μαρτύρων και του Αγίου Νικολάου. Στον περίβολο επίσης βρίσκεται η τράπεζα, δύο μεγάλοι ναοί, το μαγειρείο, η βιβλιοθήκη κ.λπ. Στις τέσσερις κόρδες που περιβάλλουν το συγκρότημα βρίσκονται τα κελιά των μοναχών, οι ξενώνες, παρεκκλήσια κ.α. Η Μονή κατοικείται από 50 περίπου μοναχούς, οι οποίοι καθημερινά ασχολούνται τόσο με τα μοναχικά τους καθήκοντα (λειτουργίες, προσευχή κ.λπ.) όσο και με την φιλοξενία και εξυπηρέτηση δεκάδων επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Η Μονή παραμένει ανοικτή όλες τις ημέρες του χρόνου από την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου. Η πρόσβαση κατά τους χειμερινούς μήνες γίνεται με δυσκολία. Για επίσκεψη εργασίας (μελέτη, φωτογράφιση κ.λπ.) απαιτείται προηγούμενη συνεννόηση τόσο με την 10η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων όσο και με την ίδια τη Μονή.

Ιερά Μονή Ξενοφώντος

Είναι κτισμένη πάνω στη θάλασσα, ανάμεσα στις Μονές Δοχειαρίου και Αγ. Παντελεήμονος και είναι αφιερωμένη στον Αγ. Γεώργιο. Το Καθολικό της Μονής κτίζεται στις αρχές του 19ου αι. και δεν είναι τοιχογραφημένο. Στο παλιό Καθολικό σώζονται αξιόλογες τοιχογραφίες του Κρητικού ζωγράφου Αντωνίου (1544) καθώς και

το ξυλόγλυπτο τέμπλο του 17ου αι. Η Μονή διαθέτει 14 παρεκκλήσια, από τα οποία τα 8 είναι μέσα στη Μονή. Πρώτη μνεία της Μονής έχουμε στο τελευταίο τέταρτο του 11ου αι. Η περίοδος ακμής της διακόπτεται με την άλωση της

Κωνσταντινουπόλεως και στη συνέχεια τις αλληπάλληλες καταστροφές διαδέχονται ανακαινίσεις και δωρεές από ηγεμόνες παραδουνάβιων χωρών. Ανάμεσα στα

αξιόλογα κειμήλια της Μονής συγκαταλέγονται 2 ψηφιδωτές εικόνες των Αγίων Γεωργίου και Δημητρίου, ένα εικονίδιο από στεατίτη με παράσταση Μεταμόρφωσης, εκκλησιαστικά σκεύη κ.α. Στην βιβλιοθήκη της Μονής φυλάσσονται 300 περίπου χειρόγραφα, διάφορα έγγραφα και πάνω από 4.000 βιβλία. Στη μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 35 μοναχών.

Ιερά Μονή Κασταμονίτου

Η Μονή βρίσκεται ανάμεσα στις Μονές Ζωγράφου και Διονυσίου, μισή ώρα από τη θάλασσα από την πλευρά του Σιγγιτικού κόλπου και είναι αφιερωμένη στον πρωτομάρτυρα Στέφανο. Το καθολικό κτίζεται μετά τα μέσα του 19ου αι., στον τύπο του αθωνικού καθολικού, πάνω στα ερείπια του παλιότερου ναού. Η Μονή διαθέτει 9 παρεκκλήσια.

Η Μονή αναφέρεται από τον 11ο αι. Στις αρχές του 14ου αι. καταστρέφεται. Αυτοκρατορικά χρυσόβουλα καθορίζουν τα σύνορα της και Σέρβοι ηγεμόνες συγκαταλέγονται στους ευεργέτες της. Στα Μεταβυζαντινά χρόνια, οι περίοδοι ακμής εναλλάσσονται με περιόδους ανέχειας. Από τα κειμήλια της Μονής ξεχωρίζουν οι εικόνες του Πρωτομάρτυρος Στέφανου, της Θεοτόκου Οδηγήτριας και της Θεοτόκου Αντιφωνητριάς. Υπάρχουν ακόμη

λειψανοθήκες, εκκλησιαστικά σκεύη, χρυσόβουλα κ.α. Στην βιβλιοθήκη φυλάσσονται 110 χειρόγραφα και πολλά βιβλία. Στην μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 30 περίπου μοναχών.

Ιερά Μονή Ξηροποτάμου

Η Μονή βρίσκεται στο μέσον της χερσονήσου του Άθω, στον δρόμο από την Δάφνη στις Καρυές και είναι αφιερωμένη στους 40 μάρτυρες. Το Καθολικό της Μονής ανοικοδομήθηκε στα 1783. Η Μονή διαθέτει αρκετά παρεκκλήσια και μερικά κελιά.

Η Μονή ιδρύθηκε στα τέλη του 10ου αι. πιθανώς από τον μοναχό Παύλο Ξηροποταμινό και ευημερεί μέχρι την αρχή της Φραγκοκρατίας οπότε και αρχίζουν οι πειρατικές επιδρομές. Στην υστεροβυζαντινή περίοδο ενισχύεται οικονομικά από

την δυναστεία των Παλιολόγων καθώς και από Σέρβους ηγεμόνες. Μετά την πτώση του Βυζαντίου, οι τουρκικές επιδρομές καθώς και δυο μεγάλες πυρκαγιές στα 1507 και 1609, επιφέρουν βαρύτατα πλήγματα στη Μονή. Από την πλούσια συλλογή κειμηλίων της Μονής ξεχωρίζουν το μεγαλύτερο στον κόσμο τεμάχιο Τιμίου Ξύλου καθώς και το παναγιάριο από στεατίτη γνωστό

ως ο δίσκος της Πουλχερίας.

Η βιβλιοθήκη της Μονής περιέχει γύρω στα 400 χειρόγραφα και περίπου 4.000 βιβλία. Στη μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 30 μοναχών.

Ιερά Μονή Παντοκράτορος

Η Μονή είναι κτισμένη πάνω στη θάλασσα, στη Β.Α. πλευρά του Αγ. Όρους και είναι αφιερωμένη στην Μεταμόρφωση του Σωτήρος. Το Καθολικό της Μονής είναι αθωνικού τύπου με τοιχογραφίες του 14ου αι. που επιζωγραφήθηκαν το 1845. Η Μονή έχει συνολικά δέκα πέντε παρεκκλήσια με σπουδαιότατο εκείνο της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Από τα Κελλιά της Μονής

ξεχωρίζουν του Ραβδούχου, πιθανώς του 10ου αι. και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου που ονομάζεται 'Αξιον Εστι, απ' όπου και η ομώνυμη θαυματουργή εικόνα. Στη Μονή ανήκει και η Σκήτη του Προφήτη Ηλία.

Ιδρυτές της Μονής ήταν δυο βυζαντινοί αξιωματούχοι, ο Αλέξιος και ο Ιωάννης, οι οποίοι στα μέσα του 14ου αι. και με την ενίσχυση του αυτοκράτορα Ιωάννη Ε' Παλαιολόγου, μόνασαν στο

ομώνυμο κελλί, δίνοντας του την μορφή μοναστηριού. Μετά την πτώση της αυτοκρατορίας, η Μονή ενισχύεται οικονομικά από ηγεμόνες παραδουνάβιων χωρών. Στα 1773 και πρόσφατα στα 1948, έγιναν δυο μεγάλες καταστρεπτικές πυρκαγιές.

Η μονή διαθέτει μια μεγάλη συλλογή φορητών εικόνων, εκκλησιαστικών σκευών και κειμηλίων, ενώ στη βιβλιοθήκη της φυλάσσονται 350 χειρόγραφα και πάνω από 3.500 βιβλία. Στη μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 25 μοναχών.

Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρα

Η επταόροφη Μονή της Σιμώνος Πέτρα είναι το τολμηρότερο οικοδόμημα του Αγ. Όρους· είναι κτισμένη πάνω σε ένα απόκρημνο βράχο στη Ν.Δ. πλευρά της χερσονήσου και είναι αφιερωμένη στην Γέννηση του Χριστού. Η ονομασία της προέρχεται από τον ιδρυτή της, όσιο Σίμωνα, που έζησε στο Όρος στα μέσα του 14ου αι. Το Καθολικό της Μονής κτίστηκε

μετά την τελευταία πυρκαγιά και δεν είναι τοιχογραφημένο. Η Μονή διαθέτει 15 παρεκκλήσια και πέντε κελλιά στις Καρυές. Στα τέλη του 16ου αι., η Μονή καίγεται ολόκληρη, ξανακτίζεται και ξανακαίγεται στις αρχές του 17ου αι. Τότε αρχίζει μια περίοδος παρακμής που διακόπτεται από σύντομες περιόδους ανάκαμψης. Στα τέλη του περασμένου αιώνα η Μονή καίγεται ολόκληρη και ξανακτίζεται με εράνους από την Ρωσσία. Από άποψη κειμηλίων, η Μονή διαθέτει ένα τεμάχιο Τιμίου Ξύλου, λείψανα αγίων και διάφορα άλλα κειμήλια. Η βιβλιοθήκη ήταν αξιόλογη μέχρι την τελευταία πυρκαγιά· τώρα έχει μόνο λίγα νεώτερα χειρόγραφα και λίγα βιβλία. Στη μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 60 μοναχών.

Ιερά Μονή Σταυρονικήτα

Πρόκειται για μία από τις πιο μικρές σε κτήρια Μονές του Αγίου Όρους, αλλά με παραδοσιακή αρχιτεκτονική με το καθολικό στο κέντρο, την τράπεζα στον πρώτο όροφο της νότιας κόρδας, πολλά παρεκκλήσια και κτιστό υδραγωγείο, που μεταφέρει το νερό από στη Μονή. Νότια του καθολικού υψώνεται ο οχυρωματικός πύργος, ενώ γύρω από τη Μονή υπάρχουν πολλά βοηθητικά κτήρια και ο αρσανάς.

Κτίστηκε από τον Πατριάρχη Ιερεμία τον Α΄ το 1540, σε θέση παλαιότερης Μονής, που υπήρχε ήδη στις αρχές του 11ου αιώνα. Στα έργα αυτά του Πατριάρχη περιλαμβάνεται τόσο το καθολικό με τις τοιχογραφίες του, όσο και η τράπεζα και το παρεκκλήσι του Προδρόμου με τις τοιχογραφίες τους. Νεότερες επισκευές έγιναν στον 18ο αιώνα και στις μέρες μας. Διαθέτει πλούσια βιβλιοθήκη με σπάνια

εικονογραφημένα χειρόγραφα και λειτουργικά ειλητάρια. Εκτός από τις τοιχογραφίες του καθολικού και της τράπεζας, στο συνεργείο του Θεοφάνη ανήκει και η σειρά των εικόνων του Δωδεκαόρτου, ενώ η ψηφιδωτή εικόνα του Αγίου Νικολάου είναι ένα από τα σπάνια δείγματα στο είδος της.

Τα τελευταία χρόνια η Μονή ανακαινίσθηκε σχεδόν εξ' ολοκλήρου από την Αρχαιολογική Υπηρεσία. Κατοικείται από μεγάλη και δραστήρια μοναχική Αδελφότητα, η οποία μεριμνά για την συντήρηση των κτηρίων αλλά και την εξυπηρέτηση των προσκυνητών και επιστημόνων.

Ιερά Μονή Φιλοθέου

Λίγο πιο πάνω από την Μονή Καρακάλλου, σ' ένα οροπέδιο βρίσκεται η Μονή Φιλοθέου, σε απόσταση περίπου 2,5 ωρών από τις Καρυές, και είναι αφιερωμένη στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου. Το καθολικό κτίζεται λίγο πριν από τα μέσα του 18ου αι. και τοιχογραφείται μετά τα μέσα του 18ου αι. Η μονή

διαθέτει εννέα παρεκκλήσια και δεκα τρία κελιά, το ένα εκ των οποίων βρίσκεται στις Καρυές.

Η Μονή ιδρύεται στο τελευταίο τέταρτο του 10ου αι., αλλά μόλις στα τέλη του 11ου παίρνει την μορφή μοναστηριού. Στα τέλη του 13ου και του 14ου αι. ενισχύεται οικονομικά από τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες και τους Σέρβους

ηγεμόνες. Στους μεταβυζαντινούς χρόνους, ηγεμόνες παραδουνάβιων χωρών προσφέρουν στην Μονή σοβαρή οικονομική βοήθεια. Το 1871, η Μονή, με εξαίρεση το Καθολικό, την Τράπεζα και την Βιβλιοθήκη, καίγεται ολόκληρη. Η Μονή διαθέτει πολλά κειμήλια, λείψανα αγίων και κυρίως την θαυματουργή εικόνα της Θεοτόκου Γλυκοφιλούσας. Στην

βιβλιοθήκη υπάρχουν 250 χειρόγραφα και πολλά βιβλία. Στην Μονή είναι εγκατεστημένη αδελφότητα 50 μοναχών.

Ιερά Μονή Χελανδαρίου

Η ιστορία της Μονής αρχίζει τον 10ο αιώνα, αλλά μετά την ερήμωσή της παραχωρήθηκε από τον αυτοκράτορα Αλέξιο Γ' το 1198 στους Σέρβους ηγεμόνες Στέφανο Νεμάνια και τον γιό του Ράστικο, οι οποίοι έγιναν μοναχοί (Συμεών και Σάββας αντίστοιχα) και προέβησαν στην ανοικοδόμηση νέων κτηρίων. Τόσο κατά τον 14ο αιώνα όσο και τους επόμενους, η Μονή γνώρισε μεγάλη ακμή και συγκέντρωσε πλούτο και κειμήλια τόσο από αυτοκρατορικές όσο και ιδιωτικές δωρεές.

Από τις μεγαλύτερες σε έκταση και πλουσιότερες σε κειμήλια Μονές του Αγίου Ορους. Η Μονή Χελανδαρίου αποτελεί το κύριο πνευματικό κέντρο των Σέρβων από τον 12ο αιώνα μέχρι σήμερα. Εκτός από τον κεντρικό Ναό (Καθολικό) που τιμάται στη μνήμη των Εισοδίων της Θεοτόκου, υπάρχουν

πλήθος παρεκκλησιών, η τράπεζα και οι πτέρυγες με τα κελιά των μοναχών και τα άλλα βοηθητικά κτίρια (Ξενώνας, Βιβλιοθήκη κ.λπ.).

Η σημερινή μοναχική αδελφότητα διατηρεί ακμαίες τις σχέσεις της με τον Σερβικό λαό αλλά και το ελληνικό στοιχείο

του Αγίου Ορους και της γύρω περιοχής γενικά. Εκτός από τον πλούτο των τοιχογραφιών (πύργος Αγίου Γεωργίου, καθολικό, παλαιά

και νέα τράπεζα κ.λπ.) η Μονή μια από τις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες Σλαβικών αλλά και ελληνικών χειρογράφων. Επίσης έχει στην κατοχή της πλήθος εικόνων όλων των εποχών από τον 12ο αιώνα μέχρι σήμερα.

1.4.5. Μετέωρα

Τα Μετέωρα είναι σήμερα το μεγαλύτερο και το σημαντικότερο μετά το Άγιο Όρος μοναστικό συγκρότημα του ελλαδικού χώρου. Τα πρώτα ίχνη της ιστορίας τους, εμφανίζονται από τον 11ο αιώνα, όταν εγκαθίστανται εδώ οι πρώτοι ερημίτες. Σήμερα αποτελούν έναν από τους σημαντικούς σταθμούς

του πολιτιστικού χάρτη της Ελλάδος, ενώ η UNESCO τα έχει χαρακτηρίσει ως παγκόσμιο φαινόμενο πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι σημαντικότερες μονές των Μετεώρων είναι: Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου. Είναι η μεγαλύτερη μονή του Μετεωριτικού συνόλου. Αποτελείται από το καθολικό που τιμάται στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος, κτίστηκε στα μέσα του 14ου αιώνα και στα 1387-88, και τοιχογραφήθηκε στα 1483 και 1552. Η παλαιά Τράπεζα της μονής λειτουργεί σήμερα ως Μουσείο.

Ιερά Μονή Βαρλαάμ. Είναι

η δεύτερη μονή, μετά το Μεγάλο Μετέωρο, σε έκταση και σε μέγεθος. Αποτελείται από το καθολικό, αφιερωμένο στους Αγίους Πάντες που είναι αθωνίτικου τύπου με ευρύχωρο εσωνάρθηκα (λιτή) με τρούλλο. Κτίστηκε στα 1541 - 42 και αγιογραφήθηκε το 1548, ενώ ο εσωνάρθηκας, αγιογραφήθηκε στα 1566. Η παλιά Τράπεζα της μονής είναι σήμερα μουσείο, ενώ στα βόρεια υψίσταται και το παρεκκλήσι των Τριών Ιεραρχών που κτίστηκε στα 1627 και αγιογραφήθηκε στα 1637.

Ιερά Μονή Ρουσσάνου. Είναι αφιερωμένη στην Μεταμόρφωση του Σωτήρος, αλλά τιμάται και η Αγία Βαρβάρα. Το καθολικό της μονής που είναι αγιορείτικου τύπου κτίστηκε στα μέσα του 16ου αιώνα και αγιογραφήθηκε στα 1560. Το καθολικό, όπως και τα δωμάτια υποδοχής, βρίσκονται στο ισόγειο, το αρχονταρίκι, άλλα κελιά και βοηθητικοί χώροι υπάρχουν στους δύο άλλους ορόφους.

Ιερά Μονή Αγ. Νικολάου Αναπαυσά. Είναι η πρώτη μονή που συναντά κανείς καθώς ανεβαίνει από την Κοινότητα Καστρακίου στα Μετέωρα. Το καθολικό

της μονής, αφιερωμένο στον Αγ. Νικόλαο, είναι μονόχωρος ναός με μικρό τρούλλο, που κτίστηκε στις αρχές του 16ου αιώνα και αγιογραφήθηκε στα 1527 από τον Κρητικό ζωγράφο Θεοφάνη Στρελίτζα ή Μπαθά.

Ιερά Μονή Αγ. Στεφάνου. Είναι η πιο προσιτή μονή αφού δεν ανεβαίνει κανείς με σκαλιά. Ο μικρός μονόχωρος ναός του Αγ. Στεφάνου κτίστηκε στα μέσα του 16ου αιώνα και τοιχογραφείται στα 1545 ή λίγο αργότερα. Στα 1798 κτίζεται το σημερινό καθολικό του Αγ. Χαραλάμπους, που είναι αγιορείτικου τύπου. Η παλαιά Τράπεζα της μονής λειτουργεί σήμερα ως Μουσείο.

Ιερά Μονή Αγ. Τριάδος.

Έχει την πιο δύσκολη πρόσβαση, αφού φθάνει κανείς εκεί μέσα από βράχο και κοιλάδα. Ο σημερινός κυρίως ναός είναι μικρός σταυροειδής δικιόνιος ναός με τρούλλο, ο οποίος κτίστηκε στα 1475-76 και αγιογραφήθηκε στα 1741. Ο ευρύς θολοσκέπαστος εσωνάρθηκας κτίστηκε στα 1689 και αγιογραφήθηκε στα 1692. Στα 1684 προστέθηκε δίπλα στο ναό ένα μικρό σκευοφυλάκιο.

Σε όλες τις μονές πραγματοποιήθηκαν και πραγματοποιούνται αναστηλωτικές εργασίες, στα καθολικά, στα κελιά και στα άλλα κτίρια των χώρων αυτών, ενώ σε πολλά έχουν ολοκληρωθεί και οι εργασίες συντηρήσεως των τοιχογραφιών.

1.4.6. Τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης

Η Θεσσαλονίκη ιδρύθηκε το 315 π.Χ., στην αρχή της Ελληνιστικής εποχής. Όταν ο Ελληνισμός με επικεφαλής ένα ακμαίο τμήμα του, τους Μακεδόνες, κυριαρχούσε στον κόσμο, άνοιξε και αυτή τα δικά της φτερά και ως γνήσιο τέκνο της εποχής της γέννησής της εξελίχθηκε σε χαρακτηριστική κοσμοπολίτισσα πόλη.

Ο ιδρυτής της Θεσσαλονίκης Κάσσανδρος (316 - 297 π.Χ.) μόλις είχε αναδειχθεί στρατηγός της "Ευρώπης" (του ευρωπαϊκού τμήματος του αχανούς μακεδονικού κράτους), επίτροπος του ανήλικου βασιλιά Αλεξάνδρου Δ', γιου του

Μεγάλου Αλεξάνδρου και της Ρωξάνης, που ζούσαν στη Μακεδονία. Εξαιρετικά ευφυής, δραστήριος και φιλόδοξος άντρας - βασιλιάς της Μακεδονίας ονομάστηκε το 306 π.Χ. - ζούσε την πρωτόγνωρη για τους Μακεδόνες άθηση του εμπορίου στη χώρα, συνειδητοποιούσε τη διαρκώς αυξανόμενη ανάγκη επαφής με τη θάλασσα, στοιχείο δεμένο με τη ζωή των Ελλήνων, αντιλαμβανόταν ότι για να εδραιώσει την ηγεμονία του χρειαζόταν Λιμάνια - η Πέλλα τότε, εξαιτίας των συνεχών προσχώσεων του Αξιού, επικοινωνούσε με τη θάλασσα με κανάλια - και ίδρυσε αμέσως την

Κασσάνδρεια στο λαιμό της χερσονήσου Παλλήνης, η οποία σύντομα εξελίχθηκε σε σημαντικό ναυτικό και εμπορικό κέντρο στο Αιγαίο πέλαγος, και, σχεδόν συγχρόνως, στο μυχό του Θερμαϊκού κόλπου τη Θεσσαλονίκη. Ήταν, άλλωστε, η λαμπρή εποχή, κατά την οποία οι Μακεδόνες, με πρώτο το Μέγα Αλέξανδρο και συνεχιστές τους διαδόχους, ίδρυσαν στη Γη αναρίθμητες νέες πόλεις - Αλεξάνδρειες, Αντιόχειες, Σελεύκειες κ.α. - αρκετές από τις οποίες σύντομα αναδείχθηκαν σε κορυφαία κέντρα πολιτισμού με ακτινοβολία πανανθρώπινη.

Ο Κάσσανδρος τη νέα πόλη του τη σχεδίασε με τους μηχανικούς του στην καίρια αυτή θέση από τη θάλασσα, όπου το λιμάνι, στη στενή παράλια επίπεδη ζώνη, στις υπώρειες και την πλαγιά του Κεδρηνού λόφου, και ασφαλώς μερίμνησε να χτιστεί ωραία και οχυρή, ικανή να ζει και να ακμάζει αιώνια. Την εποχή εκείνη οι πόλεις χτίζονταν κατά το "Ιπποδάμειο" σύστημα με ευθείς, κάθετους μεταξύ τους, δρόμους και οικοδομικά τετράγωνα. Για τη συνοίκισή της κάλεσε ανθρώπους από είκοσι έξι γειτονικές πόλεις και πολιίσματα.

Η Θεσσαλονίκη πρέπει να λειτούργησε αμέσως ως οικονομικό κέντρο και λιμάνι εμπορικό και πολεμικό - βρισκόταν, άλλωστε, πολύ κοντά στην πρωτεύουσα Πέλλα, την οποία εξυπηρετούσε από πολλές απόψεις. Οχυρώθηκε, μάλλον, από την αρχή και ως στρατιωτικό κέντρο και οργανώθηκε δημοκρατικά ως αυτόνομη πόλη, κατά το γνωστό πρότυπο των μακεδονικών πόλεων της Ελληνιστικής εποχής με δικό της επώνυμο άρχοντα, πολιτάρχες και επιστάτη - διοικητή εκπρόσωπο του βασιλιά. Κύριοι πολιτειακοί θεσμοί ήταν η Βουλή και η Εκκλησία του Δήμου, που λειτουργούσαν στα πλαίσια του μακεδονικού κράτους. Το 187 π.Χ. η Θεσσαλονίκη είχε και δικά της νομίσματα.

Η ευμάρεια της πόλης ήταν διάχυτη σε όλους τους κατοίκους της. Ελάχιστα είναι τα γνωστά, αλλά εντυπωσιακά, έργα της μεταλλουργίας, τα ψηφιδωτά, τα κτερίσματα κι οι νωπογραφίες των τάφων, τα κεραμικά, τα γλυπτά κ.α. Ο Κάσσανδρος, μαθητής και αυτός του Αριστοτέλη, με τον οποίο στενά συνδεόταν ως το θάνατο ο πατέρας του Αντίπατρος, προστάτευσε στο κράτος του και οπωσδήποτε και στην πόλη του, τη Θεσσαλονίκη, τα γράμματα, τις τέχνες, τον πολιτισμό. Τη Θεσσαλονίκη ασφαλώς την κόσμησε με πολλά σπουδαία έργα. Δυστυχώς από τη Θεσσαλονίκη του Κάσσανδρου, τα κτίσματα, τα ιερά, τα δημόσια κτίρια, το λιμάνι, την οχύρωση, τίποτε δεν έχει διασωθεί. Πολλοί θησαυροί της λεηλατήθηκαν από τους Ρωμαίους κατακτητές της το 168 π.Χ. και άλλους επιδρομείς και η πόλη εκείνη καλύφθηκε από τα παχιά αλλεπάλληλα στρώματα ερειπίων και από τα ογκώδη τσιμεντένια πέλματα των οικοδομών του 20ου αιώνα.

Τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης αναλύονται παρακάτω μαζί με ένα πλήθος

νεότερων μνημείων που συνθέτουν έναν προσφιλή τουριστικό προορισμό της βόρειας Ελλάδας .

Ανακτορικό Συγκρότημα Γαλέριου

Το ανακτορικό συγκρότημα του Γαλέριου Μαξιμιανού, διοικητικό και θρησκευτικό κέντρο της Ρωμαϊκής Θεσσαλονίκης κτίστηκε γύρω στο 300 μ.Χ. στο ΝΑ τομέα της πόλης. Ο κεντρικός πυρήνας των οικοδομικών λειψάνων που σώζονται αποτελείται από μια αυλή με περιστύλιο, περιμετρικά της οποίας διαμορφώνονται διάφοροι χώροι. Τέσσερις διάδρομοι περιβάλλουν το κτιριακό αυτό σύνολο. Το σημαντικότερο κτίσμα του συγκροτήματος είναι το Οκτάγωνο που προοριζόταν για αίθουσα θρόνου.

Αρχαία Αγορά

Η Αρχαία Αγορά, διοικητικό κέντρο της αρχαίας Θεσσαλονίκης, καταλάμβανε έκταση δύο περίπου εκταρίων στην καρδιά της πόλης. Αρχισε να κατασκευάζεται στο τέλος του 2ου αι. μ.Χ., στη θέση μιας προϋπάρχουσας

αγοράς των πρώτων αυτοκρατορικών χρόνων. Το συγκρότημα της Αρχαίας Αγοράς ήταν οργανωμένο γύρω από μια ορθογώνια πλακοστρωμένη πλατεία. Στις τρεις πλευρές υπήρχαν στοές με διπλή σειρά κίωνων, σε άμεση επικοινωνία με περιμετρική ζώνη δημόσιων χώρων. Η νότια στοά εδραζόταν πάνω σε μια διπλή θολωτή υποδομή, που κατά το ένα τμήμα της ήταν ημιυπόγεια (cryptoporticus).

Στο κέντρο της ανατολικής πτέρυγας εντάχθηκε κτίριο θεαμάτων, καταλαμβάνοντας τη θέση προγενέστερου βουλευτηρίου. Σύμφωνα με μια επιγραφή λειτουργούσε ως ωδείο.

Οι Τάφοι του Δερβενίου, μιας νεκρόπολης της αρχαίας Λητής

Έξι τάφοι, κιβωτιόσχημοι, λακκοειδείς και ένας κτιστός μακεδονικός, αποκαλύφθηκαν τυχαία το 1962 στην περιοχή του Δερβενίου, 10 χλμ. ΒΔ της Θεσσαλονίκης. Μερικοί από αυτούς βρέθηκαν ασύλητοι. Περιείχαν ανδρικές και γυναικείες καύσεις και ταφές πλούσια κτερισμένες και χρονολογούνται στο τελευταίο τέταρτο του 4ου αι. π.Χ. Τα κτερίσματα περιλαμβάνουν πολυτελή μεταλλικά, πήλινα και γυάλινα αγγεία, χρυσά κοσμήματα, σιδερένια όπλα και χάλκινες σπλεγγίδες.

Τάφος Α: κιβωτιόσχημος. Περιείχε έναν εντυπωσιακό χάλκινο κρατήρα με την τέφρα του νεκρού, χρυσό στεφάνι, μερικά ακόμη χάλκινα σκεύη και σιδερένιες αιχμές. Ένας πάπυρος με ορφικό κείμενο βρέθηκε καμένος, στην παχειά στρώση στάχτης, που μεταφέρθηκε από την πυρά και απλώθηκε στις

καλυπτήριες πλάκες του τάφου. Τάφος Β: εντυπωσιακός σε μέγεθος και πιο πλούσια κτερισμένος, ο κιβωτιόσχημος αυτός τάφος, κατασκευάστηκε προκειμένου να δεχτεί την τέφρα ενός άνδρα και μιας νεαρής γυναίκας. Ως τεφροδόχο αγγείο χρησιμοποιήθηκε ο μοναδικός στην ιστορία της τέχνης χάλκινος κρατήρας με τις διονυσιακές παραστάσεις. Στον τάφο βρέθηκαν ακόμη είκοσι αργυρά σκεύη, μαζί με

πολλά χάλκινα και αλαβάστρινα αγγεία, κεραμικά αντικείμενα, σιδερένια όπλα και τμήματα δερμάτινου θώρακα. Μεταξύ των άλλων ευρημάτων περιλαμβάνονται ένα ζεύγος χάλκινων περικνημίδων και ένα χρυσό τριώβολο του Φιλίππου Β'.

Νεότερες αρχαιολογικές έρευνες στον ίδιο χώρο αποκάλυψαν και άλλα σημαντικά ταφικά μνημεία.

Αψίδα Γαλερίου ή Καμάρα

Η αψίδα του Γαλερίου αποτελεί στοιχείο του Γαλεριανού Συγκροτήματος στο Ν.Α τμήμα του ιστορικού κέντρου της Θεσ/νίκης. Σήμερα σώζονται δύο κύριοι πεσσοί και ένας δευτερεύων, που συνδέονται με πλίνθινο τόξο. Οι κύριοι πεσσοί φέρουν επένδυση από μαρμάρινες πλάκες με ανάγλυφες παραστάσεις, που αφηγούνται γεγονότα από τις πολεμικές επιχειρήσεις του Γαλερίου κατά των Περσών. Το κεντρικό τοξωτό άνοιγμα είναι πλάτους 9.7 μ. και ύψους 12.5 μ. και το μικρότερο πλάτους 4.85 μ. και ύψους 6.5 μ.

Η θριαμβική αψίδα του Γαλερίου, χτίστηκε το 305 μ.Χ ύστερα από την οριστική νίκη του αυτοκράτορα κατά των Περσών. Είχε την τυπολογία ενός οκτάπυλου με 4 κεντρικούς ογκώδεις πεσσούς, 4 δευτερεύοντες στα πλάγια, ισάριθμα τόξα και χαμηλό σφαιροειδή θόλο. Συνδεόταν με τα Ανάκτορα του Γαλερίου (προς Ν.) και με τη Ροτόντα (προς Β.). Η τύχη του μνημείου στην πάροδο των αιώνων δεν είναι γνωστή και μόνο τμήμα της δυτικής πτέρυγας του οκτάπυλου σώζεται μέχρι σήμερα. Βίλλα Μορντώχ

Αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της εκλεκτικιστικής αρχιτεκτονικής, που χαρακτήριζε τους "πύργους" της οδού Βασ. Όλγας. Είναι διόροφο, κεραμοσκεπές κτίσμα με ημιυπόγειο και σοφίτα. Χαρακτηριστική είναι η συνύπαρξη στοιχείων νεοκλασικών, αναγεννησιακών, *baroque* και *art-pouveau*. Η γωνιακή πυργοειδής διαμόρφωση με τον τρούλο δίνει μια ιδιαιτερότητα στο κτήριο. Ενδιαφέρων εσωτερικός ζωγραφικός διάκοσμος.

Η Βίλλα Μορντώχ κτίστηκε για τον τούρκο μέραρχο Σείφουλάχ πασά, σε σχέδια του γνωστού αρχιτέκτονα Ξ. Παιονίδη, το 1905. Η χρονολογία αυτή επιβεβαιώνεται και από την υπογραφή τούρκου καλλιτέχνη των τοιχογραφιών, που φέρουν το έτος κατασκευής τους, σε αραβική γραφή: Νουρεντίν 1905. Σήμερα στεγάζει τη Δημοτική Πινακοθήκη και το Ε' Δημοτικό διαμέρισμα.

Λευκός Πύργος

Ο Λευκός Πύργος είναι ένας οχυρωματικός πύργος του 15ου αιώνα, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια ως κατάλυμα φρουράς Γεντισάρων και ως φυλακή θανατοποινιτών. Κτίστηκε στη θέση προϋπάρχοντος βυζαντινού πύργου, που συνέδεε το ανατολικό τμήμα της οχύρωσης της Θεσσαλονίκης που σώζεται και σήμερα, με το θαλάσσιο, το οποίο κατεδαφίστηκε το 1866.

Η έκθεση περιλαμβάνει γλυπτά, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά δάπεδα, ψηφιδωτά τοίχου, εικόνες, νομίσματα, επιγραφές, κεραμικά, έργα υαλουργίας, έργα μεταλλοτεχνίας.

Από τα σημαντικότερα εκθέματα είναι:

Μεταξωτό ύφασμα του 11ου αιώνα. Βρέθηκε σε τάφο ανδρός στο ναό του Αγίου Αχιλλείου στην Πρέσπα.

Ζεύγος περικάρπιων από χρυσό και σμάλτο του 10ου αιώνα. Βρέθηκε στην Θεσσαλονίκη.

Εικόνα της Παναγίας με το Χριστό. Χρονολογείται περί το 1200.

Πιθανότατα έργο εισηγμένο στη Θεσσαλονίκη από την Κύπρο.

Μονή Λατόμου

Κτίστηκε πάνω σε ρωμαϊκό κτίσμα στα τέλη 5ου - αρχές 6ου αιώνα ως καθολικό της μονής Λατόμου. Το 1430 με την άλωση της Θεσσαλονίκης μετατράπηκε σε τζαμί, ενώ το ψηφιδωτό είχε καλυφθεί με ασβεστοκονίαμα. Το 1921 αποδόθηκε στη χριστιανική λατρεία και τότε ανακαλύφθηκε το ψηφιδωτό. Το μνημείο σήμερα λειτουργεί ως ναός.

Αρχικά τετράγωνο κτίσμα με κόγχη στα ανατολικά και είσοδο στα δυτικά. Μικρά τετράγωνα διαμερίσματα στις τέσσερις γωνίες του κτιρίου έδιναν στην κάτοψη του κυρίως ναού σχήμα ισοσκελούς σταυρού. Σήμερα λείπει όλο το δυτικό τμήμα του ναού και η είσοδος είναι στη νότια πλευρά. Από τη ζωγραφική του διακόσμηση σώζεται το περίφημο

ψηφιδωτό της κόγχης, 5ου - 6ου αιώνα και τοιχογραφίες του 12ου αιώνα. Στα 1929 έγιναν ανασκαφικές έρευνες στο εσωτερικό του ναού.

Κατά καιρούς έγιναν διάφορες στερεωτικές και εξυγιαντικές επεμβάσεις. Το 1980 έγινε στερέωση του δυτικού τοίχου. Το 1991 ανακατασκευή - αποκατάσταση του προστώου στη νότια πλευρά.

Ναός Αγ. Αποστόλων

Καθολικό πιθανώς μονής της Παναγίας. Κτίστηκε στα 1310 - 14 από τον πατριάρχη Νίφωνα Α' σύμφωνα με την επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της εισόδου και τα τρία μονογράμματα στα επιθήματα τριών κιονοκράνων της δυτικής όψης του ναού. Μετατράπηκε σε τζαμί στη δεκαετία

1520 - 1530. Σήμερα λειτουργεί ως ναός. Ορθογώνιο κτίσμα αποτελούμενο από τον κυρίως ναό σχήματος εγγεγραμμένου σταυρού, τρίκογχο ιερό στα ανατολικά, στοά σχήματος Π που περιβάλλει τις άλλες πλευρές του κυρίως ναού και εξωνάρθηκα στα δυτικά της στοάς. Η λαμπρή ζωγραφική διακόσμηση του ναού είναι συνδυασμός ψηφιδωτών στο επάνω τμήμα και

τοιχογραφιών στο κάτω τμήμα του ναού.

Το 1940 - 41 και μετά τους σεισμούς του 1978 έγιναν αναστηλωτικές εργασίες και συνοδεύτηκαν με εργασίες συντήρησης των τοιχογραφιών.

Το 1995 άρχισαν ανασκαφικές έρευνες στον περιβάλλοντα χώρο του μνημείου και βρίσκονται σε εξέλιξη.

Ναός Αγ. Δημητρίου

Ο ναός του Αγ. Δημητρίου κτίστηκε στα ερείπια ρωμαϊκού λουτρού. Ο πρώτος ναός, ένα μικρό προσευκτήριο κτίστηκε μετά το 313. Τον 5ο αιώνα ο έπαρχος Λεόντιος έκτισε μεγάλη τρίκλιτη βασιλική, που κάηκε στα 626 - 34. Αμέσως μετά κτίστηκε η πεντάκλιτη βασιλική. Το 1493 μετατράπηκε σε τζαμί. Το 1912 αποδόθηκε πάλι στη χριστιανική λατρεία. Κάηκε στη μεγάλη πυρκαγιά του 1917 και ξαναλειτούργησε το 1949, αφού ολοκληρώθηκε η αναστήλωσή του. Στην κρύπτη του ναού οργανώθηκε η έκθεση αρχαιοτήτων που διασώθηκαν από την πυρκαγιά ή βρέθηκαν στις ανασκαφικές έρευνες. Το μνημείο λειτουργεί σήμερα ως ναός.

Ο ναός του Αγ. Δημητρίου είναι πεντάκλιτη βασιλική με νάρθηκα και εγκάρσιο κλίτος, με κρύπτη κάτω από το ιερό και το εγκάρσιο κλίτος και προσαρτημένο στη νοτιο - ανατολική γωνία της το παρεκκλήσι του Αγ. Ευθυμίου. Από την πυρκαγιά του 1917 διασώθηκαν λείψανα μόνο από τον λαμπρό γλυπτικό και ζωγραφικό (ψηφιδωτά, τοιχογραφίες) διάκοσμο του ναού, που αντιπροσωπεύουν τις διάφορες φάσεις της ιστορίας του.

Μετά την πυρκαγιά του 1917, άρχισαν οι αναστηλωτικές εργασίες που διακόπηκαν το 1938, ξανάρχισαν το 1946 και το μνημείο ξαναλειτούργησε το 1949. Στα πλαίσια των αναστηλωτικών εργασιών έγιναν διάφορες ανασκαφικές έρευνες στο ναό και στην κρύπτη μετά την πυρκαγιά του 1917 και στα 1946 - 1949.

Ναός Αγ. Νικολάου Ορφανού

Καθολικό μονής των αρχών του 14ου αιώνα, που οφείλει την ονομασία του είτε στον φιλόνητο ρόλο του Αγ. Νικολάου απέναντι στα ορφανά, είτε σε πιθανό κτήτορα από την οικογένεια των Ορφανών, ενώ άλλες απόψεις

θεωρούν ως κτήτορα τον κράλη της Σερβίας Μιλούτιν. Είναι μετόχι της Μονής Βλατάδων και λειτουργούσε ως εκκλησία και σε όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Το μνημείο σήμερα λειτουργεί ως ναός.

Ορθογώνιο κτίσμα αποτελούμενο από ένα κεντρικό επιμήκη ξυλόστεγο χώρο, που οι τρεις πλευρές του περιβάλλονται από στοιά σχήματος Π, ενώ στην

ανατολική διαμορφώνεται η τρίπλευρη κόγχη του ιερού. Στο εσωτερικό του ναού σώζεται το μαρμαρίνο τέμπλο και μεγάλο μέρος από την τοιχογράφηση που τοποθετείται στα χρόνια 1310 - 20.

Στα 1959 - 60 έγιναν εργασίες αναστήλωσης. Κατά τα ίδια χρόνια έγιναν ανασκαφικές έρευνες στο εσωτερικό του ναού. Στα 1971 ανασκάφηκε το πρόπυλο του ναού.

Ναός Αγ. Παντελεήμονα

Καθολικό, πιθανόν της μονής της Θεοτόκου Περιβλέπτου, που κτίστηκε περί τα τέλη του 13ου και τις αρχές του 14ου αιώνα, από τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ιάκωβο. Στα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας μετατράπηκε σε τζαμί, πιθανώς στα 1568 - 1571.

Ορθογώνιο κτίσμα με νάρθηκα, τρουλοσκέπαστο κυρίως ναό σε σχήμα εγγεγραμμένου σταυρού και τριμερές ιερό με πεντάπλευρη κόγχη. Μικρότερος τρούλος υψώνεται στο μέσον της στέγης του νάρθηκα. Στα ανατολικά άκρα της βόρειας και νότιας πλευράς προσαρτώνται δύο παρεκκλήσια. Στην αρχική μορφή του ναού τα παρεκκλήσια αποτελούσαν τις καταλήξεις στοάς σχήματος Π που περιέβαλλε το ναό.

Το 1973 έγιναν ανασκαφές από την 9η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων στο προαύλιο του ναού. Μετά τους σεισμούς του 1978 έγιναν διάφορες ερευνητικές τομές μέσα και έξω από το ναό στα πλαίσια του προγράμματος αναστήλωσης του μνημείου. Οι εργασίες αναστήλωσης είναι υπό εξέλιξη. Μετά το τέλος της αναστήλωσης θα λειτουργήσει ως ναός.

Ναός Αγ. Σοφίας

Ο ναός της Αγ. Σοφίας κτίστηκε τον 7ο αιώνα στα ερείπια μεγάλης πεντάκλιτης βασιλικής του 5ου αιώνα και εξελίχτηκε σε πυρήνα ενός ευρύτερου συγκροτήματος κτιρίων διοικητικού και λατρευτικού χαρακτήρα, όντας ο μητροπολιτικός ναός της πόλης, αφιερωμένος στο όνομα της Σοφίας

του Θεού. Το 1524 μετατράπηκε σε τζαμί. Κήκε το 1890 και αναστηλώθηκε το 1907 - 1909. Αποδόθηκε στη χριστιανική λατρεία μετά την απελευθέρωση του 1912. Το μνημείο λειτουργεί και σήμερα ως ναός.

Είναι ορθογώνιο κτίσμα με κεντρικό σταυρόσχημο πυρήνα, στεγασμένο με τρούλο και περιβαλλόμενο από συνεχή σε σχήμα Π στοά στις τρεις πλευρές, ενώ στην ανατολική διαμορφώνεται

το τριμερές ιερό. Στη σημερινή του μορφή, τελείως διαφορετική από την αρχική, το μνημείο διασώζει μέρος του ζωγραφικού του διακόσμου, ψηφιδωτά 8ου - 12ου αιώνα στον τρούλο και στο ιερό και τοιχογραφίες του 11ου αιώνα στο νάρθηκα.

Ανασκαφές έγιναν στα διαστήματα 1936 - 1940, 1946, 1948, 1961 και μετά τους σεισμούς του 1978 στα πλαίσια της σύνταξης μελέτης αναστήλωσης του μνημείου.

Αναστηλωτικές εργασίες έγιναν στα 1907 - 1909, 1941 και μετά τους σεισμούς του 1978.

Ναός Αχειροποιήτου

Ο ναός κτίστηκε γύρω στα μέσα του 5ου αιώνα στα ερείπια ρωμαϊκού λουτρού. Ετιμάτο στο όνομα της Θεοτόκου. Ήταν ο πρώτος ναός που μετά την άλωση της Θεσσαλονίκης το 1430 μετατράπηκε σε τζαμί. Αποδόθηκε στη χριστιανική λατρεία το 1930. Σήμερα λειτουργεί ως ναός.

Ο ναός είναι τρίκλιτη βασιλική με νάρθηκα στη δυτική πλευρά και δεύτερη είσοδο με μνημειακό πρόπυλο στο μέσον της νότιας πλευράς. Ανατολικά του προπύλου υπάρχει πρόσκτισμα, βαπτιστήριο ή διακονικό. Στο ανατολικό άκρο του βόρειου κλίτους δημιουργείται μικρό παρεκκλήσι. Από τη διακόσμηση του ναού σώζονται ψηφιδωτά του 5ου αιώνα στα εσωράχια των τοξοστοιχιών και τοιχογραφίες 13ου αιώνα στο νότιο κλίτος.

Ανασκαφικές εργασίες έγιναν στα 1927 - 28, στα 1946 - 47 στον περίβολο, στα 1961 στα δυτικά του ναού και μετά τους σεισμούς του 1978 μέσα και έξω από το ναό στα πλαίσια της σύνταξης μελέτης αναστήλωσης του μνημείου.

Εκτεταμένες εργασίες αναστήλωσης έγιναν στις αρχές του αιώνα, στα 1927 - 28, στα 1949, ενώ σήμερα είναι σε εξέλιξη οι εργασίες αποκατάστασης του μνημείου μετά τους σεισμούς του 1978.

Ναός Παναγίας Χαλκέων

Ο ναός κτίστηκε στα 1028 από τον πρωτοσπαθάριο Χριστόφορο σύμφωνα με την επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της κύριας δυτικής εισόδου. Μετά την άλωση της πόλης το 1430 μετατράπηκε σε τζαμί και αποδόθηκε πάλι στη χριστιανική λατρεία μετά την απελευθέρωση του 1912. Το μνημείο σήμερα, λειτουργεί ως ναός.

Επίμηκες κτίσμα με νάρθηκα στη δυτική πλευρά, τετράγωνο κυρίως ναό και τρίκογχο Ιερό Βήμα στην ανατολική πλευρά. Στην κάτοψη του κυρίως ναού

τέσσερις κίονες και ισάριθμες καμάρες σχηματίζουν εγγεγραμμένο σταυρό, που το κέντρο του καλύπτεται με οκτάπλευρο τρούλο. Χαμηλότεροι τρούλοι καλύπτουν τα δύο άκρα του νάρθηκα. Οι τοιχογραφίες του ναού χρονολογούνται στον 11ο και 14ο αιώνα.

Μετά τους σεισμούς του 1932 γίνονται αναστηλωτικές εργασίες στο νάρθηκα και στο νότιο αέτωμα του ναού. Εργασίες αναστήλωσης έγιναν και μετά τους σεισμούς του 1978.

Το 1987, στα πλαίσια της σύνταξης στατικής μελέτης του μνημείου, έγιναν διάφορες ανασκαφικές τομές στην αυλή του ναού.

Ναός Προφήτη Ηλία

Καθολικό μονής του 14ου αιώνα. Αρχικά ταυτίστηκε με το καθολικό της Νέας Μονής. Νεότερες έρευνες υποστηρίζουν την ταύτιση με τη Μονή Ακαπνίου, την αφιερωμένη στον Χριστό. Μετά το 1430 ο ναός μετατράπηκε σε τζαμί. Σήμερα το μνημείο λειτουργεί ως ναός.

Πρόκειται για κτίσμα μοναστηριακού τύπου. Ο κυρίως ναός, τρουλοσκέπαστος, στην κάτοψη έχει σχήμα τρίκογχου. Δεξιά και αριστερά της ανατολικής κόγχης προσαρτώνται δύο περίκεντρα τρουλοσκέπαστα κτίσματα. Στα δυτικά του κυρίως ναού προσαρτάται ο ευρύχωρος νάρθηκας, που περιβάλλεται από τις τρεις ελεύθερες πλευρές του με περίστωο. Στην ανατολική απόληξη της βόρειας και νότιας στοάς του περίστωου σχηματίζονται δύο τρουλοσκέπαστα παρεκκλήσια. Από την τοιχογράφηση σώζονται λείψανα μόνο, κυρίως στο νάρθηκα.

Κατά την Τουρκοκρατία το μνημείο αντιστηρίχτηκε με τεράστιες αντηρίδες λόγω των σοβαρών στατικών προβλημάτων του. Η σημερινή μορφή του είναι αποτέλεσμα εκτεταμένης αναστήλωσης που ολοκληρώθηκε το 1961.

Στα χρόνια 1987 - 1991 έγιναν ανασκαφικές έρευνες στον περιβάλλοντα χώρο του μνημείου.

Πλατεία Διοικητηρίου

Στην περιοχή της πλατείας Διοικητηρίου - στο ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης - έχει αποκαλυφθεί ένα οικοδομικό τετράγωνο της πόλης με δείγματα κατοίκησης που καλύπτουν ένα ευρύ χρονολογικό φάσμα, από τα ελληνιστικά μέχρι τα μεταβυζαντινά χρόνια, μοναδικό για την πόλη ως αρχιτεκτονικό σύνολο και εντυπωσιακό για την πολύ καλή του διατήρηση (οι τοίχοι των κτηρίων σώζονται, μέχρι και το ύψος των 2,80 μ.). Η πολεοδομική αυτή νησίδα εκτείνεται στα ανατολικά ενός δρόμου ρωμαϊκών χρόνων, πλάτους 6 μέτρων, ο οποίος αποτελεί έναν από τους κύριους δρόμους του

κάθετου οδικού δικτύου της πόλης. Από την μέχρι στιγμής έρευνα στον δρόμο έχει βρεθεί πυκνό αποχετευτικό και υδρευτικό δίκτυο από αγωγούς διαφόρων τύπων, μεταξύ των οποίων ο παλαιότερος αποχετευτικός αγωγός ρωμαϊκών χρόνων, με κάλυψη από λιθόκτιστη καμάρα.

Σ'ολόκληρο το χώρο της πρώην Πλατείας αποκαλύπτεται η ανοδομή ενός δημόσιου κτηρίου του 1ου αι. π.Χ., το οποίο κατέρρευσε από πυρκαγιά στα μέσα του 2ου αι. μ.Χ. Πρόκειται για ένα τεράστιο οικοδόμημα διαστάσεων 41 X 40 μ. μέχρι στιγμής, με περίστυλο χώρο στην Α πλευρά του το οποίο ταυτίζεται πιθανότατα με την έδρα του ρωμαίου διοικητή της Επαρχίας της Μακεδονίας. Σπαράγματα τοιχογραφιών με παράσταση αλόγων σε καλπασμό που αποκαλύφθηκαν πρόσφατα μέσα στο στρώμα καταστροφής του κτηρίου πιστοποιούν την μνημειακότητα του, καθώς αποτελεί ένα από τα σπάνια δείγματα τοιχογραφημένων κτηρίων, που μπορεί να δώσει στοιχεία για την ζωγραφική στη Μακεδονία στο μεταίχμιο της ελληνιστικής με τη ρωμαϊκή περίοδο.

Η πολύ πρώιμη αυτή ρωμαϊκή φάση θεμελιώνεται πάνω σε προγενέστερο ελληνιστικό πυρήνα. Από την περιορισμένη ακόμα έρευνα σε βάθος έχει προκύψει οικοδομική φάση και εξαιρετικά κινητά ευρήματα, που ανάγονται στην ίδρυση της πόλης από τον Κάσσανδρο, το 315 π.Χ.

Αφορμή για την ανασκαφή υπήρξε η επιλογή της πλατείας Διοικητηρίου από τον δήμο Θεσσαλονίκης για την κατασκευή ενός υπόγειου σταθμού αυτοκινήτων. Στη συνέχεια ματαιώθηκε η κατασκευή του parking και η πλατεία Διοικητηρίου κηρύχτηκε ως αρχαιολογικός χώρος, με στόχο τη διαμόρφωση και ανάδειξή του, εν όψει του 1997.

Ροτόντα

Η Ροτόντα κτίστηκε από τον Γαλέριο γύρω στο 300. Προς το τέλος του 4ου αιώνα μετατρέπεται σε χριστιανικό ναό και διακοσμείται με ψηφιδωτά υψηλής τέχνης. Το 1590 - 91 μετατρέπεται σε τζαμί. Μετά την απελευθέρωση

της Θεσσαλονίκης το 1912, αποδίδεται για μερικά χρόνια στη χριστιανική λατρεία και στη συνέχεια μέχρι τους σεισμούς του 1978 χρησιμοποιείται ως μουσείο γλυπτών.

Το μνημείο είναι κυκλικό θολοσκέπαστο κτίσμα που στη βάση του εσωτερικά ανοίγονται 8 μεγάλες ορθογώνιες κόγχες. Στην αρχική ρωμαϊκή φάση η είσοδος ανοιγόταν στη νότια κόγχη. Στη χριστιανική φάση

ανοίχτηκε δεύτερη είσοδος στη δυτική κόγχη και προστέθηκε το Ιερό Βήμα στην ανατολική. Απ' αυτή τη φάση σώζονται ψηφιδωτά στις καμάρες τριών

κογχών και στην κάτω ζώνη του θόλου και η τοιχογραφία της Ανάληψης στην κόγχη του ιερού.

Το 1952 έγινε συστηματική ανασκαφική έρευνα του δαπέδου του μνημείου. Το 1974 περιορισμένης έκτασης έρευνα στο νότιο πρόπυλο. Μετά τους σεισμούς του 1978 έγιναν ανασκαφικές έρευνες μέσα και έξω από το μνημείο.

Μετά τους σεισμούς του 1978 έγιναν επίσης εκτεταμένες εργασίες αναστήλωσης και συντήρησης του ζωγραφικού διακόσμου. Οι αναστηλωτικές εργασίες έχουν ολοκληρωθεί. Συνεχίζεται η συντήρηση του ζωγραφικού διακόσμου (ψηφιδωτά και τοιχογραφίες).

Το Αρχαϊκό Νεκροταφείο της Αγίας Παρασκευής

Το αρχαϊκό νεκροταφείο της Αγίας Παρασκευής βρίσκεται περίπου 25 χλμ. Α-ΝΑ της Θεσσαλονίκης. Η αρχαιολογική έρευνα που ξεκίνησε το 1981 και περατώθηκε το 1986 έφερε στο φως περίπου 500 τάφους κιβωτιόσχημους, λακκοειδείς και μονολιθικές σαρκοφάγους. Κάθε τάφος περιείχε έναν νεκρό, του οποίου ο προσανατολισμός ποίκιλλε ανάλογα με το φύλο του: οι γυναίκες τοποθετούνταν με το κεφάλι προς τα ανατολικά και οι

άνδρες με το κεφάλι προς τα δυτικά. Οι περισσότερες ταφές ήταν πλούσια κτερισμένες. Οι ανδρικές περιείχαν όπλα και οι γυναικείες κοσμήματα χάλκινα, και σπανιότερα ασημένια ή χρυσά. Σε πολλές γυναικείες και ανδρικές ταφές βρέθηκαν στο στόμα του νεκρού χρυσά ρομβόσχημα ελάσματα με έκτυπη διακόσμηση, ενώ σκεύη από γυαλί και φαγεντιανή, πήλινα ειδώλια και κεραμική υπήρχαν σε όλους τους τάφους. Η κεραμική ήταν ντόπια και επείσακτη από την Αττική, την Κόρινθο και τον Ανατολικο-ιωνικό χώρο. Ανάμεσά τους οι χιακοί κάλυκες

θεωρούνται τα πιο σπάνια και σημαντικά αγγεία του είδους τους. Το νεκροταφείο χρονολογείται στον 6ο αι. π.Χ

Το Αρχαϊκό Νεκροταφείο της Σίνδου

Η αρχαιολογική έρευνα στη Σίνδο, ένα χωριό 20 χλμ. περίπου δυτικά της Θεσσαλονίκης, έφερε στο φως ένα σημαντικό νεκροταφείο με 121

συνολικά τάφους, που εκτείνονταν πάνω σε ένα φυσικό χαμηλό λόφο. Οι τάφοι ήταν στην πλειονότητά τους κιβωτιόσχημοι και λακκοειδείς, ενώ υπήρχαν και σαρκοφάγοι. Όλες οι ταφές ήταν πλούσια κτερισμένες με πήλινα και χάλκινα αγγεία, ασπίδες, σιδερένια όπλα, χάλκινα κράνη και ασημένια κοσμήματα. Οι ανδρικές ταφές περιείχαν όπλα, οι γυναικείες

κοσμήματα, ενώ μάσκες κάλυπταν τα πρόσωπα τεσσάρων νεκρών: τρεις χρυσές και μια ασημένια επιχρυσωμένη. Τα κτερίσματα δείχνουν ότι ο οικισμός στον οποίο ανήκε το νεκροταφείο άνθισε στο τελευταίο τέταρτο του 6ου αι. π.Χ. και στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. (αρχαϊκή περίοδος), ενώ οι τάφοι της κλασικής περιόδου δεν έδωσαν τόσο πλούσια ευρήματα. Ο οικισμός αυτός σχετίζεται με την Τούμπα της Νέας Αγχιάλου, έναν λόφο βόρεια του νεκροταφείου, που πιθανότατα ταυτίζεται με την αρχαία Χαλάστρα, γνωστή από τις αρχαίες πηγές.

Τούμπα Θεσσαλονίκης – Τράπεζα

Ο αρχαιολογικός χώρος της Τούμπας Θεσσαλονίκης, γνωστός από το 1895, εκτείνεται σε ένα υψίπεδο στα ανατολικά της πόλης. Περιλαμβάνει τον κωνικό λοφίσκο με επάλληλες οικοδομικές φάσεις της Εποχής Χαλκού (αρχές 2ης χιλιετίας - 1100 π.Χ.), της Εποχής Σιδήρου (1100 - 800 π.Χ.) και ιστορικών χρόνων (800 π.Χ. και μετά), την τραπεζόσχημη έκταση γύρω από το λοφίσκο με υπολείμματα του οικισμού από την Πρώιμη Εποχή Σιδήρου, τα αρχαϊκά (800 - 480 π.Χ.), τα κλασικά (480 - 323 π.Χ.) και τα πρώιμα ελληνοιστικά (323 - 300 π.Χ.) χρόνια, διάσπαρτες μεμονωμένες εγκαταστάσεις σε ακτίνα πεντακοσίων μέτρων από τον οικισμό και το εκτεταμένο νεκροταφείο του.

Το πόλισμα, με επιφάνεια σχεδόν 95 στρέμματα, που αναπτύχθηκε στην Τούμπα Θεσσαλονίκης, στο μυχό του Θερμαϊκού Κόλπου, κυρίως από τον 6ο ως τα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ., χαρακτηρίζεται, όπως αποδεικνύουν οι πρόσφατες ανασκαφές, από στοιχεία της τοπικής παράδοσης και επιρροές των κέντρων του Αιγαίου και των κύριων ελληνικών πόλεων των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων, ιδιαίτερα της Αθήνας. Το πόλισμα στην Τούμπα ταυτίζεται πιθανότατα με την αρχαία Θέρμη ή τμήμα της. Μαζί με άλλα εικοσιπέντε το πόλισμα αυτό συνέβαλε στο συνοικισμό που προώθησε ο Κάσσανδρος για να ιδρύσει τη Θεσσαλονίκη, περίπου στο 315 π.Χ. (Στράβων VII 21 και 24).

Οι ανασκαφές στον αρχαίο οικισμό και το νεκροταφείο του στην Τούμπα Θεσσαλονίκης συνεχίζονται και οι πληροφορίες που έρχονται στο φως σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα της έρευνας σε άλλες γειτονικές θέσεις, στο Καραμπουρνάκι, στη σημερινή Θέρμη (Σέδες), στην Πολίχνη (Λεμπέτι), στην Αγχιάλο (Σίνδος), θα φωτίσουν μια άγνωστη σε μεγάλο βαθμό περίοδο των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων στην Κεντρική Μακεδονία και τον Θερμαϊκό κόλπο.

Πιθεώνας σπιτιού κλασικών χρόνων. Πίθοι για φύλαξη υγρών από το οικόπεδο οδού Λωτού 13.

Πρόχους με οπισθόμητη προχοή. Έργο τοπικού εργαστηρίου από το οικόπεδο οδού Δρυός 10, με μελανό και καστανό επίχρισμα και ίχνη στίλβωσης. Χρονολογείται στα μέσα του 6ου αι. π.Χ.

Όστρακα μελανόμορφου αττικού κρατήρα από την αρχαϊκή επίχωση στο οικόπεδο οδού Καλαβρύτων 19. Χρονολογούνται γύρω στα μέσα του 6ου αι. π.Χ.

Όστρακο ερυθρόμορφου αττικού κρατήρα από οικόπεδο οδού Καλαβρύτων 19. Χρονολογείται στο γ' τέταρτο του 5ου αι. π.Χ.

1.4.7. Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου

Το Ασκληπιείο της Επιδαύρου υπήρξε το λαμπρότερο θεραπευτικό κέντρο του αρχαίου κόσμου.

Η λατρεία στο ιερό ξεκίνησε στα μέσα του 6ου π.Χ. αιώνα, όταν το ορεινό ιερό του Απόλλωνος Μαλεάτα δεν επαρκούσε πια για τη δημόσια λατρεία της πόλης-κράτους της Επιδαύρου. Το κύρος και η ακτινοβολία που απέκτησε ο Ασκληπιός ως ο σημαντικότερος θεραπευτής θεός, έφεραν στο ιερό την τεράστια οικονομική ευεξία που, στον 4ο και 3ο π.Χ. αιώνα, επέτρεψε την υλοποίηση ενός μεγάλου οικοδομικού προγράμματος για την στέγαση της λατρείας σε μνημειώδη κτήρια (ναός και βωμός του Ασκληπιού, Θόλος, Αβάτο κλπ) και αργότερα την οικοδόμηση κτηρίων για δραστηριότητες κοσμικού κυρίως χαρακτήρα (θέατρο, τελετουργικό εστιατόριο, Λουτρά, Παλαίστρα, κλπ). Το Ασκληπιείο έζησε μέχρι το τέλος της αρχαιότητας, αφού γνώρισε μια δεύτερη ακμή, τον 2ο μ.Χ. αιώνα.

Η Γαλλική Επιστημονική Αποστολή της Πελοποννήσου ήταν η πρώτη που επιχείρησε ανασκαφική έρευνα στο Ασκληπιείο. Το σύνολο, όμως, των λειψάνων του Ασκληπιείου αποκάλυψαν οι συστηματικές ανασκαφές της Αρχαιολογικής Εταιρείας, που ξεκίνησαν το 1879 και τελείωσαν το 1926, υπό την διεύθυνση του Παναγιώτη Καββαδία. Μικρή συμπληρωματική ανασκαφική

έρευνα πραγματοποιήθηκε το 1942-1943 στο Αβάτο και το κτήριο Ε. και Η. Οι ανασκαφές επαναλήφθηκαν το 1948-1951 και από το 1974 συνεχίζονται στο ιερό του Απόλλωνος Μαλεάτα. Από το 1985 μέχρι σήμερα διεξάγεται από την Ομάδα Εργασίας για την Συντήρηση των Μνημείων του Ασκληπιείου της Επιδαύρου (Ο.Ε.Σ.Μ.Ε.) του Υπουργείου Πολιτισμού συμπληρωματική ανασκαφική έρευνα στο Ασκληπιείο.

Οι πρώτες αναστηλωτικές εργασίες του Ασκληπιείου πραγματοποιήθηκαν στο Θέατρο το 1907 και συνεχίσθηκαν στο διάστημα

1954-1963. Το 1984 το έργο της διάσωσης των μνημείων του Ασκληπιείου αλλά και της ανάδειξης και της διδακτικής και ελεγχόμενης επίσκεψής τους από το κοινό ανέλαβε η Ομάδα Εργασίας για την Συντήρηση των Μνημείων του Ασκληπιείου της Επιδαύρου του Υπουργείου Πολιτισμού (Ο.Ε.Σ.Μ.Ε.).

Η μερική αποκατάσταση του Αβάτου, της Θόλου, του Προτύλου, του "Γυμνασίου" και η αποκατάσταση της δυτικής παρόδου του θεάτρου με τη συντήρηση, ανάδειξη και ένταξη του αυθεντικού υλικού των μνημείων βρίσκονται σήμερα στο στάδιο της εφαρμογής. Παράλληλα λειτουργεί πρόγραμμα εκτεταμένης συντήρησης του αυθεντικού υλικού και άλλων μνημείων, όπως του "Γυμνασίου", που αφορά κυρίως σε συγκολλησεις λίθων στα σωζόμενα τμήματα των κτηρίων ή συμπληρώσεις ρωμαϊκών τοιχοποιιών. Το 1988 το ιερό ενεγράφη στον κατάλογο των μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

1.4.8. Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου

Το κοσμοπολίτικο νησί της Ρόδου, ένα νησί μεγάλης ιστορικής σημασίας, διαθέτει όμορφα τοπία και εκλεκτές παραλίες. Το νησί είναι γνωστό για την Μεσαιωνική αρχιτεκτονική του και τα ανεκτίμητα αρχαία ερείπια. Έχει επίσης ιδανικό κλίμα όλο τον χρόνο και είναι κατάλληλο και για ήμερες, αλλά και για έντονες διακοπές. Η πρωτεύουσα καθώς και το λιμάνι είναι η Ρόδος.

Η Μεσαιωνική Πόλη, χτισμένη ημικυκλικά γύρω από την πόλη της Ρόδου με καταπληκτικά μεσαιωνικά κτίρια και την περίφημη Οδό των Ιπποτών και οικοδομήματα όπως το Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου και το Παλάτι των Ιπποτών, με τις 7 εισόδους και τους 150 θυρούς.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί, ότι ένα από τα 7 θαύματα του κόσμου, ο Κολοσσός της Ρόδου, στεκόταν στην είσοδο του λιμανιού. Ήταν αφιερωμένος στον Θεό του Ήλιου σαν ένα σύμβολο ενότητας. Είχε 33μ ύψος και όπως αναφέρουν και οι ιστορικοί, μόνο λίγοι άνθρωποι μπορούσαν να αγκαλιάσουν με τα χέρια τους τον αντίχειρα από το χέρι του αγάλματος.

Η ακρόπολη της Ρόδου δέσποζε στο δυτικό και ψηλότερο μέρος της πόλης. Δεν είχε οχυρωματικό χαρακτήρα όπως οι παλιές ακροπόλεις. Αποτελούσε μια μνημειακή ζώνη με Ιερά, μεγάλους ναούς, δημόσια κτίρια και υπόγειους χώρους λατρείας. Τα οικοδομήματα ήταν κτισμένα κλιμακωτά σε διαφορετικά επίπεδα, πάνω σε διαμορφωμένα πλατώματα που συγκρατούντο από δυνατούς αναλημματικούς τοίχους. Ήταν "πεδίων και αλσών μεστή" σύμφωνα με την περιγραφή του ρήτορα Αίλιου Αριστεΐδη (2ος αιώνας μ.Χ.) Το πνεύμα της ελληνοιστικής αρχιτεκτονικής στην ακρόπολη της Ρόδου, εκφράζεται τέλεια με τον συνδυασμό του φυσικού κάλλους με τις τεχνίτες επεμβάσεις. Τα μνημεία της ακρόπολης χρονολογούνται στην ελληνοιστική και υστεροελληνοιστική εποχή. (3ος-2ος αι. π.Χ.) Οι ανασκαφές έγιναν από την Ιταλική αρχαιολογική σχολή κατά την διάρκεια της Ιταλικής κατοχής του νησιού (1912-1945). Η ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία από το 1946 και μετά, διενέργησε ανασκαφές που βοήθησαν στη γνώση της Ιστορίας και της τοπογραφίας του χώρου. Η ακρόπολη δεν έχει ακόμα ανασκαφεί σε όλη της την έκταση. Εδώ υπάρχει μια αρχαιολογική ζώνη 1250 στρεμμάτων που έχει εξαιρεθεί από την σύγχρονη οικοδόμηση με σκοπό την συνέχιση των ανασκαφών για τη ναυτοκάλυψη της λαμπρής αρχαίας πόλης της Ρόδου.

Ευρείας έκτασης ανακατασκευές έγιναν κατά την διάρκεια της Ιταλοκρατίας, σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής. Από το 1945 και μετά η ελληνική αρχαιολογική Υπηρεσία προχώρησε σε συντηρήσεις στο χώρο του ναού του Πυθίου Απόλλωνος που έπαθε μεγάλες ζημιές από τους

βομβαρδισμούς του 2ου παγκόσμιου πολέμου και από το βάρος των πυροβόλων που είχαν εγκατασταθεί εκεί. Κατά την δεκαετία του 60 και 70 έγιναν αναστηλωτικές εργασίες στο δυτικό θεμέλιο του ίδιου Ναού. Το 1996 θα ξεκίνησαν οι αναστηλωτικές εργασίες στον ίδιο Ναό και στα Νυμφαία. Τα σημαντικότερα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου είναι:

Ναός Αθηνάς Πολιάδος και Διός Πολιέως: Βρίσκεται στο Βορειότερο άκρο του λόφου της Ακρόπολης. Είχε προσανατολισμό από Α. προς Δ. Ήταν δωρικού ρυθμού, πώρινος

περίπτερος (δηλαδή είχε στοά με κίονες στις τέσσερις εξωτερικές πλευρές). Οι εννέα υπερμεγέθεις σπόνδυλοι, τμήμα του κιονοκράνου και του επιστυλίου, που βρίσκονται τώρα στο έδαφος, δηλώνουν τον μνημειώδη χαρακτήρα του. Εδώ οι Ρόδιοι φύλαγαν τα κείμενα των συνθηκών με τα άλλα κράτη. Ο ναός εντασσόταν σε ευρύτερο τέμενος που ανατολικά οριζόταν από στοά "Νυμφαία". Βρίσκονται ανατολικά και νότια του τοίχου της στοάς. Πρόκειται για τέσσερις υπόγειες σπηλαιώδεις κατασκευές λαξευμένες στον βράχο με κλίμακες εισόδου, διαδρόμους, επικοινωνίας και μεγάλο άνοιγμα στο κεντρικό τμήμα της οροφής τους. Στις εσωτερικές παρειές τους υπάρχουν κόγχες για

την τοποθέτηση αγαλαμητιδίων. Δεξαμενές και πλούσια βλάστηση συμπλήρωναν το τοπίο. Ήταν χώροι αναψυχής και λατρείας. Ωδείο. Βορειοδυτικά του Σταδίου βρίσκεται αναστηλωμένο ένα μικρό μαρμάρινο

Ωδείο. Είχε χωρητικότητα περίπου 800 θεατών και πιστεύεται ότι θα χρησίμευε ή για την διεξαγωγή μουσικών εκδηλώσεων ή ως χώρος παρακολούθησης μαθημάτων των φημισμένων ρητόρων της Ρόδου. Ναός Πυθίου Απόλλωνος: Βρίσκεται στο νότιο τμήμα του λόφου, στη δυτική πλευρά διαμορφωμένου μεγάλου ορθογωνίου πλατώματος. Είχε προσανατολισμό Α-Δ. Ήταν πώρινος, περίπτερος, αλλά μικρότερων διαστάσεων από το ναό της Αθηνάς και του Διός. Έχει αναστηλωθεί τμήμα της ΒΑ πλευράς του με τέσσερις κίονες και μέρος του επιστυλίου.

Στωϊκό κτίσμα: Σήμερα σώζεται ο τοίχος της θεμελίωσης της στοάς η οποία πρέπει να δημιουργούσε μια εντυπωσιακή πρόσοψη ορατή από την κάτω πόλη και τα λιμάνια.

Αρτεμίσιο: Στη ΒΑ πλευρά του ίδιου πλατώματος βρίσκονται τα λείψανα άλλων χώρων λατρείας, ένας από τους οποίους αποδίδεται σε λατρεία της Αρτέμιδος.

Στάδιο. Στους ΝΑ πρόποδες του λόφου βρίσκεται το Στάδιο με προσανατολισμό Β-Ν, ανασκαμμένο και

αναστηλωμένο από τους Ιταλούς. Είχε μήκος ενός Σταδίου, δηλ. 600 ποδίων

ή 201 μέτρων. Αυθεντικά τμήματα του σώζονται στη σφενδόνη, στις θέσεις των επισήμων (προεδρίες) και σε μερικά από τα κάτω έδρανα (ειδώλια). Διατηρείται επίσης η θέση όπου υπήρχε ο μηχανισμός για την εκκίνηση των αθλητών (ύσπληξ).

Το Γυμνάσιο βρισκόταν στα ανατολικά του Σταδίου. Παλαιότερα είχε αποκαλυφθεί μέρος της δυτικής πλευράς του και πρόσφατα κάτω από το κυλικείο εντοπίστηκε η ΒΑ άκρη του. Ήταν μεγάλο τετράγωνο κτήριο με πλευρά 200 μ. περίπου. Ήταν σημαντικό για τα καλλιτεχνικά έργα που περιείχε.

Βιβλιοθήκη. Μια πολύ σημαντική Βιβλιοθήκη με αξιόλογα συγγράμματα κυρίως ρητορικού χαρακτήρα βρισκόταν κοντά στο Γυμνάσιο και το Ωδείο απ' ό,τι μας επιτρέπει να συμπεράνουμε μια επιγραφή που βρέθηκε στην περιοχή.

Αγία Τριάδα (Ντολαπλι) Ναός στον τύπο του ελεύθερου σταυρού με τρούλο. Το βόρειο σκέλος του σταυρού είναι βραχύτερο ενώ στο άκρο του υπάρχει πρόσκισμα στεγασμένο με νευρωτό σταυροθόλιο. Τοιχογραφίες εκλεκτικού χαρακτήρα διατηρούνται κυρίως στο δυτικό σκέλος, έργο του τέλους του 15ου με αρχές 16ου αιώνα. Χρησιμοποιήθηκε ως μουσουλμανικό τέμενος στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου

Το παλάτι άρχισε να χτίζεται από τους Ιππότες του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ στη

θέση του βυζαντινού "φρουρίου" του 7ου αιώνα. Μετά την ερείπωσή του στα

χρόνια της τουρκοκρατίας, το μεσαιωνικό Παλάτι καταστράφηκε κατά το μεγαλύτερό του μέρος μετά από έκρηξη πυρομαχικών το 1856. Η αναστύλωση του με πολλές επεμβάσεις, πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στα 1937 και 1940 υπό την επίβλεψη του ιταλού αρχιτέκτονα Vittorio Mesturino και διακοσμήθηκε με τοιχογραφίες των P. Gaudenzi και F. Vellan. Τα εκθέματα παρουσιάζονται κατά θεματικές ενότητες: Πρώτοι χριστιανικοί και παλαιοχριστιανικοί χρόνοι- Παγανιστικές θρησκείες και χριστιανισμός. Πολεοδομική εξέλιξη της πόλης της Ρόδου, πυκνότητα και έκταση των μεσαιωνικών μνημείων στο νησί. Ηχοθέαμα.

Οικονομία. Γεωργία, βιοτεχνία, εμπόριο, προϊόντα εισαγωγής, νομισματική κίνηση.

Καθημερινή ζωή. Διατροφή, ενδυμασία, ελεύθερος χρόνος και διασκέδαση, κοινωνική μέριμνα. Ταφικά έθιμα και νεκροταφεία.

Αμυνα και διοίκηση. Όπλα και αμυντική οργάνωση, κρατική και εκκλησιαστική διοικητική οργάνωση.

Πνευματικός βίος. Επιγραφές, χειρόγραφα.
Λατρευτικά αντικείμενα, εικόνες.

Αρχιτεκτονικά μέλη από χριστιανικούς ναούς, αποτοιχισμένες τοιχογραφίες και ψηφιδωτά.

Τα σημαντικότερα εκθέματα της έκθεσης του Μουσείου είναι:

Ψηφιδωτά δάπεδα της ελληνοιστικής, υστερορωμαϊκής και παλαιοχριστιανικής περιόδου από τα Δωδεκάνησα.

Γλυπτά της ελληνοιστικής και υστερορωμαϊκής περιόδου

Επιπλά που χρονολογούνται από τον 15ο μέχρι τον 19ο αιώνα.

Στο Παλάτι πραγματοποιούνται περιοδικές εκθέσεις αρχαιολογίας, ιστορίας και τέχνης σε αίθουσα στο ισόγειο της ανατολικής πτέρυγας.

Επίσης πολιτιστικές εκδηλώσεις στις αίθουσες και στην αυλή του Παλατιού και συνέδρια σε κατάλληλα διαμορφωμένη αίθουσα.

Σήμερα λειτουργούν οι εξής εκθέσεις:

"Αρχαία Ρόδος - 2.400 χρόνια", στη βόρεια πτέρυγα.

"Η Ρόδος από τον 4ο αιώνα μ.Χ. μέχρι την κατάληψη από τους Τούρκους (1522)", στη νότια και δυτική πτέρυγα.

Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου. Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Ρόδου

στεγάζεται στο μεσαιωνικό κτήριο του νοσοκομείου των Ιπποτών. Η οικοδόμησή του άρχισε το 1440 από το Μ. Μάγιστρο De Lastic με χρήματα που κληροδότησε ο προκάτοχός του Fluvian και ολοκληρώθηκε το 1489 από το Μ. Μάγιστρο D'Aubusson. Το Μουσείο περιλαμβάνει τις εξής συλλογές:

Ταφικά σύνολα από την αρχαία Ιαλυσό γεωμετρικής, αρχαϊκής και κλασικής εποχής: αγγεία, ειδώλια, κοσμήματα, μέταλλα αντικείμενα.

Ταφικά σύνολα από την αρχαία Κάμιρο: γεωμετρικής αρχαϊκής και κλασικής εποχής (αγγεία και μικροαντικείμενα)

Συλλογή γλυπτών αρχαϊκής, κλασικής, ελληνοιστικής και ρωμαϊκής περιόδου.

Ψηφιδωτά δάπεδα ελληνοιστικής εποχής από την πόλη της Ρόδου και παλαιοχριστιανικής εποχής από την Κάρπαθο.

Επιτύμβιες πλάκες Ιπποτικής περιόδου με ανάγλυφες παραστάσεις των νεκρών ή των οικοσήμων τους. Τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου είναι: Αμφορέας, ρυθμοί Φικελλούρων, ροδιακού εργαστηρίου. Ανθέμια κάτω από τις λαβές και παράσταση ζώου στην πρόσθια και πίσω όψη. 6ος αιώνας π.Χ. Δύο ακέφαλοι αρχαϊκοί κούροι από την Κάμιρο. 550-530 π.Χ. Κύλικα, τύπου της Βρουλλιά, ροδιακού εργαστηρίου. 6ος αιώνας π.Χ. Μελανόμορφος

απτικός αμφορέας με παράσταση αναχώρησης πολεμιστή. 6ος αιώνας π.Χ. Επιτύμβια στήλη Κριτούς και Τιμαρίστας. Εικονίζονται δύο όρθιες γυναικείες μορφές. Η Τιμαρίστα κατ'ένωπιον, με χιτώνα και πέπλο που καλύπτει το κεφάλι της, αγκαλιάζει την Κριτώ, η οποία φέρει χιτώνα και ιμάτιο και έχει κοντή κόμη. 420-410 π.Χ.

Επιτύμβια στήλη της Καλλιاریστας. Εικονίζεται η νεκρή, καθιστή, με χιτώνα και ιμάτιο που καλύπτει το κεφάλι της. Όρθια, η δούλη της κρατά πυξίδα με τα κοσμήματά της. Σώζεται η αετωματική επίστεψη της στήλης που στηρίζεται σε παραστάδες. Περί το 350 π.Χ.

Μαρμάρινη κεφαλή αθλητή. 4ος αιώνας π.Χ.

Μαρμάρινη κεφαλή Ηλίου. Εξαιρετο δείγμα του ελληνιστικού μπαρόκ. 250-160 π.Χ. Μαρμάρινο άγαλμα γυμνής, οκλάζουσας Αφροδίτης,

μετάπλαση του τύπου του Δοιδάλας. Περί το 100 π.Χ. Αντίγραφο πορτραίτου, πιθανόν του κωμικού ποιητή Μενάνδρου.

Στο Μουσείο οργανώνονται κατά τη σχολική περίοδο εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό την καλύτερη προσέγγιση του παιδιού με το αρχαιολογικό υλικό και την ιστορία του τόπου του.

Ταφικά συγκροτήματα περιοχής Αγίου Ιωάννη

Ο χώρος εντάσσεται στο κεντρικό τμήμα της πολύ εκτεταμένης Ροδιακής νεκρόπολης και σε σχετικά μικρή απόσταση από την έξοδο της αρχαίας πόλης. Μέσα στο ίδιο ταφικό συγκρότημα είναι ενδιαφέρον ότι συνυπάρχουν μεγάλοι τάφοι για ενταφιασμούς και μικρές θήκες για την τοποθέτηση αγγείων με την τέφρα του νεκρού. Πολύ ενδιαφέρουσα επίσης είναι η ύπαρξη του υπόγειου λατομείου. Στη νότια πλευρά του υπαίθριου αρχαιολογικού χώρου σώζεται μεγάλος αναλημματικός τοίχος που κρατούσε το πιο πάνω επίπεδο, σύμφωνα με τη

συνήθεια των Ροδίων να οικοδομούν κλιμακωτά.

Ο χώρος ανασκάφηκε από τους Ιταλούς αρχαιολόγους αλλά δεν είναι γνωστά αρκετά πράγματα.

Τα σημαντικότερα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου είναι:

Μεγάλο γωνιαίο ταφικό συγκρότημα όπου διαμορφώνονται κτιστοί θολωτοί τάφοι, για ενταφιασμούς σε σαρκοφάγους, καθώς και ορθογώνιες

θήκες για τεφροδόχα αγγεία και οστεοθήκες. Από πάνω διαμορφώνεται κρηπίδωμα και εξέδρα.

Κτιστή συστάδα από θολωτούς τάφους και θήκες. Πάνω τους διαμορφώνεται πόδιο. Στην κορυφή το μνημείο στέφεται με τρίγλυφα και μετόπες. Μνημειώδης λαξευμένος βράχος με διαμορφωμένη πύλη.

Μνημειώδης αναλημματικός τοίχος από μεγάλες πωροπλίνθους που συγκρατεί το επάνω ψηλότερο επίπεδο του λόφου της νεκρόπολης.

Υπόγειο λατομείο

Υπόγειοι ταφικοί θάλαμοι με αναπαράσταση ταφών και κτερισμάτων. Αγία Αικατερίνη (Ιλκ Μπιχράμ) Τρίκλιτος ναός του οποίου το μεσαίο κλίτος απολήγει σε ημιεξαγωνική αψίδα. Είναι διακοσμημένος από τοιχογραφίες οι οποίες χρονολογούνται, του μεν μεσαιού στα τέλη του 14ου, των δε ακραίων στα τέλη του 15ου αιώνα. Στο νότιο κλίτος σώζεται ο εικονογραφικός κύκλος της αγίας Αικατερίνης.

Το μνημείο χρησιμοποιήθηκε ως μουσουλμανικό τέμενος στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Κατά την παράδοση εδώ προσευχήθηκε ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής όταν κατέλαβε την πόλη.

Το 1981 ανασκάφθηκε το εσωτερικό του όπου βρέθηκαν τάφοι στα βόρεια αρκοσόλια και ελεύθερες ταφές. Ανάλογα αποτελέσματα απέδωσε και η έρευνα του 1992 δυτικά του ναού. Αγία Παρασκευή Ναός στον τύπο του ελεύθερου σταυρού με τρούλο. Δεν διασώζει τον τοιχογραφικό του διάκοσμο. Η φροντισμένη του τοιχοποιία και ο καλοφτιαγμένος τρούλος του τον τοποθετούν στο 15ο αιώνα.

Χρησιμοποιήθηκε ως μουσουλμανικό τέμενος στα χρόνια της τουρκοκρατίας.

Άγιος Αθανάσιος. Μονόχωρος ναός κοντά στην ομώνυμη πύλη της πόλης, που διασώζει εικονογραφικό διάκοσμο. Τοποθετείται στο 15ο αιώνα. Χρησιμοποιήθηκε ως μουσουλμανικό τέμενος στα χρόνια της τουρκοκρατίας.

Άγιος Γεώργιος

Ναός τετράκογχος με τρούλο, καθολικό μονής, με κελιά στη δυτική και βόρεια πλευρά του. Δεν διατηρεί τοιχογραφικό διάκοσμο. 15ος(;) αιώνας.

Χρησιμοποιήθηκε ως ιεροδιδασκαλείο κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Δημοτική Πινακοθήκη Ρόδου.

Η Δημοτική Πινακοθήκη Ρόδου ιδρύθηκε το 1962, από τον Ανδρέα Ιωάννου, μελετητή της Νεοελληνικής Ζωγραφικής και Νομάρχη, τότε, της Δωδεκανήσου.

Η Πινακοθήκη της Ρόδου στεγάζει σήμερα μία από τις πιο έγκυρες και πιο αντιπροσωπευτικές συλλογές της ελληνικής ζωγραφικής του 20ού αιώνα. Οι περισσότεροι από τους Έλληνες

ζωγράφους που δημιούργησαν σ'αυτές τις εννέα δεκαετίες, διαμορφώνοντας τη σύγχρονη μας ζωγραφική, εκπροσωπούνται σε αυτή τη συλλογή με χαρακτηριστικά έργα.

Είναι έργα που σημάδεψαν τις εξελίξεις της δημιουργίας αυτών των καλλιτεχνών, που παρουσιάστηκαν σε επίσημες εκθέσεις εδώ και στο εξωτερικό. Η συλλογή της Δημοτικής Πινακοθήκης περιλαμβάνει έργα των Κ. Μαλέα, Κ. Παρθένη, Φ. Κόντογλου, Θεόφιλου, Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα, Σπ. Βασιλείου, Γ. Σπυρόπουλου, Γ. Γαϊτή, Φασιανού, Κεσσανλή, Χρ.

Μπότσογλου, Μόραλη, Τσαρούχη και πολλών άλλων Ελλήνων καλλιτεχνών.

Μερικά από τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου είναι:

Θεόφιλος: Ο Ηρωας Μιλτιάδης Γιαταγάνας. Γ. Τσαρούχης: Αρχηγός περιπόλου. Κόλλες σε πανί. Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου

Εκθεση " Ρόδος 2400 χρόνια" Η έκθεση "Αρχαία Ρόδος-2400 χρόνια"

στεγάζεται στο παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου.

Πρόκειται για Ιπποτικό κτίριο που το ισόγειό του ανήκει στην Βυζαντινή ακρόπολη του 7ου αιώνα μ.Χ. Το 1856 το Παλάτι κατέρρευσε μαζί με την γειτονική εκκλησία από έκρηξη πυριτίδας. Η σημερινή μορφή του, είναι αυτή της Ιταλικής αναστήλωσης (αρχιτέκτων Μ. Mesturino, 1940). Το κτίριο συντηρήθηκε το 1988 με την

ευκαιρία του Συνόδου Κορυφής της ΕΟΚ.

Ενυδρείο Ρόδου. Το κτίριο του Υδροβιολογικού Σταθμού Ρόδου

κατασκευάστηκε κατά την χρονική περίοδο 1934-1936. Από το 1937

λειτούργησε σαν Reale Istituto di Ricerche Biologiche di Rodi. Το 1945

μετονομάστηκε σε Ελληνικό Υδροβιολογικό Ινστιτούτο και λειτουργούσε υπό την εποπτεία της Ακαδημίας Αθηνών. Σήμερα ο Υ.Σ.Ρ. λειτουργεί σαν

Μουσείο-Ενυδρίο και ερευνητική μονάδα και ανήκει στο Εθνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών.

Σκοπός του Υ.Σ.Ρ. είναι η διατήρηση και προβολή ταριχευμένων και ζωντανών εκθεμάτων του θαλασσίου μεσογειακού χώρου. Στα ενυδρεία οι επισκέπτες (200.000 το χρόνο) μπορούν να θαυμάσουν είδη από Ανθόζωα,

Μαλάκια Γαστερόποδα και Κεφαλόποδα, Καρκινοειδή, Εχινόδερμα, Ψάρια των Οικογενειών Dasyatidae, Muraenidae, Serranidae, Mullidae, Sparidae, Centranchantidae, Labridae, Scaridae, Siganidae, Mugilidae, Scorpaenidae, Triglidae, Balistidae, Monacanthidae, και θαλάσσιες χελώνες.

Στο Μουσείο παρουσιάζονται εκθέματα όπως Ασπόνδυλα,

είδη καρχαριών και άλλων ψαριών, θαλάσσιες χελώνες, Οδοντοκήτη και μεσογειακές φώκιες.

Με την ερευνητική υποδομή που έχει ο Υ.Σ.Ρ. και την επιστημονική υποστήριξη του Ε.Κ.Θ.Ε. διεξάγει ερευνητικά προγράμματα καλύπτοντας όλο το φάσμα της Ωκεανογραφίας στην ευρύτερη περιοχή της Δωδεκανήσου. Με αυτό τον τρόπο λειτουργεί σαν πρότυπη ερευνητική μονάδα στην Μεσόγειο.

Μερικά από τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου είναι:

Κοσμητική Συλλογή Ρόδου. Το μουσείο στεγάζεται σε τρίκλιτη θολωτή ισόγεια αίθουσα που αποτελούσε τμήμα της ιπποτικής οπλοθήκης. Στο χώρο φιλοξενούνται ξυλόγλυπτα και κεραμικά σκεύη ευρωπαϊκής και ανατολικής προέλευσης, λαϊκές ενδυμασίες και κεντήματα από όλα τα Δωδεκάνησα. Τα εκθέματα χρονολογούνται από το 17ο έως τις αρχές του αιώνα μας.

Ναός Παναγίας του Κάστρου Ρόδου. Σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός στην κάτοψη (11ος αιώνας), ο οποίος στεγάζεται με νευρωτά σταυροθόλια (1319- 1334). Υπόγεια κρύπτη με αγίασμα κάτω από την πρόθεση, με προσανατολισμό Βορρά-Νότο. Τοιχογραφίες δυτικής και εκλεκτικής τέχνης στη βορειοδυτική πεσσοστοιχία, του β' τέταρτου και β' μισού του 14ου αιώνα.

Προφανώς ο μητροπολιτικός ναός των βυζαντινών χρόνων. Η στέγασση με σταυροθόλια πρέπει να πραγματοποιήθηκε επί μαγιστρίας Villeneuve και πάπα Ιωάννη XXII, όπως δείχνουν τα οικόσημά τους πάνω από το παράθυρο της αψίδας. Σύμφωνα με παπική βούλα, ο ναός ήταν ήδη το 1322 αφιερωμένος στην Παναγία του Κάστρου. Στα χρόνια της

Τουρκοκρατίας λειτούργησε ως μουσουλμανικό τέμενος με την ονομασία Εντερούν ή Καντουρί Τζαμί. Η ανασκαφική έρευνα το 1969 τοποθέτησε τη λήξη της χρήσης του αγιάσματος γύρω στα τέλη του 11ου αιώνα και έδειξε ιπποτικές ταφές, εννέα γύρω από το αγίασμα και δύο μέσα στο ναό. Επεμβάσεις στα χρόνια της ιταλοκρατίας (καθαίρεση του προστώου και του μιναρέ του μουσουλμανικού τεμένους) χωρίς συνέχεια. Καθαίρεση νεότερων επιχρισμάτων και απόφραξη των θυρών του μνημείου. Σήμερα χρησιμοποιείται ως μουσειακός χώρος (Έκθεση μεταβυζαντινής ζωγραφικής αποτοιχισμένες τοιχογραφίες και εικόνες), γλυπτοθήκη και έκθεση επιδαπέδιων ψηφιδωτών στη βόρεια αυλή. Διοργανώνονται επίσης Μουσικές και λοιπές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Κατά το διάστημα από 8 Ιουλίου έως 30 Σεπτεμβρίου 2000 στην Παναγία του Κάστρου παρουσιάζεται η έκθεση

"Ιεροτελεστία και Πίστη - Βυζαντινή Τέχνη και Θεία Λειτουργία"
 Ξενώνας Αγίας Αικατερίνης. Ο Ξενώνας της Αγίας Αικατερίνης κτίστηκε το 1391-92, επί μεγάλου μαγίστρου Heredia, από τον Ιταλό Domenico d'Allegna, αμιράλη του Τάγματος των Ιωαννιτών Ιπποτών. Ο ιδρυτής ήταν επιφανής προσωπικότητα που διέθετε ισχυρά οικονομικά μέσα. Στο

ιδρυτικό συμβόλαιο του Ξενώνα το 1391 αναγράφεται ότι ιδρύθηκε «στο βούργο της Ρόδου, κοντά στα τείχη στην πύλη που οδηγούσε στο μύλο» και ήδη το 1465 ονομαζόταν «πύλη της Αγίας Αικατερίνης». Η θέση του κτιρίου ήταν περίοπτη, αφού προβάλλεται στον άξονα της εμπορικής «πλατείας», όπου τοποθετήθηκαν και τα οικόσημα του 1516. Ο Ξενώνας, που προοριζόταν μόνο για διακεκριμένους επισκέπτες της Ρόδου, χρησιμοποιείται ήδη από το 1394-95, οπότε περιγράφεται από τον ταξιδιώτη Niccolò de Martoni ως «ωραίος και λαμπρός, με πολλά και όμορφα δωμάτια με πολλά και καλά κρεβάτια». Το κτίριο καταστράφηκε σχεδόν ολοσχερώς κατά την πολιορκία του 1480 και το σεισμό του 1481. Η ανοικοδόμησή του περατώθηκε από τον Costanzo Orerti το 1516, την εποχή του μεγάλου μαγίστρου Fabrizio del Carretto, όπως μαρτυρούν τα οικόσημα που σώζονται εντοιχισμένα στη δυτική όψη του. Κατά τους συμμαχικούς βομβαρδισμούς το 1944, κατέρρευσε το ανατολικό τμήμα του Ξενώνα μαζί με πολλά άλλα οικοδομήματα στην καρδιά της Εβραϊκής συνοικίας. Τα χρόνια που ακολούθησαν τις καταστροφές του πολέμου, το σωζόμενο μέρος του κτιρίου ορθωνόταν ταλαιπωρημένο σε μια ερημωμένη γειτονιά. Άποροι καταληψίες, μετανάστες από τα γύρω νησιά, το κατοίκησαν σε υποβαθμισμένες συνθήκες μέχρι το 1986. Ο Ξενώνας της Αγίας Αικατερίνης ήταν ένα από τα 20 ακίνητα ιδιοκτησίας του Ελληνικού Δημοσίου - διαχείρισης ΤΑΠΑ, που εντάχθηκαν, λόγω της οριακής κατάστασης διατήρησής τους, στο αναστηλωτικό πρόγραμμα του Γραφείου της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου, που ιδρύθηκε το 1985. Η αποκατάστασή του, όπως εξελίχθηκε τα επόμενα δέκα χρόνια, υπήρξε διαδικασία πολυσύνθετη, που περιέλαβε:

- α) Την αντιμετώπιση του κοινωνικού προβλήματος της μεταστέγασης 16 οικογενειών απο τους χώρους του Ξενώνα (1986-1993).
- β) Την αρχαιολογική έρευνα του κτιρίου (1987-1993).
- γ) Τη διενέργεια των απαραίτητων σωστικών επεμβάσεων, παράλληλα με τη διερεύνηση και εξυγίανση-αποκατάσταση των ιπποτικών τμημάτων του κτιρίου (1986-1991).
- δ) Την ολοκλήρωση των οριστικών στερεωτικών επεμβάσεων και της αρχιτεκτονικής αποκατάστασης του σωζόμενου τμήματος του Ξενώνα (1992-1995).
- ε) Συντήρηση μεσαιωνικών και παραδοσιακών στοιχείων απο ειδικούς.
- στ) Τη συμπλήρωση-αποκατάσταση του βομβαρδισμένου τμήματος του μνημείου (1995-).
- ζ) Την ένταξη του αναστηλωμένου Ξενώνα «Κέντρου Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων» στους περιβάλλοντες του αρχαιολογικούς χώρους, με σκοπο την ανάπτυξη της περιοχής και τη μετατροπή της σε πόλο έλξης για τον επισκέπτη της μεσαιωνικής πολης.

1.4.9. Μιστράς

Κτισμένος σε λόφο του Ταυγέτου 6 χλμ. ΒΔ της Σπάρτης. Ο Φράγκος ηγεμόνας Γουλιέλμος Β΄ Βιλλεαρδουίνος ιδρύει στην κορυφή του λόφου το

κάστρο (1249). Οι Βυζαντινοί γίνονται κύριοι του μετά το 1262. Στα μέσα του 14ου αιώνα ο Μιστράς γίνεται έδρα του Δεσποτάτου του Μορέως. Το 1448 εδώ στέφεται τελευταίος αυτοκράτορας του Βυζαντίου ο δεσπότης Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος. Το 1460 ο Μιστράς παραδίδεται στους Τούρκους. Το 1464 ο Σιγισμούνδος Μαλατέστα του Ρίμινι κυριεύει την πόλη, όχι όμως το κάστρο. Ο Μιστράς περιέρχεται για μικρό διάστημα στους Ενετούς (1687-1715). Η τουρκική κυριαρχία επαναλαμβάνεται. Το 1821 ο Μιστράς είναι από τις πρώτες περιοχές της Ελλάδας που

απελευθερώνεται.

Επί σειρά ετών εκτελούνται ευρείας κλίμακας εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης, εκκλησιαστικών και κοσμικών μνημείων του χώρου από την Επιτροπή Αναστήλωσης Μνημείων Μιστρά και την 5η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Επί του παρόντος ολοκληρώνεται η αναστήλωση του Παλατιού

των Παλαιολόγων. Επίσης, έχει σχεδόν ολοκληρωθεί η συντήρηση και ανάδειξη των τοιχογραφιών των ναών του χώρου.

Έχουν πραγματοποιηθεί επανειλημμένα ανασκαφικές έρευνες περιορισμένης έκτασης, στα πλαίσια κυρίως των αναγκών των αναστηλωτικών επεμβάσεων. Τα σημαντικότερα μνημεία και

αρχιτεκτονικά σύνολα της περιοχής είναι:

Οχυρώσεις: Το Φράγκικο κάστρο με τις επάλξεις και τους πύργους είναι έργο του Γουλιέλμου Β΄ Βιλλεαρδουίνου. Μεταγενέστερες προσθήκες από Βυζαντινούς και Τούρκους.

Τα τείχη διατάσσονται σε δύο ισχυρά οχυρωμένους περιβόλους που ενισχύονται από ψηλούς τετράγωνους πύργους και είναι έργα της υστεροβυζαντινής περιόδου. Μητρόπολη ή Άγιος Δημήτριος:

Μεικτού αρχιτεκτονικού τύπου ναός, δηλ. τρίκλιτη βασιλική στο ισόγειο με νάρθηκα και κωδωνοστάσιο (β΄ μισού 13ου αιώνα) και σταυροειδής εγγεγραμμένος στον όροφο (προσθήκη α΄ μισού 15ου αιώνα). Τοιχογραφίες διαφόρων τεχνοτροπιών που χρονολογούνται από το 1270/80 έως το πρώτο τέταρτο του 14ου αιώνα, ενώ εκείνες του τρούλου στον 15ο αιώνα.

Ναός Αγ. Θεοδώρων:

Έργο των μοναχών Δανιήλ και Παχωμίου, οκταγωνικού τύπου, με πλευρικά παρεκκλήσια, κτισμένος μεταξύ των ετών 1290 και 1295, με τοιχογραφίες του τέλους του 13ου αιώνα.

Οδηγήτρια:

Έργο του ηγουμένου Παχωμίου, το 1310, μεικτού αρχιτεκτονικού τύπου (βλ. Μητρόπολη) με νάρθηκα και πλευρικά παρεκκλήσια. Εξαιρετικής τέχνης τοιχογραφίες της περιόδου 1312-1322, ορισμένες από τις οποίες συνδέονται με την τέχνη της Κωνσταντινούπολης.

Αγία Σοφία:

Σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός με τρούλο, δικιόνιου τύπου, κτίσμα των μέσων του 14ου αιώνα, με παρεκκλήσια και κωδωνοστάσιο. Σώζονται αξιόλογες τοιχογραφίες στο ιερό και στα παρεκκλήσια.

Μονή Περιβλέπτου:

το καθολικό είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός με τρούλο, δικιόνιου τύπου με παρεκκλήσια και δίπλα Πύργος-Τράπεζα. Οι τοιχογραφίες του ναού είναι άριστα έργα διαφόρων καλλιτεχνών του τρίτου τέταρτου του 14ου αιώνα.

Ευαγγελίστρια:

Σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός με τρούλο, δικιόνιου τύπου, με τοιχογραφίες που χρονολογούνται στην αρχή του 15ου αιώνα.

Μονή Παντάνασσας:

Το καθολικό, μεικτού αρχιτεκτονικού τύπου (βλ. Μητρόπολη), με εξωτερικές στοές και κωδωνοστάσιο. Εξαιρετικής τέχνης τοιχογραφίες στον όροφο και στο ιερό, που χρονολογούνται γύρω στα 1430, ενώ αυτές του ισόγειου είναι του 18ου αιώνα.

Παλάτια των Δεσποτών του Μυστρά (Καντακουζηνών-Παλαιολόγων).

Μεγάλο κτηριακό συγκρότημα σε σχήμα Γ με διαφορετικής χρήσης κτήρια, κτισμένα σε διαφορετικές χρονικές περιόδους (13ος-15ος αιώνες).

Από την πληθώρα των αστικών οικοδομημάτων που σώζονται στον οικισμό του Μυστρά τα πλέον ενδιαφέροντα είναι το Παλατάκι, το Αρχοντικό

1.4.10. Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας

Όποιος έζησε κάποτε μια άγρια χειμερινή καταιγίδα με εκτυφλωτικές αστραπές στον ουρανό της κοιλάδας του Αλφειού ή τρόμαξε από ένα δυνατό κεραυνό μια αποπνικτική καλοκαιριάτικη μέρα, δεν θά 'χει κανένα λόγο να απορεί που το πιο σημαντικό ιερό του κεραυνοσείστη Διός, του πατέρα των θεών, βρίσκεται σ' αυτήν την απόμακρη περιοχή της δυτικής Πελοποννήσου.

Ένα από τα σημαντικότερα Ιερά της Αρχαιότητας, αφιερωμένο στον πατέρα των θεών, Ολύμπιο Δία. Η Ολυμπία είναι ο τόπος όπου γεννήθηκαν και τελούνταν κατά την αρχαιότητα οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Οι ανασκαφές στην Ολυμπία άρχισαν τον Μάιο του 1829, δύο χρόνια μετά τη ναυμαχία του Ναυαρίνου, από Γάλλους αρχαιολόγους. Τα ευρήματα (τμήματα από τις μετόπες του πρόναου και του οπισθόδομου του ναού του Διός) μεταφέρθηκαν στο Μουσείο του Λούβρου, όπου εκτίθενται σήμερα. Όταν η ελληνική κυβέρνηση πληροφορήθηκε το γεγονός της αρπαγής των ευρημάτων, οι ανασκαφές διακόπηκαν για να ξαναρχίσουν αργότερα, το 1875 από Γερμανούς αρχαιολόγους. Οι έρευνες συνεχίζονται έως σήμερα από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο της Αθήνας υπό την εποπτεία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ολυμπίας.

Το Ιερό της Ολυμπίας απλώνεται στους νότιους πρόποδες του δασωμένου λόφου του Κρονίου, ανάμεσα στην συμβολή του Αλφειού και του Κλαδέου ποταμού. Η κοιλάδα μεταξύ των δύο ποταμών στην αρχαιότητα ήταν κατάφυτη από αγριελιές, λεύκες, δρύες, πεύκα και πλατάνια, γι' αυτό το Ιερό

ονομάστηκε Άλις, δηλαδή άλσος.

Η Άλιη περικλείεται από περίβολο εντός του οποίου περιλαμβάνονται τα κυριότερα θρησκευτικά οικοδομήματα και αναθήματα του ιερού. Έξω από τον περίβολο βρίσκονταν οι βοηθητικοί χώροι, δηλαδή οι κατοικίες των ιερέων, τα λουτρά, οι χώροι προετοιμασίας των αθλητών, και οι ξενώνες.

Η απαρχή της λατρείας αλλά και των μυθικών αναμετρήσεων που έλαβαν χώρα στην Ολυμπία χάνεται στα βάθη των αιώνων. Ήδη από την Πρωτοελλαδική εποχή υπάρχει μια οικιστική εγκατάσταση στην περιοχή. Γύρω στο 1200 π.Χ. στην ευρύτερη περιοχή του Ιερού εγκαθίστανται οι Αιτωλοί, δωρικό φύλο με αρχηγό τον Οξύλο. Τότε πιθανότατα άρχισε και η λατρεία του Διός και η Ολυμπία από τόπος κατοίκησης έγινε τόπος λατρείας. Σύντομα εξελίσσεται σε πανελλήνιο κέντρο. Κατά την πρώιμη αρχαϊκή εποχή ιδρύθηκαν τα πρώτα κτήρια του ιερού. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ξεκίνησαν το 776 π.Χ. προς τιμήν του Διός.

Οι αγώνες, που από την αρχή έως το τέλος του θεσμού περιβάλλονται από θρησκευτικό χαρακτήρα και αυστηρό τελετουργικό, διεξάγονταν στην αρχή μπροστά από το χώρο των βωμών, ενώ οι οργανωμένες εγκαταστάσεις, γίνονταν όλο και πιο απαραίτητες με τη συνεχή αύξηση του αριθμού, τόσο των αθλητών όσο και των θεατών. Ταυτόχρονα και τα αθλήματα εμπλουτίζονταν σε αριθμό και ποικιλία.

Τα αναρίθμητα αφιερώματα του 7ου-6ου π.Χ. αιώνα τοποθετούνταν στο ύπαιθρο, επάνω στα δέντρα και σε βωμούς. Σημαντικότερα από τα αναθήματα αυτής της περιόδου είναι οι εξαιρετικής τέχνης χάλκινοι τρίποδες και λέβητες, καθώς και τα όπλα. Με το πέρασμα των αιώνων διαμορφώνεται το αρχιτεκτονικό πρόγραμμα του Ιερού, το οποίο ολοκληρώνεται στο τέλος του 4ου αιώνα π.Χ.

Ωστόσο και κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, κατασκευάζονται νέα οικοδομήματα (κυρίως θέρμες, επαύλεις, ξενώνες, υδραγωγείο κ.α), παρότι έχει ήδη αρχίσει η παρακμή του Ιερού. Η Ολυμπία λειτουργούσε ανέκαθεν ως χώρος πολιτικής προβολής και οι αγώνες γίνονταν συχνά - ιδίως κατά την ύστερη αρχαιότητα - θύμα πολιτικής εκμετάλλευσης από μεγάλες προσωπικότητες όπως ο Φίλιππος Β΄, ο Μέγας Αλέξανδρος και οι διάδοχοί του. Οι Ρωμαίοι παρουσιάζοντας πειστήρια για την ελληνική τους καταγωγή, μετείχαν και αυτοί στους αγώνες, μετά την πλήρη υποταγή της Ελλάδας στη Ρώμη, όμως η λάμψη και το ιδεολογικό υπόβαθρο των αγώνων εξασθένησε σημαντικά. Άμεσα συνδεδεμένη με τους αγώνες και το Ιερό της Ολυμπίας ήταν η πόλη της Ήλιδας, της οποίας μέλημα και προνόμιο ήταν η τέλεση και η προετοιμασία των αγώνων.

Το 267 μ.Χ. υπό την απειλή της επιδρομής των Ερούλων, οι οποίοι τελικά δεν έφτασαν στο Ιερό, κτίστηκε βιαστικά ένα τείχος, για να προστατευθούν τα σημαντικότερα κτήρια, τα αναθήματα και κυρίως το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Διός. Τότε αρκετά κτήρια υπέστησαν σοβαρές

ζημιές, προκειμένου το οικοδομικό υλικό τους να χρησιμοποιηθεί στην κατασκευή του τείχους.

Το τέλος του Ιερού του Διός ήλθε στα 393 μ.Χ. όταν ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Θεοδόσιος ο Α΄ με ένα διάταγμά του απαγόρευσε τη λειτουργία των ειδωλολατρικών ιερών. Λίγο αργότερα το 426 μ.Χ. ο Θεοδόσιος ο Β΄ διέταξε την καταστροφή των κτηρίων της Άλτεως. Η καταστροφή του Ιερού ολοκληρώθηκε με δύο ισχυρούς σεισμούς το 522 και 551 μ.Χ.

Τον 5ο και 6ο αι. μ.Χ. εγκαταστάθηκε στην Ολυμπία ένα μικρός χριστιανικός οικισμός, και το εργαστήριο του Φειδία διαμορφώθηκε σε χριστιανική βασιλική. Λίγο αργότερα οι πλημμύρες των δύο ποταμών, του Αλφειού και του Κλαδέου, καθώς και οι κατολισθήσεις του Κρονίου, κάλυψαν το Ιερό. Για πολλούς αιώνες η Ολυμπία ξεχάστηκε, μέχρι που άρχισαν οι πρώτες έρευνες το 19ο αιώνα.

ΤΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΛΤΕΩΣ

Ο σημερινός επισκέπτης της Ολυμπίας, με την είσοδό του στον Αρχαιολογικό Χώρο μπορεί να δει τα παρακάτω κτήρια:

1. Γυμνάσιο

Μεγάλο περίκλειστο ορθογώνιο κτήριο (120 x 220 μ.), με ευρύχωρη αυλή στο μέσον και δωρικές στοές στις τέσσερις πλευρές του.

Κτίστηκε τον 2ο αιώνα π.Χ και στα τέλη του ίδιου αιώνα προστέθηκε ανάμεσα σ' αυτό και την παλαίστρα, ένα μνημειακό κορινθιακό αμφιπρόστυλο πρόπυλο.

Εδώ γινόταν η προπόνηση των αθλητών στα αγωνίσματα που απαιτούσαν εκτεταμένο χώρο, δηλαδή: δρόμο, δίσκο, ακόντιο. Το Γυμνάσιο δεν έχει ερευνηθεί σε όλη του την έκταση, ενώ η δυτική του πλευρά έχει παρασυρθεί από τον

ποταμό Κλαδέο.

2. Παλαίστρα

Τετράγωνο οικοδόμημα (66,35 x 66,75 μ.) του 3ου αιώνα π.Χ., με περίστυλη αυλή, γύρω από την οποία υπήρχαν στεγασμένοι βοηθητικοί χώροι, όπως αποδυτήρια, ελαιοθέσιον (χώρος που αλείφονταν οι αθλητές με λάδι), κονιστήριο (όπου οι αθλητές έβαζαν στο σώμα τους σκόνη ή άμμο), λουτρά, καθώς και αίθουσες με πάγκους για διδασκαλία. Εδώ προπονούσαν οι αθλητές στην πάλη, την πυγμή και το άλμα.

3. Θεηκολεών

Έδρα των θεηκόλων, ιερέων της Ολυμπίας, που είχαν την φροντίδα του Ιερού και των θυσιών. Πρόκειται για ορθογώνιο κτήριο με περίστυλη αυλή και δωμάτια γύρω από αυτήν, που κτίστηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη χρονολογείται στον 4ο αι. π.Χ. και η δεύτερη στη ρωμαϊκή εποχή.

4. Ηρώον

Κυκλικό κτίριο εγγεγραμμένο σε τετράγωνο, όπου υπήρχε βωμός αφιερωμένος σε άγνωστο ήρωα. Στο χώρο του βρέθηκε υστεροελληνιστική επιγραφή με τη λέξη ΗΡΩΟΣ. Έχει διατυπωθεί και η γνώμη ότι αρχικά θα ήταν χώρος θερμών λουτρών και στη συνέχεια μετατράπηκε σε ηρώο.

5. Εργαστήριο του Φειδία

Ορθογώνιο μακρόστενο κτήριο με δύο εσωτερικές κιονοστοιχίες. Κτίστηκε γύρω στο 440-430 π.Χ. για την κατασκευή του χρυσελεφάντινου αγάλματος του Διός από το Φειδία. Έχει τις ίδιες διαστάσεις με το σηκό του ναού του Διός. Εδώ βρέθηκαν πολλά εργαλεία, γυάλινα κοσμήματα και πήλινες μήτρες

που χρησιμοποίησε ο Φειδίας για την κατασκευή του αγάλματος, καθώς και μια μικρή μελαμβαφής οινοχόη, στη βάση της οποίας ο μεγάλος γλύπτης είχε χαραξει το όνομά του "ΦΕΙΔΙΟΥ ΕΙΜΙ". Τον 5ο αι. μ.Χ. το εργαστήριο μετατράπηκε σε παλαιοχριστιανική τρίκλιτη βασιλική.

6. Λουτρά - Δυτικές Θέρμες

Κοντά στον Κλαδέο ποταμό, κτίστηκαν τον 5ο αι. π.Χ. Λουτρά και Κολυμβητήριο. Τα Λουτρά επεκτάθηκαν γύρω στο 300 π.Χ και στο 100 π.Χ εφοδιάστηκαν με υπόκαυστα. Πλησίον αυτών των Λουτρών κτίστηκαν στα ρωμαϊκά χρόνια οι λεγόμενες Δυτικές Θέρμες. Τα δάπεδα των δωματίων διακοσμούνταν με ωραιότατα ψηφιδωτά, μερικά από τα οποία σώζονται μέχρι σήμερα, σε αρκετά καλή κατάσταση.

7. Το Σπίτι των Φαιδρυντών

Νότια του εργαστηρίου του Φειδία, σώζονται ερείπια κτηρίου, που πιθανότατα ανήκουν στο σπίτι των Φαιδρυντών. Οι Φαιδρυντές είχαν την ευθύνη για τη φροντίδα και τη συντήρηση του χρυσελεφάντινου αγάλματος του Δία καθώς και των άλλων αγαλμάτων του Ιερού.

8. Ρωμαϊκοί Ξενώνες

Στα ρωμαϊκά χρόνια, πλησίον των Δυτικών Θερμών και δυτικά του εργαστηρίου του Φειδία, κτίστηκαν ξενώνες. Πρόκειται για ορθογώνιο οικοδόμημα με αρκετά δωμάτια και ψηφιδωτά δάπεδα.

9. Λεωνιδαίο

Μεγάλος ξενώνας που κτίστηκε στα 330 π.Χ. Οφείλει το όνομά του στο Νάξιο Λεωνίδα ή Λεωνίδα, που ήταν δωρητής και ο αρχιτέκτονας του κτηρίου. Προοριζόταν για την φιλοξενία των επισήμων. Είναι ένα τετράγωνο κτήριο, που εξωτερικά περιβάλλεται από 138 ιωνικούς κίονες, και στο κέντρο είχε περίστυλη αυλή με 44 δωρικούς κίονες. Ανάμεσα στις δύο κιονοστοιχίες υπήρχαν τα δωμάτια. Στα ρωμαϊκά χρόνια ήταν η κατοικία των Ρωμαίων αξιωματούχων.

10. Ρωμαϊκά Λουτρά

Στα ρωμαϊκά χρόνια, χτίστηκαν σε διάφορα σημεία του Ιερού λουτρικές εγκαταστάσεις. Αυτά είναι τα Νότια Λουτρά (νοτίως του ναού του Διός) και οι λεγόμενες ΝΔ Θέρμες του Λεωνιδαίου. Τα δάπεδά τους διακοσμούνταν με ψηφιδωτά, μερικά από τα οποία σώζονται μέχρι και σήμερα.

11. Νότια Στοά

Αποτελούσε το νότιο όριο του Ιερού με κύρια πρόσοψη προς τον Αλφειό ποταμό. Χρονολογείται στα μέσα του 4ου αιώνα π.Χ. και είχε μία εξωτερική δωρική κιονοστοιχία και μία εσωτερική κορινθιακού ρυθμού.

12. Βουλευτήριο

Έδρα στην οποία συνεδρίαζε το ανώτατο Συμβούλιο του Ιερού, η Ολυμπιακή Βουλή. Η κατασκευή του άρχισε στα τέλη του 6ου αι. π.Χ. και ολοκληρώθηκε τον 4ο αι. π.Χ. Αποτελείται από δύο επιμήκη αψιδωτά κτήρια, που συνδέονται μεταξύ τους με ένα τετράγωνο κτίσμα και ιωνική στοά στο Ανατολικό τμήμα τους. Στο τετράγωνο κτίσμα, που βρισκόταν μεταξύ των αψιδωτών κτηρίων, υπήρχε το άγαλμα και ο βωμός του Ορκίου Διός, στον οποίο οι αθλητές και οι κριτές έδιναν τον καθιερωμένο ιερό όρκο πριν τους αγώνες.

13. Ναός του Διός

Ο γιγάντιος περίπτερος δωρικός ναός (64,12 x 27,68 και ύψος 20,25 μ.), με 6 κίονες στις στενές και 13 κίονες στις μακριές πλευρές καταλαμβάνει την πιο περίοπτη θέση στο ιερό. Υπήρξε έργο του Ηλείου αρχιτέκτονα Λίβωνα. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο ναό της Πελοποννήσου και κτίστηκε μεταξύ του

470-456 π.Χ. Ήταν αφιέρωμα στο Ιερό από τα λάφυρα των Ηλείων εναντίον των Πισατών. Θεωρείται η τέλεια έκφραση, «ο κανών» της δωρικής ναοδομίας. Για την κατασκευή του χρησιμοποιήθηκε κογχυλιάτης λίθος. Αποτελείται από πρόναο, σηκό και οπισθόδομο. Ο πρόναος και ο οπισθόδομος είναι δίστυλοι εν παραστάσι. Στο δάπεδο του πρόναου σώζεται ψηφιδωτό δάπεδο ελληνιστικών χρόνων με παράσταση Τριτώνων. Ο σηκός χωρίζεται σε τρία κλίτη από δύο σειρές δίτονης κιονοστοιχίας. Στο βάθος του σηκού στο κεντρικό κλίτος, βρισκόταν το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Διός, έργο του Φειδία, που κατασκευάστηκε γύρω στα 430 π.Χ. Το άγαλμα, ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, ύψους 12 μ. περίπου απεικόνιζε το Δία καθισμένο στο θρόνο του. Κρατούσε το σκήπτρο του στο αριστερό χέρι και φτερωτή Νίκη στο δεξί. Μετά την κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων το 393 μ.Χ., το άγαλμα μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου και καταστράφηκε το 475 μ.Χ. από φωτιά.

Ο ναός είχε πλούσιο γλυπτό διάκοσμο (εναέτιες συνθέσεις και μετόπες) από παριανό μάρμαρο. Στο ανατολικό αέτωμα απεικονιζόταν η αρματοδρομία μεταξύ Πέλοπα και Οινόμαου, με κεντρική μορφή τον Δία. Στο δυτικό αέτωμα η σύγκρουση μεταξύ Λαπιθών και Κενταύρων με κεντρική μορφή τον Απόλλωνα. Οι μετόπες που βρίσκονταν πάνω από την είσοδο του πρόναου και του οπισθόδομου, παρίσταναν τους 12 άθλους του Ηρακλή. Πρόκειται για τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα γλυπτικής του αυστηρού ρυθμού, που ο επισκέπτης του Ιερού έχει την τύχη να θαυμάσει στο Μουσείο της Ολυμπίας, όπου εκτίθενται.

Ως κεντρικό ακρωτήριο του ανατολικού αετώματος ήταν μια επίχρυση Νίκη, έργο του φημισμένου γλύπτη Παιωνίου, ενώ στα πλάγια ακρωτήρια είχε τοποθετηθεί από ένας επίχρυσος λέβητας. Ο ναός υπέστη μεγάλες καταστροφές το 426 μ.Χ. όταν πυρπολήθηκε ύστερα από διαταγή του Θεοδοσίου του Β', ενώ αργότερα, το 522 και 551, καταστράφηκε εντελώς από σεισμό.

14. ΝΑ Κτήριο

Κτίστηκε γύρω στο 400 π.Χ. στη ΝΑ γωνία της Άλτεως. Ήταν και ιερό της Εστίας. Στα ρωμαϊκά χρόνια υπέστη μετατροπές και προεκτάσεις προς τα ανατολικά.

15. Στοά της Ηχούς

Μεγάλη στοά, που κατασκευάστηκε στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. για να χωρίσει την Άλτη από το Στάδιο. Είχε μία εξωτερική κιονοστοιχία δωρικού ρυθμού και μία εσωτερική, ίσως κορινθιακού. Οφείλει το όνομά της στην ακουστική της, ενώ ονομαζόταν και "Επτάηχος", εφόσον ο ήχος επαναλαμβανόταν 7 φορές. Ονομαζόνταν επίσης και "ποικίλη στοά" εξαιτίας των ζωγραφικών πινάκων που διακοσμούσαν το εσωτερικό της. Γύρω στα μέσα του 3ου αι. π.Χ. μπροστά στη στοά της

Ηχούς στήθηκαν πάνω σε δύο ψηλούς ιωνικούς κίονες τα επίχρυσά αγάλματα

του βασιλιά

Πτολεμαίου Β' του Φιλαδέλφου και της συζύγου του Αρσινόης.

16. Κρύπτη

Είναι η μνημειακή είσοδος του Σταδίου. Κτίστηκε τον 3ο αι. π.Χ. για να συνδέσει το στάδιο με το Ιερό. Είναι ένας στενός αψιδωτός διάδρομος, που στο δυτικό του τμήμα απέληγε σε πύλη με κορινθιακούς κίονες.

17. Στάδιο

Το στάδιο που βλέπει σήμερα ο επισκέπτης είναι το τρίτο κατά σειρά της Ολυμπίας και χρονολογείται στον 5ο αι. π.Χ.

Το στάδιο των αρχαϊκών χρόνων ήταν απλό, χωρίς κανονικά πρηνή (στάδιο I) και πρέπει να εκτεινόταν κατά μήκος του ανδρήρου των θησαυρών. Η δυτική στενή πλευρά του, που ήταν και το τέρμα, ήταν ανοιχτή προς το Μεγάλο Βωμό του Διός.

Στα τέλη του 6ου αι. π.Χ. - αρχές 5ου αι. π.Χ. μετατοπίζεται λίγο ανατολικότερα και διαμορφώνονται τα πρηνή των μακρών πλευρών (στάδιο II).

Στα μέσα του 5ου αι. π.Χ. το στάδιο μετατοπίζεται 82 μ. ανατολικότερα και 7 μ. βορειότερα και παίρνει τη μορφή με την οποία σώζεται σήμερα (στάδιο III).

Στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. κατά μήκος του δυτικού πρηνούς κτίζεται η στοά της Ηχούς, η οποία χώρισε οριστικά το Ιερό από το Στάδιο.

Ο στίβος του σταδίου έχει μήκος 212,54 μ. και πλάτος 28,50 μ. Οι λίθινες αφέσεις (αφειτηρία και τέρμα) απέχουν η μία από την άλλη 192,28 μ. Τα πρηνή διαμορφώνονται κανονικά στις τέσσερις πλευρές, και δεν είχαν λίθινα καθίσματα, εκτός από λίγα που υπήρχαν για τους επισήμους. Στο νότιο πρηνές ήταν η Εξέδρα των Ελλανοδικών και απέναντι, στο βόρειο πρηνές, ο βωμός της θεάς Δήμητρας Χαμύνης. Η χωρητικότητα του Σταδίου είναι 45.000 θεατές, που κάθονταν απευθείας στη γη.

Γύρω από το στίβο του σταδίου, βρέθηκε σε καλή κατάσταση και ο λίθινος ανοιχτός αγωγός, με μικρές λεκάνες κατά διαστήματα, απ' όπου οι θεατές έπιναν νερό, όταν παρακολουθούσαν του Αγώνες.

18. Ιππόδρομος

Στον ιππόδρομο διεξάγονταν οι αρματοδρομίες και οι ιπποδρομίες. Βρισκόταν νότια του σταδίου και σύμφωνα με τις πληροφορίες του Πausανία θα πρέπει να είχε μήκος 600 μ. και πλάτος 200 μ. Η ακριβής θέση του ιπποδρόμου δεν έχει εντοπιστεί, επειδή καταχώθηκε από τις προσχώσεις του ποταμού Αλφειού. Είχε ένα πολύπλοκο σύστημα εκκίνησης, το οποίο περιγράφει πολύ αναλυτικά ο Πausανίας. Προς τα δυτικά έκλεινε με τη στοά του Αγνάπτου.

19. Ζάνες

Κατά μήκος του αναλημματικού τοίχου του ανδρήρου των θησαυρών υπήρχαν οι Ζάνες (πληθυντικός της λέξης Ζευσ). Πρόκειται για χάλκινα αγάλματα του Διός, που αφιερώνονταν στο ιερό από τα χρηματικά πρόστιμα που πλήρωναν όσοι παρέβαιναν τους κανονισμούς των Ολυμπιακών Αγώνων. Σώζονται οι 16 βάσεις των αγαλμάτων που ήταν τοποθετημένα μπροστά από την κύρια είσοδο του Σταδίου, την «Κρυπτή», ως παράδειγμα προς αποφυγή για τους αθλητές.

20. Μητρώο

Μικρός δωρικός περίπτερος ναός, με 6 κίονες στις στενές και 11 στις μακριές πλευρές, αφιερωμένος στη Μητέρα των θεών Ρέα (ή Κυβέλη). Κτίστηκε στις αρχές του 4ου αι. π.Χ. Στη ρωμαϊκή εποχή χρησιμοποιήθηκε ως χώρος

λατρείας των Ρωμαίων αυτοκρατόρων. Τα αγάλματα που έχουν βρεθεί στο Μητρώο εκτίθενται στο Μουσείο της Ολυμπίας.

21. Θησαυροί

Πάνω σε φυσικό άνδρη, που σχηματίζεται στο νότιο πρηνές του Κρονίου λόφου, έχουν κτιστεί οι θησαυροί. Είναι μικρά ναόσχημα οικοδομήματα, που αφιέρωναν διάφορες πόλεις στο Ιερό, για να στεγάσουν τα πλούσια αναθήματά τους στο Δία. Οι θησαυροί άρχιζαν να κτίζονται τον 6ο αι. π.Χ. και ολοκληρώθηκαν στα μέσα του 5ου αι. π.Χ. Ο Πausanίας αναφέρει δέκα θησαυρούς, όμως η ανασκαφική έρευνα έχει φέρει στο φως συνολικά δώδεκα. Βέβαιη είναι η ταύτιση των θησαυρών των Σικυωνίων, Σελινουντίων, Μεταποντίων, Μεγαρέων και Γελών.

22. Νυμφαίον

Υδραγωγείο που κτίστηκε από τον Ηρώδη τον Αττικό προς τιμήν της συζύγου του Ρήγιλας. Είναι ημικυκλικού σχήματος με δύο κυκλικούς ναΐσκους στα δύο άκρα του και δύο ανισούψεις δεξαμενές. Στο διώροφο ημικυκλικό τοίχο, υπήρχαν κόγχες που διακοσμούσαν με τους αδριάντες του Αντωνίνου Πίου, του Ηρώδη του Αττικού και των οίκων τους. Κτίστηκε περίπου το 160 μ.Χ. Στις δεξαμενές του συγκεντρώνονταν τα νερά από τους γύρω λόφους της Ολυμπίας και από εκεί διοχετεύονταν σε όλο το Ιερό με λίθινο αγωγό. Πρόκειται για σημαντικότατο έργο ύδρευσης, που έλυσε το πρόβλημα λειψυδρίας, το οποίο υπήρχε στην Ολυμπία κυρίως κατά την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων.

23. Προϊστορικό κτήριο

Σε βαθύτερο στρώμα, ΝΑ του Ηραίου διατηρείται η θεμελίωση ενός μεσοελλαδικού αφιδωτού κτηρίου (2.000-1600 π.Χ.). Πρόκειται για το αρχαιότερο οικιστικό κατάλοιπο στο χώρο της Άλτεις.

24. Ναός της Ήρας

Δωρικός περίπτερος ναός με 6 κίονες στις στενές και 16 στις μακριές πλευρές, που κτίστηκε στα τέλη περίπου του 7ου αι. π.Χ. Αρχικά οι κίονες και ο θριγκός ήταν ξύλινοι. Σταδιακά, σε διάστημα πολλών αιώνων, αντικαταστάθηκαν με λίθινους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αποτυπώνεται στο μνημείο η εξέλιξη του δωρικού

ρυθμού (κυρίως του κιονόκρανου). Ο ναός αποτελείται από πρόναο, σηκό και οπισθόδομο. Ο σηκός χωριζόταν σε τρία κλίτη. Εντός του ναού φυλασσόταν ο δίσκος της ιερής εκεχειρίας καθώς και άλλα πολύτιμα αντικείμενα (όπως η τράπεζα του Κολώτη, η λάρνακα του Κυψέλου κ.ά). Στο βάθος του σηκού πάνω σε βάθρο ήταν στημένα τα αγάλματα της Ήρας και του Διός.

Πιθανότατα στο άγαλμα της Ήρας ανήκει το αρχαίο λίθινο κεφάλι (Λ 1) που εκτίθεται στο Μουσείο της Ολυμπίας. Στο Μουσείο εκτίθεται επίσης και ο Ερμής του Πραξιτέλους που βρέθηκε κατά τις ανασκαφές στο σηκό του ναού, καθώς και το κεντρικό πήλινο ακρωτήριο του ναού. Το Ηραίο της Ολυμπίας αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα δείγματα μνημειακής δωρικής αρχιτεκτονικής.

25. Βωμός της Ήρας

Βρίσκεται μπροστά στο ναό της Ήρας και εδώ γίνεται η αφή της Ολυμπιακής Φλόγας, κάθε τέσσερα χρόνια.

26. Μεγάλος Βωμός Διός

Στο κέντρο περίπου της Άλτεις, ΝΑ του ναού της Ήρας βρισκόταν ο Μεγάλος Βωμός του Διός, από τον οποίο δεν έχει σωθεί κανένα ίχνος. Ο βωμός ήταν

μεγάλος, κωνικού σχήματος και είχε διαμορφωθεί από την τέφρα των θυσιών και της εστίας του Πρυτανείου.

27. Πελόπιο

Ταφικό μνημείο (κενοτάφιο), αφιερωμένο στον ήρωα Πέλοπτα. Πρόκειται για μικρό γήλοφο που δημιουργήθηκε κατά τη μυκηναϊκή εποχή. Στα κατώτερα στρώματα του Πελοπίου βρέθηκαν οικοδομικά λείψανα, που χρονολογούνται ήδη από την Πρωτοελλαδική εποχή. Ο γήλοφος περιβάλλεται από πεντάγωνο περίβολο με πρόπυλο, που ανακαινίστηκε τον 6ο αι. π.Χ., ενώ η σημερινή μορφή του χρονολογείται πιθανότατα τον 5ο αι. π.Χ.

28. Φιλιππείο Περίπτερο κυκλικό οικοδόμημα με 18 ιωνικούς κίονες εξωτερικά και κορινθιακούς ημικίονες εσωτερικά. Αφιερώθηκε από το Φίλιππο Β', τον πατέρα του μεγάλου Αλεξάνδρου στον οποίο οφείλει και την ονομασία του, μετά τη μάχη της Χαιρώνειας το 338 π.Χ. Το έργο αποπεράτωσε ο Αλέξανδρος επειδή το 336 π.Χ. δολοφονήθηκε ο Φίλιππος. Ήταν ένα όμορφο, κομψό οικοδόμημα, όπου στο εσωτερικό του (στο σηκό) απέναντι από την είσοδο, σε ένα ημικυκλικό βάθρο ήταν στημένοι πέντε χρυσελεφάντινοι ανδριάντες της βασιλικής οικογένειας (Φιλίππου, Αλεξάνδρου, Ολυμπιάδας, Αμύντα και Ευρυδίκης), έργα του φημισμένου γλύπτη Λεωχάρους.

29. Πρυτανείο

Ήταν η έδρα των πρυτάνεων, αξιωματούχων του Ιερού. Το κτήριο βρίσκεται στη ΒΔ γωνία της Άλτεις. Πρόκειται για ένα τετράγωνο οικοδόμημα, η κατασκευή του οποίου άρχισε στον 5ο αι. π.Χ., αλλά υπήρξαν στη συνέχεια διάφορες οικοδομικές φάσεις. Σε έναν από τους χώρους του στεγαζόταν ο βωμός της Εστίας όπου έκαιγε το άσβεστο πυρ, ενώ σε μία από τις αίθουσες γίνονταν οι πανηγυρικές συνεστιάσεις προς τιμή των Ολυμπιονικών και των επισήμων, κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Στο Ιερό του Διός υπήρχαν και άλλα οικοδομήματα, κυρίως επαύλεις, οικίες ρωμαϊκών χρόνων κ.ά. που προς το παρόν παραμένουν κλειστά για το κοινό.

1.4.11. Δήλος

Πανελλήνιο ιερό, τόπος γέννησης του Απόλλωνος και της Αρτέμιδος.

Τα πρώτα ίχνη κατοίκησης στην Δήλο χρονολογούνται στην 3η χιλιετία π.Χ., ενώ σημαντικά λείψανα της μυκηναϊκής εποχής έχουν αποκαλυφθεί στην περιοχή

του ιερού. Τον 7ο αιώνα π.Χ. η Δήλος είναι ήδη ονομαστό κέντρο των Ιώνων εξαιτίας της θρησκευτικής της σημασίας ως τόπος γέννησης του Απόλλωνος. Ο Πεισίστρατος εγκαινιάζει το 540 π.Χ. με την πρώτη κάθαρση της Δήλου την Αθηναϊκή επίδραση στην Δήλο, η οποία εξελίσσεται σε κυριαρχία και διατηρείται ουσιαστικά -με εξαίρεση μικρά μόνο διαστήματα- μέχρι τα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ., οπότε η Δήλος ανακηρύσσεται ελεύθερη και ανεξάρτητη (314 π.Χ.).

Η περίοδος της δηλιακής ανεξαρτησίας διαρκεί μέχρι το 166 π.Χ., οπότε οι Ρωμαίοι παραχωρούν εκ νέου τη Δήλο στους Αθηναίους.

Η δεύτερη κυριαρχία τους αρχίζει με την οριστική εκδίωξη των κατοίκων της Δήλου στην Αχαΐα. Σημαντικό πλέον στοιχείο του πληθυσμού είναι οι ξένοι, συνέπεια της ανακήρυξης της Δήλου σε ελεύθερο λιμάνι από τους Ρωμαίους. Η ατέλεια προσελκύει όλο το εμπόριο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, με αποτέλεσμα την αφάνταστη οικονομική ανάπτυξη της Δήλου.

Οι στενές όμως σχέσεις με τη Ρώμη υπήρξαν η αιτία της καταστροφής της. Κατά τους πολέμους του Μιθριδάτη εναντίον των Ρωμαίων, η Δήλος δέχεται καταστροφικές επιθέσεις το 88 και 69 π.Χ. Από τότε η ζωή της Δήλου φθίνει διαρκώς. Κατά το 2ο και 3ο αιώνα μ.Χ. εξακολουθεί να υπάρχει μικρός συνοικισμός στην Δήλο και διαδίδεται ο Χριστιανισμός. Από το τέλος του 5ου αιώνα μ.Χ. τα οδοιπορικά χαρακτηρίζουν πλέον την Δήλο ως άδηλο.

Ιστορικό Ανασκαφών:

Η Δήλος, ως ιερός τόπος στον οποίο υπήρχαν λαμπρά οικοδομήματα και ιερά, δεν λησμονήθηκε ποτέ και υπάρχουν πολλές αναφορές στους περιηγητές για τα ερείπια που ήταν ορατά στο νησί. Πολλά γλυπτά μεταφέρθηκαν σε μουσεία της Ελλάδας και του εξωτερικού, ενώ μάρμαρα των αρχαίων κτηρίων χρησιμοποιήθηκαν σαν οικοδομικό υλικό από τους κατοίκους των γύρω νησιών.

Οι ανασκαφές στην Δήλο άρχισαν το 1873 από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών. Από το 1904 έως το 1914 αποκαλύφθηκαν υπό την διεύθυνση του M. Holleaux και χάρη στην γενναία επιχορήγηση του δούκα de Loubat τα σημαντικότερα τμήματα της αρχαίας Δήλου.

Περίοδος έντονης ανασκαφικής δραστηριότητας υπήρξαν επίσης τα έτη 1958 έως 1975. Η ανασκαφή συνεχίζεται ακόμα από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, αλλά το κέντρο του θρησκευτικού, πολιτικού και εμπορικού βίου καθώς και μεγάλο μέρος των ιδιωτικών κατοικιών έχουν ήδη αποκαλυφθεί.

Μικρής κλίμακας ανασκαφές διενήργησαν και Έλληνες αρχαιολόγοι, κυρίως στις αρχές του αιώνα.

Ιστορικό Αναστηλωτικών Έργων :

Μεγάλης κλίμακας αναστηλωτικές εργασίες έγιναν από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, κυρίως στις συνοικίες ιδιωτικών κατοικιών, ενώ μικρότερης κλίμακας πραγματοποιούνται τα τελευταία χρόνια από την ΚΑ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Αναστηλώθηκαν αρκετοί κίονες, ενώ στεγάστηκαν αρχαίες οικίες (Οικία Τριαίνης, Οικία Προσωπείων, Οικία Ερμού) κυρίως για να προστατευθούν τα ψηφιδωτά δάπεδα. Από το 1990 η Δήλος έχει ενταχθεί στον κατάλογο των μνημείων που αποτελούν Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά και προστατεύονται από την Unesco.

Σημαντικότερα μνημεία ή αρχιτεκτονικά σύνολα :

Αγορά Ερμαϊστών ή Κομπεταλιαστών

Ανοικτή πλατεία πλάι στο Ιερό Λιμάνι, μία από τις σημαντικότερες αγορές της ελληνοιστικής πόλης, στρωμένη με μεγάλες πλάκες γρανίτη, πολλές από τις οποίες έχουν τρύπες για την στερέωση πασάλων που στήριζαν στέγαστρα. Στην βόρεια πλευρά είναι η Στοά του Φιλίππου κι ένας μικρός ιωνικός ναός αφιερωμένος στον Ερμή, ενώ στα ανατολικά και στα νότια οριοθετείται από σειρές καταστημάτων και εργαστηρίων. Στο κέντρο της πλατείας σώζονται τα θεμέλια ενός τετράγωνου και ενός κυκλικού μνημείου αφιερωμένων επίσης στον Ερμή, το θεό του εμπορίου, και γύρω από αυτά υπάρχουν βάσεις αναθημάτων τραπεζιτών, καπετάνιων και εμπόρων. Τελευταίο τέταρτο του 2ου π.Χ. αιώνα.

Ναός των Δηλίων

Ο ναός των Δηλίων ή Μέγας Ναός είναι ο τελευταίος και μεγαλύτερος από τους τρεις ναούς του Απόλλωνος. Είναι ένας περίπτερος δωρικός ναός με έξι κίονες σε κάθε στενή και 13 κίονες σε κάθε μακρά πλευρά. Η κατασκευή του άρχισε το 478 π.Χ., διακόπηκε γύρω στα μέσα του 5ου π.Χ. αιώνα, όταν το ταμείο της Αθηναϊκής Συμμαχίας μεταφέρθηκε στην Αθήνα, και συνεχίστηκε στην σύντομη περίοδο της Δηλιακής Ανεξαρτησίας χωρίς ποτέ να ολοκληρωθεί.

Μινώα Κρήνη

Η Μινώα Κρήνη, που αναφέρεται στις επιγραφές και ταυτίστηκε από ένα ανάγλυφο αφιερωμένο στις Μινώες Νύμφες, είναι μια δημόσια δεξαμενή, σκαμμένη στο φυσικό βράχο, το δεύτερο μισό του 6ου π.Χ. αιώνα. Ήταν στεγασμένη με ένα τετράγωνο κτήριο, ανοικτό στη νότια πλευρά, όπου υπήρχε δωρική στοά. Στη νότια πλευρά υπάρχουν επίσης σκαλοπάτια, από τα οποία κατέβαιναν για να φτάσουν τη στάθμη του νερού. Η κρήνη ήταν σε χρήση μέχρι τους ύστερους ελληνοιστικούς χρόνους, οπότε μετατράπηκε σε κατοικία.

Ανδρω των Λεόντων

Τα μαρμάρια λιοντάρια, αφιέρωμα των Ναξίων γύρω στο τέλος του 7ου αιώνα π.Χ., είναι τοποθετημένα σε μια σειρά, απενίζοντας ανατολικά, προς την Ιερή Λίμνη. Υπολογίζεται ότι αρχικά ήταν 16, αλλά μόνον πέντε και τμήματα από τρία ακόμη σώζονται στο χώρο, ενώ το ακέφαλο σώμα ενός άλλου κοσμή τον Ναύσταθμο της Βενετίας. Τοποθετημένα στην δυτική πλευρά του δρόμου, που οδηγεί από το αρχαίο λιμάνι του Σκαρδανά στους

ναούς, ήταν οι αιώνιοι φρουροί του Ιερού.

Ίδρυμα των Βυρητίων Ποσειδωνιαστών

Το ίδρυμα των Βυρητίων ήταν η λέσχη μιας Ενώσεως εφοπλιστών, τραπεζιτών και πρακτόρων που είχαν συσπειρωθεί για να λατρεύουν τους δικούς τους θεούς και να προστατεύουν πιο αποτελεσματικά τα κοινά εμπορικά τους συμφέροντα. Αποτελείται από μια κεντρική

αυλή με περιστύλιο γύρω από την οποία υπάρχουν διάφορα δωμάτια και ναΐσκοι αφιερωμένοι στον Ποσειδώνα, τον Ηρακλή, τη Ρώμη. Τελευταίο τέταρτο του 2ου π.Χ. αιώνα. Στοιβάδειον

Ορθογώνια εξέδρα, στα ΒΑ του Ιερού, μέσα στην οποία βρέθηκε άγαλμα του Διονύσου πλαισιωμένο από τα αγάλματα δύο ηθοποιών -

Παπτοσιληνών (στο Μουσείο). Δύο πεσσοί αριστερά και δεξιά της εξέδρας στηρίζουν υπερμεγέθεις φαλλούς. Ο πεσσός που βρίσκεται στα νότια, ανάθημα του κατοίκου της Δήλου Καρύστιου, που νίκησε σαν χορηγός σε θεατρικό αγώνα γύρω στο 300 π.Χ., έχει ανάγλυφες

σκηνές από τον κύκλο του Διονύσου.

Το Θέατρο

Το αρχικό ξύλινο θέατρο αντικαταστάθηκε στις αρχές του 3ου αιώνα π.Χ. με το σημερινό λίθινο. Το επιθέατρο και το κατώτερο τμήμα του θεάτρου, που δεν είναι ομόκεντρα, χωρίζονται από διάζωμα. Πίσω από την πρώτη σειρά καθισμάτων, που ήταν για τα τιμώμενα πρόσωπα, υπάρχουν 26 σειρές θρανίων στο κάτω τμήμα και άλλες 17 σειρές στο επιθέατρο, που χωρίζονται από οκτώ κλίμακες σε επτά τμήματα (κερκίδες), που μπορούσαν να εξυπηρετήσουν περίπου 5.500 θεατές. Μπροστά από την κυκλική ορχήστρα σώζονται τα θεμέλια της σκηνής.

Ναός της Ίσιδος

Ο μικρός δωρικός ναός της Ίσιδος, βρίσκεται στο Ιερό των Ξένων Θεών, στους πρόποδες του Κύνθου.

Οικοδομήθηκε στις αρχές του 2ου αιώνα π.Χ. και επισκευάστηκε από τους Αθηναίους το 135 π.Χ. Στο εσωτερικό του ναού σώζεται ακόμη το λατρευτικό άγαλμα της θεάς, που λατρευόταν με διάφορα ονόματα και ήταν η προστάτις των ναυτικών και αυτή που έδινε καλή υγεία και τύχη.

Ναός της Ηρας

Ο δωρικός ναός της Ηρας οικοδομήθηκε γύρω στο 500 π.Χ., κάτω από τον σηκό, όμως, βρέθηκαν λείψανα ενός αρχαιότερου ναού των αρχών του 7ου αιώνα π.Χ. Κάτω από τον σηκό βρέθηκαν επίσης πολλά αγγεία αρχαϊκών χρόνων (στο Μουσείο), αρκετά από τα οποία έχουν εγχάρακτες αναθηματικές επιγραφές. Στα νότια του ναού βρίσκεται ο βωμός της θεάς.

Η Οικία του Διονύσου

Η "Οικία του Διονύσου" είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα ιδιωτικής κατοικίας στην Δήλο γύρω στο τελευταίο τέταρτο του 2ου αιώνα π.Χ. Ονομάστηκε έτσι από το περίφημο ψηφιδωτό του αιθρίου που παριστάνει τον Διόνυσο πάνω σ' έναν πάνθηρα. Ένας στεγασμένος διάδρομος οδηγεί από την οδό στην κεντρική αυλή, που περιβάλλεται από περιστύλιο, στο οποίο ανοίγουν τα δωμάτια του ισογείου. Στο κέντρο της αυλής υπάρχει υπόγεια δεξαμενή στεγασμένη με ένα σπουδαίο ψηφιδωτό δάπεδο, στην οποία συγκεντρωνόταν το νερό της βροχής. Μία λίθινη σκάλα οδηγεί στα κομψά ιδιαίτερα δωμάτια του πρώτου ορόφου.

1.4.12. Τα Μοναστήρια Δαφνί στην Αττική, Όσιος Λουκάς στη Φωκίδα και νέα μονή στη Χίο

Ιερά Νέα Μονή – Καρυές

Η Νέα Μονή, μνημείο διεθνούς σημασίας, ιδρύθηκε στα μέσα του 11ου αιώνα με χορηγία του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου και της συζύγου του Ζωής. Για αιώνες αποτέλεσε το σπουδαιότερο θρησκευτικό κέντρο της Χίου. Τον 19ο αιώνα υπέστη πολλές καταστροφές.

Συγκεκριμένα το 1822 λεηλατήθηκε από τους Τούρκους και με τον καταστροφικό σεισμό του 1881 κατέρρευσαν ο τρούλος, το κωδωνοστάσιο, η καμάρα του ιερού στο Καθολικό, ενώ πολλά από τα ψηφιδωτά έπαθαν μεγάλες ζημιές. Κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί προσπάθειες

αναστήλωσης του μοναστηριού και συντήρησης των ψηφιδωτών του Καθολικού.

Το Καθολικό της μονής αποτελεί το σπουδαιότερο παράδειγμα του νησιωτικού οκταγωνικού τύπου και είναι διακοσμημένο με ψηφιδωτά. Η τράπεζα της μονής βρίσκεται στα ΝΔ του καθολικού ενώ στο δυτικό άκρο της μονής δεσπόζει ο αμυντικός Πύργος. Στον 11ο αιώνα ανάγεται και η ημιυπόγεια Κινστέρνα η οποία έχει διατηρηθεί άθικτη. Τα κελιά της μονής, τα οποία είναι νεώτερα, βρίσκονται σχεδόν στο σύνολό τους σε ερειπιώδη κατάσταση. Το μοναστήρι περιβάλλεται από - ακανόνιστο στο σχήμα - λιθόκτιστο περίβολο. Το έτος 1857 πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες εργασίες στο Καθολικό από τον ηγούμενο της Μονής Γρηγόριο Φωτεινό, που

αλλοίωσαν σημαντικά την μορφή του. Το 1900 αντικαταστάθηκε ο τρούλος του καθολικού, που κατέρρευσε με τον σεισμό του 1881. Στην δεκαετία του 1960 πραγματοποιήθηκαν εργασίες συντήρησης των ψηφιδωτών. Έκτοτε συνεχίζονται οι εργασίες αναστήλωσης στα διάφορα κτίσματα του μοναστηριακού συγκροτήματος.

Σήμερα η Νέα Μονή λειτουργεί ως γυναικείο μοναστήρι, ενώ στα ΒΔ του Καθολικού, ένα διώροφο κτήριο κελιών έχει μετασκευασθεί και λειτουργεί ως Μουσείο των κειμηλίων της Μονής. Από το 1995, η 3η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων πραγματοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα στη Μονή, για μαθητές σχολείων ηλικίας 12 - 18 ετών.

Το μοναστήρι της Νέας Μονής Χίου, έχει εγγραφεί στον Κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Μουσείο Νέας Μονής Χίου.

Το κτίσμα, εντός του οποίου λειτουργεί το Μουσείο, είναι παλαιό διώροφο κελί στα ΒΔ του Καθολικού της Νέας Μονής. Αναστηλώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 με δωρεά Αντωνίου Χανδρή, διά της "Ελληνικής Εταιρείας" από τη 3η ΕΒΑ.

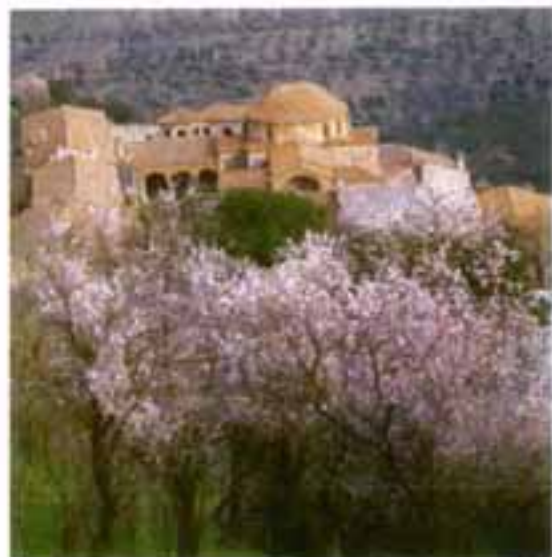
Το Μουσείο λειτουργεί στον όροφο του κτίσματος, ο οποίος αποτελείται από δύο αίθουσες και έναν μικρό χώρο - φυλακείο, ενώ στο ισόγειο υπάρχει παρεκκλήσι και αποθήκη.

Λόγω της λεηλασίας της Μονής από τους Τούρκους κατά την σφαγή της Χίου το 1822, τα εκτιθέμενα κειμήλια είναι ολιγάριθμα και -κατά το πλείστον- μεταγενέστερα της χρονολογίας της καταστροφής. Σ' αυτά περιλαμβάνονται μεταβυζαντινές εικόνες, έργα αργυροχοΐας, εκκλησιαστικά και λαϊκά κεντήματα καθώς και έργα υφαντικής. Το σημαντικότερο έκθεμα του

Μουσείου είναι το "Πεύκι", παραπέτασμα μεταξωτό με αργυροχρυσούφαντα διακοσμητικά μοτίβα. Σύμφωνα με την επιγραφή του, κατασκευάστηκε από χιώτες τεχνίτες το 1742. Η αρχική του χρήση παραμένει άγνωστη.

Μονή Οσίου Λουκά

Η Μονή Οσίου Λουκά βρίσκεται στη δυτική πλαγιά του Ορους Ελικών, κάτω από την ακρόπολη του Αρχαίου Στείριου. Περικλείεται από περίβολο και περιλαμβάνει διώροφα και τριώροφα συγκροτήματα κελιών, ένα κωδωνοστάσιο στη ΝΔ γωνία, την Τράπεζα στη νότια πλευρά και δύο ενωμένους ναούς, στο κέντρο του χώρου. Ο μικρότερος ναός οικοδομήθηκε τον 10ο αιώνα και αφιερώθηκε στη Θεοτόκο. Είναι το πρωιμότερο γνωστό μνημείο του σύνθετου, τετρακίονιου, σταυροειδούς εγγεγραμμένου τύπου και διαθέτει έναν ευρύχωρο δικιόνιο νάρθηκα στη δυτική πλευρά και δυτικά αυτού ένα προστώο, που ουσιαστικά

εξυπηρετούσε τη σύνδεση των δύο ναών. Οι τοίχοι είναι κτισμένοι με το πλινθοπερίκλειστο σύστημα, και διακοσμούνται με πλούσια Κουφικά κοσμήματα. Το διακονικό και η τοξωτή στοά μεταξύ του διακονικού και του άμβωνα ήταν διακοσμημένα με υπέροχες τοιχογραφίες, που είναι λίγο

μεταγενέστερες από

την κατασκευή του ναού (11ος-12ος αιώνας). Ωστόσο, αποκαλύφθηκαν και ίχνη πρωιμότερων τοιχογραφιών, όπως η περίφημη απεικόνιση του Ιησού του Ναυί, που βρέθηκε το 1965 και χρονολογείται στον 10ο αιώνα. Η τοιχογραφία κοσμούσε την πρόσοψη του ναού αλλά αργότερα, με την οικοδόμηση του καθολικού, καλύφθηκε με μαρμαρίνες πλάκες, όταν ο τοίχος βρέθηκε στο εσωτερικό του ναού. Ο ναός της Θεοτόκου διακρίνεται για τον πλούσιο γλυπτό διάκοσμο του τέμπλου, των κιονοκράνων, ακόμη και του τυμπάνου του τρούλλου. Το καθολικό είναι το πρωιμότερο γνωστό δείγμα του οκταγωνικού σταυροειδούς εγγεγραμμένου τύπου, και κτίσθηκε στο πρώτο μισό του 11ου αιώνα. Έχει ψηλό, μεγάλο τρούλλο, διαμέτρου 9 μέτρων. Το κεντρικό διαμέρισμα που καλύπτεται με τον τρούλλο, περιβάλλεται από διώροφους χώρους που έχουν διαμορφωθεί σε παρεκκλήσια που στεγάζονται με σταυροθόλια. Ένας διώροφος νάρθηκας προστέθηκε στη δυτική πλευρά.

Ο ναός είναι κτισμένος από μεγάλους, αρχαίους λίθους και οι εξωτερικοί τοίχοι είναι απλοί, χωρίς κεραμοπλαστικό διάκοσμο. Το κατώτερο μέρος των τοίχων εσωτερικά διακοσμείται με ορθομαρμάρωση, ενώ το ανώτερο μέρος και ο όροφος, διακοσμούνται με υπέροχα μωσαϊκά, που εκπροσωπούν τον αυστηρό και αφηρημένο ρυθμό της Μεσοβυζαντινής τέχνης. Χρονολογούνται στο πρώτο μισό του 11ου αιώνα αλλά ο Παντοκράτωρ και οι Αρχάγγελοι του τρούλλου είναι λίγο μεταγενέστερα. Ο μωσαϊκός διάκοσμος συμπληρωνόταν

από σύγχρονες τοιχογραφίες στα παρεκκλήσια της δυτικής πλευράς. Το μαρμάρινο τέμπλο περιείχε εικόνες ζωγραφισμένες από το Μιχαήλ Δαμασκηνό, που χρονολογούνται στον 16ο αιώνα. Το καθολικό είναι οικοδομημένο επάνω από μία μεγάλη κρύπτη, σε σχήμα εγγεγραμμένου ναού, με θόλους στην οροφή. Είναι αφιερωμένη στην Αγία Βαρβάρα και περιέχει τρεις τάφους, από τους οποίους ο βόρειος είναι ο τάφος του Οσίου Λουκά. Η οροφή και μεγάλο τμήμα των τοίχων κοσμούνται με τοιχογραφίες του πρώτου μισού του 11ου αιώνα.

Η Μονή ιδρύθηκε από το μοναχό Λουκά Στειριώτη, που έζησε στην περιοχή από το 945 μ.Χ. μέχρι το θάνατό του, το 953 μ.Χ. Ανακηρύχθηκε σε Όσιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας και τα λείψανά του φυλάσσονταν στο ναό της Θεοτόκου, που είχε οικοδομηθεί ενώ ζούσε, αλλά αργότερα, όταν κτίστηκε το καθολικό, μεταφέρθηκαν στην κρύπτη κάτω από το ναό.

Το καθολικό καταστράφηκε από σεισμό το 1593 και ο τρούλλος κατέρρευσε αλλά ανοικοδομήθηκε. Ο ναός της Θεοτόκου επίσης καταστράφηκε από σεισμό το 1790 και στερεώθηκε το 1848. Η Μονή υπέστη σοβαρές ζημιές κατά τη διάρκεια βομβαρδισμού, το 1943.

Ο ναός της Θεοτόκου στερεώθηκε μετά την καταστροφή του από σεισμό το 1848. Το 1870-71, επιζωγραφήθηκε και διακοσμήθηκε με γύψινα εκμαγεία, που αφαιρέθηκαν το 1971. Η Υπηρεσία Αναστηλώσεων του ΥΠΠΟ ξεκίνησε στερεωτικές εργασίες στο καθολικό το 1939. Ο τρούλλος ενισχύθηκε, τα μωσαϊκά του κυρίως ναού και του νάρθηκα καθαρίστηκαν, και τα πλαίσια των παραθύρων, που είχαν θραυστεί κατά το βομβαρδισμό, ανακατασκευάστηκαν. Ο ναός αναστηλώθηκε πλήρως το 1958-60 και οι τοιχογραφίες της κρύπτης καθαρίστηκαν το 1960.

Το καθολικό της Μονής σήμερα λειτουργεί ως μουσείο.

Μονή Δαφνίου

Η Μονή Δαφνίου βρίσκεται δυτικά της Αθήνας, περίπου στο μέσο της

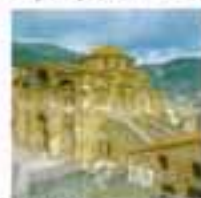
διαδρομής της αρχαίας Ιεράς οδού, που οδηγούσε στην Ελευσίνα. Το πρώτο κτηριακό συγκρότημα της Μονής οικοδομήθηκε τον 6ο αιώνα μ.Χ. και περικλείσθηκε με ισχυρό, σχεδόν τετράγωνο περίβολο. Το καθολικό, μία τρίκλιτη βασιλική, βρισκόταν στο κέντρο της αυλής. Διώροφα κτίσματα κελλιών ήταν κτισμένα κατά μήκος της ΒΑ εσωτερικής πλευράς του περιβόλου, ενώ ένας χώρος υποδοχής και ένα δεύτερο συγκρότημα κελλιών προσαρτήθηκαν στο βόρειο

τμήμα του.

Τα μνημεία που σώζονται σήμερα ανήκουν στη δεύτερη φάση, του τέλους του 11ου αιώνα (περίπου 1080 μ.Χ.). Το καθολικό ανήκει στον εγγεγραμμένο, οκταγωνικό τύπο και διακρίνεται για τον πλατύ και ψηλό

τρούλλο. Διαθέτει νάρθηκα, που έχει τη μορφή ανοιχτής στοάς, στην οποία έχουν χρησιμοποιηθεί οι ιωνικοί κίονες του αρχαίου ναού του Απόλλωνα. Ο εξωνάρθηκας οικοδομήθηκε λίγο αργότερα, στην αρχή του 12ου αιώνα, ενώ το παρεκκλήσιο στα δυτικά προστέθηκε τον 18ο αιώνα και στα χρόνια της ελληνικής επανάστασης του 1821 μετατράπηκε σε δεξαμενή. Το πρόπυλο με τις τρεις οξυκόρυφες αψίδες, στη δυτική όψη του νάρθηκα, προστέθηκε από τους Φράγκους Κιστεριανούς μοναχούς και προδίδει δυτική επίδραση. Την ίδια περίοδο, επάνω από το νάρθηκα και τον εξωνάρθηκα οικοδομήθηκε ο όροφος, στον οποίο οδηγούσε η ελικοειδής κλίμακα που βρισκόταν στον

τετράγωνο πύργο

του βόρειου

τοιχίου. Ο όροφος πιθανότατα χρησίμευε ως οικία του ηγουμένου ή βιβλιοθήκη. Οι τοίχοι του ναού είναι κτισμένοι με την λιτή πλινθοπερίκλειστη τοιχοδομία, με κεραμικό διάκοσμο που περιορίζεται στα πλαίσια των παραθύρων. Κάτω από το νάρθηκα βρίσκεται μία κρύπτη, που δεν είναι προσιτή στο κοινό.

Το εσωτερικό του ναού είναι κατάκοσμο με θαυμάσια μωσαϊκά, που χρονολογούνται στο τέλος του 11ου αιώνα. Πρόκειται για μοναδικά έργα τέχνης, εξάισια δείγματα του κλασικού ιδεαλισμού της Μεσοβυζαντινής περιόδου. Το κατώτερο τμήμα των τοίχων ήταν επενδυμένο με μαρμαρίνους ορθοστάτες, οι οποίοι αντικαταστάθηκαν με μέτριας ποιότητας τοιχογραφίες, περίπου το 1650 μ.Χ.

Βόρεια του ναού βρίσκεται η Τράπεζα της Μονής, ένα στενόμακρο, ορθογώνιο κτίσμα με μία αψίδα, που επίσης κοσμείται με τοιχογραφίες στο εσωτερικό.

Σε απόσταση περίπου 100 μ. προς τα ΝΑ της μονής, βρίσκεται το παρεκκλήσιο του Αγίου Νικολάου, που οικοδομήθηκε τον 9ο αιώνα. Κάτω από το ναό βρίσκεται μία δεύτερη κρύπτη με οστεοφυλάκια κατά μήκος των τοίχων της. Η Μονή έχει κτισθεί στη θέση αρχαίου ιερού, αφιερωμένου στον Απόλλωνα Δαφναίο ή Δαφνειό, το οποίο καταστράφηκε κατά την επιδρομή των Γότθων το 395 μ.Χ. Από τον αρχαίο ναό διατηρείται σήμερα μόνο ένας ιωνικός κίονας, κτισμένος στην κιονοστοιχία του νάρθηκα, ενώ οι υπόλοιποι κλάπηκαν από το λόρδο Elgin τον 19ο αιώνα. Η Μονή είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και ιδρύθηκε τον 6ο αιώνα μ.Χ. Παρά την ακμή και τον πλούτο της εγκαταλείφθηκε και ανοικοδομήθηκε πολύ αργότερα, στο τέλος του 11ου αιώνα, από έναν άγνωστο δωρητή. Το 1204 η περιοχή του Δαφνίου παραχωρήθηκε στον Ενετό ηγεμόνα των Αθηνών, Otho de la Roche, και το 1207 εγκαταστάθηκαν στη μονή Κιστεριανοί μοναχοί από το Belleveaux, οι οποίοι επέφεραν αλλαγές στην δομή και τη μορφή της. Όταν η Αθήνα κυριεύθηκε από τους Τούρκους, το 1458, η Μονή και πάλι παραχωρήθηκε στην Ορθόδοξη Εκκλησία και εγκαταστάθηκαν πάλι ορθόδοξοι μοναχοί, που επέφεραν νέες μεταβολές στα κτίσματα.

Κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης η μονή χρησιμοποιήθηκε ως ορμητήριο. Τα έτη 1838-39 εγκαταστάθηκαν Βαυαροί και το διάστημα 1883-85, χρησίμευσε ως ψυχιατρείο. Υπέστη σοβαρές

καταστροφές από σεισμούς το 1889 και το 1897. Οι πρώτες ανασκαφές στο χώρο έγιναν το 1892 από τον Δ. Καμπούρογλου. Τα έτη 1936-39 ο Ιω. Τραυλός πραγματοποίησε ανασκαφική έρευνα στην περιοχή του αρχαίου ναού του Απόλλωνα. Κατά τη διάρκεια των αναστηλώσεων, το 1955-57, ανοίχθηκαν τομές σε αρκετά σημεία, κυρίως στο παρεκκλήσιο.

Υστερα από τις καταστροφές που προκλήθηκαν από σεισμούς, το 1889 και 1897, η Αρχαιολογική Εταιρεία πραγματοποίησε αναστηλωτικές εργασίες στο ναό και τα μωσαϊκά καθαρίστηκαν και στερεώθηκαν από μία ομάδα ιταλών ειδικών. Το κτίσμα του ναού ενισχύθηκε με σίδερα, η βόρεια πλευρά στερεώθηκε με αντηρίδες, ενώ η δυτική πλευρά του νάρθηκα και ο τρούλλος ανοικοδομήθηκαν πλήρως. Το 1955-57 η Υπηρεσία Αναστηλώσεων του ΥΠΠΟ προχώρησε στην πλήρη αποκατάσταση του ναού και του κεντρικού οικοδομήματος και στην επιδιόρθωση των μωσαϊκών. Το 1960 απομακρύνθηκαν οι μεταγενέστεροι τοίχοι που έκλειναν τις αψίδες στο δυτικό τοίχο του εξωνάρθηκα και το 1968 καθαρίστηκε η δυτική είσοδος της μονής.

1.4.13. Σάμος - Πυθαγόρειων και Ηραίων

Το σημαντικότερο ιερό της Ηρας.

Η πρώτη μικρή έρευνα στο ιερό άρχισε το 1702 με τον Joseph Pitton de Tournefort (γιατρό και φυσιοδίφη). Διάφοροι περιηγητές του 18ου και 19ου αιώνα επισκέφθηκαν το ιερό και σχεδίασαν τα λείψανα του ναού.

Το 1879 ο Paul Girard αποκάλυψε στη ΒΑ γωνία του ναού την "Ηρα" του Χηραμύη, που σήμερα βρίσκεται στο Λούβρο.

Ανασκαφές της Αρχαιολογικής Εταιρείας έγιναν το 1902 και 1903 από τους Π.

Καββαδία και Θ. Σοφούλη.

Το 1910 άρχισαν εκτεταμένες έρευνες στο ιερό από τους Th. Wiegand και M. Schede για λογαριασμό των Koenigliche Museen του Βερολίνου που διακόπηκαν το 1914 λόγω του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Από το 1925 άρχισαν οι συστηματικές ανασκαφές από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο της

Αθήνας με διευθυντή τον E. Buschor, διακόπηκαν το 1939 με την έκρηξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ξανάρχισαν το 1951 και συνεχίζονται μέχρι σήμερα.

Σημαντικότερα μνημεία ή αρχιτεκτονικά σύνολα:

Ο ναός της Ηρας

Δίπτερος ιωνικού ρυθμού. Εποχής τυράννου Πολυκράτους 538-522 π.Χ. Ο μοναδικός κίονας που στέκεται ως σήμερα όρθιος, σώζεται στο μισό περίπου από το αρχικό του ύψος. Η υποδομή του ναού σώζεται εν μέρει ως το ύψος του τοιχοβάτη και του στυλοβάτη.

Ο ναός χαρακτηρίστηκε από τον Ηρόδοτο ως ο μεγαλύτερος της Ελλάδος. Διατηρεί σχεδόν αναλλοίωτο το περίγραμμα του σηκού και του

πρόναου του αρχαιότερου (570/60 π.Χ.) ναού "του Ροίκου", αλλά οι διαστάσεις του είναι μεγαλύτερες από εκείνον, δηλ. 108,63 X 55,16 μ. Το μεγαλύτερο μέγεθος οφείλεται στο ότι οι στοές της περιστασης ενισχύθηκαν στην πρόσθια και πίσω όψη με τρίτη κιονοστοιχία, προφανώς κατά το πρότυπο του ναού της Εφεσίας Αρτέμιδος, ο οποίος είχε κτισθεί λίγο παλαιότερα.

Ο αριθμός των κίωνων ανέρχεται σε 155 και διακρίνονται σ' αυτούς τέσσερα διαφορετικά μεγέθη και τύποι. Ο θριγκός υπολογίζεται ότι ήταν ξύλινος. Από τα κεραμίδια της στέγης δεν βρέθηκε τίποτε και έτσι συμπεραίνεται ότι αυτή δεν αποπερατώθηκε ποτέ.

Μεγάλος Βωμός

Η θέση του βωμού παρέμεινε από την αρχή αμετακίνητη, ενώ είχε αξιόλογο μέγεθος ακόμη και κατά τις πρωιμότερες φάσεις (διαπιστώθηκαν τουλάχιστον επτά, από τις οποίες η παλαιότερη, ένας μικρός βωμός από χαλίκια, ανήκει στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού).

Ο βωμός του 8ου/7ου αιώνα π.Χ. για άγνωστους λατρευτικούς λόγους δεν ήταν προσανατολισμένος προς το ναό, αλλά είχε κατεύθυνση από ΒΔ προς ΝΑ.

Ο βωμός κτίσθηκε σε μνημειακό μέγεθος το 560 π.Χ. περίπου, μαζί με τον γιγαντιαίο ναό των Ροίκου και Θεόδωρου, προς τον οποίον τοποθετήθηκε σε αξονική θέση. Με βάση τα θεμέλια που σώθηκαν, το μέγεθός του υπολογίζεται σε 36,50 X 16,50 μ. Πρέπει να είχε την μορφή αυλής ανοικτής προς τον ναό, που περιέκλειε τον κυρίως βωμό των θυσιών και περιβαλλόταν στις άλλες τρεις πλευρές της από προστατευτικό τοίχο ύψους 5-7 μ.

Ο τοίχος κατέληγε επάνω σε επιβλητικά κυμάτια, ενώ, εσωτερικά, ήταν διακοσμημένος με περιθέουσα ανάγλυφη ζωφόρο με παραστάσεις θηριομαχιών και Σφιγγών. Τα δύο άκρα του τοιχώματος διακοσμούνται με πλούσια γλυπτά επίκρανα. Ο βωμός ξαναχτίσθηκε κατά την αυτοκρατορική εποχή (1ος -2ος αιώνας μ.Χ.) ολόκληρος από μάρμαρο. Από τη φάση αυτή έχουμε τα μοναδικά γνωστά παραδείγματα αρχιτεκτονικών αντιγράφων επάνω σε αρχαϊκά πρότυπα.

Ιερά οδός Η οδός που οδηγούσε από την πόλη της Σάμου (σημερινό Πυθαγόρειο) στο ιερό αποτελούσε από τις αρχές του 6ου αιώνα π.Χ. το αργότερο, σημαντικό τοπογραφικό στοιχείο του χώρου. Επειδή αποτελούσε την κύρια είσοδο του Ιερού είχαν τοποθετήσει κατά μήκος της και σε ιδιαίτερα πυκνές αποστάσεις αντιπροσωπευτικά μνημεία. Εικόνα των αναθημάτων αυτών ήδη από την αρχαϊκή εποχή δίνουν οι γιγαντιαίοι μαρμάρινοι κούροι που βρέθηκαν στην Ιερά Οδό και το σύνταγμα του Γενέλεω, αντίγραφο του οποίου είναι τοποθετημένο προς βορρά.

Η συμπαγής λίθινη επίστρωση της οδού, που αποκαλύφθηκε τμηματικά ως το Πυθαγόρειο, έγινε γύρω στα 200 μ. Χ. Κατά τη διάρκεια ανασκαφών, που έγιναν το 1980 για τον εντοπισμό της κύριας εισόδου του Ιερού, βρέθηκε ο κολοσιακός κούρος που εκτίθεται στο Μουσείο Σάμου.

Εκατόμπεδος I και II

Θεωρείται από τους πρωιμότερους αρχαίους ελληνικούς ναούς. Η αποσπασματική του διατήρηση όμως καθιστά την ερμηνεία των οικοδομικών του λειψάνων αναγκαστικά υποθετική.

Πρόκειται για στενόμακρο ορθογώνιο κτήριο με είσοδο από ανατολικά, μήκους περίπου 33 μ. (δηλ. 100 πόδες). Σχέση μήκους προς πλάτος: 5 προς 1. Οι τοίχοι ήταν πλίνθινοι στηριζόμενοι σε λίθινο βάθρο ενώ μία σειρά από

ξύλινα στηρίγματα επάνω σε λίθινες πλάκες κατά τον μέσο άξονα, στήριζαν τη στέγη. Το λατρευτικό άγαλμα (ξόανο) βρισκόταν επάνω σε απλή ορθογώνια βάση με πλάκες ασβεστόλιθου.

Ο ναός χρονολογείται στον 8ο αιώνα π.Χ. ενώ στα μέσα του 7ου αιώνα π.Χ. χρονολογείται ο Εκατόμπεδος II, που κτίσθηκε επάνω στα παλαιά θεμέλια, με αλλαγές στην τοιχοδομία και πιθανώς περίσταση, που την αποτελούσαν ξύλινα στηρίγματα επάνω σε λίθινες βάσεις. Ίσως στην ανατολική πλευρά να υπήρχαν δύο σειρές στηριγμάτων.

Η στέγη και των δύο ναών πρέπει να ήταν σκεπασμένη με πήλινα κεραμίδια και είχε σαμαρωτό σχήμα.

Το "νότιο κτήριο".

Πρόκειται για το νοτιότερο ναό του ιερού, περίπτερο, στραμμένο προς ΒΑ. Ο σηκός και ο πρόναος χωριζόταν σε δύο κλίτη με κιονοστοιχία στη μέση και είχε την ίδια γεωμετρική αναλογία 1 προς 3 (39,30 x 13,10 μ.) με τον Ναό του Ροίκου. Αξίζει να παρατηρηθεί ότι η στοά της περιστασης δεν περιβάλλει και την ανατολική πλευρά του ναού και έτσι σχηματίζουν την πρόσοψη οι παραστάδες του πρόναου, ανάμεσα σε κίονες απομακρυσμένους ο ένας από τον άλλο. Στο κτήριο που πρέπει να κτίσθηκε στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ., αποδίδονται ραβδωτοί πύρινοι κίονες, ενώ δεν έχουν αναγνωρισθεί κιονόκρανα.

1.4.14. Βεργίνα

Η αρχαία πόλη που βρίσκεται στις βόρειες υπώρειες των Πιερίων ταυτίζεται με βεβαιότητα με τις Αιγές, την αρχαία πρωτεύουσα του βασιλείου της κάτω Μακεδονίας. Ο χώρος κατοικείτο, σύμφωνα με τις ενδείξεις, συνεχώς από την

Εποχή της πρώιμης Χαλκοκρατίας (3η χιλιετία π.Χ.), ενώ ήδη κατά την πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (11ος - 8ος αιώνας π.Χ.) ήταν ένα σημαντικό πλούσιο και πολυάνθρωπο κέντρο.

Η εποχή όμως της ακμής της πόλης ήταν τα αρχαϊκά (7ος - 6ος αιώνας π.Χ.) και τα κλασικά χρόνια (5ος και 4ος αιώνας π.Χ.), οπότε

αποτελούσε το σημαντικότερο αστικό κέντρο της περιοχής, έδρα των Μακεδόνων βασιλέων και τόπος όπου συγκεντρώνονταν τα σημαντικότερα πατροπαράδοτα ιερά.

Οι Αιγές ήταν περίφημες στην αρχαιότητα για τον πλούτο των βασιλικών τάφων που βρίσκονταν στην εκτεταμένη νεκρόπολη της πόλης. Τα ευρήματα από τους βασιλικούς τάφους εκτίθενται στο υπόγειο κτίριο - μουσείο

που προστατεύει τα αρχαία μνημεία, και σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης.

Οι ανασκαφές στην περιοχή άρχισαν το 19ο αιώνα από τον Γάλλο αρχαιολόγο L.Heuzey. Συνεχίστηκαν μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας από τον καθηγητή Κωνσταντίνο Ρωμαίο τη δεκαετία του '30. Μετά από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, την σκυτάλη ανέλαβε ο Μανόλης Ανδρόνικος, ο οποίος κατά τη δεκαετία του '50 και '60 ανέσκαψε το νεκροταφείο των τύμβων.

Παράλληλα, ανασκάφηκε το ανάκτορο από το Αρχαιολογικό Τμήμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τμήμα της νεκρόπολης από την Αρχαιολογική Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού.

Το 1977 η σκαπάνη του Μ.Ανδρόνικου έφερε στο φως τους βασιλικούς τάφους της Μεγάλης Τούμπας, ανάμεσα στους οποίους σημαντικότερος ήταν εκείνος του Φιλίππου Β' (359-336 π.Χ.), μία ανακάλυψη που θεωρήθηκε ως

ένα από τα σημαντικότερα αρχαιολογικά γεγονότα του αιώνα μας. Από τότε η ανασκαφή συνεχίζεται και έχει αποκαλύψει σειρά σημαντικών μνημείων.

Τα σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα του αρχαιολογικού χώρου της Βεργίνας - Αιγών είναι:

Οι βασιλικοί τάφοι της Μεγάλης Τούμπας. Στην ομάδα περιλαμβάνονται τρεις Μακεδονικοί τάφοι και ένας κιβωτιόσχημος. Ανάμεσά τους συγκαταλέγεται ο ασύλητος τάφος του Φιλίππου Β' (336π.Χ.) και ένας συλημένος κιβωτιόσχημος ταφος που ανήκει πιθανότατα στον βασιλιά Αλέξανδρο Δ' (310π.Χ.). Οι δύο αυτοί τάφοι κοσμούνται με λαμπρές τοιχογραφίες, έργα μεγάλων επώνυμων καλλιτεχνών.

Οι βασιλικοί τάφοι στα ΒΔ της πόλης. Στην ομάδα περιλαμβάνονται δύο μακεδονικοί τάφοι, ο λεγόμενος "τάφος του Ρωμαίου" ιωνικός, ναόσχημος των αρχών του 3ου αιώνα π.Χ., και ο "τάφος της Ευρυδίκης", που πιθανότατα ανήκει στη μητέρα του Φιλίππου Β' και χρονολογείται γύρω στο 340 π.Χ. Επίσης, τρεις κιβωτιόσχημοι του 5ου και 4ου αιώνα π.Χ. και τέσσερις λακκοειδείς της υστεροαρχαϊκής εποχής.

Το νεκροταφείο των τύμβων. Πρόκειται για την επιβλητική νεκρόπολη της Εποχής του Σιδήρου (11ος-8ος αιώνας π.Χ.), που αποτελείται από περισσότερους από 300 χωμάτινους τύμβους οι οποίοι καλύπτουν συστάδες πλούσια κτερισμένων τάφων.

Το Ανάκτορο και το Θέατρο. Τα δύο πολύ σημαντικά αυτά μνημεία είναι ενταγμένα στο ίδιο οικοδομικό σύνολο, που χρονολογείται στον 4ο αιώνα π.Χ. Το ανάκτορο οργανώνεται γύρω από μεγάλη περίστυλη αυλή και περιλαμβάνει ιερό (Θόλοι) αφιερωμένο στον Ηρακλή Πατρώο και πολυτελείς

χώρους συμποσίων για τον βασιλιά και τους αξιωματούχους. Σε έναν από αυτούς σώζεται μωσαϊκό δάπεδο.

Το ιερό της Εύκλειας. Βρίσκεται στα βόρεια του Θεάτρου και περιλαμβάνει δύο ναούς του 4ου και του 3ου αιώνα π.Χ., μνημειακό περιστύλιο και σειρά αναθημάτων, ανάμεσα στα οποία και δύο βάσεις από αναθήματα της βασίλισσας Ευρυδίκης, γιαγιάς του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η Ακρόπολη και το τείχος της πόλης. Βρίσκεται στα νότια του οικισμού σε έναν αρκετά απόκρημνο λόφο. Το τείχος εκτείνεται και προς τα ανατολικά της πόλης. Από την Ακρόπολη έχουν ανασκαφεί τμήματα του περιβόλου και του εσωτερικού (οικίες της ελληνιστικής εποχής). Η

οχύρωση των Αιγών χρονολογείται στα πρώιμα ελληνιστικά χρόνια (τέλος 4ου αρχές 3ου αιώνα π.Χ.).

Οι βασιλικοί τάφοι των Αιγών είναι ένα Μουσείο στο χώρο των μνημείων. Με την αποκάλυψη των βασιλικών τάφων των Αιγών, το 1977, άρχισε αμέσως η συντήρηση των περιήφηνων τοιχογραφιών που τους διακοσμούσαν. Παράλληλα, δημιουργήθηκε επιτόπου εργαστήριο συντήρησης για την διάσωση και αποκατάσταση των εξαιρετικά σημαντικών κινητών ευρημάτων που περιείχαν. Για την προστασία των βασιλικών τάφων κατασκευάστηκε το 1993 υπόγειο κτίριο που εγκιβωτίζει και προστατεύει τα αρχαία μνημεία, διατηρώντας σταθερές τις συνθήκες θερμοκρασίας και υγρασίας, πράγμα απαραίτητο για την διάσωση των τοιχογραφιών.

Το κτίσμα αυτό εξωτερικά έχει τη μορφή χωμάτινου τύμβου, ενώ στο εσωτερικό του εκτίθενται από το Νοέμβριο του 1997 οι θησαυροί που βρέθηκαν μέσα στους βασιλικούς τάφους.

Το δέος μπροστά στο θάνατο, η αίγλη της βασιλικής λάμψης, η συγκίνηση που γεννά το τραγικό τέλος του βασιλικού οίκου των Τημενιδών, είναι ιδέες σύμφυτες με το χώρο των βασιλικών τάφων των Αιγών. Οι ιδέες αυτές καθόρισαν το σενάριο της έκθεσης, ενώ οι βασικές αισθητικές επιλογές στηρίχτηκαν στην αντίληψη ότι σε ένα χώρο ουδέτερο και σκοτεινό πάμφωτα και θερμά πρέπει να κυριαρχούν μόνο τα αρχαία αντικείμενα.

Ο επισκέπτης που κατηφορίζει στον υπόγειο χώρο των τάφων ξεκινά την περιήγησή του με την αναπαράσταση της Μεγάλης Τούμπας, του μνημείου που σημάδευε τη θέση των βασιλικών ταφών και δεν υπάρχει πια.

Επιτύμβιες στήλες και ευρήματα από τάφους απλών Μακεδόνων, που μετά το θάνατό τους έγιναν γείτονες του βασιλιά, δίνουν το μέτρο σύγκρισης.

Ο κατεστραμμένος τάφος του 3ου αιώνα π.Χ., το γκρεμισμένο ηρώο, τόπος νεκρικής λατρείας των βασιλιάδων, η γοητεία και η θλίψη που αποπνέει η αρπαγή της Περσεφόνης προετοιμάζουν τον επισκέπτη να προσεγγίσει το νεκρό βασιλιά.

Τότε έρχεται στο προσκήνιο ο Φίλιππος. Τα λαμπρά όπλα δίνουν την αίσθηση της δύναμης του ηγεμόνα. Ο σωρός των υπολειμμάτων της νεκρικής πυράς που βρέθηκαν όλα μαζί ριγμένα επάνω στον τάφο θυμίζει το τραγικό ολοκαύτωμα και συγχρόνως υπαινίσσεται το πέρασμα σε μία άλλη διάσταση.

Ακολουθεί η χρυσή λάρνακα που περιείχε τα οστά του αφηρωισμένου βασιλιά Φιλίππου Β' και το στεφάνι βελανιδιάς που φορούσε ο νεκρός. Η χρυσή λάρνακα που ζύγιζε 11 κιλά είναι διακοσμημένη στο κάλυμμά της με το μακεδονικό αστέρι και στις πλευρές της με φυτικά κοσμήματα και επίθετους

ρόδακες. Το χρυσό στεφάνι βελανιδιάς είναι το πιο βαρύτιμο στεφάνι που σώθηκε από την ελληνική αρχαιότητα. Αποτελείται από 313 φύλλα και 68 βελανιδιά. Ζυγίζει 714 γραμμάρια.

Στον ίδιο χώρο βρίσκεται η χρυσή λάρνακα με τα οστά της βασιλικής συζύγου και το χρυσοκέντητο ύφασμα που τα τύλιγε, και οι δυο χρυσελεφάντινες κλίνες, διαχρονικοί μάρτυρες των λαμπρών βασιλικών συμποσίων.

Οι κλίνες, που ήταν χρηστικά αντικείμενα, είχαν σκελετό από ξύλο και ήταν πλούσια διακοσμημένες με ελεφαντόδοντο, γυαλί και χρυσό. Κατασκευασμένες από το χέρι σπουδαίων αρχαίων καλλιτεχνών, αποτελούν δύο μοναδικά αριστουργήματα της ελληνικής μικροτεχνίας. Στην κλίνη του θαλάμου, στη ζωφόρο της μακριάς πλευράς, υπάρχει ανάγλυφη παράσταση βασιλικού κυνηγιού, στο οποίο συμμετέχει ο ίδιος ο Φίλιππος και ο νεαρός γιός του Αλέξανδρος μαζί με Μακεδόνες αυλικούς.

Στην κλίνη του προθαλάμου, που ήταν διακοσμημένη με ελεφαντοστέινα ανάγλυφα, σε όλες της τις πλευρές, στις μεγάλες ζωφόρους παριστάνονταν μάχες Ελλήνων και βαρβάρων. Με τη συμμετοχή ενός πολύ σημαντικού σύγχρονου Έλληνα καλλιτέχνη, του Χρήστου Μποκόρου, τα αριστουργήματα αυτά που είχαν εντελώς διαλυθεί, ανασυντέθηκαν σε φυσικό μέγεθος και παρουσιάζονται στο κοινό.

Στην τελευταία ενότητα της έκθεσης συναντά κανείς τα ευρήματα από τον τάφο III, που ανήκει πιθανότατα στον Αλέξανδρο Δ', τον γιό του Μεγαλέξανδρου και της

Ρωξάνης, που δολοφονήθηκε από τον Κάσσανδρο το 310 π.Χ.

Στο επίκεντρο βρίσκεται η ασημένια τεφροδόχος με τα οστά του νεαρού νεκρού, πλαισιωμένη από τα αριστουργηματικά ελεφαντοστέινα ανάγλυφα της κλίνης.

Η έκθεση είναι αφιερωμένη στη μνήμη του καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικου, του αρχαιολόγου που έφερε στο φως τους θησαυρούς και είχε τη γνώση και την πνευματική εγρήγορση να τους αναγνωρίσει.

Στο τέλος της πορείας, σε ένα χώρο ειδικά διαμορφωμένο για το σκοπό αυτό, οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να ακούν τον ίδιο τον ανασκαφέα να τους ξεναγεί στα μνημεία.

1.4.15. Μυκήνες

Οι Μυκήνες βρίσκονται πάνω σ' ένα μικρό λόφο, στις παρυφές του όρους Εύβοιας, μεταξύ δύο κορυφών του και κοντά στον οδικό άξονα που οδηγούσε από τον Αργολικό κόλπο προς Βορρά (Κόρινθος, Αθήνα, κλπ.).

Ο λόφος κατοικήθηκε από την Νεολιθική εποχή αλλά κατά την Υστερη Εποχή του Χαλκού γνωρίζει μεγάλη ακμή (1350-1200 π.Χ.), παρέχοντας το όνομά του σ' ένα πολιτισμό που επεκτάθηκε σ' όλο τον ελληνικό χώρο. Τρανά κυκλώπεια τείχη περιβάλλουν την ακρόπολη εκτός από την νότια πλευρά,

όπου μία απότομη χαράδρα εξασφαλίζει φυσική άμυνα. Τα τείχη οικοδομήθηκαν σε τρεις φάσεις (περ. 1350 π.Χ., 1250 π.Χ. και 1225 π.Χ.).

Στην κορυφή της ακρόπολης κτίσθηκαν τα ανάκτορα με την αίθουσα του θρόνου στο μέγαρο στην ΝΔ πλευρά του όπως και η κεντρική πύλη "των Λεόντων", το "Θρησκευτικό Κέντρο" με τις σημαντικές τοιχογραφίες, μνημειώδεις σκάλες και προπύλαια καθώς και ο "Ταφικός Κύκλος Α", με τους βασιλικούς λακκοειδείς τάφους, όπου βρέθηκαν τα αντικείμενα που εκτίθενται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Στην ΝΑ πλευρά του λόφου, εκτός από καταστήματα, κατασκευάσθηκε γύρω στο 1225 π.Χ. μια

σήραγγα με κυκλώπεια τοιχώματα, που οδηγούσε σε μια υπόγεια κρήνη.

Εκτός των τειχών αποκαλύφθηκαν οικίες, ο ταφικός κύκλος Β' καθώς και μεγάλοι θολωτοί τάφοι. Οι Μυκήνες κατοικήθηκαν ως το 468 π.Χ., οπότε καταλαμβάνονται από τους Αργείους και εκδιώκεται ο πληθυσμός τους. Η ακρόπολη επανακατοικείται στον 3ο αιώνα π.Χ. για ένα διάστημα, αλλά ο χώρος ήταν εγκαταλειμμένος αρκετά πριν, από τον 2ο αιώνα π.Χ., όταν τον επισκέφθηκε ο περιηγητής Πausanias.

Το 1841, ο Κ. Πιττάκης καθάρισε την Πύλη των Λεόντων και το 1876, ο Ερρίκος Σλήμαν άρχισε την ανασκαφή πέντε τάφων του Ταφικού Κύκλου Α', υπό την επίβλεψη του Π. Σταματάκη, ο οποίος την συνέχισε και αποκάλυψε τον έκτο τάφο. Από το 1864 ως το 1902, ο Χ. Τσουντας ερεύνησε τα ερείπια των ανακτόρων, της υπόγειας κρήνης και πολλών θαλαμωτών τάφων, ενώ σύντομες ανασκαφές προστέθηκαν από τον Δ. Ευαγγελίδη το 1909, τον G. Rodenwaldt το 1911 και τον Α. Κεραμόπουλλο το 1917. Περισσότερες ανασκαφές ανέλαβε ο Α. Wace της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών, πρώτα της ακρόπολης και τάφων από το 1920 ως το 1923 και ύστερα οικιών και τάφων το 1939 και το 1950-57.

Παράλληλα από το 1952 ως το 1955, οι Γ. Μυλωνάς και Ι. Παπαδημητρίου από την Αρχαιολογική Εταιρεία Αθηνών ανέσκαψαν τον Ταφικό Κύκλο Β'. Ακόμη ο Γ. Μυλωνάς με τον Ν. Βερδελή ανέσκαψαν οικίες. Το θρησκευτικό κέντρο αποκαλύφθηκε από την Βρετανική Σχολή με τον λόρδο W. Taylor και την Αρχαιολογική Εταιρεία με τον Γ. Μυλωνά και τον Σ. Ιακωβίδη το 1959 και το 1969-1974.

Το 1950 η Υπηρεσία Αναστήλωσεως δια των Α. Ορλάνδου και Ε. Στίκα αναστήλωσε τον τάφο της Κλυταιμνήστρας. Το 1954 η Αρχαιολογική Εταιρεία δια του Ε. Στίκα στερέωσε και αναστήλωσε το μέγαρο, τα νότια από την Πύλη των Λεόντων τείχη και τον Ταφικό Κύκλο Β'. Το 1955 ο Στίκας αναστήλωσε τα τείχη βόρεια από τη Πύλη των Λεόντων και την αυλή του ανακτόρου. Τα ευρήματα από τις ανασκαφές των Μυκηνών εκτίθενται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Αρχαιολογικό Μουσείο Ναυπλίου.

1.4.16. Πάτμος – το μοναστήρι Άγιος Ιωάννης και το σπήλαιο της Αποκάλυψης

Χτισμένη στην κορυφή βουνού, προφανώς στη θέση του ναού της Αρτέμιδος και παλαιοχριστιανικής βασιλικής, η μονή περιβάλλεται από ακανόνιστο ορθογώνιο αμυντικό περίβολο που χρονολογείται από του τέλους του 11ου αιώνα μέχρι τον 17ο. Από τη βυζαντινή περίοδο διατηρούνται το Καθολικό, η Τράπεζα, η Εστία και τα κελλιά. Δεν είναι βέβαιη η χρονολόγηση των βοηθητικών χώρων, όπως το Μαγκιπτεϊόν, το Μυλωνεϊόν, το Δοχείον, το Ωρειόν κλπ.

Το καθολικό ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο του απλού τετρακίονιου με νάρθηκα και εξωνάρθηκα και είναι διακοσμημένο με αξιόλογες τοιχογραφίες από τις οποίες το τελευταίο στρώμα τοποθετείται στις αρχές του 16ου αιώνα.

Το παρεκκλήσι της Παναγίας, ορθογώνιας κάτοψης, στη νότια πλευρά του καθολικού, είναι κατάκοσμο από σημαντικές τοιχογραφίες οι οποίες χρονολογούνται στην τελευταία εικοσιπενταετία του 12ου αιώνα. Νοτιοδυτικά του καθολικού βρίσκεται το παρεκκλήσι του οσίου Χριστοδούλου, με τυφλό τρούλο, όπου και η σαρκοφάγος με το σκήνωμά του, και χρονολογείται στην πρώτη δεκαετία του 17ου αιώνα.

Η Τράπεζα, στη Β.Α. γωνία του καθολικού είναι ορθογώνια σε κάτοψη, με θολωτή στέγαση, τρούλο, είναι διακοσμημένη με φημισμένες τοιχογραφίες. Διατηρούνται τα μαρμάρινα τραπέζια φαγητού των μοναχών. Τα κελλιά είναι παρατεταγμένα στη νότια πλευρά του οχυρωματικού περιβόλου. Στη μονή υπάρχουν επίσης παρεκκλήσια των μεταβυζαντινών χρόνων: του Αγίου Βασιλείου, του Αγίου Νικολάου, του Τιμίου Σταυρού, του Προδρόμου, των Αγίων Αποστόλων (1603). Δύο μικρότερα βρίσκονται έξω από τον περίβολο της μονής: του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Ονουφρίου (1611).

Σε νεότερο σκευοφυλάκιο φυλάσσονται οι θησαυροί της Μονής: εικόνες, άμφια, σκεύη και χειρόγραφα. Εικόνες: 12ος-13ος αιώνας: άγιος Νικόλαος, άγιος Θεόδωρος και άγιος Ιάκωβος. Ανδρέας Ρίτζος (+ 1494): Χριστός Παντοκράτωρ και Παναγία Παντάνασσα. Ακόμη, εικόνες του Ανδρέα Ρίτζου, του Αγγέλου, του Μιχαήλ Δαμασκηνού, του Γεωργίου Κλόντζα, του Θωμά Βαθά, του Ιωάννη Απακά, του Ιερεμιά Παλαδά του Εμμανουήλ Σκορδίλη, του Θεοδώρου Πουλάκη κλπ. Φυλάσσονται γύρω στα πεντακόσια ογδόντα άμφια.

Η Βιβλιοθήκη της Μονής κατέχει χίλια χειρόγραφα, από τα οποία λίγα είναι του 9ου και του 10ου αιώνα, ενώ τα περισσότερα από 11ο μέχρι τον 15ο αιώνα.

Τα σπουδαιότερα είναι τα ακόλουθα:

1. Το βιβλίο του Ιώβ (τέλος 8ου αιώνα)
2. Οι Ομιλίες του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού (941)
3. Ευαγγελιστάριο, κώδικας 70 (10ος αιώνας)
4. Τετραευαγγέλιο, κώδικας 72 (β' μισό 10ου αιώνα)
5. Ομιλίες του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού (μέσα 11ου αιώνα)
6. Ευαγγελιστάριο, κώδικας 79 (β' μισό 11ου αιώνα)
7. Τετραευαγγέλιο, κώδικας 274 (γ' δεκαετία 12ου αιώνα)
8. Λειτουργικό ειλητάριο, αρ. 707 (αρχές 13ου αιώνα)
9. Τετραευαγγέλιο, κώδικας 80 (αρχές 13ου αιώνα)
10. Τετραευαγγέλιο, κώδικας 82 (γύρω στο 1300)
11. Τετραευαγγέλιο

Με χρυσόβουλλο του 1088 το νησί παραχωρήθηκε στον όσιο Χριστόδουλο. Επί εποχής του ξεκίνησαν οι εργασίες ανέγερσης του περιβόλου και προφανώς του καθολικού.

1.5. Η επίσημη περιγραφή των μνημείων από τον οργανισμό της UNESCO

Στη συνέχεια παραθέτονται τα κείμενα του I.C.O.M.O.S. από τον επίσημο κατάλογο των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς τα οποία περιλαμβάνουν την περιγραφή, την αναγνώριση, την πρόταση -βάση των κριτηρίων του οργανισμού της U.N.E.S.C.O.- και την αιτιολόγησή τους.

ICOMOS

ΑΚΡΟΠΟΛΗ
ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ Ν° 404 ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

Α) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Η Ακρόπολη, Αθήνα

Τοποθεσία: Αττική

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία: 27 Ιουνίου 1986

Β) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Ότι η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία να συμπεριληφθεί στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάσει των Κριτηρίων I, II, III, IV, και VI.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ο ιδανικός Κατάλογος Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπως τον ονειρεύτηκαν οι συντάκτες της Συνθήκης του 1972, κρατούσε μια πολύ ιδιαίτερη θέση για την Ακρόπολη των Αθηνών ήδη από την αρχή. Αυτό το πολιτιστικό μνημείο είναι τόσο διάσημο που η ερμηνεία του μετατοπίστηκε από κοινό ουσιαστικό σε κύριο όνομα. Το να αναφέρεται την λέξη «ακρόπολη» σήμερα δεν σημαίνει πλέον αναφορά στα οχυρωμένα πόλεων και ιερών που υπήρχαν σε κάθε αστικό οικισμό στην Αρχαιότητα, αλλά, στις περισσότερες περιπτώσεις, στον μοναδικό αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης των Αθηνών.

Η Ακρόπολη είναι τοποθετημένη σε ένα βραχώδες ακρωτήριο, 156 μέτρα πάνω από την πεδιάδα του Ιλισού. Καλύπτει μια επιφάνεια μικρότερη των τριών εκταρίων. Από την 2^η χιλιετία π.Χ., ήταν οχυρωμένη, προστατεύοντας μέρη λατρείας και βασιλικά ανάκτορα, θεμελιώσεις των οποίων βρέθηκαν κοντά στο Ερεχθείον. Η πρόσβαση στο υψίπεδο προστατευόταν από τείχος, γνωστό με το όνομα Πελασγικό, που προϋπήρχε των εισβολών των Δωριέων, οι οποίοι απείλησαν την Αθήνα στις αρχές του 1200. Μερικά υπολείμματα της κυκλώπειας τοιχοδομίας του μπορούν ακόμα να εντοπιστούν στην βάση του πύργου ή «τρομαχώνα» του ναού της Αθηνάς Νίκης, στα δυτικά, αλλά επίσης και στα νότια του Παρθενώνα και στα ανατολικά του μουσείου. Ένα υπόγειο κλιμακοστάσιο, κτισμένο κοντά στην βόρεια πλευρά οδηγούσε σε μια δεξαμενή, της οποίας η ανεξάντλητη ροή έτρεχε χειμώνα καλοκαίρι.

Έπειτα από την πτώση των τυράννων Ιππαρχου το 514 και Ιππία το 510, η Ακρόπολη αναδομείται. Το Πελασγικό, το οποίο ένας Δελφικός χρησμός χαρακτήρισε καταραμένο, καταστράφηκε. Η ακρόπολη, αποστερούμενη των οχυρώσεων της, αδυνάτισε και το 480 οι Πέρσες του Ξέρξη την κατέλαβαν, λεηλατώντας και πυρπολώντας τα ιερά. Παραδόξως, η

ληλασία της Ακρόπολης το 480 π.Χ. εξασφάλισε την διατήρηση μιας από τις πιο εντυπωσιακές συλλογές αρχαϊκής γλυπτικής στον Ελληνικό κόσμο: τα αγαλματικά γλυπτά των ναών λαξευμένα τον 6^ο αιώνα από τον Πεισίστρατο και τους διαδόχους του είτε πετάχτηκαν βιαστικά σε λάκκους όταν ξεκίνησε η προσέγγιση των Περσών ή περισυλλέχθηκαν και επαναχρησιμοποιήθηκαν στην οχύρωση που διέταξε ο Θεμιστοκλής να κτιστεί έπειτα από την αποχώρηση των Περσών. Η οχύρωση καταστράφηκε το 472-471, την ίδια περίοδο με την οχύρωση γνωστή ως «Μακρά Τείχη», που περιέκλειε την Αθήνα και το λιμένα της τον Πειραιά.

Με τον Περικλή, ο 5^{ος} αιώνας π.Χ. σημειώνει το απόγειο της Αθηναϊκής δημοκρατίας. Υπήρξε επίσης η χρυσή εποχή του δράματος, με τον Αισχύλο, τον Σοφοκλή και τον Ευριπίδη, της φιλοσοφίας, με τον Σωκράτη, και της τέχνης, με τον Φειδία, Ικτίνο Καλλικράτη και Αλκαμένη, για να αναφέρουμε μόνο τους αρχιτέκτονες και τους γλύπτες που εργάστηκαν στην Ακρόπολη.

Σε μια περίοδο αρκετών δεκαετιών, από το 447 έως το 406 π.Χ., ανοικοδομείται σταδιακά ο αφιερωμένος στην Αθηνά κυρίως ναός, ο Παρθενών, τα Προπύλαια, η μνημειώδης είσοδος, η οποία αντικατέστησε την Πεισιστρατεία πύλη, χτισμένη στο ίδιο ακριβώς σημείο μιας από τις εισόδους των παλαιών βασιλείων στην ακρόπολη, ο ναός της Αθηνάς Νίκης και το Ερεχθείον – τα τέσσερα αριστουργήματα της κλασσικής Ελληνικής τέχνης.

Αν και ο καταστροφικός Πελοποννησιακός Πόλεμος και η συνθηκολόγηση της Αθήνας τον Απρίλιο του 404 π.Χ. προκάλεσε την κατεδάφιση των Μακρών Τειχών, δεν επέδρασε στα μνημεία της Ακρόπολης. Ο ιερός λόφος των Αθηνών, τα μνημεία του οποίου προκαλούσαν τον θαυμασμό όλων, συνέχισε να αποτελεί αντικείμενο ωραιοποίησης από τους άρχοντες της εποχής και τις ισχυρές προσωπικότητες της περιόδου, ανάμεσα τους και οι ηγεμόνες της Περγάμου, Καππαδοκίας και Αιγύπτου, Ρωμαίοι αυτοκράτορες όπως ο Κλαύδιος και ο Αδριανός και εύποροι πολίτες όπως ο Ηρώδης ο Αττικός, ο δάσκαλος του Μάρκου Αυρήλιου.

Το πρώτο επεισόδιο φθοράς στην μνημειώδη κληρονομιά της Ακρόπολης συνέβη κατά την επιδρομή των Έρουλων το 267. Από τότε και παρά τις μακρές περιόδους σχετικής ηρεμίας, τα μνημεία και ο χώρος έχουν φθαρεί πολλές φορές. Οι Βυζαντινοί δεν έθεσαν σε ισχύ το Διάταγμα του Θεοδοσίου (435), το οποίο απαγόρευε την κατεδάφιση των ειδωλολατρικών ναών. Αντίθετα, μετέτρεψαν τους ναούς σε εκκλησίες και μετέφεραν τους θησαυρούς τέχνης τους στην Κωνσταντινούπολη. Έπειτα από την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας το 1204, η Αθήνα αποδόθηκε σε Φράγκους άρχοντες, που είχαν λίγο σεβασμό για τα ερείπια της. Από το 1225 έως το 1308, οι Seignors de la Roche στρατοπέδευαν στα Προπύλαια, τα οποία είχαν μετατραπεί σε φρούριο, και ο Λατίνος αρχιεπίσκοπος λειτουργούσε στον Παρθενώνα, ο οποίος είχε μετατραπεί σε εκκλησία αφιερωμένη στην Παναγία. Όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν την πόλη το 1456, ο Παρθενών μετατράπηκε σε τζαμί και το Ερεχθείο χρησιμοποιούνταν από καιρού εις καιρόν ως το χαρέμι του Τούρκου διοικητή. Το 1687, την πιο τραγική των ημερομηνιών, η πολιορκία της Ακρόπολης από τα Βενετικά στρατεύματα του Μοροζίνι είχε σαν αποτέλεσμα την ανατίναξη του Παρθενώνα, τον οποίο οι Τούρκοι χρησιμοποιούσαν σαν αποθήκη πυρομαχικών. Κατά την διάρκεια της σύντομης παραμονής του στην Αθήνα, ο Μοροζίνι ήταν ένας από τους πρώτους που λεηλάτησαν τον Παρθενώνα από μερικά από τα αξιοθαύμαστα γλυπτά του. Η ωμή επέμβαση του δημιούργησε νέα φθορά στον Ναό της

Αθηνάς. Τον 19^ο αιώνα, με επίσημη εξουσιοδότηση από τον Σουλτάνο, ο Λόρδος Έλγιν, πρεσβευτής του Βασιλιά της Αγγλίας στην Υψηλή Πύλη, ολοκλήρωσε την λεηλασία, αποκτώντας μαρμάρινα τμήματα, τα οποία από το 1815 αποτελούν το καμάρι του Βρετανικού Μουσείου.

Έπειτα από έναν αιώνα ανασκαφών και βελτιώσεων του χώρου, η Ακρόπολη σήμερα αποτελεί πεδίο δοκιμών για τις πλέον πρωτοποριακές μεθόδους υπαίθριας συντήρησης, που αποσκοπούν στην διασφάλιση των τμημάτων μαρμάρου τα οποία έχουν προσβληθεί από την βαριά ατμοσφαιρική μόλυνση.

Η ICOMOS είναι ευχαριστημένη από την πολύ-αναμενόμενη πρόταση να συμπεριλάβει την Αθηναϊκή Ακρόπολη στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς και σημειώνει πως αυτό το εξαιρετικό πολιτιστικό μνημείο καλύπτει τα **Κριτήρια I, II, III, IV και VI** των «Κατευθυντηρίων Οδηγών».

Κριτήριο I. Η Ακρόπολη της Αθήνας είναι η ανώτερη έκφραση της προσαρμογής της αρχιτεκτονικής τέχνης στο φυσικό τοπίο. Αυτή η μεγαλειώδης σύνθεση από τέλεια ισορροπημένες ογκώδεις κατασκευές δημιουργεί ένα μνημειώδες τοπίο μοναδικής ομορφιάς, αποτελούμενο από μια πλήρη σειρά αριστουργημάτων του 5^{ου} π.Χ.αι.: τον Παρθενώνα από τον Φειδία, τον Ικτίνο και τον Καλλικράτη (447-432), τα Προπύλαια από τον Μνησικλή (437-432), τον Ναό της Αθηνάς Νίκης από τον Μνησικλή και τον Καλλικράτη (448-407), το Ερεχθείο, που αποπερατώθηκε το 406.

Κριτήριο II. Τα μνημεία της Ακρόπολης της Αθήνας άσκησαν ιδιαίτερη επιρροή όχι μόνο στην ελληνорωμαϊκή αρχαιότητα κατά την οποία θεωρούντο παραδειγματικά μοντέλα για τον Μεσογειακό κόσμο, αλλά και στον σύγχρονο κόσμο επίσης. Τα νεοκλασικά μνημεία σε ολόκληρο τον κόσμο, έχουν εμπνευστεί από τον Παρθενώνα και τα Προπύλαια.

Κριτήριο III. Από τον μύθο μέχρι την επίσημη θεσμοθέτηση της λατρείας, η Αθηναϊκή Ακρόπολη με την ακρίβεια και την διαφορετικότητά της, κουβαλάει μια μοναδική μαρτυρία για τις θρησκείες της αρχαίας Ελλάδας. Είναι ο ιερός ναός/ ιερός βράχος από όπου ξεπήδησαν οι βασικοί θρύλοι για την πόλη. Εκεί, παρουσία του Κέκροπα, του πρώτου μυθικού βασιλιά της Αθήνας που ήταν ο διαιτητής στον αγώνα της Αθηνάς και του Ποσειδώνα για την κατοχή της πόλης. Ο Ποσειδώνας χτύπησε με την τρίαινά του και θαλασσινό νερό ανάβλυσε από τη γη. Η Αθηνά προσέφερε το δέντρο της ελιάς που μέχρι τους Πέρσες το 480, φύτρωνε πάλι τον επόμενο χρόνο. Ο χώρος της Ακρόπολης είναι αυτός όπου ένας άλλος μυθικός βασιλιάς, ο Εριχθόνιος, γεννήθηκε από τον βιασμό της Αθηνάς από τον Ηφαιστο. Εκεί, όπου ο Αιγείας πιστεύοντας ότι ο γιος του Θησέας κατασπαράχθηκε από τον Μινώταυρο, ρίχτηκε στην θάλασσα που πήρε το όνομά του. Ξεκινώντας τον 6^ο αι., η Αθηναϊκή Ακρόπολη ήταν το μέρος όπου μύθοι και δοξασίες έδωσαν αφορμή για ναούς, βωμούς και αγάλματα, που αντιστοιχούσαν σε μια τεράστια ποικιλία από κουλτούρες που επέφεραν την αθηναϊκή θρησκεία με όλο της τον πλούτο και την πολυπλοκότητα. Η Αθηνά λατρεύτηκε ως θεά της πόλης (Αθηνά Πολιάς), ως θεά του πολέμου (Αθηνά Πολέμαχος), ως θεά της νίκης (Αθηνά Νίκη), ως θεά προστάτιδα της χειροτεχνίας (Αθηνά Εργάνη), κλπ. Οι

περισσότερες από τις ιδιότητές της δοξάστηκαν στον κύριο ναό που αφιερώθηκε σε εκείνη, τον Παρθενώνα, τον ναό της παρθένας θεάς.

Κριτήριο IV. Η Αθηναϊκή Ακρόπολη προβάλλει πολιτισμούς της Ελλάδας για μια περίοδο πάνω από χίλια χρόνια. Από το ανάκτορο των βασιλέων τον 15^ο αι. π.Χ., και το Πελασγικό τείχος της πρώτης οχύρωσης, στο Ωδείο, κατασκευασμένο το 161 μ.Χ. από τον Ηρώδη τον Αττικό, μια μοναδική σειρά από δημόσια κτίρια χτίστηκαν και διατηρήθηκαν σε έναν από τους πιο πυκνοκατοικημένους χώρους της Μεσογείου.

Κριτήριο V. Η Ακρόπολη είναι άμεσα και χειροπιαστά συνδυασμένη με γεγονότα και ιδέες οι οποίες ποτέ δεν ξεθώριασαν στην πορεία της ιστορίας. Τα μνημεία της είναι ακόμα ζωντανές μαρτυρίες της διδασκαλίας του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, των Φιλιππικών του Δημοσθένη και των κηρυγμάτων του Απόστολου Παύλου. Αυτά τα μνημεία είναι η μνήμη ενός πολύτιμου κομματιού της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

ICOMOS, Μάιος 1987.

ICOMOS

ΔΗΛΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ No 530 ΔΗΛΟΣ

Α) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Δήλος

Τοποθεσία: Κυκλάδες

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 6 Οκτωβρίου 1989

Β) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάση των **Κριτηρίων II, III, IV και VI**.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Όπως οι Δελφοί, η Αθηναϊκή Ακρόπολη, η Επίδαυρος και η Ολυμπία, η Δήλος είναι ένας χώρος πολύ σημαντικός για την αξιοπιστία του Καταλόγου των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Πρόκειται για ένα πολύ μικρό νησί που μετράει μόνο 5 χλμ από βορρά προς νότο και 1.3 χλμ από ανατολικά προς δυτικά. Βρίσκεται ανάμεσα στη Μύκονο και τη Ρήνεια και οφείλει την ιδιαιτερότητά της όχι στο φυσικό τοπίο της – το σαφώς επίπεδο έδαφος ανεβαίνει μόνο 112.6 μέτρα στο όρος Κύνθος, ενώ οι παραλίες της δεν είναι εφάμιλλες σε ομορφιά με άλλες παραλίες του αρχιπελάγους-, αλλά σε ένα μύθο που της εξασφάλισε μια θέση στην ιστορία: ήταν εδώ – λένε οι Έλληνες-, που γεννήθηκε ο Απόλλωνας, ο γιος του Δία και της Λητούς.

Όπως οι Δελφοί, έτσι και η Δήλος είναι ένα από τα σημαντικότερα ιερά αφιερωμένα στον Απόλλωνα, τον κατ'εξάριση Τιτάνιο θεό, έναν από τους πλέον σημαντικούς στο ελληνικό πάνθεο.

Πάνω στο νησί όπου ήδη υπήρχαν πρώιμοι ανθρώπινοι οικισμοί, (σποραδικοί κατά την Νεολιθική περίοδο και πιο πυκνοί κατά την Μυκηναϊκή), όλα αναφέρονται στο ιερό του Απόλλωνα, που ήταν και η έδρα της Ιωνικής Αμφικτιονίας. Οι κάτοικοι της Νάξου, της Πάρου και οι Αθηναίοι διεκδικούσαν τον χώρο με τελικό θριαμβευτή τον Πεισίστρατο (περίπου τον 540-528 π.Χ). Τότε παρήγγειλαν τον πρώτο εξαγνισμό του χώρου. Το 454, ο θησαυρός της Συμμαχίας της Δήλου που αντικατέστησε την Αμφικτιονία, μεταφέρθηκε στην Αθήνα. Το 426, ένα δεύτερο καθαριτήριο διάταγμα απαγόρευσε τις γεννήσεις και τους θανάτους στην Δήλο. Οι έγκυες γυναίκες και οι βαριά άρρωστοι έπρεπε να μεταφερθούν στο νησί της Ρήνειας. Η απόφαση, υποκινούμενη από θρησκευτικούς λόγους, λαμβανόταν με βάση και πολιτικούς λόγους.

Το 422 προκειμένου να ενδυναμωθεί η Αθηναϊκή κυριαρχία, οι κάτοικοι της Δήλου εξορίστηκαν μαζικά. Εκτός από κάποια διαλείμματα και ανακωχές, η εξορία τους διήρκεσε έως το 314, όταν η Δήλος επανέκτησε την

ανεξαρτησία της και έγινε ξανά το επίκεντρο της νησιωτικής συμμαχίας έχοντας κάποια ανοχή- ανεξαρτησία, υπό τον έλεγχο (άλλοτε μεγαλύτερο και άλλοτε μικρότερο) των Λαγιδών της Αιγύπτου και αργότερα των Μακεδόνων.

Το 166 οι Δήλιοι εκδιώχθηκαν πάλι, αυτή τη φορά από τη Ρωμαϊκή σύγκλητο, που ήθελε να μετατοπίσει το εμπορικό κέντρο στη Ρόδο, κάνοντας τη Δήλο ένα ελεύθερο λιμάνι. Ήταν μια απόφαση – ορόσημο που σήμανε το τέλος μιας περιόδου που κυριαρχούνταν από θρησκευτικές και πολιτικές θεωρήσεις και την απαρχή μιας νέας φάσης οικονομικής ανάπτυξης, όπως είχε προαναγγελθεί από την μεγάλη έκταση των διπλωματικών και των εμπορικών σχέσεων, που αντανakλούνται στα τιμητικά ψηφίσματα του τέλους του 3^{ου} αι. π.Χ. για τους ξένους ευεργέτες του ιερού. Η μεγάλη εποχή του θαλάσσιου εμπορίου τελείωσε μόλις το 69 π.Χ., με τη λεηλασία του νησιού από τον Αθηνόδωρο, το τελευταίο από μια σειρά καταστροφικών γεγονότων.

Τον 6^ο αι. ήταν εγκαταλελειμμένη, και κατόπιν αιχμαλωτίστηκε διαδοχικά από τους Βυζαντινούς (το 727), τους Σλάβους (το 769), τους Σαρακηνούς (το 821), τους Βενετούς, τους σταυροφόρους του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ και τους Οθωμανούς. Η Δήλος μετατράπηκε σε λατομείο. Οι κίονες των ναών καταναλώθηκαν στους ασβεστοκλίβανους, οι τοίχοι των σπιτιών μετατράπηκαν σε ερείπια. Σήμερα, το φυσικό τοπίο του νησιού αποτελείται μόνο από ερείπια που αποκαλύπτονται συστηματικά από το 1872. Από τα 95 στρέμματα στα οποία υπολογίζεται ο αρχαιολογικός χώρος, έχουν ανασκαφεί τα 25. Οι κύριες ζώνες είναι οι εξής: Η βορειοανατολική παραθαλάσσια πεδιάδα (το ιερό του Απόλλωνα, η Αγορά των Κομπεταλιαστών, η Αγορά των Δηλίων), η περιοχή της ιερής λίμνης (η Αγορά του Θεόφαστου, η Αγορά των Ιταλών, το φημισμένο Άνθηρο των Λεόντων και το Ίδρυμα των Βυρητίων Ποσειδωνιαστών). Η περιοχή του όρους Κύνθου (το Άνθηρο των ιερών των ξένων Θεοτήτων και το Ηραίο) και η περιοχή του Θεάτρου του οποίου τα μυτερά κατάλοιπα έχουν καλυφθεί από βλάστηση. Τα κατάλοιπα των ναών και των αγορών επισκιάζονται συχνά από το λαμπρό μέγεθος των πλούσια διακοσμημένων ελληνιστικών σπιτιών, επιδεικτικά σημάδια του εμπορικού πλούτου της Δήλου.

Το ICOMOS συνηγορεί για να συμπεριληφθεί η Δήλος στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς με βάση τα Κριτήρια II, III, IV και VI.

Κριτήριο II. Το νησί της Δήλου είναι ανάμεσα στους πρώτους ελληνικούς αρχαιολογικούς χώρους που προσήλκυσαν το ενδιαφέρον των αρχαιολόγων. Ήδη από το 1455, ο Ουγιάς της Ανκόνας, ένας από τους πατέρες – θεμελιωτές της Αρχαιολογίας, επισκέφθηκε τα ερείπια. Έκανε σχέδια και περιέγραψε τον κολοσσό του Απόλλωνα των Ναξίων. Ήταν ένα προσφιλέθ θέμα στα σχέδια των ταξιδιωτών, όπως αυτό του S. de Vries το 1673. Τον 17^ο αι., οι Βενετοί το μετέφεραν στην πόλη τους και το τοποθέτησαν στην είσοδο της Arsenal της Βενετίας όπου σώζεται ακόμη μέχρι σήμερα ένα από τα αρχαία μαρμάρινα λιοντάρια της Νάξου από το Άνθηρο των Λεόντων. Άλλα έργα μεταφέρθηκαν στη Ρώμη και την Αγγλία.

Η Δήλος επηρέασε σημαντικά την ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής και της μνημειώδους τέχνης κατά τη διάρκεια της Ελληνορωμαϊκής

περιόδου, όπως αυτό φαίνεται στο τεράστιο ελληνοιστικό ιερό του οποίου όμως οι θησαυροί από αριστουργήματα έχουν σήμερα εξαφανιστεί. Αυτή η επιρροή αργότερα περιορίζεται στον σημαντικό ρόλο που έπαιξε από τον 15^ο αι. στην εμφάνιση της γνώσης μας για την αρχαία ελληνική τέχνη μέσα από έναν πλατιά φημισμένο χώρο.

Κριτήριο III. Το νησί της Δήλου αποτελεί μοναδική μαρτυρία για τους πολιτισμούς του Αιγαιακού κόσμου την 3^η χιλιετία π.Χ. (θεμελιώσεις από προϊστορικά καλύβια έχουν ανακαλυφθεί στη κορυφή του όρους Κύνθος). Κατά τη διάρκεια της Παλαιοχριστιανικής εποχής, ήταν η έδρα της επισκοπής των Κυκλάδων για τα νησιά της Μυκόνου, της Σύρου, της Σέριφου, της Κύθνου και της Κέας. Από τον 7^ο αι. π.Χ., μέχρι τη λεηλασία του Αθηνόδωρου, το νησί της Δήλου ήταν ένα από τα σημαντικότερα πανελλήνια ιερά. Η γιορτή των Δηλίων, που εορταζόταν κάθε τέσσερα χρόνια τον μήνα Μάιο έως το 316 π.Χ., περιελάμβανε γυμνικούς, ππτικούς και μουσικούς διαγωνισμούς, ασυνήθιστους αρχαίους χορούς, θεατρικές παραγωγές και επίσημα γεύματα. Όπως οι Ολυμπιακοί και οι Πυθικοί Αγώνες, ήταν ένα από τα μεγαλύτερα γεγονότα του ελληνικού κόσμου.

Κριτήριο IV. Ο αρχαιολογικός χώρος της Δήλου αποδίδει την εικόνα ενός πολύ σημαντικού κοσμοπολίτικου λιμανιού της Μεσογείου που άρχισε να ευημερεί το 314 π.Χ., φτάνοντας σε υψηλά επίπεδα ακμής τον 2^ο και τον 1^ο αι. π.Χ., όταν εκτιμάται ότι ο μέσος όρος του πληθυσμού έφτανε τις 25.000 ανθρώπους. Αποθήκες και εμπορικές εταιρίες υπήρχαν σε αφθονία, μεγάλες οικιστικές ζώνες είχαν ιδρυθεί, δημόσια κτίρια είχαν χτιστεί από τραπεζικούς, εμπορικούς και εφοπλιστικούς συναιτερισμούς που είχαν τεθεί υπό την προστασία του Ερμή (Ερμαϊστές), του Απόλλωνα (Απολλωνιαστές) και του Ποσειδώνα (Ποσειδωνιαστές). Επίσης, υπήρχε ένας άνευ προηγουμένου αριθμός ιερών που προορίζονταν για τη λατρεία ξένων θεοτήτων: ιερά του Σαράπιδος, Ίσιδας και Άνουβι, ναοί στις συριακές θεότητες Haadad και Atargatis τοποθετημένα στις παρειές του όρους Κύνθος, ακόμη και μια συναγωγή στην περιοχή του σταδίου. Όλα αυτά δίνουν ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου που εικονογραφούν μια σημαντική ιστορική περίοδο που σηματοδεύτηκε από την ανεξαρτησία των νησιών (316 π.Χ.), την δεύτερη εξορία των Δηλίων (166 π.Χ.) και την πτώση της Κορίνθου (146 π.Χ.) και η οποία διήρκησε μέχρι τις αναταραχές του πρώτου αιώνα.

Κριτήριο VI. Η Δήλος είναι άμεσα και ουσιαστικά συνυφασμένη με ένα από τους βασικούς μύθους του ελληνικού πολιτισμού. Ήταν σε αυτό το άγυρο νησάκι που η Λητώ, έχοντας μείνει έγκυος από τον Δία και τρέχοντας μακριά από την εκδίκηση της Ήρας, γέννησε τον Απόλλωνα και την Άρτεμη μετά από μια δύσκολη γέννα. Σύμφωνα με το Ομηρικό έπος που γράφτηκε το 700 π.Χ., το νησί που μέχρι τότε περιπλανιόταν άδηλος, φανερώθηκε όταν αγκυροβόλησε στον πυθμένα του ωκεανού. Ο νεογέννητος Απόλλωνας πέταξε τις φασκίες του, γέμισε το σύμπαν με φως και άρχισε να περπατάει με την άρπα και το δοξάρι του. Η Κύνθος, το βουνό του Δία και η λίμνη κοντά στην οποία η Λητώ υπέφερε

τους πόνους της γέννας για εννέα ημέρες και νύχτες, παραμένουν σημαντικά ορόσημα για την ιερή τοπογραφία του νησιού, που τελικά οριοθετήθηκε με τις προσθήκες που έγιναν στο Δηλιακό ιερό του Απόλλωνα ανάμεσα στον 6^ο και τον 1^ο αι. π.Χ.

Δ) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Το ICOMOS, ευαίσθητο στην ομορφιά του Δηλιακού τοπίου, συνηγορεί ώστε οι ελληνικές αρχές να συνεχίσουν την πρακτική τους σχετικά με τον έλεγχο της εισροής των τουριστών σε αυτό το εύθραυστο και πολυσύχναστο αρχαιολογικό χώρο. Με ευγνωμοσύνη για την έλλειψη ξενοδοχειακών μονάδων, το ICOMOS συνιστά την συνέχιση της τακτικής ημερών ξενάγησης που αποκλείουν την δυνατότητα για παραμονή στο νησί που πρέπει να προστατευτεί σαν σύνολο.

Επίσης το ICOMOS συνιστά την γενικότερη προστασία των χώρων της Ρήνειας, του Μικρού και Μεγάλου Ρευματιάρη, καθώς είναι άρρηκτα δεμένοι με την ιστορία της Δήλου.

ICOMOS, 22 Απριλίου 1990

ICOMOS

ΝΑΟΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ No 392 ΝΑΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

Α) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα, Βάσσειες.

Τοποθεσία: Πελοπόννησος

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 31 Δεκεμβρίου 1985

Β) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάσει των Κριτηρίων I, II, και III.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η πρώτη εγγραφή υποβλήθηκε στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την ελληνική Κυβέρνηση και αφορά στον ναό στις Βάσσειες, ένα παγκοσμίως αναγνωρισμένο πολιτιστικό αγαθό.

Ο ναός στις Βάσσειες ήταν αφιερωμένος από τους κατοίκους της Φιγάλειας στον Επικούρειο Απόλλωνα, τον θεό – θεραπευτή που ήρθε προς βοήθειά τους όταν αρρώστησαν από μια επιδημία πανούκλας. Τα κατάλοιπα του ορθώνονται μεγαλειώδη σε ένα υψόμετρο 1130 μέτρων στην ορεινή περιοχή της Αρκαδίας στην καρδιά της Πελοποννήσου, κοντά στην Ανδρίτσαινα.

Χτισμένος στο δεύτερο μισό του 5^{ου} αι. π.Χ., (γύρω στο 420-410 π.Χ.), ο ναός στις Βάσσειες ανήκει στην πρώτη γενιά των μετα-παρθενώνων κτιρίων. Ο Πausanias θαύμασε την ομορφιά και την αρμονία του, και τον απέδωσε στον αρχιτέκτονα Ικτίνο, αν και οι σύγχρονοι αρχαιολόγοι δεν μπόρεσαν να το επιβεβαιώσουν.

Ο ναός στις Βάσσειες προσφέρει ένα ελκυστικό μείγμα από το παλιό και το νέο, το επαρχιώτικο και το εξευγενισμένο. Με τις μακρόστενες – επιμηκυμμένες του διαστάσεις (39,87 X 16,13 μέτρα), η περίπτερη κατασκευή είναι κυρίως κατασκευασμένη από γκρίζο ασβεστόλιθο τοπικής προέλευσης. Η εξωτερική κιονοστοιχία του εξάστυλου ναού ακολουθεί τον αυστηρό δωρικό ρυθμό (οι μετώπες δεν είναι γλυπτές). Όμως εσωτερικά, ο υψηλής ποιότητας γλυπτός διάκοσμος αναμειγνύεται με ένα πιο σοφιστικέ αρχιτεκτονικό στυλ. Το μπροστινό τμήμα του πρόναου και ο οπισθόδομος με δύο αντιθετικά τοποθετημένους κίονες, επαναφέρουν τον δωρικό ρυθμό. Στον σηκό εντούτοις, μια σειρά από ενσωματωμένους ιωνικούς κίονες στέκεται αντίθετα σε χαμηλούς αναλημματικούς τοίχους. Στη νότια πλευρά, όπου βρίσκεται το άδυτο, οι δύο τελευταίοι ιωνικοί κίονες που βρίσκονται στο βάθος των πλάγιων τοίχων υπερφαλαγγίζουν έναν κορινθιακό κίονα που στέκει μόνος του στο κέντρο του ναού.

Η διακόσμηση είναι αξιοσημείωτη κυρίως από τα διαφορετικά υλικά που έχουν χρησιμοποιηθεί: οι τοίχοι και οι βάσεις των κίωνων είναι από ασβεστόλιθο. Τα ιωνικά κιονόκρανα και το κορινθιακό κιονόκρανο είναι από μάρμαρα από τα Δολιανά, όπως είναι και οι γλυπτές μετώπες της εξωτερικής ζωφόρου του σηκού, οι πλάκες της ιωνικής ζωφόρου που περιπρέχει εσωτερικά το ιερό, the guttae, τα στηρίγματα της στέγης και οι καλυπτήριες κεραμώσεις.

Ο ναός στις Βάσες, χτισμένος μακριά από την πόλη, δεν είχε αποκαλυφθεί για πολύ καιρό. Ένας γάλλος αρχιτέκτονας έπεσε κατά λάθος πάνω του το 1765 και επέστησε την προσοχή του τότε ακαδημαϊκού κόσμου. Οι πρώτες αρχαιολογικές έρευνες το 1812 ήταν κερδοφόρα αλλά ομοίως και επιζήμια για την ακεραιότητα του χώρου. Η αποκάλυψη της ιωνικής ζωφόρου και των 22 γλυπτών πλακών, είχε σαν αποτέλεσμα την αφαίρεση αυτών των ξεχωριστών γλυπτών, με διαταγή του μέλλοντα βασιλιά Γεωργίου του IV της Αγγλίας το 1814 και μεταφέρθηκαν στο Βρετανικό Μουσείο μαζί με το κορινθιακό κιονόκρανο.

Στερημένο από τις εξαιρετικής ποιότητας διακοσμήσεις του (μία Κενταυρομαχία και μία Αμαζονομαχία), ο ναός στις Βάσες αναστηλώθηκε προσεκτικά το 1902 όμως το 1965, λόγω της κρίσιμης κατάστασης του μνημείου, χρειαζόταν νέα αναστήλωση. Σήμερα, το μνημείο υποβαστώνεται ολόκληρο.

Το ICOMOS προτείνει την εγγραφή του ναού του Απόλλωνα στις Βάσες στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς με βάση τα **Κριτήρια I, II και III**.

Κριτήριο I: Ο ναός στις Βάσες αποτελεί ένα μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα, πολύ ξεχωριστό για τα αρχαϊκά χαρακτηριστικά του (επιμήκης επιφάνεια, μια εξαιρετική αναλογία από 15 κίονες στη μακριά πλευρά και 6 κίονες στην πρόσοψη, και κατεύθυνση Βορρά-Νότου), αλλά και για τις τολμηρές του καινοτομίες: χρήση ιωνικών και κορινθιακών σειρών σε ένα δωρικό κτίριο, η ποικιλία των χρησιμοποιημένων υλικών, και η αυθεντικότητα της διάταξης του σηκού και του αδύτου.

Κριτήριο II: Το κιονόκρανο της κεντρικής κολώνας στον ναό του Απόλλωνα στις Βάσες είναι το αρχαιότερο σωζόμενο Κορινθιακό κιονόκρανο και γι' αυτό το λόγο ο ναός μπορεί να θεωρηθεί ως μοντέλο για όλα τα «Κορινθιακά» μνημεία του ελληνικού πολιτισμού, του Ρωμαϊκού πολιτισμού και των μεταγενέστερων πολιτισμών.

Κριτήριο III: Απομονωμένο καθώς είναι, σε ένα προφυλαγμένο περιβάλλον, ο ναός στις Βάσες είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα του ελληνικού αναθηματικού ιερού, χτισμένο σε αγροτικό σκηνικό. Το ICOMOS συνιστά να οριστεί μια μεγάλη προστατευμένη ζώνη σε σχέση με την απομονωμένη τοποθεσία του ναού στο ορεινό σκηνικό και ακόμη, να μην χτιστούν καθόλου τουριστικές εγκαταστάσεις εντός του οπτικού πεδίου του μνημείου.

ICOMOS , Απρίλιος 1986.

ICOMOS

ΣΑΜΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ No 595 ΣΑΜΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Πυθαγόρειον και Ηραίον της Σάμου

Τοποθεσία: Νομός Σάμου

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία: 27 Αυγούστου 1991

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Η υποψηφιότητα αφορά μια περιοχή στην βορειοανατολική ακτή του νησιού, η οποία ορίζεται καθαρά από τα περιβάλλοντα βουνά. Αποτελείται από την αρχαία πόλη (Πυθαγόρειον) και τον κλασσικό ναό της Ήρας (Ηραίον).

Το Πυθαγόρειον είναι ένας χώρος της κλασσικής εποχής από την περίοδο των Ελληνικών αποικιών, τοποθετημένος γύρω από ένα καλό φυσικό λιμένα σε ένα ακρωτήριο προστατευμένο από τα βουνά πίσω του. Είχε επίσης το πλεονέκτημα να βρίσκεται πολύ κοντά στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας. Τα πρωϊμότερα ευρήματα είναι προκλασσικά, χρονολογούμενα από την 4^η ή 3^η χιλιετηρίδα π.Χ., αλλά ο κυρίως κατοίκηση άρχισε τον 16^ο αιώνα π.Χ., όταν αποικήθηκε από Μινωίτες, τους οποίους αργότερα εκτόπισαν οι Μυκηναίοι.

Οι πρόγονοι των Σαμίων της κλασσικής εποχής έφθασαν από την περιοχή της Επιδαύρου τον 11^ο αιώνα π.Χ., ακολουθώντας τις αναταραχές του Τρωϊκού Πολέμου. Μέχρι τον 6^ο αιώνα π.Χ. η Σάμος είχε γίνει μια σημαντική ναυτική δύναμη στην ανατολική Μεσόγειο, με στενούς εμπορικούς δεσμούς με την Μικρά Ασία και την Ηπειρωτική Ελλάδα. Ήταν αρκετά δυνατή για να ιδρύσει εμπορικές αποικίες στην ακτή της Ιωνίας, στην Θράκη και ακόμα στην δυτική Μεσόγειο. Η σαμιακή πολιτική επιρροή ελαττώθηκε έπειτα από την κατάκτηση του νησιού από τους Πέρσες στο τέλος του 6^{ου} αιώνα π.Χ., αλλά συνέχισε να αποτελεί μια σημαντική εμπορική πόλη σε όλη την Ελληνιστική και Ρωμαϊκή περίοδο.

Η πόλη λεηλατήθηκε από Γερμανικά φύλλα τον 3^ο αιώνα μ.Χ. και δεν μπόρεσε ποτέ να ορθοποδήσει ξανά. Η Σάμος εναλλασσόταν μεταξύ Βυζαντινής, Τουρκικής και Βενετικής κυριαρχίας για πολλούς αιώνες, χωρίς να ενωθεί πλήρως με την Ελλάδα πριν από το 1910.

Οι οχυρώσεις γύρω από την αρχαία πόλη χρονολογούνται στην κλασσική περίοδο, με προσθήκες της ελληνιστικής. Πολύχρονες ανασκαφές αποκάλυψαν ένα μεγάλο μέρος του αστικού ιστού της αρχαίας πόλης, μαζί με το υδραγωγείο της, το αποχετευτικό, τα δημόσια κτίρια, ιερά και ναούς, την Αγορά, τα δημόσια λουτρά (Ρωμαϊκά), το στάδιο και τις ιδιωτικές οικίες (Ρωμαϊκές και Ελληνιστικές). Ένα από τα πιο δραματικά και διάσημα χαρακτηριστικά της είναι το Ευπαλίνειο, μια σήραγγα μήκους 1040 μέτρων

διαμέσου της βουνοπλαγιάς με σκοπό την μεταφορά πόσιμου νερού στην πόλη, έργο του Ευπαλίνου από τα Μέγαρα τον 6^ο αιώνα π.Χ. Έχει περιγραφεί από κάποιον ειδικό ως «ένα θαύμα αρχαίας τοπογραφικής επιστήμης [το οποίο] ξεκίνησε ταυτόχρονα από τα δύο άκρα του και οι εκσκαφείς του συναντήθηκαν στο μέσο με ελάχιστο σφάλμα».

Ο μεγάλος Ναός της Ήρας, ή Ηραίων, έχει τις ρίζες του στον 8^ο αιώνα π.Χ., όταν ήταν ο πρώτος Ελληνικός ναός που περιβλήθηκε από περιστύλιο. Ο διάδοχος του τον 7^ο αιώνα ήταν εξίσου νεωτεριστικός, καθώς ήταν ο πρώτος ναός που είχε διπλή σειρά κίονων στο πρόστυλο. Αλλά αυτά ξεπεράστηκαν από τον ναό που ξεκίνησαν να κατασκευάζουν περίπου το 570 π.Χ. ο Ροίκος και ο Θεόδωρος, οι οποίοι έκτισαν ένα κολοσσιαίο οικοδόμημα διαστάσεων περίπου 45 επί 80 μέτρα, το πρωϊμότερο στη νέα ιωνική σειρά ναών. Στηριζόταν από τουλάχιστον 100 κίονες, των οποίων οι χυτευμένες βάσεις διαμορφώθηκαν σε τόρνο που σχεδιάστηκε από τον Θεόδωρο. Τριάντα χρόνια αργότερα αυτός ο ναός καταστράφηκε σε μια περσική επιδρομή και ο αντικαταστάτης του σχεδιάστηκε ακόμα μεγαλύτερος, αλλά δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Το συγκρότημα γύρω από Ηραίο περιλαμβάνει βωμούς, μικρότερους ναούς, στοές και βάσεις αγαλμάτων, όλα τοποθετημένα μέσα στο ιερό, μαζί με τα κατάλοιπα μιας Χριστιανικής βασιλικής του 5^{ου} αιώνα.

ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το μεγαλύτερο μέρος του προτεινόμενου χώρου βρίσκεται σε ερείπια για τουλάχιστον χίλια χρόνια και τα αρχαιολογικά κατάλοιπα διαθέτουν μια αυταπόδεικτη αυθεντικότητα.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Το προτεινόμενο μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς προστατεύεται ως αρχαιολογικός χώρος σύμφωνα με τον Ελληνικό Αρχαιολογικό Νόμο του 1932, ο οποίος επιβάλλει αυστηρούς όρους σχετικά με την προστασία. Ο οριζόμενος χώρος του Πυθαγορείου περιβάλλεται από μια ουδέτερη ζώνη 500 μέτρων, ενώ το Ηραίο διαθέτει μια ζώνη προστασίας 2 χιλιομέτρων. Όπως όλοι οι αρχαιολογικοί χώροι στην Ελλάδα, το Πυθαγόρειο και το Ηραίο διαχειρίζονται από την Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία (Εφορεία). Ανασκαφές βρίσκονται σε εξέλιξη στην περιοχή από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο των Αθηνών δούλεψε εκεί από το 1925 έως την δεκαετία του '60 σε συνεργασία με την Εφορεία, η οποία συνεχίζει μόνη της από τότε. Το μέγεθος των εργασιών συντήρησης στους δύο χώρους είναι μικρό και περιορισμένο σε αποσπασματικές επεμβάσεις σε συγκεκριμένα μνημεία, ως αντιμετώπιση προβλημάτων που αναπτύχθηκαν από την μετατόπιση του εδάφους, την υγρασία και το θαλάσσιο περιβάλλον. Επί του παρόντος υπάρχουν σχέδια για την δημιουργία ενός Αρχαιολογικού Μουσείου στο Πυθαγόρειο, το οποίο θα προϋποθέτει πιο συστηματική συντήρηση και ανάδειξη των μνημείων.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Ιδιότητες

Τα αρχαία κατάλοιπα της Σάμου είναι ανάμεσα στα πιο εντυπωσιακά και πλήρη του Ελληνο-Ρωμαϊκού κόσμου. Είναι επίσης αξιοσημείωτα για δύο εξαιρετικά έργα μηχανικής και αρχιτεκτονικής – το Ευπαλίνιο και το Ηραίο.

Συμπληρωματικά Σχόλια

Η υποψηφιότητα έχει υποστηριχθεί ένθερμα από μεγάλες ελληνικές ακαδημαϊκές φυσιογνωμίες στην Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, τους οποίους συμβουλευτήκε η ICOMOS. Συμφωνούν πως πρόκειται για έναν από τους σημαντικότερους χώρους της Ελληνικής κλασσικής αρχαιότητας.

Όπως όλοι οι παράκτιοι χώροι, απειλείται συνεχώς από τις συνθήκες του φυσικού περιβάλλοντος και πρέπει να ελπίζουμε πως το έργο του αρχαιολογικού μουσείου, και των συναφών του εργασιών συντήρησης, θα μπει σύντομα και χωρίς καθυστέρηση σε εφαρμογή. Η Ελληνική Κυβέρνηση πρέπει επίσης να παρέξει διαβεβαιώσεις πως πρόκειται να εισάγει μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος του χώρου.

Τρία άτομα του γραφείου του ICOMOS έχουν προσωπική γνώση του χώρου.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ICOMOS

Ότι αυτή η πολιτιστική ιδιοκτησία να συμπεριληφθεί στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάσει των **Κριτηρίων ii** και **iii**.

Κριτήριο ii: Ο ναός της Ήρας στην Σάμο είναι θεμελιώδης για την κατανόηση της κλασσικής αρχιτεκτονικής. Οι στυλιστικοί και κατασκευαστικοί νεωτερισμοί σε κάθε μια από τις διαδοχικές φάσεις του επηρέασαν ισχυρά τον σχεδιασμό ναών και δημοσίων κτιρίων σε όλο τον Ελληνικό κόσμο. Όμοια, το τεχνολογικό θαύμα του Ευπαλινείου υπηρέτησε ως πρότυπο για μηχανικά και δημόσια έργα.

Κριτήριο iii: Η Σάμος υπήρξε η ηγετική ναυτική και εμπορική δύναμη στον Ελληνικό κόσμο κατά τον 6^ο αιώνα π.Χ., και αυτή η σπουδαιότητα της αντανακλάται στην έκταση και τον πλούτο των αρχαιολογικών της καταλοίπων, τα οποία κατά μέγα μέρος είναι ανέπαφα από την επακόλουθη ανάπτυξη.

ICOMOS, Οκτώβριος 1992

ICOMOS

ΔΕΛΦΟΙ

**ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
No 393 ΔΕΛΦΟΙ**

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών (Παρνασσός Φωκίδος)

Τοποθεσία: Επαρχία Παρνασσού

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 6 Μαρτίου 1986

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάση των **Κριτηρίων I, II, III, IV και VI**.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι Δελφοί είναι ένας από τους πρώτιστα επιλεγμένους χώρους που είχαν υπόψιν τους κατά την Γενική Συνέλευση τον Νοέμβριο του 1972 για τη Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, όταν συνέταξαν τη «λίστα πολιτιστικής κληρονομιάς εξέχουσας αξίας, η οποία είναι καθήκον όλης της ανθρωπότητας να κληρονομηθεί στις επόμενες γενιές» και όχι μονάχα της χώρας στην οποία ανήκουν οι χώροι αυτοί.

Το πανελλήνιο ιερό των Δελφών είχε μια πρωτοφανή επιρροή στον αρχαίο κόσμο, όπως είναι φανερό από τα μνημεία που έχουν κτιστεί εκεί από τους Αθηναίους, τους Αιτωλείς, τους Κορινθίους, τους Θηβαίους, τους Βοιωτείς, τους Σπαρτιάτες και τους Θεσσαλούς, καθώς επίσης από τους κατοίκους της Σίφνου, της Νάξου, της Ρόδου, της Κνίδου, της Μασσαλίας, των Συρακουσών και του Τάραντα. Πιθανώς και να μην υπάρχει άλλος τόπος όπου η ελληνική διασπορά της Μεσογειακής λεκάνης να είναι περισσότερο αισθητή από τη μία και τόσο φανερή από την άλλη η θεμελιώδης ελληνική ενότητα.

Όχι μακριά από τον Ομφαλό- «το κέντρο της γης»-, όπου βρέθηκε ο ναός του Πυθίου Απόλλωνος, υπήρχε κοινότητα και κοινοί χώροι, που περιελάμβαναν το θέατρο και το στάδιο, όπου κάθε τέσσερα ή οκτώ χρόνια, χιλιάδες θεατές γέμιζαν τις κερκίδες για να παρακολουθήσουν τα Πύθια.

Σήμερα, τα αρχαιολογικά κατάλοιπα προσελκύουν περισσότερους επισκέπτες από ό,τι ο Δελφικός Χρησμός προσήλκυε τότε εκείνους που έρχονταν να τον συμβουλευτούν.

Στα συμβούλια και συμπόσια που πραγματοποιήθηκαν στον Ευρωπαϊκό Κέντρο Πολιτισμού, το οποίο ιδρύθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, επιβεβαιώνεται ότι διαρκής αποστολή των Δελφών ήταν να φέρουν κοντά άντρες και γυναίκες, που διαφορετικά θα διαφοροποιούνταν από υλικά ενδιαφέροντα.

Εάν η φήμη των Δελφών επισκίαζε κάθε άλλο μεγάλο ελληνικό ιερό, υπήρχε γι'αυτό ένας πολύ καλός λόγος.

Ούτε η αρχιτεκτονική καθαρότητα των μνημείων, ούτε η ομορφιά των γλυπτών που είναι γνωστά σε ολόκληρο τον κόσμο, ούτε η μαγευτική γοητεία των ομηρικών επών που αποδίδουν στην δολοφονία του ερπετού Πύθωνα από τον Απόλλωνα την αλλαγή της παλιάς χθόνιας λατρείας της Γαίας - «Πρωτομάντιδας» στα τέλη του 9^{ου} αι. π.Χ. , μπορεί πλήρως να εξηγήσει την μοναδικότητα των Δελφών.

Αυτή η μοναδικότητα πηγάζει από μια εσωτερική αρμονία μοιρασμένη ανάμεσα στα κατάλοιπα του ιερού και το αψεγάδιαστο τοπίο. Μια φορά να δει κανείς τις πρώτες ακτίνες του ήλιου να ξεπροβάλλουν πάνω από το Τέμενος του Απόλλωνα στην πυκνή σκιά των απόκρημνων Φαιδριάδων βράχων, από όπου ο Παρνασσός εποπτεύει τους Δελφούς, αρκεί για να αντιληφθεί το μεγαλείο με το οποίο οι αρχαίες λατρείες ερμήνευσαν τις εσώτερες αλήθειες του χώρου.

Μια φορά κανείς να ρίξει το βλέμμα του από την γκρίζα θάλασσα των ελαιόδεντρων της κοιλάδας του Πλείστου, στην λαμπερή θάλασσα του κόλπου της Ιτέας, αρκεί για να καταλάβει ότι δουλειά των Δελφών ήταν να φέρουν κοντά τους κατοίκους της ενδοχώρας και του νησιού για να γιορτάσουν μαζί. Το ιερό των Δελφών, δεν μπορεί να ξεχωριστεί από το φυσικό του περίγυρο, του οποίου τα κύρια χαρακτηριστικά γέννησαν την οργάνωση των λατειών (το Κωρύκιο Άνδρο και την Κασταλία πηγή, για να μην αναφέρουμε το Χάσμα). Ομοίως, δεν μπορεί να θεωρηθεί απλά μια σειρά από κατάλοιπα μνημείων, ούτε ένας αρχαιολογικός χώρος με τη συνήθη έννοια του όρου. Το φυσικό τοπίο που δέχεται τον εποικισμό του ανθρώπου, σαφώς πρέπει να ενταχθεί στην προστατευμένη ζώνη-περιοχή. Αλλιώς, ένας από τους πιο σημαντικούς χώρους του κόσμου θα χάσει το πλήρες νόημά του. Η ελληνική κυβέρνηση αισθάνθηκε την ανάγκη για ευρεία προστασία του χώρου και γενναία δέχθηκε τις συνέπειες της άρνησής της για την ανέγερση εργοστασίου παραγωγής αλουμινίου στην Αγία Ευθυμία, 11,5 χιλιόμετρα από τους Δελφούς.

Ο χώρος του εργοστασίου μεταφέρθηκε 55 χλμ. μακριά, στα Δομβρενά , στην βόρεια πλαγιά του Παρνασσού. Το ICOMOS συνηγόρησε σε αυτή την απόφαση που αναγγέλθηκε στη συνάντηση της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς στις 23 Ιουνίου του 1987 και τόνισε ότι οι Δελφοί καλύπτουν πέντε κριτήρια για την εγγραφή τους στον Κατάλογο.

Κριτήριο I: Η διάταξη των Δελφών, όπως στο Machu Picchu (που εντάχθηκε στον Κατάλογο το 1983), είναι ένα μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα. Ο Παρνασσός είναι ένα πραγματικό αριστούργημα και εκεί χτίστηκε μια σειρά μνημείων με τα αρθρωτά τους στοιχεία – αναβαθμίδες, ναοί, θησαυροί κλπ. – συνθέτουν μια δυνατή έκφραση των φυσικών και ηθικών αξιών του χώρου, που μπορεί να χαρακτηριστεί μαγικός.

Κριτήριο II: Οι Δελφοί είχαν ένα τεράστιο αντίκτυπο στον αρχαίο κόσμο. Κατά τον 6^ο αι.π.Χ., οι βασιλείς της Λυδίας έστειλαν πολύτιμα δώρα στο Ιερό, κι όταν ο ναός του Απόλλωνα καταστράφηκε από φωτιά το 548 π.Χ., ξένοι ευεργέτες μεταξύ αυτών και ο Άμασης, συνεισέφεραν οικονομικά για την ανοικοδόμησή του. Οι μεγάλες μάχες κατά τη διάρκεια

του 5^{ου} αι. π.Χ, αντήχησαν στους Δελφούς: ο Τρίποδας του Γέλωνος από τις Συρακούσες είναι το ενθύμιο της νίκης των ελλήνων έναντι των Καρχηδονίων το 481. Η στοά των Αθηναίων είναι η μαρτυρία της ήττας του στόλου του Ξέρξη το 478. Ο φοίνικας του Ευρυμέδοντα ζητωκραυγάζει την νίκη απέναντι στους Πέρσες το 468 και την αναθηματική προσφορά για τη νίκη των Σπαρτιατών πάνω στους Αθηναίους το 404.

Αλλά και κατά τη διάρκεια της ελληνιστικής περιόδου, οι Δελφοί είχαν μια παγκόσμια αύρα – απήχηση. Η στοά του Αιτάλου, το μνημείο της Προύσας της Βιθυνίας και το άγαλμα του Ευμένους II, του βασιλιά της Περγάμου, αποτελούν μαρτυρίες για το ενδιαφέρον που οι μονάρχες του 2^{ου} αι. μ.Χ. έδειχναν για τον Πύθιο Απόλλωνα. Αργότερα, το 125, ο αυτοκράτορας Αδριανός έφτιαξε στους Δελφούς προς τιμήν του ένα άγαλμα.

Το ιερό των Δελφών, αντικείμενο γενναιοδωρίας και σταυροδρόμι μιας μεγάλης ποικιλίας επιρροών, το μιμήθηκαν σε ολόκληρο τον αρχαίο κόσμο. Η επιρροή του απλώθηκε μακριά ως την Βακτριανή, ακολουθώντας την κατάκτηση της Ασίας από τον Μέγα Αλέξανδρο. Ακόμη και η λεηλασία του ιερού από τον αυτοκράτορα Νέρωνα και τον Μεγάλο Κωνσταντίνο, που απέσπασε και μετέφερε κομμάτια στη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη, προσέθεσαν στην καλλιτεχνική επιρροή των Δελφών.

Κριτήριο III: Οι Δελφοί αποτελούν μαρτυρία για τη θρησκεία και τον πολιτισμό της αρχαίας Ελλάδας. Στον θρυλικό αυτόν τόπο όπου ο Απόλλωνας δολοφόνησε το φίδι Πύθωνα, ουράνιες λατρείες αντικατέστησαν τις χθόνιες και εισήγαγαν την παλιά κληρονομιά των μύθων που είχαν ρίζες από τα πρωτόγονα χρόνια. Ο Δελφικός χρησμός, από τον οποίο ξεκίνησαν 4 ιεροί πόλεμοι, είναι ένα από τα κεντρικά σημεία της ελληνικής πολιτικής ιστορίας. Το θέατρο και το Στάδιο, ο χώρος των Πυθίων αγώνων κάθε 4 χρόνια, είναι ο τόπος συγκέντρωσης των κοινοτήτων στους εορτασμούς, αντανακλώντας τον θρίαμβο του ελληνισμού.

Κριτήριο IV: Οι Δελφοί, χτισμένοι σε ένα θαυμάσιο φυσικό σκηνικό που είναι ακόμη ανέπαφο, είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα ενός μεγάλου πανελληνίου ιερού.

Κριτήριο VI: Σύμφωνα με τους αρχαίους, το ιερό του Απόλλωνα ήταν στο σημείο που εντοπιζόταν ο Ομφαλός, το μέσον του σύμπαντος, το κέντρο της γης. Οι Δελφοί επομένως, είναι άμεσα και απτά συνδεδεμένοι με την πίστη στην διακήρυξη της παγκόσμιας σπουδαιότητας.

ICOMOS

ΜΥΚΗΝΕΣ και
ΤΙΡΥΝΘΑ

**ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
No 941 ΜΥΚΗΝΕΣ και ΤΙΡΥΝΘΑ (ΕΛΛΑΣ)**

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Οι Αρχαιολογικοί Χώροι των Μυκηνών και την Τίρυνθας

Τοποθεσία: Περιφέρεια Πελοποννήσου, Νομός Αργολίδας

Κράτος Μέλος Ελλάδα

Ημερομηνία 1 Ιουλίου 1998

ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ

[Σημείωση από το ICOMOS: Αν και τα δύο μέρη εντάσσονται σε κοινή υποψηφιότητα, ξεχωριστοί φάκελοι έχουν κατατεθεί από το Κράτος Μέλος. Οι αιτιολογήσεις για το καθένα δίδονται παρακάτω, συνοδευόμενες από ένα μέρος σχετιζόμενο με την κοινή υποψηφιότητα, στο οποίο δεν δίδονται προτάσεις σχετικά με τα Κριτήρια.]

Προτείνεται οι αρχαιολογικοί χώροι Μυκηνών και Τίρυνθας να ενταθούν στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ως μια ενότητα που αντιπροσωπεύει τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα μυκηναϊκών ακροπόλεων. Και οι Μυκήνες και η Τίρυνθα αντιπροσωπεύουν αριστουργήματα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας. Έχουν ομοιότητες και διαφορές, και συνθέτουν μια συνεχή οντότητα, εφόσον συμπληρώνουν ο ένας χώρο τον άλλο.

Μυκήνες

Κριτήριο i Ο χώρος των Μυκηνών αντιπροσωπεύει ένα αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας καθώς εγκολπώνει αξιοσημείωτα έργα μνημειώδους αρχιτεκτονικής και γλυπτικής, τα οποία είναι μοναδικά παγκοσμίως: τα ογκώδη τείχη της ακροπόλεως με την Πύλη των Λεόντων, τον Θησαυρό του Ατρέως, τον Ταφικό Κύκλο Α και την υπόγεια δεξαμενή.

Κριτήριο ii Οι Μυκήνες, το διασημότερο κέντρο του Μυκηναϊκού κόσμου, έχει περιγραφεί από τον Όμηρο στο θρυλικό έπος του, την Ιλιάδα, κληροδοτώντας το πνεύμα του Μυκηναϊκού πολιτισμού από την αρχαιότητα στον σύγχρονο κόσμο. Από την εποχή του Ομήρου, μια συνεχής ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών μέσα σε μια αυξανόμενη παγκοσμίως πολιτισμική περιοχή έχει εξασκήσει μια σημαντική επιρροή στην εξέλιξη των πολιτισμών.

Η θρησκεία, η γραφή και η αρχιτεκτονική των Ελλήνων στους κλασσικούς χρόνους έχουν βαθιές ρίζες στον Μυκηναϊκό πολιτισμό. Επιπλέον, το μέγαρο αποτελεί τον προπομπό της κάτοψης των ελληνικών ναών, ενώ το ανάγλυφο των Λεόντων είναι το πρώτο δείγμα της μνημειώδους γλυπτικής που έμελλε να έχει λαμπρό μέλλον.

Κριτήρια ΙΙΙ και ΙV Οι Μυκήνες δεν αποτελούν μόνο τον κύριο αρχαιολογικό χώρο του Μυκηναϊκού πολιτισμού, ο οποίος άνθισε στο Αιγαίο και εξαπλώθηκε στην Μεσόγειο μεταξύ του 1600 και 1100 π.Χ., αλλά επιπλέον αντιπροσωπεύουν μια εξαιρετική μαρτυρία για τα επιτεύγματα αυτού του πολιτισμού στην τέχνη και την τεχνολογία όπως επίσης και το αναπτυγμένο επίπεδο της οικονομίας και της κοινωνικής οργάνωσης που είχε επιτευχθεί την περίοδο εκείνη. Σημαντικά στάδια στην εξέλιξη της μνημειώδους αρχιτεκτονικής επιτεύχθηκαν με την κατασκευή των ογκωδών αμυντικών τειχών των Μυκηνών και του εκφορικού θολωτού τάφου. Αξιοσημείωτα τεχνουργήματα (μεταλλικά αντικείμενα, σφραγιδολίθοι) βρέθηκαν στους τάφους των Ταφικών Κύκλων Α και Β. Ο χώρος των Μυκηνών επιπλέον, παρουσιάζει κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία της μοναδικής Μυκηναϊκής οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης, με το περίπλοκο δίκτυο ανταλλαγών, βασισμένο σε κέντρα διοικούμενα από τον άνακτα, γύρω από τον οποίο περιστρέφονταν όλα – ανάκτορο, εργαστήρια, αποθήκες και λατρευτικό κέντρο. Επιπλέον περιλαμβάνει την μοναδική μνημειώδη κλίμακα, κτισμένη για να ενισχύει την δύναμη του ανακτόρου και τον Ταφικό Κύκλο Α, προορισμένο για την λατρεία των προγόνων.

Κριτήριο V Με την ανακάλυψη των Μυκηνών από τον H.Schliemann το 1876, το θρυλικό ομηρικό κέντρο και σπίτι του Αγαμέμνονα, ενός από τους πιο δημοφιλείς ήρωες στα ομηρικά έπη, έγινε ιστορία. Οι μυθικοί άρχοντες των, οι Ατρείδες, θεωρήθηκαν από τους Έλληνες της αρχαιότητας ως οι πρόγονοι τους. Επιπλέον ενέπνευσαν διαμέσου των αιώνων πολλά καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα αξιοσημείωτης σημασίας σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Τίρυνθα

Κριτήριο I Η Τίρυνθα αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό τμήμα στην ιστορία του πλανήτη, εφόσον χρονολογείται από την εποχή του Μυκηναϊκού πολιτισμού, του πρώτου ανακτορικού πολιτισμού στην Ευρώπη με αστικά χαρακτηριστικά και ένα συγκεντρωτικό διοικητικό σύστημα. Η αρχιτεκτονική της αντιπροσωπεύει ένα αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας. Τα τείχη της μπορούν να περιγραφούν σαν ένα δημιούργημα που ξεπερνά τα όρια της αντίληψης του ανθρώπινου μυαλού, όπως δείχνει η χρήση του όρου «κυκλώπεια», που τους αποδίδει ο Όμηρος και προέρχεται από του Κύκλωπες, μυθικούς γίγαντες από την Λυκία, οι οποίοι θεωρούνταν και οι κτίστες τους. Το αρχιτεκτονικό σύνολο των κυκλώπειων τειχών και του ανακτορικού συγκροτήματος είναι μια αξιοσημείωτη μαρτυρία για την πιο σημαντική περίοδο της προϊστορίας του Ελληνικού πολιτισμού.

Κριτήριο II Το μυκηναϊκό ανακτορικό διοικητικό σύστημα με την συγκεντρωτική δομή του λειπούργησε για πέντε αιώνες. Την περίοδο της ακμής (1300-1200 π.Χ.) οι μυκηναϊκές περιοχές παρουσίαζαν ομοιογενή κοινωνικό ιστό, γνωστό σήμερα ως η Μυκηναϊκή Κοινή. Αυτή η ευρεία ομοιογένεια είναι ορατή στην θρησκεία, γλώσσα και τέχνη. Επιπλέον, η ιδέα μιας κοινής εθνικής συνείδησης έφτασε στο απόγειο της.

Κριτήριο III Η πόλη έξω από τα τείχη της Τίρυνθας ήταν εκτεταμένη και πλήρως οργανωμένη. Το ανακτορικό διοικητικό σύστημα ήλεγχε πλήρως την αγροτική παραγωγή, την κτηνοτροφία και το εμπόριο. Αυτό το περίπλοκο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό σύστημα, το οποίο εξελίχθηκε στα Μυκηναϊκά χρόνια, κομίζει εξαιρετική μαρτυρία για τα πρώιμα στάδια του Ελληνικού πολιτισμού.

Κριτήριο IV Οι μυκηναϊκές ακροπόλεις αποτελούν μοναδικά παραδείγματα οχυρώσεων. Τα κυκλώπεια τείχη περιβάλλουν δημόσια κτίρια, εργαστήρια, αποθήκες και λατρευτικά κέντρα. Η πραγματοποίηση αυτού του τεράστιου οικοδομικού έργου απαιτούσε ακριβή αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και επίβλεψη από υψηλά ειδικευμένους αρχιτέκτονες. Η αρχιτεκτονική των οχυρωμένων ακροπόλεων, η οποία έχει διατηρηθεί καλά έως και σήμερα, αντιπροσωπεύει ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα μιας μοναδικής μορφής αρχιτεκτονικής εκφράσεως.

Κριτήριο VI Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός είναι ένα αποκορύφωμα της ανθρώπινης ιστορίας. Το ισχυρά συγκεντρωτικό διοικητικό σύστημα, η μνημειώδης αρχιτεκτονική, τα τεχνουργήματα και οι πρωιμότερες ενδείξεις της ελληνικής γλώσσας που διατηρήθηκαν στις πινακίδες Γραμμικής Β ενέπνευσαν τον Όμηρο, ο οποίος περιέγραψε τον εντυπωσιακό μυκηναϊκό κόσμο στα ποιήματά του, ειδικά στην Οδύσσεια. Το πνεύμα του Μυκηναϊκού πολιτισμού επιβίωσε μέχρι και τις μέρες μας διαμέσου των Ομηρικών επών, τα οποία μεταφέρονταν προφορικά και διδάσκονταν στα σχολεία έως και το τέλος του κλασσικού κόσμου. Η ομηρική παράδοση οδήγησε τον Schliemann να ψάξει και να αποκαλύψει τα πιο σημαντικά κέντρα αυτού του πολιτισμού. Χιλιάδες επισκέπτες επηρεασμένοι από αυτή τη γραπτή παράδοση, συνεχίζουν να επισκέπτονται τις Μυκήνες και την Τίρυνθα, αναζητώντας τα ίχνη των θρυλικών βασιλείων του Αγαμέμνονα και του Προίτου. Συνολικά ο Μυκηναϊκός πολιτισμός, και ειδικά τα δύο σημαντικά κέντρα των Μυκηνών και της Τίρυνθας, έχουν εξαιρετική παγκόσμια σπουδαιότητα σαν ορόσημα του ανθρώπινου πολιτισμού.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Σύμφωνα με τις κατηγορίες της πολιτιστικής ιδιοκτησίας, όπως έχουν οριστεί στο Άρθρο 1 της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, οι Μυκήνες και η Τίρυνθα είναι χώροι.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ιστορικό

Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός αναπτύχθηκε στην Ηπειρωτική Ελλάδα στην Υστερη Εποχή του Χαλκού (16^{ος} αιώνας π.Χ.). Ουσιαστικά αποτελούσε συνέχεια του Μεσοελλαδικού πολιτισμού, δεχόμενος Μινωϊκές επιδράσεις από την Κρήτη.

Γνώση για τις δύο πρώιμες περιόδους του, την I (c. 1580-1500 π.Χ.) και την II (c. 1500-1400 π.Χ.) προέρχεται κυρίως από ταφές, και ιδιαίτερα τους λακκοειδείς τάφους των Μυκηνών. Προς το τέλος της II^{ης} περιόδου αναπτύσσονται πιο περίτεχνοι τύποι τάφων – μεγάλοι θαλαμοειδείς οικογενειακοί τάφοι και εκφορικοί θολωτοί τάφοι για την αριστοκρατία..

Το απόγειο του Μυκηναϊκού πολιτισμού έφθασε την III^η περίοδο (c. 1400-1120 π.Χ.), όταν κτίζονται ισχυρές ακροπόλεις και περίτεχνα ανάκτορα. Προς το τέλος αυτή της περιόδου μια γραφή, γνωστή ως Γραμμική Β, εισήλθε σε χρήση. Η γλώσσα που χρησιμοποιούσε αποδείχθηκε πως ήταν μια πρώιμη μορφή της Ελληνικής, επιβεβαιώνοντας ότι οι Μυκηναϊοί ήταν ελληνόφωνοι ινδοευρωπαϊκής προελεύσεως.

Η πολιτική δομή ήταν αυτή μιας αυτοκρατικής μοναρχίας, ο ηγεμών της οποίας ήταν γνωστός ως ο «άναξ», ο οποίος διοικούσε την επικράτεια του μέσω μιας ιεραρχικής δομής αξιωματούχων. Υπήρχε μια ιδιαίτερη τάξη ιερέων και ιερειών. Ο λαός ήταν οργανωμένος σε ένα σύνθετο ταξικό σύστημα και η δουλεία ήταν ευρέως διαδεδομένη.

Ο χώρος των Μυκηνών, όπως γνωρίζουμε από ανασκαφές, κατοικούνταν από την Νεολιθική περίοδο (c. 4000 π.Χ.). Κατά την Μέση Ελλαδική περίοδο ιδρύεται ένα νεκροταφείο στις νότιες υπώρειες του λόφου, το οποίο περιελάμβανε τον Ταφικό Κύκλο Β (χρονολογούμενο στον 17^ο αιώνα π.Χ.) και τον Ταφικό Κύκλο Α (16^{ος} αιώνας π.Χ.). το ανάκτορο χτίστηκε στην κορυφή του λόφου και περικλείστηκε από ογκώδη κυκλώπεια τείχη σε τρεις φάσεις (c. 1350, 1250, και 1225 π.Χ. αντίστοιχα). Στο τελικό στάδιο, οχυρώνεται και η υπόγεια κρήνη.

Μια σειρά θολωτών τάφων κτίστηκαν στην νότια και νοτιοδυτική υπώρεια του λόφου κατά την Μυκηναϊκή περίοδο – ο επονομαζόμενος Τάφος του Αιγίσθου (c. 1500 π.Χ.), ο Τάφος των Λεόντων (c. 1350 π.Χ.), ο Τάφος της Κλυταιμνήστρας (c. 1220 π.Χ.), καταλήγοντας στον Θησαυρό του Ατρέως, σε κάποια απόσταση από τους άλλους. Τέσσερα μεγάλα οικοδομήματα, που πιστεύεται πως ήταν ανακτορικά εργαστήρια, χτίστηκαν τον 13^ο αιώνα πλησίον του Ταφικού Κύκλου Β.

Το ανάκτορο εγκαταλείπεται στο τέλος του 12^{ου} αιώνα π.Χ. και ένας αριθμός κτιρίων καταστράφηκαν από φωτιά. Εντούτοις, ο χώρος συνεχίζει να κατοικείται έως και το 498 π.Χ., όταν κατακτήθηκε από τους Αργείους και οι κάτοικοι του εκδιώχθηκαν. Τότε η κορυφή του λόφου επιπεδοποιήθηκε προκειμένου να κατασκευαστεί ένας Αρχαϊκός ναός. Ο χώρος επανακατοικείται για σύντομο διάστημα στην ελληνιστική περίοδο, οπότε και κτίζεται ένας ακόμη ναός ενώ ένα θέατρο ανοικοδομείται πάνω από τον Τάφο της Κλυταιμνήστρας. Όταν ο Έλληνας περιηγητής Πausανίας επισκέφθηκε τις Μυκήνες τον 2^ο αιώνα μ.Χ. ο χώρος είχε εγκαταλειφθεί για πολλά χρόνια.

Όπως και στις Μυκήνες, η πρωϊμότερη ανθρώπινη παρουσία στην Τίρυνθα χρονολογείται από την Νεολιθική περίοδο. Τα παλαιότερα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, στην Άνω Ακρόπολη, χρονολογούνται από την Πρωϊμη Εποχή του Χαλκού (c. 3000 π.Χ.). Το επίπεδο αυτής της περιοχής ενισχύθηκε κατά την Μέση Εποχή του Χαλκού (c. 1900-1600 π.Χ.) προκειμένου να φιλοξενήσει νέα κτίρια.

Η Τίρυνθα άκμασε κατά την Μυκηναϊκή περίοδο. Ένα νέο οχυρωμένο ανακτορικό συγκρότημα κατασκευάστηκε κατά τον 14^ο αιώνα π.Χ. Οι οχυρώσεις επεκτάθηκαν στις αρχές του 13^{ου} αιώνα π.Χ., και η Κάτω Ακρόπολη τειχίζεται και αυτή. Έπειτα από μια καταστροφή από σεισμό και φωτιά, ο χώρος ανακατασκευάζεται, με τις νέες οχυρώσεις να καταλαμβάνουν έκταση 20 εκταρίων. Ο οικισμός εκτός των τειχών καταλάμβανε έκταση 25 εκταρίων.

Η μοίρα της Τίρυνθας με την παρακμή του Μυκηναϊκού πολιτισμού ακολούθησε παράλληλη πορεία με αυτή των Μυκηνών. Εγκαταλείφθηκε

οριστικά και αυτή με την εκδίωξη του πληθυσμού της τον 5^ο αιώνα π.Χ., χρονικό σημείο κατά το οποίο είχε χάσει την δύναμη και την επιρροή της.

Περιγραφή – Μυκήνες

Ο χώρος τοποθετείται επί μικρού λόφου στις χαμηλότερες υπώρειες του όρους Εύβοια, στην διασταύρωση της οδού από τον Αργολικό κόλπο προς την Κόρινθο και την Αθήνα.

Η περιοχή της *Ακρόπολης* περικλείεται από ογκώδη τείχη πάχους 6-8 μέτρων, τα οποία πιθανότατα αρχικά έστεκαν σε ύψος 18 μέτρων. Μπορούν να αναγνωριστούν τρία στάδια ανοικοδόμησης τους, τα πρώτα δύο από την Μυκηναϊκή περίοδο χρησιμοποιούν ογκώδεις ορθογώνιους λίθους από ασβεστόλιθο (αρχικά αργούς, στην συνέχεια λαξευμένους σφυρήλατα) και το τρίτο από την Ελληνιστική περίοδο (μικροί λαξευμένοι λίθοι).

Στα τείχη ανοίγονται δύο πύλες. Η *Πύλη των Λεόντων* είναι φτιαγμένη από τέσσερις ορθογώνιους μονόλιθους, ένα ανώφλι και δύο παραστάδες. Το ανακουφιστικό τρίγωνο πάνω από το ανώφλι είναι ένας λίθος από ασβεστόλιθο με το διάσημο ανάγλυφο των Λεόντων. Η *Βόρεια Πύλη* είναι μια ελαφρά μικρότερη εκδοχή της Πύλης των Λεόντων, με απλό ανακουφιστικό τρίγωνο.

Η *Σταποθήκη*, κτισμένη επί του εσωτερικού μετώπου του τείχους, ήταν ένα διώροφο κτίριο από πλίνθους.

Ακολουθώντας τον άξονα της Πύλης των Λεόντων βρίσκεται το *Μεγάλο Κλιμακοστάσιο*, ένα ογκώδες κατασκεύασμα από κυκλώπειους λίθους, περιστοιχιζόμενο από χαμηλούς αναλημματικούς τοίχους, το οποίο οδηγεί στην κορυφή του λόφου και το ανάκτορο.

Το *Ανάκτορο*, καταλαμβάνοντας έκταση περίπου 170 μέτρων επί 50-80 μέτρα, είναι κτισμένο σε πολλαπλά επίπεδα σε μια επιπεδοποιημένη περιοχή, ενισχυμένη από κυκλώπεια τείχη. Η σημερινή μορφή του χρονολογείται στην ύστερη μυκηναϊκή περίοδο. Τα χαρακτηριστικά του περιλαμβάνουν το ορθογώνιο *Πρόπυλο*, αποτελούμενο από δύο μονόστυλα προπύλαια, την *Κεντρική Αυλή*, και το *Μέγαρο*, το κυρίως ανακτορικό κτίριο, το οποίο αποτελούνταν από ένα συγκρότημα δωματίων, προπυλαίων, κλιμακοστασίων και διαδρόμων, χτισμένων σε πολλαπλά επίπεδα, μέσω της δημιουργίας αναλημμάτων.

Η Υπόγεια Κρήνη κατασκευάστηκε στον 12^ο αιώνα π.Χ. μέσα σ' ένα βαθύ χάσμα στον βράχο. Μια κλίμακα οδηγεί κάτω σε ένα κυκλώπεια κατασκευής πέρασμα και από εκεί στην ίδια την κρήνη, οι τοίχοι της οποίας είναι επενδεδυμένοι με υδραυλικό κονίαμα.

Η περιοχή στα νοτιοανατολικά της Ακρόπολης είναι γνωστή ως *Θρησκευτικό Κέντρο*, εφόσον τα κτίρια που ανασκάφηκαν εκεί έδωσαν μεγάλο αριθμό βωμών, ιερά και τοιχογραφίες που αναπαριστούν θρησκευτικές τελετές.

Ο *Ταφικός Κύκλος Α* δημιουργήθηκε το 16^ο αιώνα π.Χ., όταν ένας χαμηλός κυκλικός τοίχος κτίζεται γύρω από ένα σύνολο μεγάλων βασιλικών λακκοειδών τάφων (όπως επίσης και έναν αριθμό φτωχότερων άλλων, τους οποίους κατέστρεψαν οι ανασκαφές Schliemann). Οι τάφοι αρχικά είχαν χαμηλά τοιχάρια για να στηρίζουν τις οριζόντιες δοκούς των επενδεδυμένων με σχιστολιθικές πλάκες ή ξυλοδοκούς οροφών. Τον 13^ο αιώνα π.Χ. μεγαλύτεροι τοίχοι χτίστηκαν για να φέρουν το νεκροταφείο στο επίπεδο της εισόδου της Ακροπόλεως.

Ένα σύνολο *οικοδομημάτων* του 13^{ου} αιώνα π.Χ., η χρήση των οποίων παραμένει άγνωστη, βρέθηκε έξω από τα τείχη. Επίσης, έξω από τις οχυρώσεις βρίσκεται και ο *Ταφικός Κύκλος Β*, ο οποίος περιείχε 14 βασιλικούς λακκοειδείς τάφους και μερικούς μικρότερους. Όπως και ο Ταφικός Κύκλος Α, ήταν περικυκλωμένος από έναν χαμηλό τοίχο.

Ο Τάφος του Αγίσθου (όλοι αυτοί οι προσδιορισμοί ιστορικών ονομάτων είναι πομπώδεις και δεν στηρίζονται από ευρήματα) έχει έναν μακρύ και στενό *δρόμο* (είσοδο) που οδηγεί στη *θόλο* (έναν εκφορικά κατασκευασμένο θάλαμο), το ανώτερο τμήμα του οποίου έχει καταρρεύσει. Είναι ο παλαιότερος αυτής της ομάδας (c. 1500 π.Χ.). Ο ελαφρά νεώτερος *Τάφος των Λεόντων* είναι συγκρίσιμος στο σχήμα και το μέγεθος, όπως είναι και ο χρονολογούμενος στον 13^ο αιώνα *Τάφος της Κλυταιμνήστρας*.

Το πιο εντυπωσιακό μνημειώδες κατασκεύασμα στις Μυκήνες είναι ο *Θησαυρός του Ατρέως* (επίσης γνωστός και ως ο *Τάφος του Αγαμέμνονα*). Χτίστηκε γύρω στο 1250 π.Χ. στο πρηνές της πλαγιάς. Ο δρόμος και η θόλος είναι επενδεδυμένοι με προσεκτικά λαξευμένους ορθογώνιους λίθους. Έχει μνημειώδη πρόσοψη ύψους 10.50 μέτρων, αρχικά περίτεχνα διακοσμημένη, με το στόμιο της εισόδου στο μέσον της. Η θόλος έχει διάμετρο 14.60 μέτρα και ύψος 13.50 μέτρα.

Περιγραφή – Τίρυνθα

Η Τίρυνθα βρίσκεται 20 χιλιόμετρα βορειοανατολικά των Μυκηνών επί ενός απομονωμένου βραχώδους λόφου, που υψώνεται 26 μέτρα πάνω από την εύφορη αργολική πεδιάδα. Η στρατηγική της θέση ελέγχει τις διαδρομές προς Άργος, Μυκήνες, Ναύπλιο και Επίδαυρο.

Τα κυκλώπεια *τείχη*, κτισμένα από λίθους μεγαλύτερους από εκείνα των Μυκηνών, έχουν σε κάποια σημεία 8 μέτρα πάχος και 13 μέτρα ύψος. Περικλείουν μια έκταση περίπου 20 εκταρίων. Η είσοδος στην ανατολική πλευρά, προσεγγίζεται από μια μεγάλη αναβάθρα. Η *εξωτερική πύλη*, η οποία είναι ίδια σε μέγεθος με την Πύλη των Λεόντων στις Μυκήνες, οδηγεί στο χώρο μεταξύ των εξωτερικών και εσωτερικών τειχών μέσω μιας δεύτερης πύλης.

Προς τα βόρεια υπάρχει μια ανοικτή οχυρωμένη περιοχή, πιθανόν χρησιμοποιούμενη ως το τελικό καταφύγιο του πληθυσμού της γύρω περιοχής σε δύσκολους καιρούς. Κρυφά κλιμακοστάσια οδηγούσαν σε υπόγειες *κρήνες* όπως στις Μυκήνες.

Το κυρίως τμήμα της Άνω Ακρόπολης είναι προσβάσιμο διαμέσου μιας αυλής, με στοά στην μια της πλευρά, και το *Κυρίως Πρόπυλο*, αποτελούμενο από δύο προπύλαια με κίονα. Η στοά είναι μπροστά από μια σειρά από *σήραγγες* (υπάρχουν και άλλες στα νότια) κτισμένες με αξιοσημείωτο τρόπο, με τοίχους κτισμένους εκφορικά, που καταλήγουν σε οξεία γωνία στην κορυφή.

Έπειτα ακολουθεί η Εξωτερική Αυλή, η οποία οδηγεί με την σειρά της διαμέσου άλλης μιας οχυρωμένης εισόδου (μια μικρότερη εκδοχή του Μεγάλου Προπυλαίου) στην *Κεντρική Αυλή*. Αναπτυσσόμενο από αυτό τον περίστυλο ανοικτό χώρο, με έναν βωμό στο κέντρο του, είναι το *Μέγαρο*, οι τοίχοι του οποίου πρέπει να ήταν πλούσια διακοσμημένοι, αν κρίνει κανείς από τα διασωθέντα σπάράγματα. Άλλα τμήματα του ανακτόρου διατάσσονται περιμετρικά της αυλής. Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι το Λουτρό, το δάπεδο

του οποίου αποτελείται από μια ενιαία ασβεστολιθική πλάκα, βάρους περισσότερο των 20 τόνων.

Όλο το συγκρότημα αναπτύσσεται προς τα δυτικά, την κατεύθυνση της θάλασσας. Αυτή ήταν προσβάσιμη διαμέσου ενός εντυπωσιακού κλιμακοστασίου, που προσεγγιζόταν από μια μικρή είσοδο.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Νομικό Καθεστώς

Και οι δύο χώροι προστατεύονται από τις διατάξεις του Ελληνικού Αρχαιολογικού Νόμου του 1932, Ν.5351, όπως τροποποιήθηκε το 1981 (Νόμοι 1126 και 1127), ο οποίος διακηρύττει ότι όλη η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ιδιοκτησία του Κράτους. Άδειες απαιτούνται από την αρμόδια αρχή για κάθε μορφή επέμβασης σε προστατευόμενους χώρους.

Τα όρια του αρχαιολογικού χώρου των Μυκηνών και η ουδέτερη ζώνη γύρω του ορίστηκαν με το Υπουργικό Διάταγμα 2160 του 1964. Η προστασία εκτείνεται στην Ακρόπολη, τις περιοχές έξω από τα τείχη και την ευρύτερη γύρω περιοχή, συμπεριλαμβάνοντας και το φυσικό περιβάλλον του χώρου. Τα όρια για την Τίρυνθα καλύπτονται από τα Διατάγματα 241 του 1956 και 379 του 1991.

Διαχείριση

Και οι δύο χώροι αποτελούν ιδιοκτησία του Ελληνικού Κράτους. Η προστατευόμενη περιοχή (ουδέτερη ζώνη) γύρω από τις Μυκήνες έχει είτε απαλλοτριωθεί από το Κράτος ή ανήκει στον Δήμο των Μυκηνών ή σε ιδιώτες. Στην τελευταία περίπτωση, ασκείται αυστηρός έλεγχος επί της χρήσης της γης. Παρόμοιες προβλέψεις εφαρμόζονται στην Τίρυνθα.

Η συνολική διαχείριση εναπόκειται στο Υπουργείο Πολιτισμού και μεταβιβάστηκε στην Διεύθυνση Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων. Η άμεση διαχείριση (που περιλαμβάνει την υποστήριξη, διοίκηση, έρευνα, αναστήλωση και συντήρηση) των χώρων είναι ευθύνη της Δ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων, με έδρα το Ναύπλιο.

Κάθε χώρος έχει τον δικό του έφορο, ο οποίος είναι αρχαιολόγος της Δ' Εφορείας. Καθημερινές επιθεωρήσεις του χώρου πραγματοποιούνται από τους εφόρους και τους αρχαιοφύλακες (δέκα στην Τίρυνθα και δώδεκα στις Μυκήνες). Επαγγελματική και τεχνική υποστήριξη παρέχεται από την Δ' Εφορεία στο Ναύπλιο, η οποία βρίσκεται κοντά και στους δύο χώρους.

- Μυκήνες

Το Πρόγραμμα για την ανασύλωση και Συντήρηση των Μυκηνών, το οποίο άρχισε το 1997, έχει συνδυαστεί από το Μάρτιο του 1998 με αυτό της Ομάδας Εργασίας για την Συντήρηση των Μνημείων του Ασκληπείου της Επιδαύρου. Το έργο της συντήρησης έχει ολοκληρωθεί σε ένα αριθμό τμημάτων του χώρου. Μια πενταετή παράταση του προγράμματος θα συμπεριλάβει περιβαλλοντική μελέτη και αρχιτεκτονική τεκμηρίωση. Χρηματοδότηση για αυτό το Πρόγραμμα έχει εξασφαλιστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού, το Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. και το ΙΙ Κ.Π.Σ. της Ε.Ε.

Ένα λεπτομερές Γενικό Σχέδιο διάρκειας ενάμιση έτους έχει ήδη καταστρωθεί, σημαντικές πτυχές του οποίου περιλαμβάνουν την κατασκευή ενός νέου συστήματος εισόδου και ενός εκτεταμένου δικτύου διαδρομών που θα οδηγούν σε εξέδρες παρατήρησης του χώρου. Ενημερωτικές πινακίδες στα

Ελληνικά και τα Αγγλικά, οι οποίες έως τώρα έλειπαν, ήδη τοποθετούνται. Οι εργασίες έχουν ήδη ολοκληρωθεί στο εργοτάξιο του Νέου Μουσείου, το οποίο πρόκειται να στεγάσει επεξηγηματικό υλικό και ευρήματα από τον χώρο, όπως επίσης και αποθηκευτικούς χώρους και εργαστήρια συντήρησης. Η τοποθέτηση του πλησίον της Βόρειας Πύλης θα βοηθήσει στην μείωση της πίεσης των επισκεπτών στον χώρο της Πύλης των Λεόντων.

Οι τρέχοντες αριθμοί επισκεπτών κυμαίνονται μεταξύ 500.000 και 700.000 ετησίως. Ένας νέος και μεγαλύτερος χώρος στάθμευσης, με συνεχή τοπικά δρομολόγια προς τον χώρο, πρόκειται να κατασκευαστεί πλησίον της σύγχρονης πόλης των Μυκηνών.

- Τίρυνθα

Ένα πρόγραμμα αναστήλωσης και συντήρησης εκτελείται ήδη υπό την εποπτεία της Δ' Εφορείας εδώ και αρκετά χρόνια, επικεντρώνοντας στην αναστήλωση των τειχών και της περιοχής γύρω από την Ακρόπολη. Αυτά παρέμεναν σε κακή κατάσταση για αρκετά χρόνια, με αποτέλεσμα η πρόσβαση τον χώρο να είναι περιορισμένη.

Μια λεπτομερής μελέτη των μελλοντικών αναγκών της ίδιας της Ακρόπολης έχει πραγματοποιηθεί από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο και ήδη εφαρμόζεται.

Ένα περαιτέρω πρόγραμμα σχετίζεται με την διαχείριση των επισκεπτών και την δημιουργία εγκαταστάσεων στον χώρο. Καλύπτει την κατασκευή διαδρομών, αυξημένου χώρου στάθμευσης, εγκατάσταση εστίασης και άλλους χώρους και την αναδιαμόρφωση ενός παλαιού κτιρίου στον χώρο σε Πληροφοριακό Κέντρο.

Οι τρέχοντες αριθμοί επισκεπτών στον χώρο κυμαίνονται μεταξύ 20.000 και 50.000 ετησίως.

ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ιστορικό Συντήρησης

Οι Μυκήνες ανασκάφησαν από τον Heinrich Schliemann μεταξύ 1874-76. Στην συνέχεια, ένας αριθμός περιορισμένων ανασκαφών διεξήχθησαν από Άγγλους και Έλληνες αρχαιολόγους. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκε μια τοπογραφική έρευνα των κτιρίων (από την Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή των Αθηνών), δύο αεροφωτογραφικές έρευνες ολόκληρου του χώρου και των περιχώρων του, και καταγράφηκε ολόκληρη η Ακρόπολη και τα κτίρια εκτός των τειχών.

Ο Schliemann ανέσκαψε επίσης και την Τίρυνθα (το 1884) και η δουλειά του συνεχίστηκε από τον βοηθό του, Wilhelm Dörpfeld. Αργότερα, εντατική δουλειά πραγματοποιήθηκε στην Ακρόπολη από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο. Η πιο πρόσφατη αρχιτεκτονική και τοπογραφική μελέτη έλαβε χώρα το 1980.

Σημαντικές εργασίες αναστήλωσης και συντήρησης έχουν πραγματοποιηθεί στις Μυκήνες, αλλά οι αντίστοιχες μόλις έχουν ξεκινήσει στην Τίρυνθα, όπου εντοπίστηκαν σοβαρά προβλήματα σχετιζόμενα με την στατικότητα των τειχών.

Όλες οι εργασίες στους δύο χώρους πραγματοποιήθηκαν σε συμφωνία με τις αυστηρές ελληνικές πρακτικές. Μόνο στην Τίρυνθα οι παρεμβάσεις υπήρξαν περισσότερο δραστικές, αλλά και αυτές αιτιολογούνταν από την ανάγκη να

σταθεροποιηθούν τα τείχη, η κατάσταση των οποίων ήταν επικίνδυνη σε ορισμένα σημεία.

Αυθεντικότητα

Η αυθεντικότητα και των δύο χώρων είναι υψηλή. Κανένας χώρος δεν έχει υποστεί παρεμβάσεις κανενός είδους, εφόσον εκκενώθηκε με τη βία τον 5^ο αιώνα π.Χ. Πράγματι, και οι δύο ήταν χαμένοι μέχρι την επαναποκάλυψη του τον 19^ο αιώνα π.Χ.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Ενέργειες από τον ICOMOS

Μια αποστολή ειδικών από τον ICOMOS επισκέφθηκε τις Μυκήνες και την Τίρυνθα το 1999.

Ιδιότητες

Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός για την Ευρωπαϊκή πολιτιστική ανάπτυξη. Οι δύο σπουδαιότεροι αρχαιολογικοί χώροι των Μυκηνών και της Τίρυνθας διαδηλώνουν το πνεύμα και τα επιτεύγματα αυτού του πολιτισμού που άνθισε πριν από τρεις χιλιαετηρίδες.

Συγκριτική ανάλυση

Ο ρόλος του Μυκηναϊκού πολιτισμού στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής κουλτούρας είναι μοναδικός στην σπουδαιότητα και την επιρροή του. Οι Μυκήνες και η Τίρυνθα είναι τα πιο αξιοσημείωτα μνημεία αυτού του πολιτισμού και συμπληρώνουν το ένα το άλλο όσον αφορά την υλική μαρτυρία για τον Μυκηναϊκό πολιτισμό. Για αυτούς του λόγους, επομένως, είναι αδύνατον να αναζητηθούν συγκρίσιμοι χώροι.

Προτάσεις του ICOMOS για μελλοντική δράση

Για τις *Μυκήνες* είναι σημαντικό το νέο διαχειριστικό σχέδιο να εφαρμοστεί με τη μικρότερη δυνατή καθυστέρηση. Αυτό το σχέδιο πρέπει να συμπληρωθεί από ένα επιπλέον τακτικής επιθεώρησης και συντήρησης. Θα ήταν επιθυμητό εάν δινόταν περισσότερη προσοχή στην ανάδειξη των μετα-Μυκηναϊκών στρωμάτων στον χώρο.

Στην *Τίρυνθα*, όπως και στις Μυκήνες, συνιστάται η συμπλήρωση του καλοσχεδιασμένου Διαχειριστικού σχεδίου από ένα ακόμα τακτικής επιθεώρησης και συντήρησης.

Η περιοχή της αρχαίας Τίρυνθας που προτείνεται για εγγραφή στην Λίστα των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιορίζεται σε αυτή που ανήκει στην κυριότητα του Κράτους. Αν και το τμήμα που βρίσκεται στην κυριότητα ιδιωτών προστατεύεται από το νόμο, η ICOMOS πιστεύει πως θα ήταν λογικότερο εάν ολόκληρη η περιοχή της αρχαίας πόλης μπορούσε να συμπεριληφθεί στην προτεινόμενη περιοχή.

Η ICOMOS δεν επιθυμεί να κάνει την επιβολή αυτών των συστάσεων έναν όρο για την εγγραφή, εφόσον η πολιτιστική σπουδαιότητα των δύο χώρων είναι αδιαφιλονίκητη και επί του παρόντος διαχειρίζονται σωστά. Έως τώρα και όσον αφορά την επέκταση του προτεινόμενου προς εγγραφή χώρου στην Τίρυνθα, αναγνωρίζεται πως αυτό μπορεί εύλογα να προκαλέσει νομικά προβλήματα, τα οποία θα απαιτήσουν σημαντικό χρόνο για την επίλυση τους.

Το Κράτος Μέλος ενθαρρύνεται να ξεκινήσει την διαδικασία άμεσα, με στόχο να προτείνει μια επέκταση σε κάποιο χρονικό σημείο στο μέλλον.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Οι Μυκήνες και η Τίρυνθα αποτελούν τα επιβλητικά ερείπια των δύο σπουδαιότερων πόλεων του Μυκηναϊκού πολιτισμού, ο οποίος κυριάρχησε στην ανατολική Μεσόγειο από τον 15^ο έως τον 12^ο αιώνα π.Χ. και ο οποίος διαδραμάτισε ζωτικό ρόλο στην ανάπτυξη του πολιτισμού της κλασσικής Ελλάδας.

ΠΡΟΤΑΣΗ

Αυτές οι δύο κυριότητες να εγγραφούν ως ένας χώρος στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάσει των **Κριτηρίων i, ii, iii, iv και vi**:

Κριτήριο i Η αρχιτεκτονική και ο διάκοσμος των Μυκηνών και της Τίρυνθας, όπως η Πύλη των Λεόντων και ο Θησαυρός του Ατρέως στις Μυκήνες και τα τείχη της Τίρυνθας, είναι αξιοσημείωτα παραδείγματα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας.

Κριτήριο ii Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός, όπως παραδίδεται μέσω των Μυκηνών και της Τίρυνθας, είχε μια βαθιά επίδραση στην ανάπτυξη της κλασσικής Ελληνικής αρχιτεκτονικής και του αστικού σχεδιασμού, και επομένως στις σύγχρονες πολιτισμικές μορφές.

Κριτήρια iii και iv Οι Μυκήνες και η Τίρυνθα αντιπροσωπεύουν το απόγειο του Μυκηναϊκού πολιτισμού, ο οποίος έθεσε τα θεμέλια για την εξέλιξη των επερχόμενων Ευρωπαϊκών πολιτισμών.

Κριτήριο vi οι Μυκήνες και η Τίρυνθα είναι ακατάλυτα συνδεδεμένες με τα Ομηρικά έπη, την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*, η επιρροή των οποίων πάνω στην Ευρωπαϊκή λογοτεχνία και τις τέχνες έχει υπάρξει βαθιά για περισσότερο από τρεις χιλιετίες.

ICOMOS, Σεπτέμβριος 1999

ICOMOS

ΟΛΥΜΠΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ No 491 ΟΛΥΜΠΙΑ

Α) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας

Τοποθεσία: Πελοπόννησος

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 30 Δεκεμβρίου 1988

Β) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάσει των Κριτηρίων I, II, III, IV και VI.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στη βορειοδυτική Πελοπόννησο, ο αρχικός χώρος της Ολυμπίας στους πρόποδες του Κρονίου όρους, απλώνεται προς μία τριγωνική προσχωματική απόθεση στη συμβολή των ποταμών Αλφειό και Κλάδεο. Σε αυτή την περιοχή με πολύ παλιούς οικισμούς, τα θρησκευτικά κέντρα λατρείας διαδέχονταν το ένα μετά το άλλο κατά την ελληνική περίοδο: αυτό του Κρόνου, της Γαίας και άλλων χθόνιων θεοτήτων. Επίσης του Πέλοπα, του ήρωα που έδωσε το όνομά του στην Πελοπόννησο και της Ιπποδάμειας, το χέρι της οποίας κέρδισε ο Πέλοπας σε αρματοδρομία ενάντια στον Οινόμαο, τον πατέρα της. Η Ολυμπία έγινε ένα κέντρο λατρείας του Δία τον 10^ο αι. π.Χ. Το όνομα Ολυμπία, περιγράφει τη δασώδη κοιλάδα στην οποία είναι χτισμένη και αναφέρεται στο ιερό βουνό Όλυμπος, την κατοικία του Δία.

Τοποθετημένη υπό την προστασία των πόλεων Πίσσα και Ήλιδα, το ιερό έγινε πολύ γνωστό τον 8^ο αι. π.Χ. με τους πανελλήνιους αγώνες που γίνονταν εκεί κάθε 5 έτη. Αρχίζοντας το 776 π.Χ., οι αγώνες συγκέντρωναν πρώτιστα αθλητές, ενώ αργότερα ρήτορες, ποιητές και μουσικοί έρχονταν επίσης για να τιμήσουν τον Δία.

Η Αλις, το ιερό των θεών, περιλαμβάνει τα κατάλοιπα δύο από τους κυριότερους ναούς: τον ναό της Ηρας (6^{ος} αι. π.Χ.) και τον ναό του Δία (5^{ος} αι. π.Χ.). Στα βόρεια βρισκόταν μια σειρά από αρχαϊκούς θησαυρούς (6^{ος} και 5^{ος} αι. π.Χ.), μερικοί εκ των οποίων χτίστηκαν από τους κατοίκους των μακρινών ελληνικών αποικιών του Σεληνούντα, της Κυρήνης και του Βυζαντίου. Νεότερες κατασκευές – το Μητρώο και η στοά της Ηχούς (4^{ος} αι. π.Χ.), το Φιλίππειον προς τιμή της νίκης της Χαιρώνειας το 338 π.Χ., και η Εξέδρα του Ηρώδη του Αττικού (157-160 μ.Χ.) – σταδιακά προσθέτονταν στην περίπλοκη τοπογραφία του ιερού, του οποίου ο περίβολος δεσπόζει πάνω από μια περιοχή με προϊστορικούς οικισμούς.

Η πυκνότητα των κτισμάτων έξω από την Αλιδα είναι ακόμη μεγαλύτερη: μια οικιστική ζώνη περιλαμβάνει δημόσια κτίρια και χώρους συνέλευσης για τους ιερείς και τους διαχειριστές, αθλητικές κατασκευές, θερμά λουτρά, καταλύματα και ξενώνες για τους προσκεκλημένους. Στα βορειοδυτικά, η Παλαίστρα και το Γυμνάσιο (3^{ος} αι. π.Χ.), και στα ανατολικά το παλιό Στάδιο που ξανακτίστηκε τον 1^ο αι. μ.Χ. και ανακατασκευάστηκε το 1961-1962, εξαίρουν ένα μαγευτικής ομορφιάς τόπο αρχαιολογικών καταλοίπων. Οι πλημμύρες του Αλφειού μετέφεραν τον Ιππόδρομο μακριά. Μόνο η αρχική του θέση μας είναι γνωστή.

Η φήμη και παγκόσμια αξία της Ολυμπίας είναι τόσο προφανείς που θα ήταν περιττό να την δικαιολογήσουμε. Το ICOMOS θεωρεί ότι αυτός ο χώρος καλύπτει τα Κριτήρια I, II, III, IV και VI.

Κριτήριο I: Το ιερό της Αλιδας συγκέντρωνε από τα περισσότερα αριστουργήματα του αρχαίου μεσογειακού κόσμου. Πολλά από αυτά χάθηκαν, όπως ο Ολύμπιος Δίας, ένα χρυσελεφάντινο άγαλμα που πιθανώς έφτιαξε ο Φειδίας ανάμεσα στο 438 και το 430 π.Χ. Μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη από τον Θεοδόσιο τον 2^ο και καταστράφηκε όταν η πόλη έπιασε φωτιά το 474 μ.Χ. Άλλα όμως αριστουργήματα διασώθηκαν: μεγάλα αναθηματικά αρχαϊκά χάλκινα αγάλματα, γλυπτά από τις μετόπες και τα τύμπανα από τον ναό του Δία και ο Ερμής του Πραξιτέλη, που βρέθηκε με τη βάση του κοντά στον ναό της Ήρας. Όλα αυτά είναι σημαντικά έργα της γλυπτικής, σημεία αναφοράς για την ιστορία της τέχνης.

Κριτήριο II: Η επιρροή των μνημείων της Ολυμπίας είναι πολύ σημαντική. Για να αναφέρουμε ενδεικτικά τρία παραδείγματα, ο ναός του Δία που χτίστηκε το 470-457 π.Χ., αποτέλεσε μοντέλο για τους μεγάλους δωρικούς ναούς της νότιας Ιταλίας και της Σικελίας κατά τον 5^ο αι. π.Χ. Η Νίκη του Παιωνίου, που φιλοτεχνήθηκε γύρω στο 420 π.Χ., με τόση διάρκεια επηρέασε τη νεοκλασική τέχνη του 19^{ου} αι. που χρωστάει σε αυτήν τις εικονογραφικές της αλληγορίες της Νίκης. Για να αναφερθούμε και στη ρωμαϊκή περίοδο, η Παλαίστρα της Ολυμπίας είναι αδιαμφισβήτητα η τυπολογική αναφορά του Βιτρούβιου στην «*De Architectura*». Σε πολλές περιπτώσεις, η αξία της σαν μέτρο στην αρχιτεκτονική τέχνη είναι αναμφίβολη.

Κριτήριο III: Η Ολυμπία αποτελεί μια σημαντική μαρτυρία για τους αρχαίους πολιτισμούς της Πελοποννήσου, τόσο σε σχέση με τη διάρκεια, όσο σε σχέση με την ποιότητα. Οι πρώτοι ανθρώπινοι οικισμοί χρονολογούνται από τους προϊστορικούς χρόνους, όταν η κοιλάδα κατοικείτο από το 3000 μέχρι το 1100 π.Χ. Οικισμοί και νεκροπόλεις της Εποχής του Χαλκού ήρθαν στο φως κατά μήκος του Αλφειού ποταμού. Η Μεσοελλαδική και Μυκηναϊκή περίοδος παρουσιάζονται επίσης στον χώρο της Ολυμπίας. Αφιερωμένη στον Δία, η Αλις είναι ένα από τα σημαντικότερα ιερά από τον 10^ο αι. π.Χ. έως τον 4^ο αι. μ.Χ. που ανταποκρίνεται στο ζενίθ της Ολυμπίας και σημαδεύτηκε κυρίως από τον εορτασμό των Ολυμπιακών Αγώνων από το 776π.Χ. μέχρι το 393 μ.Χ. Ένας χριστιανικός οικισμός υπήρξε για κάποιο διάστημα στον χώρο

των ερειπίων του μεγάλου πανελληνίου ιερού: Κάτω από μια βυζαντινή εκκλησία αποκαλύφθηκε το εργαστήριο του Φειδία, γεγονός που δείχνει την συνεχή κατοίκηση του ανθρώπου στην περιοχή, που διακόπηκε μόνο τον 7^ο αι. μ.Χ. λόγω φυσικών καταστροφών.

Κριτήριο IV: Η Ολυμπία είναι ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα μεγάλου πανελληνίου ιερού με πολλές λειτουργίες: θρησκευτική, πολιτική και κοινωνική. Μέσα στον περίβολο της Αλτεως, που ήταν αφιερωμένη στους θεούς, και κατά μήκος των μεγάλων ναών του Δία και της Ήρας, υπάρχουν πανάρχαια ιερά όπως το Πελόπιο και μια σειρά θησαυρών στα βόρεια, στους πρόποδες του Κρονίου όρους. Ολόγυρα από τον θεϊκό περίβολο, υπάρχουν κατασκευές που χρησιμοποιούνταν από τους ιερείς, (Θεηκολεών) και από τους διαχειριστές (Βουλευτήριο), καθώς και κοινά κτίρια (Πρυτανείο), χώροι στέγασης (Λεωνίδαίο και Ρωμαϊκόί ξενώνες), κατοικίες για διακεκριμένους ξένους (το σπίτι του Νέρωνα) και όλες οι αθλητικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνταν για την προετοιμασία και τον εορτασμό των Ολυμπιακών αγώνων: το Στάδιο και ο Ιππόδρομος στα ανατολικά, και τα θερμά λουτρά, η Παλαίστρα και το Γυμνάσιο στα νότια και τα δυτικά.

Κριτήριο VI: Η Ολυμπία είναι άμεσα και απτά συνδεδεμένη με ένα γεγονός παγκόσμιας σημασίας. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες γιορτάζονταν τακτικά αρχίζοντας το 776 π.Χ. Η Ολυμπιάδα – η περίοδος δηλαδή των τεσσάρων χρόνων μεταξύ δύο διαδοχικών εορτασμών που συνέβαιναν κάθε πέμπτο χρόνο – έγινε ένα σύστημα χρονολόγησης που χρησιμοποιήθηκε από τον ελληνικό κόσμο. Εντούτοις, η σημασία των Ολυμπιακών Αγώνων, όπου αθλητές επωφελούμενοι από την τρίμηνη εκεχειρία, μαζεύονταν από όλες τις ελληνικές πόλεις της Μεσογείου για να διαγωνιστούν, δείχνει πάνω από όλα, όλα τα υψηλά ιδεώδη του ελληνικού ουμανισμού: ειρηνική και ευγενή άμιλλα μεταξύ ελεύθερων και ίσων ανδρών, που είχαν προετοιμαστεί για να ξεπεράσουν τη φυσική τους δύναμη σε μια υπέρτατη προσπάθεια, με μόνη τους φιλοδοξία να κερδίσουν το συμβολικό έπαθλο, ένα στεφάνι ελιάς. Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 1896 μέσα από τις προσπάθειες του Pierre de Coubertin, δείχνει τη διαχρονικότητα του ιδεώδους της ειρήνης, της δικαιοσύνης και της προόδου, που δίχως άλλο είναι το πλέον πολύτιμο αλλά συγχρόνως και το πλέον εύθραυστο χαρακτηριστικό της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Το ICOMOS προτείνει οι ελληνικές Αρχές να επιβλέπουν πολύ προσεκτικά την ανάπτυξη του χώρου της Ολυμπίας- καθώς η μέθοδος της αναστήλωσης που χρησιμοποιήθηκε για την Παλαίστρα, τον ναό της Ήρας και τον Θησαυρό των Σιφναίων σύντομα θα εφαρμοστεί και στο ναό του Δία- και την προστασία του περιβάλλοντα χώρου και τοπίου σε μια ζώνη που να καλύπτει τα 90 στρέμματα, τα 40 εκ των οποίων βρίσκονται κάτω από τον αυστηρό έλεγχο της ελληνικής πολιτείας. Τόσο η κατασκευή του παλιού Μουσείου και του ξενοδοχείου SPA, όσο και πιο πρόσφατα η κατασκευή του νέου μουσείου και του συνεδριακού κέντρου, δεν άλλαξαν σημαντικά την ομορφιά του χώρου γιατί τα κτίσματα δεν φαίνονται από τον χώρο της Αλτεως. Εν τούτοις, η ανάπτυξη ενός σύγχρονου χωριού στα δυτικά του

Κλαδέου ποταμού, η διαπλάτυνση των δρόμων και η κατασκευή χώρων στάθμευσης αποτελούν απειλή που πρέπει να ληφθεί υπόψη στην περαιτέρω διαχείριση του χώρου, η οποία μέχρι τώρα υπήρξε παραδειγματική.

ICOMOS, Απρίλιος 1989

ICOMOS

ΒΕΡΓΙΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ No 780 ΒΕΡΓΙΝΑ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Ο αρχαιολογικός χώρος της Βεργίνας
Τοποθεσία: Περιοχή Κεντρικής Μακεδονίας, Νομός Βέροιας
Κράτος Μέλος: Ελλάδα
Ημερομηνία: 23 Οκτωβρίου 1995

ΑΙΤΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ

Ο αρχαιολογικός χώρος της Βεργίνας (Αρχαίες Αιγαί) ικανοποιεί τα **Κριτήρια i,iii, και iv**. Εδώ βρέθηκαν ορισμένα από τα πιο σημαντικά διασωθέντα πρωτότυπα έργα της ύστερης Κλασικής Ελληνικής τέχνης, που μαρτυρούν για τα επιτεύγματα στην μικροτεχνία και την μεταλλοτεχνία. Η ομάδα των έξοχων τοιχογραφιών που κοσμούν τους Μακεδονικούς τάφους στις Αιγές συγκροτούν ένα μοναδικό παράδειγμα της αρχαίας Ελληνικής ζωγραφικής, μια υψηλή μορφή τέχνης, γνωστή παλαιότερα μόνο από Ρωμαϊκά αντίγραφα (π.χ. στην Πομπηία και την Ηράκλεια). Οι Αιγές είναι το παλαιότερο και πιο σημαντικό αστικό κέντρο, μέχρι τώρα γνωστό στην βόρεια Ελλάδα και υπόσχεται να παρέξει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τον πολιτισμό, την ιστορία και την κοινωνία των αρχαίων Μακεδόνων, των Ελλήνων ακριτών που διατήρησαν παλαιές παραδόσεις μέχρι και τους ύστερους Ελληνιστικούς χρόνους και μετέφεραν τον Ελληνικό πολιτισμό στα απόμακρα όρια του αρχαίου Κόσμου.

Μερικά από τα μνημεία που βρέθηκαν εκεί συνδέονται άμεσα με ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, όπως οι Μακεδόνες βασιλείς Φίλιππος ο II^{ος} και Αλέξανδρος ο Μέγας, που προκάλεσαν ζωτικό αντίκτυπο στην πορεία της ανθρώπινης ιστορίας.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Σύμφωνα με τις κατηγορίες της πολιτιστικής ιδιοκτησίας, όπως έχουν οριστεί στο Άρθρο 1 της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, η Βεργίνα είναι **χώρος**.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ιστορικό

Η αρχαία πόλη στις βόρειες υπώρειες των λόφων της οροσειράς των Πιερίων έχει αναγνωριστεί με βεβαιότητα ως η πρωτεύουσα του βασιλείου της Κάτω Μακεδονίας, Αιγές. Σύμφωνα με την παράδοση ιδρύθηκε από τον Περδίκκα τον I^ο όταν οι Μακεδόνες του Αργείου εξαπλώθηκαν βορειότερα προς την πεδιάδα της Ημαθίας. Η περιοχή αυτή κατοικούνταν ήδη από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (3^η χιλιετία π.Χ.), όπως αποδεικνύεται από ένα τύμβο κοντά στον ποταμό Αλιάκμονα. Ο πλούτος και η πυκνότητα των πάνω

από 300 ταφικούς τύμβους στο Νεκροταφείο των Τύμβων μαρτυρεί την σημασία των Αιγών στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (1100-700 π.Χ.). Η ποιότητα των κτερισμάτων δείχνει πως αυτή ήταν μια περίοδος υψηλά ανεπτυγμένου πολιτισμού και τεχνολογικών δεξιοτήτων στην κοινότητα.

Ως πρωτεύουσα του Αργεϊτικού Μακεδονικού βασιλείου και έδρα της βασιλικής αυλής, οι Αιγές υπήρξαν το πιο σημαντικό αστικό κέντρο στην περιοχή για όλο το διάστημα από την Αρχαϊκή περίοδο (800-500 π.Χ.) και τον αιώνα που ακολούθησε. Τα κτερίσματα σε μια σειρά τάφων, που χρονολογούνται από το 6^ο και 5^ο αιώνα π.Χ. καταδεικνύουν εμπορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με τα Ελληνικά κέντρα της ανατολικής Ιωνίας και του νότου, όπως η Αθήνα, η Σάμος και η Κόρινθος, και απεικονίζουν τον πλούτο και την επιτήδευση της βασιλικής αυλής. Κατά το τέλος του 5^{ου} αιώνα π.Χ. ο Αρχέλαος έφερε στην αυλή του καλλιτέχνες, ποιητές και φιλοσόφους από όλο τον Ελληνικό κόσμο: ήταν, για παράδειγμα, στις Αιγές που ο Ευριπίδης έγραψε και παρουσίασε τις τελευταίες τραγωδίες του.

Αν και το διοικητικό κέντρο μεταφέρθηκε στην Πέλλα τον 4^ο αιώνα π.Χ., οι Αιγές διατήρησαν το ρόλο τους ως η ιερή πόλη του Μακεδονικού βασιλείου, ο χώρος των παραδοσιακών λατρευτικών κέντρων και των βασιλικών τάφων. Ήταν εκεί, κατά τον γάμο του βασιλιά της Ηπείρου Αλεξάνδρου με την πριγκίπισσα Κλεοπάτρα, το 336 π.Χ., που δολοφονήθηκε ο βασιλιάς Φίλιππος ο ΙΙ^{ος} μέσα στο θέατρο και ο Μέγας Αλέξανδρος ανακηρύχθηκε βασιλιάς. Οι πικροί πόλεμοι των Διαδόχων του Αλεξάνδρου, τον 3^ο αιώνα επηρέασαν αρνητικά την πόλη, η οποία αδυνάτισε κι άλλο έπειτα από κατάλυση του Μακεδονικού βασιλείου από τους Ρωμαίους το 168 π.Χ.

Ωστόσο, ανοικοδομήθηκε και επεβίωσε και κατά τους πρώιμους Αυτοκρατορικούς χρόνους. Εντούτοις, ανάμεσα στον 2^ο και 5^ο αιώνα μ.Χ. ο πληθυσμός σταδιακά μετακινήθηκε από τις υπώρειες της οροσειράς των Πιερίων προς την πεδιάδα, ούτως ώστε ότι απέμεινε ήταν ένας μικρός οικισμός, που μόνο το όνομα του οποίου, Παλατίσια, δήλωνε την πρότερη σημασία του.

Περιγραφή

Η αρχαία πόλη των Αιγών καταλαμβάνει τους λόφους στα νότια και ανατολικά της σύγχρονης πόλης της Βεργίνας. Διασώζονται ίχνη από τα τείχη του ύστερου 4^{ου} αιώνα π.Χ. που περιέκλειαν τον Κεντρικό τομέα, μεταξύ Βεργίνας και Παλατισίων. Η οχυρωμένη ακρόπολη, ελληνιστικής διάταξης, βρίσκεται προς νότο, επί ενός απόκρημνου λόφου. Το πιο σημαντικό κτίριο που έχει αποκαλυφθεί έως τώρα είναι το μνημειώδες ανάκτορο, ευρισκόμενο σε ένα επίπεδο κατευθείαν κάτω από την ακρόπολη. Αυτό το κτίριο, το οποίο υψωνόταν σε δύο ή πιθανόν και σε τρεις ορόφους, επικεντρώνεται γύρω από μια μεγάλη ανοικτή αυλή, περιστοιχιζόμενη από λίθινες δωρικές στοές. Τα διάφορα δωμάτια χρησιμοποιούνταν για θρησκευτικές, διοικητικές και πολιτικές λειτουργίες. Στην βόρεια πλευρά βρισκόταν ένας μεγάλος εξώστης που επόπτευε την σκηνή του γειτονικού θεάτρου και το σύνολο της Μακεδονικής πεδιάδας. Ήταν πολυτελώς διακοσμημένο, με ψηφιδωτά δάπεδα, επιζωγραφισμένους κεκονισμένους τοίχους και εξαίρετες ανάγλυφες κεραμώσεις. Το θέατρο, χρονολογούμενο από το δεύτερο μισό του 4^{ου} αιώνα π.Χ., αποτελεί ενσωματωμένο τμήμα του ανακτορικού συγκροτήματος.

Στα βόρεια του θεάτρου βρέθηκε το ιερό στην θεότητα Εύκλεια, με μικρούς ναούς του 4^{ου} και 3^{ου} αιώνα π.Χ., που περιείχαν βάσεις αγαλμάτων με

εγγάρκτα τα ονόματα μελών της Μακεδονικής βασιλικής οικογένειας. Ένα ιερό από την ελληνιστική περίοδο, αφιερωμένο στην θεά Κυβέλη βρίσκεται προς τα ανατολικά και τα κατάλοιπα από έναν αριθμό εντυπωσιακών κτιρίων είναι γνωστά από άλλα σημεία της πόλης.

Το περισσότερο γνωστό χαρακτηριστικό του χώρου είναι η νεκρόπολη, η οποία εκτείνεται σε έκταση 3 χιλιομέτρων, με το Νεκροταφείο των Τύμβων στο κέντρο της. Αυτό περιέχει πάνω από 300 τάφους, μερικούς χρονολογούμενους από τον 11^ο αιώνα π.Χ. Στα βορειοδυτικά της αρχαίας πόλης εντοπίζεται ένα σημαντικό σύνολο τάφων από τον 6^ο και 5^ο αιώνα π.Χ., που ανήκει στα μέλη της Μακεδονικής δυναστείας και στους αυλικούς τους. Οι τάφοι αυτοί περιείχαν πλούσια ταφικά κτερίσματα, μαζί με εισηγμένα αντικείμενα, όπως ήλεκτρο, αυγά στρουθοκαμήλου και φοινικική κεραμική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα εύρημα του 340 π.Χ., αποτελούμενο από ένα επιβλητικό μαρμάρινο θρόνο, που πιστεύεται πως ανήκε στην Ευρυδίκη, μητέρα του Φιλίππου του II^{ου}. Παρόλα αυτά το πιο εντυπωσιακό ταφικό μνημείο είναι η Μεγάλη Τούμπα, ένας τεχνητός τύμβος διαμέτρου 110 μέτρων και ύψους 13 μέτρων, κάτω από τον οποίο εντοπίστηκαν τέσσερις πλούσια διακοσμημένοι βασιλικοί τάφοι. Ένας περιέχει τοιχογραφίες που αναπαριστούν την αρπαγή της Περσεφόνης, έργο που πιστεύεται πως ανήκει στον διάσημο ζωγράφο Νικόμαχο. Δύο από τους τάφους βρέθηκαν αδιατάρακτοι από την αρχαιότητα και οι δύο περιείχαν πλούσια κτερίσματα. Στον Τάφο II τα οστά βρέθηκαν μέσα σε χρυσή λάρνακα, που ζύγιζε περίπου 11 κιλά. Ο νεκρός αναγνωρίστηκε ως ο Φίλιππος ο II^{ος}, πατέρας του Αλέξανδρου του Μέγα και σταθεροποιητής της Μακεδονικής ισχύος. Ο τάφος είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτος για την ζωφόρο που τον κοσμούσε, η οποία θεωρείται έργο του διάσημου Φιλόξενου από την Ερέτρια.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Νομικό Καθεστώς

Το μεγαλύτερο τμήμα του αρχαιολογικού χώρου ανήκει στο Ελληνικό κράτος, με άλλους τομείς να ανήκουν στον Δήμο Βεργίνας και σε ιδιώτες, με τις δεύτερες να είναι μικρές αγροτικές ιδιοκτησίες. Είναι ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός του Ελληνικού κράτους να απαλλοτριώσει ολόκληρη την περιοχή και να δημιουργήσει ένα μεγάλο αρχαιολογικό πάρκο. Ολόκληρη η περιοχή χαρακτηρίζεται ως ενιαίος Αρχαιολογικός Χώρος σύμφωνα με τις διατάξεις μια σειράς ελληνικών νόμων (5351/1932, Νο 35/2.2.1962, Νο 175/22.2.1962 και Νο 175/26.3.1966). Στην περίπτωση κάθε μορφής αρχαιοτήτων που έρχονται στο φως σε ιδιωτικής χρήσης αγροτεμάχια το κράτος διατηρεί το δικαίωμα της ιδιοκτησίας και μπορεί να απαγορεύσει την περαιτέρω χρήση τους, με αντάλλαγμα ετήσια απόζημίωση μέχρι το αγροτεμάχιο να απαλλοτριωθεί.

Το 1993 ο αρχαιολογικός χώρος της Βεργίνας και ολόκληρη η περιβάλλουσα περιοχή χαρακτηρίστηκε ως «Χώρος Εξαίρετου Φυσικού Κάλλους» από τον υπουργό Μακεδονίας – Θράκης, με το υπ.αριθμ. 8383/92 28.1.1993 Υπουργικό Διάταγμα, το οποίο ορίζει αυστηρό έλεγχο στην ανάπτυξη των οικισμών και ατομικών κτιρίων και προστατεύει τον χώρο από κάθε δραστηριότητα που θα μπορούσε σημαντικά να αλλάξει ή να καταστρέψει το περιβάλλον.

Διαχείριση

Το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του Υπουργείου Πολιτισμού αποφάσισε το 1995 να δημιουργήσει μια Ζώνη Ολοκληρωτικής Προστασίας (Ζώνη Α), που θα κάλυπτε την αρχαία πόλη, την νεκρόπολη και όλη την ευρύτερη περιοχή μέσα στην οποία έχουν βρεθεί αρχαιότητες. Η απόφαση αυτή ορίζει επίσης την δημιουργία δύο ακόμα ζωνών (Β και Β1) από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, που αφορούν στον αυστηρό έλεγχο στην οικοδόμηση και ανάπτυξη των δύο οικισμών της Βεργίνας και των Παλατισίων (Β1) και σε κάθε μορφή αυθαίρετης δραστηριότητας (π.χ. λατόμευση, βιομηχανικές εργασίες, εντατική κτηνοτροφία) στον ορατό περιβάλλον τοπίο του αρχαιολογικού χώρου.

Στην Ζώνη Α καμία μορφή οικοδόμησης, εκσκαφής ή άλλης διατάραξης του υπεδάφους επιτρέπεται χωρίς ειδική άδεια από το Υπουργείο Πολιτισμού. Αρχαιολογικές ανασκαφές μπορούν να διεξαχθούν μόνο από τους αρχαιολόγους του Υπουργείου Πολιτισμού ή από εγκεκριμένα πολιτιστικά ιδρύματα (π.χ. Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), λαμβάνοντας εξουσιοδότηση από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Στην ζώνη Β ασκείται παρόμοιος έλεγχος σε κάθε μορφή εκσκαφής.

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ιστορικό Συντήρησης

Οι έρευνες στην περιοχή ξεκίνησαν στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όταν ο Γάλλος αρχαιολόγος L. Heuzey ανέσκαψε τμήμα του ανακτόρου και έναν Μακεδονικό τάφο. Τα ευρήματα από αυτή την ανασκαφή βρίσκονται σήμερα στο Μουσείο Του Λούβρου στο Παρίσι. Η ανασκαφική εργασία δεν συνεχίστηκε ξανά παρά μόνο την δεκαετία του '30 και σταμάτησε οριστικά με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι σημερινές εργασίες ξεκίνησαν την δεκαετία του '50 υπό την διεύθυνση του Μανόλη Ανδρόνικου, σε μια κοινή προσπάθεια της Εφορείας Αρχαιοτήτων και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η ανασκαφή του ανακτόρου ολοκληρώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '70 και αυτή της Μεγάλης Τούμπας στο τέλος της. Οι εργασίες συνεχίζονται σε διάφορα μνημεία στον χώρο.

Η συντήρηση ξεκίνησε με τον εντοπισμό των βασιλικών τάφων στη Μεγάλη Τούμπα το 1977. Οι τοιχογραφίες στερεώθηκαν και μεταλλικές ράβδοι εισήχθησαν στις λιθοκατασκευές για να ενισχύσουν τους φέροντες οργανισμούς. Μέχρι τότε ανοικοδομήθηκε ένα πρότυπο στέγαστρο με την μορφή χωμάτινου τύμβου (ολοκληρώθηκε το 1993) για να εγκιβωτίσει και να προστατεύσει τα μνημεία και να δημιουργήσει προσβάσεις για τον επισκέπτη. Είναι εξοπλισμένο με εγκαταστάσεις ελεγχόμενες από υπολογιστή, προκειμένου να παρέχει σταθερές συνθήκες θερμοκρασίας, υγρασίας και φωτισμού. Όμοιες εγκαταστάσεις έχουν προβλεφθεί και για άλλες δύο ομάδες Μακεδονικών τάφων.

Υπάρχει ένα επιτόπιο εργαστήριο συντήρησης από το 1980, το οποίο ασχολείται κυρίως με μερικά από τα πιο εύθραυστα ευρήματα από τους τάφους. Ανασκευάστηκε και επανεξοπλίστηκε το 1991-1994.

Αυτή η εργασία αποτελεί τμήμα ενός πενταετούς προγράμματος (1994-9) εργασιών στους Μακεδονικούς τάφους. Υπάρχουν επίσης σχέδια για την κατασκευή ενός μεγάλου και σύγχρονου μουσείου στον χώρο, το οποίο θα ενσωματώνει ένα διεθνές κέντρο συντήρησης.

Αυθεντικότητα

Είναι γενικότερα αποδεκτό πως η ανασκαφή, ειδικά χωμάτων κατασκευών και αποθέσεων, είναι αναγκαστικά μια καταστροφική πράξη. Επομένως η αρχική Μεγάλη Τούμπα δεν υφίσταται πλέον, και η ύπαρξη της έχει προσομοιωθεί από το στέγαστρο. Εντούτοις, τα εσωτερικά των τάφων είναι απολύτως αυθεντικά, με μόνο ελάχιστες σύγχρονες παρεμβάσεις, προκειμένου να διατηρηθεί η συνεχής σταθερότητα τους. Αλλού στον χώρο (π.χ. στο ανάκτορο) τα κατάλοιπα είναι εξολοκλήρου αυθεντικά.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Ενέργειες από τον ICOMOS

Μια αποστολή ειδικών από τον ICOMOS επισκέφθηκε την πόλη τον Φεβρουάριο του 1996. Η ICOMOS συμβουλευτήκε επίσης Ευρωπαίους ειδικούς στο πεδίο της κλασσικής ιστορίας και αρχαιολογίας σχετικά με την πολιτιστική σημασία του μνημείου

Χαρακτηριστικά

Η Βεργίνα βρίσκεται σε υψηλή θέση όσον αφορά την σημασία της, ανάμεσα στα κατάλοιπα του κλασσικού Μεσογειακού πολιτισμού. Αντιπροσωπεύει την κρίσιμη μετάβαση από την πόλη-κράτος της κλασσικής Ελλάδας στον εδαφικό ιμπεριαλισμό της Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου. Υπάρχει μια σχετική αμφισβήτηση σχετικά με την αναγνώριση του Τάφου II της Μεγάλης Τούμπας ως αυτού του Φιλίππου του II^{ου} της Μακεδονίας. Εντούτοις, αυτή η ταύτιση δεν είναι κεντρικό θέμα σε μια εκτίμηση της πολιτιστικής σπουδαιότητας των ευρημάτων της Βεργίνας. Αυτή καθ' αυτή η ποιότητα των τάφων και των κτερισμάτων τους τοποθετεί την Βεργίνα ανάμεσα στους πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους στην Ευρώπη.

Η υποψηφιότητα αφορά ολόκληρο τον αρχαιολογικό χώρο στην Βεργίνα. Αυτό είναι λογικό και κατάλληλο: είναι σημαντικό μεμονωμένα μνημεία όπως οι Μακεδονικοί τάφοι να παρατηρούνται μέσα στο περιβάλλον των συνευρημάτων τους. Το ανάκτορο και οι σχετιζόμενοι προς αυτό χώροι αποδεικνύουν την φύση και ποιότητα του Μακεδονικού πολιτισμού σε αυτή την περίοδο και ολόκληρη η περιοχή αποτελεί ένα αρχαιολογικό καταφύγιο υψηλού δυναμικού.

Συγκριτική Ανάλυση

Είναι δύσκολο να συγκρίνει κανείς το χώρο της Βεργίνας με κάποιον άλλο. Υπήρξε πρωτεύουσα ενός σχετικά βραχέως αλλά εξαιρετικά σημαίνοντος κράτους, που έπαιξε ένα δημιουργικό ρόλο σε μια αποφασιστική πολιτική αλλαγή στον κλασσικό κόσμο, και ως τέτοια πρέπει να θεωρείται μοναδική.

ΠΡΟΤΑΣΗ

Ότι αυτή η ιδιοκτησία να εγγραφεί στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, επί τη βάσει του **Κριτηρίου iii**:

Η Βεργίνα αντιπροσωπεύει μια εξαιρετική μαρτυρία σε μια σημαντική εξέλιξη του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, κατά την μετάβαση από την κλασσική πόλη-κράτος στο αυτοκρατορικό οικοδόμημα της ελληνοιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου. Αυτό αποδεικνύεται παραστατικά κυρίως από

την αξιοπρόσεκτη σειρά των βασιλικών τάφων και του πλούσιου περιεχομένου τους.

ICOMOS, Οκτώβριος 1996

1.6. Στατιστικά στοιχεία

Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται, αναλύονται και σχολιάζονται επίσημα στατιστικά στοιχεία τουριστικής κίνησης και καταλυμάτων. Τα στοιχεία αυτά αντλήθηκαν από την εθνική στατιστική υπηρεσία Ελλάδος, από το σύστημα online ερευνών και ερωτηματολογίων, καθώς και από το σύστημα διαχείρισης δελτίων κίνησης των τουριστικών καταλυμάτων.

1.6.1. Στοιχεία τουριστικής κίνησης

Απολογισμός της τουριστικής κίνησης για το 2002 Στοιχεία Διεθνούς Αγοράς:

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO), που παρουσιάστηκαν κατά τη Γενική Συνέλευση του Π.Ο.Τ. που πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο τον Οκτώβριο 2003, και περιλαμβάνονται στην έκδοση WTO, Tourism Highlights -Edition 2003, η Ελλάδα το 2002 κατέλαβε την 13η θέση στην παγκόσμια κατάταξη χωρών ως προς τον αριθμό αφίξεων αλλοδαπών τουριστών (μετά το Χονγκ Κονγκ και πριν την Πολωνία, την Τουρκία, κ.ά.) και την 8η θέση μεταξύ των χωρών της Ευρώπης. Διεθνείς τουριστικές αφίξεις στην Ευρώπη 2002 κύριοι προορισμοί .Γαλλία 77.012. Ισπανία 51.748. Ιταλία 39.799. Η. Β. 24.180. Αυστρία 18.611. Γερμανία 17.969. Ουγγαρία 15.870. Ελλάς 14.180. Πολωνία 13.980. Τουρκία 12.782. Ελβετία 10.000. Ολλανδία 9.595. Ρωσική. 7.943. Κροατία 6.944. Βέλγιο 6.724 Πηγή: WTO, Tourism Highlights -Edition 2003, στοιχεία Σεπτεμβρίου 2003. 2. Πρόσφατη έρευνα, που έγινε το 2002 για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τουρισμού (ETC) σε 35 ευρωπαϊκές χώρες πηγές και προορισμούς εξερχόμενου τουρισμού, ως προς τα ταξίδια των κατοίκων των Ευρωπαϊκών χωρών, παρουσιάζει τα εξής αποτελέσματα: Στην πρώτη θέση βρίσκεται η Ισπανία, υποδεχόμενη το 13% του συνόλου των ταξιδιών των Ευρωπαίων, ακολουθούμενη από τη Γαλλία με 13%, την Ιταλία με 9% και τη Γερμανία με 8%. Ως προς τα ταξίδια διακοπών, η Ισπανία είναι ο αδιαμφισβήτητος πρώτος προορισμός, με το 15% του συνόλου, και ακολουθεί η Γαλλία με 13%, η Ιταλία με 10%, η Γερμανία και η Αυστρία με 6%. Η Ελλάδα, σύμφωνα με την έρευνα, καταλαμβάνει την 7η θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών προορισμών, με μερίδιο 4% του συνόλου των ταξιδιών των Ευρωπαίων, ενώ η Τουρκία έρχεται ένατη, με μερίδιο 3%. 3. Στις εισπράξεις από τον τουρισμό, στην πρώτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης βρίσκονται οι ΗΠΑ με 66,5 δισ. δολάρια (-7,4% ως προς το 2001), και ακολουθούν κατά σειρά η Ισπανία, η Γαλλία και η Ιταλία. Η χώρα μας καταλαμβάνει και το 2002 τη 10η θέση στην παγκόσμια κατάταξη, με 9,7 δισ. δολάρια (ή 10,3 εκ. ευρώ), όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Η πορεία της τουριστικής κίνησης 2003-2004

Από τα στοιχεία για τους πρώτους μήνες του 2003 που είναι διαθέσιμα για τις αφίξεις με πτήσεις τσάρτερ στα ελληνικά αεροδρόμια, η πορεία της τουριστικής κίνησης προς τη χώρα μας εμφάνισε υστέρηση κατά τους πρώτους μήνες και σχετική άνοδο τους θερινούς μήνες. Συγκεκριμένα, την περίοδο έως τον Μάιο, με την επίδραση του πολέμου στο Ιράκ και την εμφάνιση της επιδημίας SARS, σημειώθηκε και στην Ελλάδα, όπως και στον

υπόλοιπο κόσμο, μείωση των ταξιδιών και των αφίξεων τουριστών. Οι επόμενοι μήνες (Ιούνιος-Οκτώβριος) έδειξαν καλύτερα αποτελέσματα, χωρίς ωστόσο να μπορέσουν να υπερκαλυφθούν οι απώλειες των πρώτων μηνών. Ως προς τις διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα, δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά στοιχεία, και η συναγωγή γενικών συμπερασμάτων θα ήταν επισφαλής. Η φετινή πορεία της τουριστικής κίνησης κατά τα φαινόμενα θα διατηρηθεί περίπου στα ίδια επίπεδα έως το τέλος του έτους και θα οδηγήσει σε γενική μείωση των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών -2% έως -3%. Είναι γεγονός ότι η πορεία αυτή επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από εξωγενείς παράγοντες, όπως επισημαίνεται άλλωστε και στις εκθέσεις των γραφείων του ΕΟΤ στις πηγές της ζήτησης. Είναι εμφανή τα σημάδια της «κόπωσης» ορισμένων τουριστικών προορισμών, καθώς και τμημάτων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στις υπηρεσίες και πιέσεις στις τιμές από του Τ.Ο. και χρειάζονται οπωσδήποτε ενίσχυση και βελτίωση ανταγωνιστικότητάς τους. Ειδικότερα, στους κυριότερους ελληνικούς προορισμούς παρουσιάζεται η ακόλουθη εικόνα: Στην Αθήνα την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2003 σημειώθηκε μείωση των αφίξεων με τσάρτερ κατά -14,73% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2002, ενώ το σύνολο των αφίξεων επιβατών με πτήσεις από το εξωτερικό κατά το πρώτο εξάμηνο 2003 είχε μείωση μόνον -0,10%, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία ΔΑΑ (Βλ. και προηγούμενο κεφάλαιο). Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΥΠΑ για τις αφίξεις επιβατών με πτήσεις τσάρτερ, στο Ηράκλειο, τη Ρόδο και την Κω την περίοδο Ιανουαρίου Αυγούστου καταγράφεται ελαφρά μείωση (- 1,5%, -1,7 και -2,4% αντίστοιχα). Η μείωση στην Κέρκυρα την ίδια περίοδο είναι μεγαλύτερη (-7,7%) όπως επίσης και στις Κυκλάδες (Σαντορίνη -11,7%, και Μύκονος -8,8%). Μείωση παρατηρείται και στην Καβάλα (-5,4%) και τη Σάμο (-6,5%). Στη Θεσσαλονίκη (που εξυπηρετεί και τη Χαλκιδική) η κίνηση μέσω τσάρτερ διατηρείται στα ίδια επίπεδα με το 2002 (-0,4%). Αύξηση παρουσιάστηκε στη Ζάκυνθο στις αφίξεις επιβατών με τσάρτερ (+2,17%) Ενδεικτική είναι και η μείωση που εμφανίζεται και σε ορισμένα στοιχεία για τις τουριστικές εισπράξεις, όπως αυτές απεικονίζονται στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών. Η τάση αυτή όμως βελτιώθηκε σταδιακά στη διάρκεια των θερινών μηνών. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδας (στοιχεία της Τράπεζα της Ελλάδος, Ανακοίνωση 17 Οκτωβρίου 2003), κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, καταγράφηκε μείωση στις τουριστικές εισπράξεις αντίστοιχα κατά -7,0% και -3,0%. Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία των μηνών Ιουλίου και Αυγούστου για τις ταξιδιωτικές εισπράξεις και πληρωμές είναι συγκρίσιμα με εκείνα του αντίστοιχου μήνα του 2002 και προέρχονται από έρευνα που διεξάγεται στα σύνορα. Τα στοιχεία για ολόκληρο το οκτάμηνο του τρέχοντος έτους δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα για το αντίστοιχο διάστημα του 2002, δεδομένου ότι η σχετική έρευνα που διεξάγεται από την Τ.τ.Ε. στα σύνορα άρχισε στα μέσα Μαΐου του 2002. Υπενθυμίζεται ότι η ακριβής καταγραφή των εισπράξεων και συσχέτιση με την πορεία κατά τα προηγούμενα έτη έγινε δυσχερής μετά την καθιέρωση του ευρώ ως ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος. Οι τάσεις της ζήτησης στις κύριες αγορές το 2003: Οι ενδείξεις για την τουριστική ζήτηση κατά το 2003 από τις κυριότερες αγορές - πηγές για τη χώρα μας και οι προοπτικές για την επόμενη χρονιά δείχνουν τον βαθμό στον οποίο υπάρχει εξάρτηση των διακυμάνσεων από τις τάσεις της ζήτησης περισσότερο, παρά από την ελκυστικότητα, την ετοιμότητα και τη διαθεσιμότητα της προσφοράς. Η συνεχιζόμενη ύφεση της γερμανικής

οικονομίας αλλά και η σχετική στασιμότητα των άλλων ευρωπαϊκών οικονομιών, καθώς και οι δυσκολίες προσαρμογής των οικονομιών των χωρών της διεύρυνσης της ΕΕ, είναι εξωτερικοί παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά τις τάσεις της ευρωπαϊκής αγοράς. Η μείωση του διαθέσιμου προς κατανάλωση εισοδήματος των ευρωπαίων και η μειωμένη εμπιστοσύνη των καταναλωτών επιδρούν αποφασιστικά στην απόφαση για ταξίδια και ιδιαίτερα μάλιστα ως προς το κόστος και τη διάρκειά τους. Στις περισσότερες αγορές καταγράφεται μεταστροφή προς ταξίδια βραχύτερης διάρκειας, αύξηση των μετακινήσεων με ιδιωτικό αυτοκίνητο, προτίμηση προς γειτονικούς ή κοντινούς προορισμούς. Το κόστος ταξιδιού αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στις αποφάσεις, αναζητούνται κρατήσεις της τελευταίας στιγμής, και οι αερομεταφορείς χαμηλού κόστους ανθούν. Οι μεγάλοι τουρ operators αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω της κρίσης της τουριστικής αγοράς. Η συνακόλουθη πίεση στις τιμές είναι ορατή στους προορισμούς και στα οικονομικά αποτελέσματα των μεγάλων τουρ operators. Ο απόηχος του πολέμου στο Ιράκ και οι τρομοκρατικές απειλές, σε συνδυασμό με την εμφάνιση της επιδημίας SARS, είχαν καθοριστικό ρόλο στην πορεία της ζήτησης από την αμερικανική ήπειρο καθώς και την Άπω Ανατολή, ιδιαίτερα κατά τους πρώτους πέντε μήνες του 2003. Για το 2004, με βάση στοιχεία και ενδείξεις για τις διαφαινόμενες τάσεις της αγοράς, μπορεί να διατυπωθεί η γενική εκτίμηση ότι η τουριστική κίνηση θα ανακάμψει με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων, υπάρχουν ωστόσο επιφυλάξεις λόγω της συνεχιζόμενης καθυστέρησης της ανάκαμψης των οικονομιών σε πολλές αγορές πηγές. Η πορεία της τουριστικής κίνησης στη χώρα μας τους επόμενους μήνες, αλλά και κατά τα επόμενα έτη, θα αντιμετωπίσει ένα μάλλον δυσμενές γενικό περιβάλλον, μέσα σε συνθήκες οξυμένου ανταγωνισμού μεταξύ προορισμών προκειμένου να προσελκυστεί μία σχετικά υποτονική αλλά απαιτητική ζήτηση. Η αναμενόμενη πρόσθετη ζήτηση λόγω της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 θα προκαλέσει μία πρόσκαιρη αύξηση ορισμένων τουριστικών μεγεθών (αριθμός αφίξεων και διανυκτερεύσεων). Η συνολική εξέλιξη όμως του τουρισμού στη χώρα μας στο προσεχές διάστημα θα είναι συνάρτηση άλλων κρίσιμων εσωτερικών και εξωτερικών παραμέτρων, όπως: ο ρυθμός εκσυγχρονισμού των τουριστικών εγκαταστάσεων η ικανότητα αντίστασης των τουριστικών επιχειρήσεων στην πίεση στις τιμές και η ταυτόχρονη συστηματική αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών ο βαθμός έγκαιρης ολοκλήρωσης των έργων υποδομής (αεροδρόμια, λιμάνια, δρόμοι, βιολογικοί καθαρισμοί, ΧΥΤΑ, κ.λ.π.) ο εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς με νέα ποιοτικά προϊόντα και η παροχή υπηρεσιών ποιότητας στο σύνολο του τουριστικού φάσματος η οργανωμένη και συστηματική αναβάθμιση των περιβαλλοντικών συνθηκών στο σύνολο των επιμέρους τουριστικών προορισμών της χώρας. η συνέργια για έγκαιρη και ολοκληρωμένη δράση δημόσιων και ιδιωτικών τουριστικών φορέων στον τομέα του μάρκετινγκ και της προβολής. η γρήγορη αντίδραση στις διαμορφούμενες τάσεις της αγοράς. το άνοιγμα νέων αγορών και η ικανότητα του ιδιωτικού τομέα να διεισδύσει σ' αυτές. Η ανταγωνιστικότητα των μέσων μεταφοράς και ανοίγματος του άξονα Βελιγράδι – Θεσσαλονίκη – Αθήνα. η πορεία της οικονομίας της Ευρώπης και της Αμερικής η σχέση δολαρίου και ευρώ

1.6.2. Στοιχεία τουριστικών καταλυμάτων

Βάση των στατιστικών πινάκων που βρίσκονται στο παράρτημα ,σελ. 205, για το κάθε μνημείο προκύπτουν τα παρακάτω.

Ο Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 93 καταλύματα με αριθμό κλινών 10.324 από τα οποία 79 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 0 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στην Ηλεία υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 6.282 και η πληρωσιμότητα των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 2** ενώ υπάρχει μόνο ένα ξενοδοχείο 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στην Ηλεία σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 231.295 αφίξεις για το 2005 αντί 230.234 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής .
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στην Ηλεία σημειώθηκε μείωση τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 415.859 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 40,0% αντί 509.932 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών Ώσιος Λουκάς στη Φωκίδα

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 74 καταλύματα με αριθμό κλινών 4.044 από τα οποία 70 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 4 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Φωκίδα υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 3.423 και η πληρωσιμότητα των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 3*** ενώ υπάρχει μόνο ένα ξενοδοχείο 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στη Φωκίδα σημειώθηκε μεγάλη αύξηση της τουριστικής κίνησης κυρίως στους αλλοδαπούς σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 192.223 αφίξεις για το 2005 αντί 131.847 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στη Φωκίδα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών για το 2005 , ενώ το 2004 οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 248.362 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 36,0% αντί 181.418 για το 2004.

Η Ακρόπολη Τα Μοναστήρια Δαφνί στην Αττική

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 707 καταλύματα με αριθμό κλινών 64.867 από τα οποία 697 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 10 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στην Αθήνα υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 30.436 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 5*****. Ενώ για ολόκληρη την Αττική το σύνολο των κλινών είναι 54.363 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 4****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στην Αθήνα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 2.325.740 αφίξεις για το 2005 αντί 2.009.069 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στην Αθήνα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 4.924.065 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 48,9% αντί 4.793.532 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

Το βουνό Άθως

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 575 καταλύματα με αριθμό κλινών 60.203 από τα οποία 525 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 50 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Χαλκιδική υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 44.423 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 4****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στη Χαλκιδική σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 416.845 αφίξεις για το 2005 αντί 300.486 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στη Χαλκιδική σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 2.464.661 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 64,7% αντί 1.978.725 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

Μετέωρα

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 75 καταλύματα με αριθμό κλινών 4.455 από τα οποία 69 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 6 κάμπινγκ.

- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στα Τρίκαλα υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων και οι συνολικές κλίνες είναι 3.595 .Η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 3***.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στα Τρίκαλα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 234.269 αφίξεις για το 2005 αντί 166.844 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στα Τρίκαλα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 πάλι οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 318.640 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 36,2% αντί 227.226 για το 2004.

Τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 128 καταλύματα με αριθμό κλινών 17.099 από τα οποία 125 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 3 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στην Θεσσαλονίκη υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 12.613 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 3***. Ενώ υπάρχουν μόνο 9 ξενοδοχεία 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στην Αργολίδα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 πάλι οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 797.609 αφίξεις για το 2005 αντί 653.656 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στην Αργολίδα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 πάλι οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 1.595.926 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 42,8% αντί 1.335.811 για το 2004.

Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου

Μυκήνες

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 161 καταλύματα με αριθμό κλινών 15.559 από τα οποία 138 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 23 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στην Αργολίδα υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 11.135 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 2**. Ενώ υπάρχουν μόνο 3 ξενοδοχεία 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στην Αργολίδα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 οι

Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 282.834 άφιξης για το 2005 αντί 219.601 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στην Αργολίδα σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 714.975 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 50,7% αντί 555.345 για το 2004.

Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου

Πάτμος – το μοναστήρι Άγιος Ιωάννης και το σπήλαιο της Αποκάλυψης

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής (Δωδεκάνησου) σε σύνολο είναι 992 καταλύματα με αριθμό κλινών 116.083 από τα οποία 988 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 4 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Ρόδο υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 70.646 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 4****. Στην Πάτμο δεν υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων, οι συνολικές κλίνες είναι 1.741 με ξενοδοχεία που ξεκινούν από 3*** και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 2**.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στα Δωδεκάνησα σημειώθηκε μείωση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών, οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 1.497.365 αφίξεις για το 2005 αντί 1.555.405 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στα Δωδεκάνησα σημειώθηκε μείωση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 11.451.592 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 76,2% αντί 12.565.984 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

Μιστράς

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 101 καταλύματα με αριθμό κλινών 7.140 από τα οποία 91 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 10 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Λακωνία δεν υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων και οι συνολικές κλίνες είναι 3.663 .Η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 2**. Ένώ δεν υπάρχουν ξενοδοχεία 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στη Λακωνία σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 πάλι οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 132.584 αφίξεις για το 2005 αντί 127.079 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στη Λακωνία σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 πάλι οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 238.298 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 31,7% αντί 226.714 για το 2004.

Δήλος

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής (Κυκλάδες) σε σύνολο είναι 940 καταλύματα με αριθμό κλινών 49.687 από τα οποία 909 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 31 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Μύκονο που είναι και το κοντινότερο κατοικημένο νησί υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 9.056 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 4****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στις Κυκλάδες σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε άφιξης για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 338.414 αφίξεις για το 2005 αντί 321.397 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στις Κυκλάδες σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 1.269.336 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 55,7% αντί 1.118.458 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

Νέα μονή στη Χίο

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 48 καταλύματα με αριθμό κλινών 2.459 από τα οποία 48 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 0 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Χίο υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 2.374 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 2**. Ενώ υπάρχει μόνο 1 ξενοδοχείο 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στη Χίο σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 οι Έλληνες πάλι υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 52.448 αφίξεις για το 2005 αντί 43.081 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στη Χίο σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών , ενώ το 2004 οι Έλληνες πάλι υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 183.695 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 48,6% αντί 145.383 για το 2004.

Σάμος - Πυθαγόρειων και Ηραίων

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 214 καταλύματα με αριθμό κλινών 10.801 από τα οποία 214 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 0 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Σάμο υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 9.866 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 3** ενώ υπάρχει μόνο ένα ξενοδοχείο 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στη Σάμο σημειώθηκε μείωση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών, οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 101.701 αφίξεις για το 2005 αντί 114.445 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στη Σάμο σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με περισσότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 675.134 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 55,0% αντί 625.814 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.

Βεργίνα

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της περιοχής σε σύνολο είναι 27 καταλύματα με αριθμό κλινών 1.249 από τα οποία 27 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 10 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στην Ημαθία δεν υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων με συνολικές κλίνες 1.249 και η πληροψηφία των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 3***. Ενώ υπάρχουν μόνο 3 ξενοδοχεία 4**** και κανένα 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στην Ημαθία σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 53.750 αφίξεις για το 2005 αντί 49.699 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στην Ημαθία σημειώθηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών οι οποίοι σε σύνολο έφτασαν τις 101.193 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 34,2% αντί 89.978 για το 2004.

1.7. Σχολιασμός

Στο πρώτο μέρος της εργασίας αυτής παρουσιάστηκε και αναλύθηκε ένα μεγάλο κομμάτι του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, κατά την γνώμη μου το πιο σημαντικό, αφού αποτελείται από τα πιο δημοφιλή αξιοθέατα της χώρας μας. Μελετώντας αυτούς τους προορισμούς διαπίστωσα τις τεράστιες

δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης της Ελλάδας. Η Ελλάδα μπορεί να εξελιχθεί στον απόλυτο προορισμό που θα φιλοξενήσει με τον καλύτερο τρόπο τις πολυποικίλες επιθυμίες και τα όνειρά του κάθε τουρίστα, η απολαυστική αναζήτηση του να τερματιστεί τη στιγμή που η πυξίδα του ενστίκτου του θα τον οδηγήσει στην ασύγκριτη χώρα μας.

Γεννημένη και μεγαλωμένη σε μία προνομιακή γεωγραφική θέση, η Ελλάδα διαθέτει όλα τα ειδικά πλεονεκτήματα που δικαιούται, λόγω του ότι είναι ευλογημένη με μία προνομιακή καταγωγή, η οποία ομορφαίνει ακόμη περισσότερο με τον πλούτο της φύσης.

Το υπέροχο τοπίο της Ελληνικής χώρας μαρτυρεί τον τρόπο με τον οποίο το υπέρλαμπρο μεγαλείο της φύσης ευλόγησε αυτό το μικροσκοπικό κομμάτι γης, καθιστώντας το ένα διεθνές ακαταμάχητο δέλεαρ. Η Ελλάδα, η χώρα που δείχνει να έχει δεχτεί ένα θεϊκό άγγιγμα, σφύζει από αμέτρητες εκθαμβωτικές ομορφιές, οι οποίες είναι ισότιμα μοιρασμένες σε όλη την μοναδική γη, δημιουργώντας μία εικόνα ασυναγώνιστης υπεροχής που είναι βέβαιο πως μπορεί να συναρπάσει τον επισκέπτη. Επιπροσθέτως, η συνεχής εναλλαγή του φανταστικού σκηνικού, που οφείλεται στην πολυδιάστατη μορφολογία του τοπίου, σίγουρα ερεθίζει το ενδιαφέρον.

Παρόλα αυτά, το πρωταρχικό στοιχείο που διαφοροποιεί εντελώς την ελκυστική φιγούρα της Ελλάδας, σε σχέση με τα θέλητρα άλλων χωρών, είναι ο βασικός παράγοντας πως η ομορφιά της Ελληνικής γης δεν αποτελεί ένα στάσιμο χάρισμα ή ένα στατικό χαρακτηριστικό, το οποίο είναι καταδικασμένο να παραμένει αιώνια απaráλλαχτο, αντιθέτως, η ασύγκριτη αρετή της Ελληνικής χώρας είναι η μεταμόρφωση, ένα προσόν που οφείλεται στη επίδραση διαφορετικών φυσικών φαινομένων που χαρακτηρίζουν τις τέσσερις εποχές του χρόνου. Ο παράγοντας εποχή έχει τη μοναδική ικανότητα να μεταλλάσσει το ουσιαστικά απaráλλαχτο σκηνικό σε τέσσερις φαινομενικά διαφορετικές εικόνες, αντίστοιχες με τις τέσσερις εποχές.

Η απίστευτη φυσική ομορφιά του θεσπέσιου τοπίου της Ελληνικής γης, κατά τη διάρκεια κάθε ξεχωριστής εποχής, αποκτά ένα εντελώς ξεχωριστό προφίλ και έναν εντελώς διαφορετικό χαρακτήρα, ο οποίος αγγίζει κάθε φορά ένα διαφορετικό συναίσθημα, μία διαφορετική διάθεση, μια διαφορετική επιθυμία, μία διαφορετική ανάγκη. Η ρομαντική φύση του φθινοπώρου, οι μελαγχολικές αποχρώσεις του χειμώνα, ο αναζωογονητικός χαρακτήρας της άνοιξης και η ξένοιαστη αίσθηση του καλοκαιριού, αντανakλώνται έντονα στο εντυπωσιακό φυσικό τοπίο της υπεροχής Ελλάδας, η οποία μπορεί να αποτελέσει ένα ιδανικό τουριστικό θέρετρο, καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Κι όμως το ελληνικό τουριστικό προϊόν παρουσίασε κρίση τα τελευταία χρόνια με προβλήματα εποχικότητας, πληρότητας, υποβάθμισης του περιβάλλοντος και συνωστισμού, έλλειψη αντιστοιχίας της ποιότητας με τις προτεινόμενες τιμές.

Για να είναι δυνατή η επεξεργασία της σωστής τουριστικής πολιτικής, δηλαδή αυτής που αποφέρει το μέγιστο των ωφελειών, χρηματικών και μη, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο είναι αναγκαίο πρώτο να έχει επαρκώς διευκρινιστεί ο ρόλος τον οποίο ο τουρισμός καλείται να διαδραματίσει στα πλαίσια του κοινωνικό-οικονομικού συστήματος του χώρου αναφοράς και δεύτερο να είναι γνωστές οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των στοιχείων που συνιστούν το "τουριστικό προϊόν" με τις υπόλοιπες συνιστώσες του ευρύτερου συστήματος (πχ. άλλες οικονομικές δραστηριότητες, ανθρώπινο δυναμικό,

περιβάλλον, πολιτισμός, υποδομές κλπ). Ειδικότερα μάλιστα όταν αναφερόμαστε στις προστατευμένες περιοχές, των οποίων τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά έχουν βαρύνουσα σημασία και τις διαφοροποιούν από τις άλλες, θα πρέπει να τα λάβουμε υπόψη έτσι ώστε να αποφύγουμε αποτυχίες και μελλοντικά αδιέξοδα. Το πρώτο βήμα έγινε από τον οργανισμό της U.N.E.S.C.O. , η οποία καλείται να προστατεύσει την πολιτιστική μας κληρονομιά, τα συγκεκριμένα μνημεία επιτελώντας σπουδαίο και σωτήριο έργο. Τι γίνεται όμως με τις περιοχές που βρίσκονται έξω από τις προστατευμένες και αποτελούν την συνολική εικόνα τους, το συνολικό τουριστικό προϊόν των ευρύτερων περιοχών των μνημείων; Είναι πολλά τα παραδείγματα άναρχης τουριστικής ανάπτυξης με αποτέλεσμα την πιθανή υποβάθμιση τους. Η U.N.E.S.C.O. με το να τις αναγνωρίσει σε παγκόσμιο επίπεδο τόνισε την πολιτιστική και περιβαλλοντική σημασία τους, οι πολίτες και οι πολιτικοί καλούνται να φροντίσουν για την σωστή αξιοποίηση και ανάπτυξη της αναγνώρισης αυτής και των ευρύτερων περιοχών των μνημείων που κινδυνεύουν από την ανεξέλεγκτη προσέλευση, δόμηση και άναρχη ανάπτυξη τους.

Η κακοποίηση ενός πολιτιστικού πόρου που αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για το τουριστικό προϊόν μιας περιοχής αχρηστεύει τις παρακείμενες τουριστικές περιοχές που στηρίζονται στην αξιοποίηση του πόρου αυτού. Η τραγωδία των "κοινών" ή η τραγωδία των πόρων στους οποίους υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση και κατά συνέπεια ελεύθερη εξωτερικοποίηση κόστους - χωρίς να εξετάζεται είτε κατά πόσο θα επηρεαστεί το συνολικό τουριστικό προϊόν εφόσον ο συγκεκριμένος πόρος είναι μη ανανεώσιμος, είτε ποιος είναι ο βέλτιστος ρυθμός χρήσης του πόρου εφόσον είναι ανανεώσιμος - οδηγεί στη κατάσταση που περιγράψαμε παραπάνω.

Θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι στη περίπτωση του τουρισμού συχνά αναφερόμαστε σε μη ανανεώσιμους πόρους. Πράγματι η δόμηση για τουριστικούς λόγους μιας περιοχής, η κατασκευή τουριστικών υποδομών και γενικά η χρήση του χώρου (εδάφους) θα πρέπει να θεωρείται μάλλον μη ανατρέψιμη ενέργεια. Πράγματι είναι μάλλον αδύνατο - και σίγουρα εξαιρετικά δαπανηρό για να πραγματοποιηθεί - να επαναφέρουμε στη φυσική της κατάσταση μια ζώνη που έχει δομηθεί, ενώ είναι ευκολότερο να δημιουργήσουμε νέες εγκαταστάσεις. Επίσης η καταστροφή ενός πολιτιστικού πόρου από την υπερβολική χρήση είναι επίσης μη ανατρέψιμη, ενώ η υποκατάσταση του από άλλον είναι δυνατή εφόσον δεν τον διακρίνει η μοναδικότητα, κάτι το οποίο δεν ισχύει για τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς που χαρακτηρίζονται για την μοναδικότητα τους.

Η ανάπτυξη του τουρισμού, όπως συμβαίνει και για κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα, δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Στόχος είναι η ανάπτυξη του να συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής αναφοράς βελτιώνοντας τόσο τα εισοδήματα και τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων (βραχυπρόθεσμοι στόχοι), όσο και τις γενικότερες προοπτικές ανάπτυξης του χώρου μέσα από μια διαδικασία συσσώρευσης κεφαλαίου, γνώσεων, δεξιοτήτων και προετοιμασίας εναλλακτικών λύσεων για το μέλλον (μακροχρόνιοι στόχοι). Επομένως το ενδιαφέρον μας δεν πρέπει να επικεντρώνεται αποκλειστικά σε μεγέθη όπως οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις των τουριστών και να επιχειρείται με κάθε θυσία η μεγιστοποίησή τους, αλλά θα πρέπει να εξετάζονται οι ποσοτικές και ποιοτικές επιπτώσεις, θετικές και αρνητικές, που προκαλεί η αύξηση του τουριστικού

ρεύματος και η στάθμιση του τελικού αποτελέσματος όχι μόνο για τη τρέχουσα χρονική περίοδο αλλά και για το απώτερο μέλλον. Η διάσταση του χρόνου έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία όταν θέλουμε να κινούμαστε μέσα στη λογική της συντηρούμενης ανάπτυξης (sustainable development). Κυρίως όταν πρόκειται για ευαίσθητες περιοχές, που έχουν ανακηρυχθεί προστατευμένες.

Ζούμε σε μια εποχή όπου το περιβάλλον αποτελεί την τελευταία προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση, η εξάντληση του φυσικού κεφαλαίου της γης και η διατάραξη του οικολογικού ισοζυγίου στον πλανήτη αποτελούν αδιαμφισβήτητα τις ορατές επιπτώσεις αυτής της συνειδητής πολιτικής επιλογής. Η επιλογή αυτή συνδέεται άμεσα με την καταστροφική μανία της χωρίς όρια οικονομικής ανάπτυξης, η οποία ενισχύθηκε σε ανησυχητικό βαθμό τελευταία, κυρίως από τον τουριστικό κλάδο, ως αποτέλεσμα της επικράτησης του νεοφιλελεύθερου φαινομένου της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας. Σύμφωνα με αυτήν, η επιθετική ανάπτυξη προβάλλεται ως πρόσχημα για την άνοδο του επιπέδου του συνόλου των κατοίκων και την επίτευξη του οράματος της καθολικής ευημερίας.

Έχει γίνει όμως κοινή συνείδηση ότι για την επίτευξη των σημερινών επιπέδων ανάπτυξης του 25% του πληθυσμού της πλούσιας δύσης χρειάστηκε ήδη η εκμετάλλευση του 70% του παγκόσμιου φυσικού πλούτου! Με δύο λόγια, ήδη το φυσικό περιβάλλον δεν αντέχει την «επιθετική» ανάπτυξη που συντηρεί την ευημερία μόλις του ενός τετάρτου του πληθυσμού της γης. Πόσο μάλλον την ανάπτυξη που υπόσχεται η παγκοσμιοποίηση, η οποία, προκειμένου να επιτύχει το στόχο της καθολικής ευημερίας στα πρότυπα των προηγμένων χωρών της δύσης, θα χρειαζόνταν τα φυσικά αποθέματα περίπου τριών πλανητών σαν τη γη για να συντηρηθεί!

Ενώ λοιπόν στο ισοζύγιο της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης η ζήτηση του φυσικού κεφαλαίου της γης αυξάνει διαρκώς, η προσφορά παραμένει σταθερή, αν όχι και μειούμενη, λόγω της υποβάθμισης των περιβαλλοντικών συστημάτων και της εξάντλησης των φυσικών αποθεμάτων. Αυτός είναι ο λόγος που το μοντέλο της επιθετικής, χωρίς φραγμούς οικονομικής ανάπτυξης που προτείνει ο παγκοσμιοποιημένος οικονομικός φιλελευθερισμός στερείται νομιμοποίησης και ελέγχεται ως καταστροφικό, εξωπραγματικό και αδιέξοδο. Άλλα συμφέροντα φαίνεται να εξυπηρετεί σήμερα ο παγκόσμιος καπιταλισμός. Οργανισμοί όπως η U.N.E.S.C.O. κρούουν τον κώδων του κινδύνου και παίρνουν μέτρα προστασίας για ένα μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης κάποιων περιοχών. Αυτό όπως προείπαμε όμως δεν φτάνει. Θα πρέπει το παράδειγμα αυτό να υιοθετηθεί γενικά.

Το μοντέλο της Βιώσιμης Ανάπτυξης, το οποίο προτείνει μια ανάπτυξη με ισόρροπη έμφαση τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνική συνοχή και την περιβαλλοντική προστασία, προβάλλει σήμερα ως η μόνη προοπτική για το μέλλον της ζωής στη γη. Ένα μέλλον που για να είναι βιώσιμο και ρεαλιστικό πρέπει να είναι συνυφασμένο με μια ελεγχόμενη οικονομική ανάπτυξη με ηπιότερα χαρακτηριστικά, συμβατή με τη φέρουσα ικανότητα της γης και τα περιβαλλοντικά όρια.

Στο μοντέλο της Βιώσιμης Ανάπτυξης η οικονομία δεν είναι ανεξέλεγκτη. Καθορίζεται αφενός από τις ανάγκες της κοινωνίας και αφετέρου από τα όρια των περιβαλλοντικών συστημάτων και τη διαθεσιμότητα των φυσικών αποθεμάτων. Πράγμα που σημαίνει ότι πρώτα υπολογίζεται η «φέρουσα ικανότητα» και τα όρια των προς αξιοποίηση φυσικών και

πολιτιστικών συστημάτων και μετά προσαρμόζεται η οικονομική ανάπτυξη που μπορεί να συντηρηθεί σ' αυτό το φυσικόπολιτιστικό πλαίσιο και με αυτά τα δεδομένα.

Αυτό σημαίνει βιώσιμος και ρεαλιστικός τρόπος ζωής. Η ανάπτυξη να προσαρμόζεται στη φύση και την πολιτιστική κληρονομιά, και όχι το αντίθετο, που είναι τελείως ανέφικτο και απολύτως εξωπραγματικό. Όπου η φύση και η πολιτιστική κληρονομιά προσαρμόζονται, μέχρι πλήρους εξαντλήσεως, στα δεδομένα της ζήτησης τα οποία δημιουργούν οι ερήμην της πραγματικότητας προαποφασισμένες αναπτυξιακές επιλογές. Η φιλοσοφία της οικονομικής ανάπτυξης αλλάζει λοιπόν συνολικά και ριζικά, καθώς η φυσική προσφορά των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών αγαθών και των φυσικών πόρων που συντηρούν την ανάπτυξη θεωρείται πλέον δεδομένη, μετρήσιμη και πεπερασμένη.

Με την αειφορική παραδοχή νομιμοποιείται η έννοια της ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι η παγκόσμια οικονομία δεν θα συνεχίσει να είναι ανεξέλεγκτη. Ο έλεγχος δηλαδή της παγκοσμιοποίησης, για την επαναφορά της ανάπτυξης εντός των ορίων της φέρουσας ικανότητας των τουριστικών πόρων, από κοινού με τη διεθνή συνεννόηση και συνεργασία για την αντιστροφή της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, αποτελούν τις δύο βασικές προϋποθέσεις για την έξοδο από τη σημερινή κρίση.

Χρειάζεται λοιπόν σήμερα ένας «άλλος δρόμος» για την Ανάπτυξη, ένας δρόμος που να ενσωματώνει την υπόθεση της Αειφορίας, δίνοντας έμφαση στην ισόρροπη συμβολή της ανάπτυξης και των οικονομικών τουριστικών στόχων, από κοινού με την κοινωνική συνοχή και την περιβαλλοντική προστασία. Γεγονός που σημαίνει ότι η οικονομία ελέγχεται, έχει όρια και φραγμούς που προσδιορίζονται από τα φυσικά και ιστορικά δεδομένα. Ακόμη σημαίνει, ότι η εξυπηρέτηση των κοινωνικών αναγκών και η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων τόσο στην ανάπτυξη όσο και στα κέρδη που αυτή θα αποφέρει αποτελεί προϋπόθεση και κριτήριο για το νέο σχεδιασμό.

Η φέρουσα ικανότητα της φύσης και οι σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας των πολιτών αποτελούν τα νέα δεδομένα για τον επαναπροσδιορισμό της Τουριστικής Ανάπτυξης. Ο δρόμος αυτός θέτει προνομιακούς όρους και ρεαλιστική βάση για την επίτευξη του οράματος της καθολικής ευημερίας, αποτελώντας σήμερα την πλέον αξιόπιστη, προοδευτική και συγχρόνως ρεαλιστική πολιτική επιλογή. Στην κατεύθυνση αυτή, το Περιβάλλον δεν αποτελεί πια εμπόδιο για την Ανάπτυξη ούτε αιτία για μη αποδοτικές επενδύσεις και άσκοπες χρηματοδοτήσεις. Αντίθετα, αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα για την Ανάπτυξη, μια και στους πολιτιστικούς, στους φυσικούς και τους ενεργειακούς πόρους, στις πρώτες ύλες, στα υδατικά συστήματα, στα δάση, αλλά και στη θάλασσα, στις παραλίες, στους ορεινούς όγκους και στο τοπίο στηρίζεται ούτως ή άλλως η τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου.

Ένας λοιπόν από τους κορυφαίους στόχους της χώρας στη νέα εποχή είναι η αναζήτηση ενός «άλλου δρόμου», που θα οδηγήσει στη διάχυση των αρχών και την υλοποίηση των επιδιώξεων της Αειφορίας σε όλους τους επιμέρους τομείς της αναπτυξιακής δραστηριότητας. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά στις προστατευόμενες περιοχές, η προσαρμογή στο πλαίσιο των αρχών της Βιώσιμης Ανάπτυξης ισοδυναμεί με την επιδίωξη ενός νέου οραματικού στόχου, αυτού της ολοκληρωμένης ανάπτυξης της ελληνικής υπαίθρου. Ο

στόχος αυτός είναι ταυτόσημος με το μετασχηματισμό της ελληνικής τουριστικής οικονομίας, στην κατεύθυνση της επίτευξης μιας ισόρροπης ανάπτυξης που θα στηρίζεται στο τρίπτυχο: Οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία και διατήρηση.

Ο τομέας της τουριστικής οικονομίας θα πρέπει να επανασχεδιαστεί, κατά τρόπο ώστε να γίνει συμβατός με τη φέρουσα ικανότητα της ελληνικής γης. Η ανάπτυξη της υπαίθρου για να είναι βιώσιμη, για να έχει δηλαδή διάρκεια και προοπτική, πρέπει στο εξής να στηριχθεί πιο στέρεα στην ελληνική γη, στα φυσικά και πολιτιστικά της αποθέματα, τα οποία ευτυχώς ακόμα είναι πάρα πολλά. Η σπάνια ελληνική πολιτιστική και φυσική ομορφιά αποτελεί προϋπόθεση βιωσιμότητας τόσο για την ίδια την τουριστική οικονομία, όσο και για τη διατήρηση της ζωής στην ύπαιθρο.

Η οικονομική ανάπτυξη και η κοινωνική ευημερία στην ύπαιθρο είναι σήμερα σαφές ότι δεν είναι δυνατόν να είναι ταυτόσημες με την εξάντληση και την ποιοτική υποβάθμιση των πόρων, με την ερημοποίηση της ελληνικής γης, με την εξαφάνιση των φυσικών καλλόνων και των οικοσυστημάτων και την αποδυνάμωση της βιοποικιλότητας. Η φυσική και η πολιτιστική μας κληρονομιά, θα πρέπει να ξαναγίνει το συγκριτικό πλεονέκτημα για την ευημερία μας. Αυτό σημαίνει ολοκληρωμένη και συντηρητική τουριστική ανάπτυξη της υπαίθρου με συστηματικούς ελέγχους, αυστηρές νομοθεσίες σε ότι αφορά το περιβάλλον και την πολιτιστική μας κληρονομιά καθώς και κίνητρα και επιδοτήσεις για μια αειφόρο τουριστική ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας θα πρέπει κατ' αρχήν να αναζητηθούν κατευθύνσεις αποτελεσματικής τουριστικής πολιτικής και ενημέρωσης, εκπαίδευσης και επένδυσης. Θα πρέπει όμως να αναζητηθούν και νέες, εναλλακτικές ή και συμπληρωματικές τουριστικές δραστηριότητες, οι οποίες θα μπορέσουν να συντηρήσουν οικονομικά τον πληθυσμό της υπαίθρου και να εμποδίσουν την εγκατάλειψή της καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Η πλούσια ελληνική φύση, είτε είναι ορεινή είτε πεδινή είτε παράκτια είτε και νησιωτική, με τα σπάνια οικοσυστήματα και την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα βιοποικιλότητα, μπορεί να αποτελέσει μια καινούργια πλουτοπαραγωγική πηγή, προσελκύοντας επενδύσεις μέσω της ανάπτυξης αθλημάτων υπαίθρου (cayak, rafting, rapelling, αεροπτερισμό, αναρύχηση, πεζοπορία, ορηβασία), οικοτουριστικών και αγροτουριστικών, για παράδειγμα, δραστηριοτήτων.

Πολλοί είναι αυτοί που νομίζουν ότι η χώρα προχωρεί χωρίς περιβαλλοντική πολιτική, χωρίς σχέδιο για τις τουριστικές περιοχές και χωρίς όραμα για την ελληνική ύπαιθρο. Ότι ακολουθείται δηλαδή με απόλυτη συνέπεια μια πολιτική αδιαφορίας που οδηγεί στην περιβαλλοντική υποβάθμιση των τουριστικών θέρετρων, με αρνητικές συνέπειες τόσο στην οικονομία και την τουριστική ανάπτυξη όσο και στην κοινωνική συνοχή, η οποία απειλείται σοβαρά από την υποβάθμιση με την εικόνα των σκουπιδιών, ακόμα και στις τουριστικές περιοχές, την εγκατάλειψη και την απερήμωση.

Η έλλειψη σχεδιασμού έχει σαν αποτέλεσμα να αναπτύσσεται ο τουρισμός ανεξέλεγκτα, ακολουθώντας τη πορεία της ζήτησης όπως αυτή εκφράζεται από τους tour-operators. Έτσι χρόνο με το χρόνο σημειώνεται μείωση των οικονομικών ωφελειών για τη χώρα (με παράλληλη αύξηση του κοινωνικού κόστους) εξ αιτίας της υποβάθμισης του παραγόμενου "τουριστικού προϊόντος", του υψηλού ανταγωνισμού που αναπτύσσεται μέσα

και έξω από τη χώρα δεδομένου ότι υπάρχει υπερπροσφορά του κλασικού τουριστικού πακέτου που χαρακτηρίζεται από τα 3 S (sun, sand, sea) και της συσσώρευσης προβλημάτων που επιχειρούνται να λυθούν με αποσπασματικά και πυροσβεστικά μέτρα χωρίς στόχους και εσωτερική συνάφεια, ασύνδετα με το συνολικό αναπτυξιακό σχεδιασμό με αποτέλεσμα να είναι αναποτελεσματικά αν όχι επιζήμια μακροπρόθεσμα.

Τη προφανή έλλειψη κεντρικού τουριστικού αναπτυξιακού σχεδιασμού δεν ήρθε να υποκαταστήσει μια διεθνής αναγνώριση(U.N.E.S.C.O.). Η επίκληση γενικών και αόριστων στόχων όπως προσέλκυση τουριστών υψηλού επιπέδου, επιμήκυνση τουριστικής περιόδου, βελτίωση παρερχομένων υπηρεσιών, ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού κλπ χωρίς να έχει προηγηθεί στοιχειώδης μελέτη σκοπιμότητας και χωρίς να ακολουθούν συγκεκριμένα έργα ή άλλες ενέργειες δεν μπορεί να θεωρηθεί τουριστικός σχεδιασμός. Ούτε ότι η κατασκευή ορισμένων τουριστικών εγκαταστάσεων όπως πχ. μαρίνες, συνεδριακά κέντρα, καζίνο ή γήπεδα golf συνεπάγονται αυτόματα ανάπτυξη τουρισμού υψηλού επιπέδου. Επίσης δεν έχει εξεταστεί πως οι τοπικοί φορείς μπορούν με τα μέσα που διαθέτουν να παρέμβουν στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που έχουν ήδη επισημανθεί σαν στοιχεία που επηρεάζουν αρνητικά το τουριστικό προϊόν.

Συνοψίζοντας, ο δρόμος της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης που ακολουθείται σήμερα από τους ισχυρούς της γης, ο δρόμος του φιλελευθερισμού και της ανάδειξης της οικονομίας ως κυρίαρχης και παντοδύναμης εξουσίας, στο πρότυπο του οποίου κινείται εν πολλής και η συντηρητική κυβέρνηση της χώρας μας, δεν είναι μονόδρομος. Είναι δρόμος αδιέξοδος και καταστροφικός, που χρησιμοποιεί προσχηματικά την επίτευξη του οράματος της κοινωνικής ευημερίας, καθώς η μοναδική του επιδίωξη είναι η συγκέντρωση του πλούτου στα χέρια των λίγων και ο έλεγχος των πολλών από τα σύγχρονα οικονομικά κέντρα εξουσίας. Σήμερα μπορεί να υπάρξει ένας «άλλος δρόμος», πιο κοντά στα ανθρώπινα μέτρα, που οδηγεί σε μια οικονομική ανάπτυξη βιώσιμη και ρεαλιστική, που θα είναι οικολογικά εφικτή και κοινωνικά δίκαιη. Είναι ο δρόμος που στοχεύει σ' ένα μέλλον με μια ανάπτυξη με κοινωνική συνοχή και οικολογική νομιμοποίηση, που οδηγεί σ' ένα κόσμο με διάρκεια και προοπτική, που θα ανήκει πράγματι σε όλους και δεν θα αποτελεί προνόμιο των οικονομικά ισχυρών, ένας δρόμος που πρόδρομοι του είναι οργανισμοί όπως η U.N.E.S.C.O.

Αρκετοί διεθνείς οργανισμοί σχετικοί με τον τουρισμό, το περιβάλλον και τον πολιτισμό (Π.Ο.Τ, UNEP, UNESCO κ.λ.π.) προτείνουν ως διέξοδο από τα παραπάνω προβλήματα, κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα να σχεδιάζεται, να διευθύνεται και να αναπτύσσεται ώστε:

- α) να είναι περιβαλλοντικά ανεκτή σε βάθος χρόνου,
- β) να αποφέρει βιώσιμα οικονομικά οφέλη στις περιοχές που αναπτύσσεται,
- γ) να είναι ηθικά και κοινωνικά σύμφωνη με τις τοπικές κοινωνίες και
- δ) να εξασφαλίζει την διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου για τις μελλοντικές γενιές.

Σήμερα γίνεται όλο και ευρύτερα αποδεκτό ότι οι περιβαλλοντικοί και οι πολιτιστικοί πόροι μιας περιοχής μπορούν να διαδραματίσουν κινητήριο ρόλο στην ανάπτυξη της μέσα από το κατάλληλο τουριστικό αναπτυξιακό

σχεδιασμό. Για να είναι υλοποιήσιμη μια τέτοια θεώρηση πρέπει να πληρούνται ορισμένες αναγκαίες συνθήκες:
υιοθέτηση στρατηγικής ενδογενούς ανάπτυξης που θα στηρίζεται στην προώθηση ευέλικτων και καινοτόμων πρακτικών επιλογή ενός εναλλακτικού μοντέλου οικολογικά συντηρούμενης οικονομικής ανάπτυξης με βάση τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αντί της προσπάθειας για μαζική εκβιομηχάνιση όπου η κατανάλωση των πόρων θα αντικατασταθεί από την αξιοποίηση τους για τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιοχής τη παρέμβαση των περιφερειακών και των τοπικών αρχών στη περιβαλλοντική προστασία (Carpellin R. 1993).

Μέσα σε μια τέτοια λογική η προστασία και η ανάδειξη των πολιτιστικών, φυσικών πόρων και προστατευόμενων περιοχών όχι μόνο δεν αποτελεί περιορισμό, αλλά αντίθετα συμβάλλει αποφασιστικά στη περιφερειακή ανάπτυξη. Όχι μόνο γιατί προωθεί μια οικονομική δραστηριότητα που φαίνεται ότι παράγει *up-market* προϊόντα με σημαντική προστιθέμενη αξία, αλλά γιατί φαίνεται να προσαρμόζεται στις σύγχρονες απαιτήσεις για πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον υψηλής ποιότητας έτσι ώστε να είναι δυνατή η προσέλκυση δυναμικών δραστηριοτήτων και ανθρώπινου δυναμικού υψηλού επιπέδου.

Τέλος, εκτός από τους εργαζόμενους στον τουρισμό και τους πολίτες των τουριστικών περιοχών είναι χρήσιμο να ενημερώνονται και να ευαισθητοποιούνται οι επισκέπτες τους. Πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τις τοπικές συνήθειες και τις ανάγκες του κάθε τουριστικού προορισμού, θα τους βοηθήσουν να ενταχθούν ομαλότερα στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον που πρόκειται να επισκεφθούν. Τέτοια ενημέρωση επιτυγχάνεται με την προμήθεια σχετικών πληροφοριών στους τόπους μόνιμης διαμονής των τουριστών, με συμφωνίες μεταξύ των τουριστικών προορισμών και των τουριστικών πρακτόρων, με φυλλάδια πληροφοριών σε περιοχές διακίνησης επιβατών (αεροδρόμια, λιμάνια, σταθμοί λεωφορείων και τρένων) και σε τουριστικά καταλύματα (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, κάμπινγκ, κ.λ.π.) κυρίως στις περιοχές των παγκοσμίως αναγνωρισμένων και προστατευόμενων μνημείων της U.N.E.S.C.O υπάρχει ένας λόγος παραπάνω να γίνεται αυτό.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Π.Ο.Τ.Α.)

2.1. Γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής για τη δημιουργία περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο

(Οι κατευθύνσεις αυτές συντάσσονται βάσει των διατάξεων της παρ.3 του Αρθ-29 του Ν-2545/97 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ-254/Α/97).

Οι μεσοπρόθεσμοι στόχοι που καλείται να υπηρετήσει η τουριστική πολιτική, είναι:

- Η αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν και η διατήρηση του επιπέδου της ποιότητας αυτής.
- Η υποστήριξη μιας τιμολογιακής πολιτικής ανταγωνιστικού επιπέδου.
- Η οργάνωση του τομέα της ενημέρωσης και των πωλήσεων.
- Η οργάνωση υποδομών επί των οποίων μπορεί να αναπτυχθεί ο εναλλακτικός τουρισμός.
- Η ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος με το πλεονέκτημα του πολιτιστικού μας αποθέματος, οργανωμένου και παρουσιασμένου με σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας και νέες ιδέες παρουσίασης.
- Ο εκσυγχρονισμός των τουριστικών υποδομών όλων των μεγεθών και όλων των κλάδων.
- Η εκπαίδευση και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού σε ευρεία κλίμακα.
- Η πιστοποίηση της ποιότητας των παρεχομένων κατά τομέα υπηρεσιών, με τη χρήση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας, όπως τα συστήματα ISO.
- Η δημιουργία δικτύων ηλεκτρονικής διαχείρισης των δεδομένων και πληροφόρησης.
- Η οργάνωση και ενίσχυση των μεγάλων ειδικών επενδύσεων.

2.1.1. Ποσοτική και ποιοτική εικόνα του Ελληνικού τουρισμού

Ο Ελληνικός Τουρισμός παρά τα σημαντικά επιτεύγματα του και την αναντικατάστατη θετική συμβολή του στους κρίσιμους δείκτες της οικονομίας μας, εμφανίζει από τα μέσα της 10ετίας του 80 μια σειρά διαρθρωτικών προβλημάτων όπως:

(Σ.Σ. 1. Δηλ (στοιχεία 1996) 9782061 εκατομμύρια αφίξεις στα σύνορα 6217 δισ δολάρια συναλλαγματικές εισπράξεις, ένα εκατομμύριο κίνες σε κύρια και βοηθητικά καταλύματα κοκ. δηλ. (στοιχεία 1996) συμμετοχή στο ΑΕΠ κατά 8,45% στους άδηλους πόρους κατά 30,41% και στην κάλυψη του εμπορικού ελλείματος κατά 33,85%. Έχει υπολογισθεί (πηγή WTTC) ότι ο Τουρισμός καταναλώνει προϊόντα των λοιπών παραγωγικών κλάδων, που ανέρχονται σε ποσοστό επί του ΑΕΠ 14,7%)

Η συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε ορισμένες περιοχές της χώρας με όλες τις παρεπόμενες οικονομικές και περιβαλλοντικές

δυσλειτουργίες, πχ στροφή της τοπικής οικονομίας σε "μονοκαλλιέργεια", αγορά ευπαθής και εξαρτημένη από διεθνείς συγκυρίες, έξοδος του ενεργού πληθυσμού από τον πρωτογενή τομέα και εγκατάλειψη γεωργικής γης, οικοπεδοποίηση, αστικοποίηση υπαίθρου, υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων, αλλοίωση περιβάλλοντος, ρύπανσης, φόρτιση υποδομών κλπ

Η αυστηρά εποχική ζήτηση (στην καλλίτερη περίπτωση δεν υπερβαίνει τους 7 μήνες) με συνακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση και γενικά στην τοπική οικονομία των τουριστικών περιοχών, περιορισμένη απόδοση των υποδομών των περιοχών αυτών και γενικά του επενδεδυμένου σ' αυτές κεφαλαίου

Η κυριαρχία του μοντέλου του μαζικού τουρισμού χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης με χαρακτηριστικό την έντονη εξάρτηση από ολιγοφωνιακού χαρακτήρα επιχειρήσεις του εξωτερικού, που ελέγχουν τη ζήτηση

Η υπερπροσφορά τουριστικών κλινών στις περιοχές, όπου παρατηρούνται οι κατά τα ανωτέρω συγκεντρώσεις, με αποτέλεσμα την καθήλωση των τιμών των τουριστικών υπηρεσιών, τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων αποκλειστικά στη χαμηλή τιμή και κατά συνέπεια την συγκράτηση του κόστους παραγωγής μέσω της υποβάθμισης των παρεχομένων υπηρεσιών.

Η μέση και χαμηλή ποιοτική στάθμη των τουριστικών καταλυμάτων και λοιπών εγκαταστάσεων και ο απόλυτος σχεδόν προσανατολισμός τους στην εξυπηρέτηση του μαζικού τουρισμού.

(Σ.Σ. από τις 986572 υφιστάμενες νόμιμες κλίνες σε κύρια και μη καταλύματα οι 678566 δηλ ποσοστό 68.8% ανήκουν σε μονάδες τάξης Γ και κατώτερης, ενώ μόλις 163011 κλίνες δηλ ποσοστό 16.5% ανήκουν σε μονάδες ΑΑ και Α τάξης.)

Όλα τα κατά τα άνω διαρθρωτικά προβλήματα είναι προφανές, ότι τελούν σε πλήρη αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση σε βαθμό που να διαμορφώνουν ένα φαύλο κύκλο στον οποίο συνέβαλαν και μια σειρά άλλοι παράγοντες όπως πχ η δημοσιονομική στενότητα και η αδυναμία του κράτους να χρηματοδοτήσει έγκαιρα τις αναγκαίες υποδομές, ο υψηλός βαθμός κατακερματισμού της ελληνικής τουριστικής προσφοράς (η μέση δυναμικότητα κύριου η μη καταλύματος είναι 28 κλίνες), ο πληθωρισμός και τα υψηλά επιτόκια τραπεζικού δανεισμού και, ασφαλώς και η αδυναμία των κατά καιρούς αναπτυξιακών νόμων να αντιμετωπίσουν έγκαιρα τις πραγματικές ανάγκες και έλειψης του Ελληνικού Τουρισμού.

Στα μέσα της τρέχουσας 10ετίας, τα ανωτέρω διαρθρωτικά προβλήματα εντάθηκαν σημαντικά, οδηγώντας τον Ελληνικό Τουρισμό στην κρίση των ετών 1995-96, με χαρακτηριστικά:

Την αρνητική εξέλιξη των αφίξεων και διανυκτερεύσεων κατά τις δύο αντίστοιχες τουριστικές περιόδους

Μια διαρκή επιδείνωση της ήδη καθοριστικής εξάρτησης της Χώρας από το μαζικό τουρισμό χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης (κάτι, που προκύπτει μεταξύ άλλων και από τη διαρκώς αυξανόμενη συμμετοχή των αφίξεων με πτήσεις chartered κατά την ίδια χρονική περίοδο στο σύνολο των αφίξεων στη Χώρα)

2.1.2. Οι Διεθνείς τάσεις στο χώρο του τουρισμού

Σε παγκόσμιο επίπεδο ο Τουρισμός είναι μια ανθούσα βιομηχανία με ταχείς ρυθμούς περαιτέρω ανάπτυξης, που δημιουργεί το 5,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ και απορροφά το 7,3% των επενδύσεων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η μέση ετήσια αύξηση του τουριστικού ρεύματος μεταξύ 1950 και 1990 ήταν μεγαλύτερη του 7%, ενώ ο μέσος ρυθμός αύξησης των συναλλαγματικών εσόδων του Τουρισμού (σε τρέχουσες τιμές δολλαρίου) την ίδια περίοδο ήταν 17%. Σήμερα οι κύριες τάσεις του διεθνούς Τουρισμού συνοψίζονται ως ακολούθως:

Παρατηρείται φθίνουσα ανάπτυξη των τουριστικών προορισμών της Ευρώπης (μείωση του μεριδίου της Ευρώπης στις αφίξεις και τις συναλλαγματικές εισπράξεις, που πραγματοποιούνται παγκόσμια).

Αναδύονται και σταθεροποιούνται στη διεθνή αγορά νέοι προορισμοί (Ειρηνικός, Ανατολική Ασία Αφρική) με αυξανόμενη συμμετοχή στο διεθνές τουριστικό ρεύμα.

Η περιοχή της Μεσογείου χαρακτηρίζεται επίσης από φθίνουσα πορεία (μειωμένη μέση ετήσια αύξηση των προς αυτήν αφίξεων) και συγχρόνως, στις ακτές της αναδύονται και νέοι τουριστικοί προορισμοί μαζικού τουρισμού με παρεμφερές, με το ελληνικό, τουριστικό προϊόν, σύγχρονη υποδομή και χαμηλό συγκριτικά κόστος παραγωγής τουριστικών υπηρεσιών. Κατά συνέπεια, ο ανταγωνισμός στο χώρο της Μεσογείου εντείνεται με ταχείς ρυθμούς. Η συμμετοχή της Χώρας μας στο σύνολο των αφίξεων στη Μεσόγειο είναι πολύ περιορισμένη σε σχέση με τους φυσικούς, πολιτιστικούς και ανθρώπινους πόρους, που διαθέτει (8,54 % το 1996).

Ο Τουρισμός αποδεικνύεται ανθεκτικός στις αρνητικές οικονομικές συγκυρίες και ταχύτατα αναπτυσσόμενος σε περιόδους οικονομικής άνθισης.

Παρά την ανθεκτικότητα του μοντέλλου του μαζικού τουρισμού με την έννοια του τυποποιημένου πακέτου διακοπών με χαμηλό κόστος, παρατηρείται σταδιακή στροφή στα πιο εξειδικευμένα τουριστικά προϊόντα, που ενσωματώνουν τους αξιόλογους φυσικούς, πολιτιστικούς και κοινωνικούς πόρους του τόπου διακοπών και προϋποθέτουν την ενεργή συμμετοχή του τουρίστα στην επιλογή του τόπου αυτού. Παρατηρείται, δηλ μ' άλλα λόγια, μια στροφή στις λεγόμενες νέες ή θεματικές μορφές τουρισμού, με κοινό σημείο την αναζήτηση νέων ενδιαφερόντων και δράσης.

Συγχρόνως, ο μαζικός τουρισμός, διατηρώντας τα βασικά πλεονεκτήματά του και δη τη χαμηλή τιμή, αναπροσαρμόζεται και εμπλουτίζεται, σε τρόπο ώστε να μην προβλέπεται μεσοπρόθεσμα υποκατάστασή του από νέους εξατομικευμένους τρόπους διακίνησης.

2.1.3. Οι επιλογές της ισχύουσας τουριστικής πολιτικής

Η ανάλυση των διαρθρωτικών προβλημάτων του Ελληνικού Τουρισμού και οι διεθνείς τάσεις υπαγορεύουν επιτακτικά την ανανέωση, τον εκσυγχρονισμό, τον εμπλουτισμό και την περιορισμένη ανάπτυξη (μια ανάπτυξη ελεγχόμενη και υπό όρους) του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Κατωτέρω παρατίθενται οι βασικές επιδιώξεις, οι επί μέρους στόχοι και τα κύρια μέτρα της κυβερνητικής Τουριστικής Πολιτικής

1. Βασικές επιδιώξεις - επιμέρους στόχοι

Βασικές επιδιώξεις της Τουριστικής Πολιτικής σε εθνικό επίπεδο είναι:

- η αναβάθμιση της ζήτησης που προϋποθέτει την αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς προς την κατεύθυνση τόσο του εκσυγχρονισμού της υφιστάμενης τουριστικής υποδομής και ανωδομής και του εμπλουτισμού της, όσο και της δημιουργίας νέας προσφοράς υψηλής στάθμης.

- η διαφοροποίηση του συνολικού ελληνικού προϊόντος, μέσω της βελτίωσης του επιπέδου των προσφερομένων υπηρεσιών, καθώς και "ανοίγματος" προς τις νέες μορφές τουρισμού για την προσέλκυση διαφοροποιημένης πελατείας, με στόχο τη μερική και σταδιακή απεξάρτηση από το μαζικό τουρισμό χαμηλής απόδοσης, την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού και την προσέλκυση ζήτησης σε δωδεκάμηνη βάση.

2. Μέτρα Πολιτικής.

Όλα τα μέτρα (θεσμικά, οργανωτικά και χρηματοδοτικά) που εισηγούνται και υλοποιούν το ΥΠ ΑΝ και ο ΕΟΤ, είναι απόλυτα προσαρμοσμένα στην πολιτική αυτή και εξυπηρετούν έναν ή περισσότερους στόχους της. Κατά συνέπεια:

- Οι Δημόσιες Επενδύσεις αφορούν αποκλειστικά στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με τη δημιουργία υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιος, ορεινός, οικολογικός, πολιτιστικός, θεραπευτικός, αστική αναψυχή). Έτσι, θα δοθούν αναπτυξιακές διέξοδοι στην ενδοχώρα και σε μη ανεπτυγμένες παραλιακές περιοχές και, συγχρόνως, θα εμπλουτισθεί η προσφορά των ανεπτυγμένων περιοχών με υποδομές για ειδική πελατεία και για ενεργητική διάθεση του ελεύθερου χρόνου.

Στο μέτρο 1.1 του επιχειρησιακού προγράμματος Τουρισμού - Πολιτισμός έχουν ενταχθεί μαρίνες, καταφύγια και αγκυροβόλια συνολικού προϋπολογισμού 15 δισ. δρχ, εκ των οποίων 10 δισ. αντιστοιχούν στη δημόσια δαπάνη, ενώ παράλληλα στο μέτρο 1.2 (ορεινός, θεραπευτικός, κλπ τουρισμός) έχουν ενταχθεί έργα προϋπολογισμού 13 περίπου δισ. δρχ, που στο σύνολό του αποτελεί δαπάνη του δημοσίου.

- Όσον αφορά στις ιδιωτικές επενδύσεις, έχουν ήδη ενταχθεί στο Ν-2601/98 "Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις":

- κίνητρα για τους εκσυγχρονισμούς των ξενοδοχείων (25% σε όλη τη χώρα)

- κίνητρα για τα έργα ειδικής τουριστικής υποδομής (μαρίνες, συνεδριακά κέντρα θαλασσοθεραπείας, κέντρα τουρισμού υγείας, υδροθεραπευτήρια, κέντρα χιονοδρομικού τουρισμού): 35% σε ολόκληρη την χώρα με εξαίρεση τα γήπεδα γκόλφ και τα αμιγή συνεδριακά κέντρα, που λαμβάνουν 40% στην Επικράτεια

- προώθηση εξαιρετικά περιορισμένου αριθμού νέων ξενοδοχειακών μονάδων (σε παραδοσιακά κτίρια, μη ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές, ΠΟΤΑ)

- δυνατότητα ενίσχυσης των τουριστικών ΜΜΕ για συμβουλευτικές υπηρεσίες, εισαγωγή φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, συμμετοχή σε εκθέσεις κλπ.

- Στον τομέα του marketing, η διαφημιστική μας παρουσία εξειδικεύεται προς δύο αναγκαίες κατευθύνσεις:

- συντήρηση της εικόνας της Χώρας ως προορισμού παραθεριστικού τουρισμού, αλλά με παράλληλη σταδιακή μεταφορά της έμφασης στον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς και το βελτιωμένο επίπεδο υπηρεσιών και

- προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού και δη σε περιόδους εκτός αιχμής

- Στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού, εκτός από τα κονδύλια, που ο ΕΟΤ διαθέτει για προγράμματα κατάρτισης σε τομείς, όπου υλοποιείται η πολιτική του (4 περίπου δισ. έχουν ενταχθεί προς το σκοπό αυτό στο μέτρο 1.6 του ΕΠ "Τουρισμός - Πολιτισμός", Υποπρόγραμμα "Τουρισμός", στο σύνολό του δημόσια δαπάνη) προωθούνται σταδιακά συνεργασίες με διάφορους φορείς (Περιφέρειες, ΤΕΔΚ κλπ) για παροχή από τον ΕΟΤ τεχνικής βοήθειας.

2.2. Ο σκοπός ύπαρξης των Π.Ο.Τ.Α.

Κάθε δυναμική κοινωνία οριοθετεί τις προσδοκίες της για το μέλλον πάνω στις παραγωγικές δυνάμεις της. Η ροπή της κοινωνίας προσδιορίζεται από την προώθηση επενδυτικών σχεδίων για την οικονομική ανάπτυξή της. Εθνικοί αναπτυξιακοί στόχοι και προτεραιότητες οδηγούν και επιβάλλουν το σχεδιασμό στρατηγικής για την ανάπτυξη και ευημερία μιας χώρας. Τον σκοπό αυτό εξυπηρετεί η δημιουργία περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.)

Η πραγματοποίηση Επενδύσεων Ακινήτων εναρμονίζεται στο γενικότερο επενδυτικό κλίμα, που έχει καθοριστεί από την κρατική πολιτική αλλά και τους διαθέσιμους πόρους για την πραγματοποίηση της ευκαιρίας επένδυσης. Οι Επενδύσεις Ακινήτων προϋποθέτουν επενδυτικό σχεδιασμό, διαδικασία με πολυδιάστατο χαρακτήρα. Η εξασφάλιση της οικονομικής απόδοσης, η χρηματοδοτική εφικτότητα, η επιλογή άριστης τοποθεσίας, η οργάνωση παραγωγικών και άλλων λειτουργιών, η διαχείριση πόρων και ο συνυπολογισμός κοινωνικό-περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι οι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν ώστε το τελικό αποτέλεσμα να είναι το βέλτιστο.

Η διερεύνηση ευκαιριών για Επενδύσεις Ακινήτων βασίζεται σε γενικά ή ομαδοποιημένα στοιχεία και πληροφορίες που ενδιαφέρουν τους επενδυτές και απλώς επισημαίνει ιδέες ή περιοχές στις οποίες μπορούν να κατευθύνουν το επενδυτικό τους ενδιαφέρον. Το προ-επενδυτικό στάδιο το οποίο ορίζεται ως η φάση επιλογής και προπαρασκευής, είναι βασική επενδυτική δραστηριότητα πριν την προώθηση του σχεδίου Επένδυσης. Αυτό ακριβώς το στάδιο, είναι η διερεύνηση ευκαιριών Επένδυσης Ακινήτων.

Η Ελλάδα σύμφωνα με τον νέο Αναπτυξιακό Νόμο (2601/98), χωρίζεται σε τέσσερις περιοχές, οι οποίες ενισχύονται με διαφορετικό ποσοστό. Υπάρχουν περιοχές στην επικράτεια, που δεν ενισχύονται οι επενδύσεις ή που παρέχονται εναλλακτικές ενισχύσεις.

Επίσης ορισμένες περιοχές χαρακτηρίζονται κορεσμένες ή τουριστικού ελέγχου, όπου η δυνατότητα ίδρυσης είναι περιορισμένη.

Το πλαίσιο και οι αναπτυξιακές κατευθύνσεις που ο Αναπτυξιακός Νόμος υπηρετεί συνοψίζονται στα εξής:

Δεδομένης της επάρκειας ξενοδοχειακών και παραξενοδοχειακών κλινών με σχετικά χαμηλές πληρότητες, δεν υφίσταται λόγος χρηματοδότησης για την ανέγερση ή προσθήκη σε υφιστάμενες μονάδες. Επιπροσθέτως, πληθώρα νέων μονάδων των παραμεθόριων, νέων τουριστικών προορισμών (Ανατολικό Αιγαίο, Θράκη κλπ) αποδεικνύονται στην πράξη προβληματικές και οδηγούνται σε πλειστηριασμό.

Παρ' όλα αυτά, προβλέπονται νέες κλίνες σε παραδοσιακά κτίσματα, καθώς και

δημιουργία πυρήνων ανάπτυξης μικρών συμπλεγμάτων ή και μονάδων υψηλών

κατηγοριών αποκλειστικά για ειδικές μορφές τουρισμού.

Η μεγαλύτερη ανάγκη της συνολικής τουριστικής προσφοράς μας είναι ο εκσυγχρονισμός της και ο εμπλουτισμός της με έργα ειδικής τουριστικής υποδομής, που θα διαφοροποιήσουν ποιοτικά το συνολικό τουριστικό προϊόν.

Οι κρατικοί φορείς λαμβάνοντας υπόψη τους τα παραπάνω υλοποίησαν μια νέα επενδυτική πολιτική του Τουριστικού τομέα με αναθεώρηση της νομοθεσίας για την ενίσχυση των ιδιωτικών τουριστικών επενδύσεων. Καρπός της πολιτικής αυτής είναι οι περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.).

2.2.1. Το πρόβλημα της προσθήκης νέων κλινών στο υφιστάμενο δυναμικό - Η δημιουργία νέων τουριστικών προορισμών

Η διαπιστωμένη υπερπροσφορά κλινών στους παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς (Αττικής, Κρήτη, Κέρκυρα, Ρόδο, Κω, Χαλκιδική), στα ανεπτυγμένα μικρά νησιά (Σκιάθος, Μύκονος, Πάρος, Σαντορίνη) αλλά και στους νέους τουριστικούς προορισμούς (Νησιά

Β. Αιγαίου) σε σχέση με τη ζήτηση, οδήγησε στη διαμόρφωση και εφαρμογή μιας πολιτικής σχετικής ανάσχεσης της δημιουργίας νέων κλινών σ' ολόκληρη τη Χώρα. Γιατί είναι γεγονός, ότι οι υφιστάμενες σήμερα ένα εκατομμύριο περίπου κλίνες (σε κύρια και μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα), λειτουργώντας με βελτιωμένη τουριστική περίοδο και όχι με τις σημερινές συνθήκες 3 μηνες έως 7 μηνες λειτουργίας, είναι σε θέση να καλύψουν πολύ υψηλότερα επίπεδα διανυκτερεύσεων και κατά συνέπεια πολύ υψηλότερο αριθμό αφίξεων στα σύνορα.

Όμως, μια πολιτική πλήρους ανάσχεσης της δημιουργίας νέων κλινών είναι λανθασμένη και απορριπτέα για τους ακόλουθους λόγους:

- Δεν λαμβάνει υπόψη της το γεγονός ότι οι περιοχές με μεγάλες συγκεντρώσεις τουριστικής δραστηριότητας και δη καταλυμάτων έχουν πλήρως αστικοποιηθεί, χωρίς προηγούμενο σχεδιασμό και μέριμνα για έργα γενικής υποδομής και για εγκαταστάσεις και χώρους κοινωνικού εξοπλισμού και ήδη εμφανίζονται υποβαθμισμένες από περιβαλλοντική σκοπιά και κατά συνέπεια από τη σκοπιά της συνολικής ποιότητας ζωής.

Η άναρχη και σε σημαντικό βαθμό αυθαίρετη δόμηση καταλυμάτων και συμπληρωματικών τουριστικών εγκαταστάσεων στις περιοχές αυτές (και δη καταλυμάτων μέσης και χαμηλής στάθμης, σε μικρά και συχνά ακατάλληλα οικόπεδα, χωρίς ελεύθερους χώρους και πράσινο), οδήγησε σε μια συνολική περιβαλλοντική και οικονομική - τουριστική απαξίωσή τους και σε αδυναμία

τους να προσελκύσουν μαζικό - έστω - τουρισμό μέσης και υψηλής συγκριτικά στάθμης, πολύ δε περισσότερο να διαφοροποιήσουν τη ζήτησή τους και να στραφούν σε ζήτηση ειδικών μορφών τουρισμού, βελτιώνοντας και την περίοδο λειτουργίας τους, δεδομένου ότι δεν διαθέτουν εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (δηλ. Συνεδριακά Κέντρα, Μαρίνες, Γήπεδα Γκόλφ, Κέντρα Θαλασσοθεραπείας, Υδροθεραπευτήρια, Αθλητικά - Προπονητικά Κέντρα, Θεματικά Πάρκα κ.ο.κ.)

Ήδη, το κόστος επιδοτεί τέτοιες μορφές εγκαταστάσεων στις ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές μέσω του αναπτυξιακού νόμου, όμως, αυτό δεν είναι αρκετό για να επιτευχθεί στην πράξη αναβάθμιση της ποιότητας της ζήτησης που προσελκύουν, και σε μεγάλο βαθμό οι περιοχές αυτές θα συνεχίσουν ν' αποτελούν υποδοχείς μαζικού τουρισμού μειωμένης απόδοσης, έως ότου επιτευχθεί μια γενικότερη αναβάθμιση όχι, μόνο των καταλυμάτων (αυτή χρηματοδοτείται ήδη μέσω του αναπτυξιακού νόμου) αλλά και του περιβάλλοντος των περιοχών αυτών, κάτι, που εξαρτάται άμεσα και από την ολοκλήρωση των υποδομών τους. Συνεπώς, μια πολιτική πλήρους ανάσχεσης της δημιουργίας νέων κλίνων δεν λαμβάνει υπόψη της την αδυναμία των ήδη ανεπτυγμένων περιοχών να λειτουργήσουν τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα ως προορισμοί ποιοτικού τουρισμού.

Αλλά και οι λεγόμενοι "νέοι τουριστικοί προορισμοί" δηλαδή οι προορισμοί, που αναπτύχθηκαν με βάση τα κίνητρα των αναπτυξιακών νόμων της 10ετίας του 80 (π.χ. νησιά Β. Αιγαίου) δεν μπόρεσαν ν' αποφύγουν την απόλυτη εξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό χαμηλής απόδοσης, λόγω της ανετοιμότητας της υποδοχής τους και του γεγονότος ότι όλες σχεδόν οι τουριστικές επενδύσεις, που χρηματοδοτήθηκαν κατά τη 10ετία αυτή, αλλά και τα τρία πρώτα χρόνια εφαρμογής του Ν-1892/90, ήσαν επενδύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες μικρού ή το πολύ μεσαίου μεγέθους, με φτωχή σύνθεση εξυπηρετήσεων και χωρίς εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής. Και στις περιοχές αυτές επιχειρείται αναβάθμιση της τουριστικής τους προσφοράς με τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων μονάδων και τη δημιουργία έργων ειδικής τουριστικής υποδομής, αλλά και σ' αυτές η αναβάθμιση της ζήτησης θα είναι μια αργή και δύσκολη διαδικασία.

- Υπάρχουν ηπειρωτικές και δη παραμεθόριες περιοχές και μη ανεπτυγμένα νησιά, όπου η δημιουργία ελάχιστων ξενοδοχειακών μονάδων αποτελεί κοινωνική ανάγκη (για φιλοξενία εμπορικών αντιπροσώπων, εργαζομένων κλπ) και την ανάγκη αυτή προορίζεται να κάλυψει η παροχή κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου για τη δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων σε "ζώνες τουρισμού αναψυχής".

Στα κίνητρα αυτά - μετά την έκδοση των Αποφ-23076/10-5-95 (ΦΕΚ-411/Β/95) και Αποφ-61404/25-9-97 (ΦΕΚ-882/Β/97) - υπάγονται αποκλειστικά μη ανεπτυγμένες, ούτε καν σε περιορισμένο βαθμό, περιοχές.

Λείπουν αυτή τη στιγμή από την συνολική τουριστική προσφορά της Χώρας προορισμοί που να έχουν δημιουργηθεί εξ αρχής μετά από κατάλληλο προγραμματισμό, ώστε να συνιστούν πλήρεις και αυτόνομες τοπικές αγορές, προσανατολισμένες από τα πρώτα στάδια

του σχεδιασμού τους σε ζήτηση υψηλής στάθμης καθώς και ειδικών μορφών τουρισμού. Τέτοιους διαφοροποιημένους προορισμούς θα αποτελέσουν οι ελάχιστες Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης, που σύμφωνα με το Αρθ-29 του Ν-2545/97, αποτελούνται από ξενοδοχειακά καταλύματα

διαφόρων λειτουργικών μορφών, εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής καθώς και συμπληρωματικές εγκαταστάσεις αναψυχής, άθλησης και γενικά υπηρεσιών διάθεσης του ελεύθερου χρόνου των τουριστών.

Τέλος, είναι φανερό, ότι η πολιτική πλήρους ανάσχεσης της δημιουργίας νέων κλινών είναι αντίθετη με τις ανάγκες της Περιφερειακής Ανάπτυξης, δεδομένου, ότι δεν είναι δυνατή η άμεση ή/και έμμεση συγκράτηση της τουριστικής ανάπτυξης περιοχών, που διαθέτουν πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, με το σκεπτικό, ότι κάποιες άλλες περιοχές της Χώρας είναι τουριστικά υπερανεπτυγμένες. Ένα τέτοιο σκεπτικό προϋποθέτει υπεραπλουστεύσεις όπως πχ ότι, αν δεν αναπτυχθεί ένας νέος προορισμός το τουριστικό ρεύμα θ' αναγκαστεί να κατευθυνθεί σε ένα παλιό και γνωστό (ως εάν το τουριστικό ρεύμα είναι δυνατό να "κρατηθεί" στα πλαίσια μιας Χώρας, ως να μην υπήρχαν στη λεκάνη της Μεσογείου άλλοι νεώτεροι και σύγχρονοι τουριστικοί προορισμοί κοκ)

Για τους ανωτέρω λόγους, η ισχύουσα κυβερνητική τουριστική πολιτική είναι πολιτική σχετικής ανάσχεσης της δημιουργίας νέων κλινών με την έννοια, ότι από τον κανόνα της μη χρηματοδότησης νέων ξενοδοχειακών κλινών εξαιρεί τις νέες κλίνες σε "ζώνες τουρισμού - αναψυχής" (αλλά σε ελάχιστες μη ανεπτυγμένες και μειονεκτικές περιοχές της Χώρας), τη μετατροπή παραδοσιακών κτιρίων σε ξενοδοχειακά καταλύματα και τις νέες ξενοδοχειακές κλίνες εντός Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ).

Για τους λόγους, που ήδη αναφέρθηκαν, προγραμματίζεται η χρήση της ΠΟΤΑ ως χρηματοδοτικού εργαλείου (μέσω του Αναπτυξιακού Ν-2601/98) με φειδώ για τα επόμενα 5 - 10 έτη, πράγμα, που σημαίνει, ότι κατά το διάστημα αυτό θα υλοποιηθούν 2 - 3 ΠΟΤΑ, ώστε να δοκιμασθεί ο θεσμός και στην πράξη και να "ανοίξουν" λίγοι νέοι προορισμοί/ αγορές, που θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στον ανταγωνισμό στο χώρο της Μεσογείου και να προσελκύσουν διαφοροποιημένη ζήτηση υψηλών εισοδημάτων. Στη συνέχεια, μπορεί να επιτραπεί η υλοποίηση και νέων ΠΟΤΑ. Έχει άλλωστε διαπιστωθεί, από την εμπειρία της χορήγησης κινήτρων κατά τη δεκαετία του '80, ότι η κρατική ενίσχυση για τη δημιουργία πολλών χιλιάδων κλινών σε πληθώρα προορισμών ταυτόχρονα, οδηγεί σε αδυναμία ομαλής ένταξης των νέων επενδύσεων στην τουριστική αγορά.

2.3. Νομοθετικό πλαίσιο των Π.Θ.Τ.Α.

Σε αυτή την ενότητα παραθέεται ο (Ν-2545/97 (ΦΕΚ-254/Α/97) - "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές" – Άρθρο 29 που αφορά τις περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής

2.3.1. Ν-2545/97 (ΦΕΚ-254/Α/97) "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές" – Άρθρο 29. (ΠΟΤΑ)

1.α. Ως Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) κατά την έννοια των Αρθ-2 παρ.1 εδαφ.λ και Αρθ-9 παρ.12 του Ν-1892/90 (ΦΕΚ-101/Α/90), όπως συμπληρώθηκαν αντίστοιχα με τις παρ.2 εδαφ.ε και παρ.9 εδαφ.β του Αρθ-1 του Ν-2234/94 (ΦΕΚ-142/Α/94) χαρακτηρίζονται δημόσιες

ή ιδιωτικές εκτάσεις εκτός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων, εκτός ορίων οικισμών προϋφιστάμενων του 1923 και εκτός ορίων οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων, όπου δημιουργείται ένα σύνολο τουριστικών εγκαταστάσεων αποτελούμενο από ξενοδοχεία διαφόρων λειτουργικών μορφών, εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής της παρ.3 του Αρθ-2 του Ν-2160/93 (ΦΕΚ-118/Α/93), καθώς και συμπληρωματικές εγκαταστάσεις αναψυχής, άθλησης και γενικά υπηρεσιών διάθεσης του ελεύθερου χρόνου των τουριστών.

β. Κατ'εξαίρεση είναι δυνατή η δημιουργία ΠΟΤΑ και σε εκτάσεις ή τμήματα εκτάσεων, που βρίσκονται εντός ορίων του Γενικού Πολεοδομικού σχεδίου (ΓΠΣ) ή του Σχεδίου Χωροταξικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) αλλά μόνο σε περιοχές, που καθορίζονται από τα παραπάνω σχέδια ως περιοχές τουρισμού - αναψυχής, σύμφωνα με το Αρθ-8 του ΠΔ/23-2-87 και εφόσον τηρείται η διαδικασία των παρ.3, παρ.4 παρ.6 του παρόντος άρθρου.

2. Στις ΠΟΤΑ επιτρέπεται να περιλαμβάνονται όλες οι χρήσεις του Αρθ-8 του ΠΔ/23-2-87 (ΦΕΚ-166/Δ/87) όπως συμπληρώθηκε από την παρ.18α του Αρθ-6 του Ν-2160/93, πλην καζίνο.

3. Ο χαρακτηρισμός και η οριοθέτηση των ΠΟΤΑ γίνεται μετά από αίτηση φυσικών ή νομικών προσώπων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και ύστερα από γνώμη του οικείου νομαρχιακού συμβουλίου, σε εφαρμογή εγκεκριμένου χωροταξικού σχεδίου, εθνικού ή περιφερειακού επιπέδου, η τομεακής αναπτυξιακής - χωροταξικής μελέτης και εναρμονίζεται με τις χρήσεις και λειτουργίες της ευρύτερης περιοχής και τους γενικότερους αναπτυξιακούς στόχους. Η παραπάνω γνώμη του νομαρχιακού συμβουλίου παρέχεται το αργότερο εντός τριάντα (30) ημερών από τη λήψη του σχετικού φακέλου. Παρεχομένης απράκτου της προσθεσμίας αυτής, η ως άνω κοινή υπουργική απόφαση εκδίδεται χωρίς τη γνώμη του νομαρχιακού συμβουλίου. Εάν δεν υφίσταται εγκεκριμένο χωροταξικό σχέδιο ή τομεακή αναπτυξιακή χωροταξική μελέτη πριν το χαρακτηρισμό και την οριοθέτηση με την παραπάνω κοινή υπουργική απόφαση μιας περιοχής ως ΠΟΤΑ απαιτείται η σύνταξη και έγκριση γενικών κατευθύνσεων τουριστικής πολιτικής για τη δημιουργία ΠΟΤΑ σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Οι κατευθύνσεις αυτές συντάσσονται από τον ΕΟΤ και εγκρίνονται με απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

4. Με την παραπάνω κοινή απόφαση χαρακτηρισμού και οριοθέτησης ΠΟΤΑ καθορίζονται και εγκρίνονται τα εξής:

α. Οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης στα πλαίσια εφαρμογής της διάταξης της παρ.2 του παρόντος άρθρου, καθώς και οι τυχόν πρόσθετοι περιορισμοί που αποσκοπούν στον έλεγχο της έντασης κάθε χρήσης.

β. Οι ειδικότεροι όροι και τα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος από την ίδρυση και λειτουργία της ΠΟΤΑ.

γ. Η Γενική Διάταξη των προβλεπόμενων εγκαταστάσεων και η μέγιστη ανά χρήση εκμετάλλευση και τα διαγράμματα των δικτύων υποδομής, εκτός εάν πρόκειται να ακολουθήσει η διαδικασία της παρ.6 του παρόντος.

δ. Ο φορέας ίδρυσης και εκμετάλλευσης της ΠΟΤΑ.

Η μεταβολή της έκτασης των ορίων της ΠΟΤΑ επιτρέπεται μόνον εφόσον τηρηθούν αναλόγως οι διαδικασίες που προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου για την ίδρυση της.

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως καθορίζονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής.

"5.α. Εάν η έκταση της ΠΟΤΑ (Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης) δεν πολεοδομείται, επιτρέπεται η σύσταση διηρημένων ιδιοκτησιών (οριζοντίων και καθέτων) επί των τυχόν εγκρινόμενων μη αμιγώς τουριστικών εγκαταστάσεων, η σύσταση μόνο καθέτων ιδιοκτησιών επί των τουριστικών εγκαταστάσεων, καθώς και η δια συμβάσεων, καταρτιζόμενων μεταξύ του φορέα της ΠΟΤΑ και τρίτων, παραχώρηση σε τρίτους ενοχικών και εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί αυτών.

Προϋπόθεση για τη σύσταση των αυτοτελών κατά τα παραπάνω διηρημένων ιδιοκτησιών ή την παραχώρηση σε τρίτους δικαιωμάτων επί αυτών αποτελεί η ολοκλήρωση των βασικών έργων υποδομής, την εκτέλεση των οποίων έχει αναλάβει ο φορέας της ΠΟΤΑ.

Όλες οι επιτρεπόμενες να εγκατασταθούν σε αυτή χρήσεις υπόκεινται στους όρους και περιορισμούς της εκτός σχεδίου δόμησης τουριστικών εγκαταστάσεων του ΠΔ/20-1-88 (ΦΕΚ-61/Δ/88) με την επιφύλαξη όσων ορίζονται διαφορετικά παρακάτω. Η παραχωρούμενη, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ.7 της ενότητας Ε (ειδικές διατάξεις και περιορισμοί) του προαναφερόμενου διατάγματος στους οικείους ΟΤΑ, έκταση δεν μπορεί να υπερβαίνει το 5% της εντός των ορίων του οικείου ΟΤΑ περιεχόμενης έκτασης της ΠΟΤΑ. Για τον υπολογισμό της μέγιστης εκμετάλλευσης και των λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης, οι εκτάσεις της ΠΟΤΑ νοούνται ως ενιαίο σύνολο."

(Σ.Σ Η περίπτωση (α) τίθεται ως αντικατεστάθη με την παρ.5 Αρθ-51 του Ν-3105/03 ΦΕΚ-29/Α/10-2-03)

β. Εάν η έκταση της ΠΟΤΑ πρόκειται να πολεοδομηθεί, ισχύουν οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης της παρ.6 του παρόντος άρθρου.

γ. Σε περίπτωση που η ΠΟΤΑ περιλαμβάνει εκτάσεις ή τμήματα εκτάσεων που υπάγονται σε ειδικό νομικό καθεστώς (πχ δασικές εκτάσεις, αρχαιολογικούς χώρους κλπ) εφαρμόζονται επ' αυτών οι οικείες διατάξεις.

6. Στις περιπτώσεις των παρ.1β και παρ.5β αυτού του άρθρου για τη δημιουργία της ΠΟΤΑ απαιτείται προηγούμενη έγκριση μελέτης πολεοδόμησης και καθορισμός των όρων και περιορισμών δόμησης κατά παρέκκλιση της παρ.5α αυτού του άρθρου που πραγματοποιείται με προεδρικό διάταγμα, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Η μελέτη συντάσσεται από το φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσης της ΠΟΤΑ σύμφωνα με τα οριζόμενα στην οικεία απόφαση χαρακτηρισμού και οριοθέτησης της, και πρέπει να περιλαμβάνει:

α. Τις χρήσεις γης και τις τυχόν πρόσθετες απαγορεύσεις ή υποχρεώσεις.

β. Τα διαγράμματα των δικτύων υποδομής.

γ. Τους προβλεπόμενους κοινόχρηστους ή κοινωφελείς χώρους, που καταλαμβάνουν το 50% τουλάχιστον της συνολικής πολεοδομική προς έκταση, καθώς και τους οικοδομήσιμους χώρους.

δ. Τους γενικούς και ειδικούς όρους και περιορισμούς δόμησης, οι οποίοι μπορεί να ορίζονται ανά οικοδομικό τετράγωνο ή και ανά τμήμα του οικοδομικού τετραγώνου εφόσον αυτό επιβάλλεται από τη δημόρφωση του εδάφους ή τις ανάγκες προστασίας του φυσικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος ή άλλες ειδικές πολεοδομικές ανάγκες. Ο επιτρεπόμενος συντελεστής δόμησης δεν μπορεί να υπερβαίνει σε καμία περίπτωση το 0,2 του συνόλου της έκτασης της ΠΟΤΑ.

Η μελέτη πολεοδομικής συνοδεύεται από πολεοδομικό σχέδιο, συντασσόμενο σε οριζοντιογραφικό και υψομετρικό τοπογραφικό διάγραμμα και έχει τις συνέπειες της έγκρισης σχεδίου πόλεως κατά τις διατάξεις του ΝΔ/17-7-23. Οι κοινόχρηστοι χώροι της έκτασης περιέρχονται κατά κυριότητα στον οικείο ή τους οικείους ΟΤΑ, ενώ η φροντίδα της συντήρησής τους ανήκει στους ιδιοκτήτες των ακινήτων της ΠΟΤΑ.

7. Οι τυχόν εγκρινόμενες κατά τις διαδικασίες των προηγούμενων παραγράφων μη αμιγώς τουριστικές εγκαταστάσεις των ΠΟΤΑ δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν το 20% της συνολικής κατά περίπτωση νόμιμης εκμετάλλευσης.

8. Οι διατάξεις των Αρθ-3 παρ.1, Αρθ-8 παρ.1 και παρ.2 και Αρθ-14 του παρόντος νόμου εφαρμόζονται αναλόγως και στις ΠΟΤΑ. Αντί του αναφερόμενου στην παρ.2 του Αρθ-14 του παρόντος νόμου Αρθ-56 παρ.2 του Ν-998/79 στις ΠΟΤΑ εφαρμόζεται το Αρθ-51 του ίδιου νόμου.

9. Η εποπτεία των φορέων ίδρυσης και εκμετάλλευσης των ΠΟΤΑ ασκείται από τον Υπουργό Ανάπτυξης.

10. Η παρ.6 του Αρθ-3 του ΠΔ-456/95 (ΦΕΚ-269/Α/95) καταργείται.

"11. Οι απαλλαγές και εξαιρέσεις που ορίζουν οι παρ.1 και παρ.2 του Αρθ-15 του νόμου αυτού ισχύουν και εφαρμόζονται ανάλογα για τις Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ)".

Σ.Σ. Η παρ.11 προσετέθη με την παρ.3 Αρθ-26 του Ν-3156/03 ΦΕΚ-157/Α/25-6-03. Μεταγενέστερα, με την παρ.2 του άρθρου 20 του Ν-3190/03 (ΦΕΚ-249/Α/30-10-03), το Αρθ-15 του Ν-2545/97 καταργήθηκε, «εκτός των παρ.1 και παρ.2 αυτού που εξακολουθούν να ισχύουν και να εφαρμόζονται για τις περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, έτσι ώστε για τις ΠΟΤΑ να ισχύουν οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις». Τέλος, με την παρ. 2 του άρθρου 6 του Ν3220/2004 (ΦΕΚ 154^Α/28.1.2004) μετά το τρίτο εδάφιο της παρ.3 του άρθρου 28 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος προστέθηκε νέο εδάφιο ως εξής: «Οι διατάξεις των δύο προηγούμενων εδαφίων εφαρμόζονται ανάλογα και για την υπεραξία που προκύπτει κατά την εισφορά ακινήτων που βρίσκονται στις Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) της παρ. 3 του άρθρου 29 το Ν-2545/97 (ΦΕΚ-254/Α/97) σε επιχείρηση – φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσης των Π.Ο.Τ.Α.».

Αποφ-Τ/751/98 (ΦΕΚ-149/Β/20-2-98)

Απαιτούμενα δικαιολογητικά, διαδικασίες και ρύθμιση λοιπών λεπτομερειών για την εφαρμογή των διατάξεων της παρ.4 του Αρθρον-29 του Ν-2545/97 ΒΕΠΕ - ΒΙΟΠΑ - ΠΟΤΑ "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις".

Οι Υπουργοί Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Ν-2545/97 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ-254/Α/97) και δη τις διατάξεις της παρ.4 του Αρθ-29 του νόμου αυτού.

2. Τις διατάξεις του Ν-1558/85 "Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα" (ΦΕΚ-137/Α/85), όπως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε και σήμερα ισχύει.

3. Τις διατάξεις του ΑΝ-1565/50 περί ΕΟΤ, όπως κυρώθηκε με το Ν-1624/51 και τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τα ΝΔ-4109/71 και ΝΔ-201/74 καθώς και με το Ν-2160/93.

4. Το ΠΔ-27/96 (ΦΕΚ-19/Α/96) "Συγχώνευση των Υπουργείων Τουρισμού, Βιομηχανίας - Ενέργειας και Τεχνολογίας και Εμπορίου στο Υπουργείο Ανάπτυξης".

5. Το ΠΔ-377/96 "Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτή Υπουργού και Υφυπουργών" (ΦΕΚ-244/Α/96).

6. Την Αποφ-Δ17α/03/99/Φ221/29-10-96 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ "Ανάθεση αρμοδιοτήτων Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ στους Υφυπουργούς ΠΕΧΩΔΕ κλπ" (ΦΕΚ-1006/Β/96).

7. Το γεγονός, ότι από τις κανονιστικές διατάξεις της απόφασης αυτής δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού,

Αποφασίζουμε:

1.ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡ.4 ΤΟΥ ΑΡΘ-29 ΤΟΥ Ν-2545/97

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί ο χαρακτηρισμός και η οριοθέτηση έκτασης (ή εκτάσεων) ως περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παρ.3 του Αρθ-29 του Ν-2545/97, απαιτείται η εκ μέρους των ενδιαφερομένων επενδυτών (δηλαδή Φυσικών ή Νομικών Προσώπων του Ιδιωτικού ή του Δημόσιου Τομέα) υποβολή σχετικής αίτησης, που να συνοδεύεται από τα ακόλουθα δικαιολογητικά:

α. Παρουσίαση του φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσης της ΠΟΤΑ (σύνθεση, φυσιογνωμία κλπ)

β. Έκθεση συνοπτικής παρουσίασης της φυσιογνωμίας της περιοχής, όπως αυτή προσδιορίζεται από τις χωρικές ενότητες, που προβλέπονται στο σχετικό εγκεκριμένο χωροταξικό σχέδιο, εθνικού ή περιφερειακού επιπέδου, ή τη σχετική τομεακή - αναπτυξιακή μελέτη ή τις γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής για τη δημιουργία ΠΟΤΑ, σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ.3 του Αρθ-29 του Ν-2545/97. Η έκθεση περιλαμβάνει ενδεικτικά τη θέση της περιοχής ως προς τον ευρύτερο της φυσικό και αναπτυξιακό χώρο γεωμορφολογικά δεδομένα, κλιματικά δεδομένα, στοιχεία για τη συγκοινωνιακή υποδομή και τις λοιπές εξυπηρετήσεις, δημογραφικά και οικονομικά δεδομένα της περιοχής, αναπτυξιακά δεδομένα, δυνατότητες και επιλογές του επενδυτή, κλπ.

γ. Έκθεση αναλυτικής παρουσίασης της υφιστάμενης κατάστασης στον τομέα του Τουρισμού, που περιλαμβάνει ενδεικτικά μεγέθη τουριστικής ζήτησης και προσφοράς με αναφορά σε ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία και εκτιμήσεις,

κατάσταση υποδομής, γενικής και ειδικής τουριστικής, και δυνατότητες βελτίωσης της στο άμεσο μέλλον, φυσικούς ανθρωπογενείς και ανθρώπινους πόρους, που ενδιαφέρουν τον Τουρισμό κλπ.

δ. Περιγραφή της προτεινόμενης για τη δημιουργία ΠΟΤΑ έκτασης (ή εκτάσεων) και της άμεσα ευρύτερης περιοχής. Ειδικότερα περιγραφή:

Του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντός της.

Της υφιστάμενης υποδομής, τεχνικής και κοινωνικής, και τεκμηριωμένη εκτίμηση της επάρκειάς της.

Των δεσμεύσεων, που προκύπτουν από την ύπαρξη ιδίων νομικών καθεστώτων, άλλων υφιστάμενων ή θεσμοθετημένων χρήσεων γης ή αναπτυξιακών προγραμμάτων άλλων φορέων. Η ύπαρξη ή μη ύπαρξη ιδίων νομικών καθεστώτων (πχ δάση ή δασικές εκτάσεις, αρχαιολογικοί χώροι, τοπία ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους κλπ) θα τεκμηριώνεται με την κατάθεση σχετικών δικαιολογητικών των αρμόδιων κρατικών φορέων.

Του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της έκτασης (ή των εκτάσεων) και ιδιαίτερα του αριθμού και του εμβαδού των ιδιοκτησιών, του είδους και της έντασης της υφιστάμενης δόμησης κλπ.

Του θεσμικού καθεστώτος δόμησης της έκτασης ή των εκτάσεων (εκτός σχεδίου δόμηση, ΖΟΕ, ΓΠΣ).

Η ως άνω περιγραφή συνοδεύεται από:

i) γενικό τοπογραφικό διάγραμμα της ευρύτερης περιοχής σε κλίμακα 1:5000, όπου σημειώνονται τα όρια της προτεινόμενης για ΠΟΤΑ έκτασης (ή εκτάσεων), με απεικόνιση των χρήσεων γης, που υφίστανται εντός αυτής και στην ευρύτερη περιοχή και σε ακτίνα 1000μ. τουλάχιστον από τα όρια της (δασικές εκτάσεις, γεωργικές αρδευόμενες εκτάσεις, οικισμοί, δρόμοι, βιομηχανικές περιοχές, αρχαιολογικοί χώροι, τουριστικές εγκαταστάσεις, προστατευόμενες περιοχές κλπ),

ii) χάρτη προσανατολισμού σε κλίμακα 1:200000 σε μέγεθος σελίδας με το χώρο επέμβασης και υπόμνημα για πόλεις, οικισμούς, δρόμους, χώρους με ιδιαίτερο ενδιαφέρον κλπ και

iii) έγχρωμες φωτογραφίες της έκτασης (ή των εκτάσεων) και της ευρύτερης περιοχής.

ε. Έκθεση παρουσίασης του προγράμματος τουριστικής αξιοποίησης με πρόταση για τις εντός ΠΟΤΑ επί μέρους χρήσεις γης στο πλαίσιο εφαρμογής της διάταξης της παρ.2 του Αρθ-29 του Ν-2545/97, μεγέθη - δυναμικότητες, προτεινόμενους όρους και περιορισμούς δόμησης, προτεινόμενη μέγιστη ανά χρήση εκμετάλλευση και αναγκαία έργα γενικής και ειδικής τουριστικής υποδομής. Η έκθεση αυτή, στην περίπτωση, που η προτεινόμενη ΠΟΤΑ προβλέπεται να υλοποιηθεί κατ' εφαρμογή της διάταξης της παρ.5 εδαφ.α του Αρθ-29 του Ν-2545/97, συνοδεύεται από Σχέδιο Γενικής Διάταξης των προβλεπόμενων εγκαταστάσεων, σε κλίμακα 1:1000 έως 1:5000, στην οποία απεικονίζονται τα ανωτέρω στοιχεία της έκθεσης καθώς και τα διαγράμματα εσωτερικής υποδομής της έκτασης.

στ. Έκθεση κατ' αρχήν αξιολόγησης των χωροταξικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την ίδρυση και λειτουργία της ΠΟΤΑ με περιεχόμενα:

Αναμενόμενες επιπτώσεις στον πληθυσμό από δημογραφική οικονομική και κοινωνική σκοπιά.

Αναμενόμενες επιπτώσεις στο οικιστικό δίκτυο:εξετάζονται οι αναμενόμενες επιπτώσεις:

στον πρωτογενή τομέα και ιδιαίτερα στη γεωργία πχ πιέσεις για αλλαγή των χρήσεων γης, υπερεξάντληση φυσικών πόρων, όπως το νερό, ανταγωνισμός στην απασχόληση (πχ εγκατάλειψη της γεωργίας και στροφή προς τις υπηρεσίες, οικοδομικές εργασίες κλπ), τάσεις διεύρυνσης ή συρρίκνωσης της τοπικής παραγωγής και αγοράς κλπ.

στο δευτερογενή τομέα πχ ανάπτυξη παραδοσιακής βιομηχανίας, οικοδομικών εργασιών, ανταγωνισμός στην απασχόληση.

στον τριτογενή τομέα, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων στο ήδη επενδεδυμένο στον Τουρισμό κεφάλαιο από την αύξηση της τουριστικής προσφοράς, την ένταξη εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής στο τοπικό τουριστικό προϊόν και γενικά τις αναμενόμενες επιπτώσεις στον ανταγωνισμό.

Αναμενόμενες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον: Εξετάζονται οι αναμενόμενες επιπτώσεις στο έδαφος, τον αέρα, τη χλωρίδα, στην πανίδα, στους λοιπούς φυσικούς πόρους. (με ιδιαίτερη έμφαση στην επάρκεια των υδάτινων πόρων της περιοχής και τη χωρητικότητα των ακτών προκειμένου για ΠΟΤΑ, που έχουν ως πόλο έλξης τη θάλασσα) και στην αισθητική του τοπίου. Η αξιολόγηση της αντοχής των φυσικών πόρων θα πρέπει να συνεκτιμά όχι μόνο την επιβάρυνση από τη δημιουργία της ΠΟΤΑ αλλά και την τυχόν επιβάρυνση της περιοχής από τη βελτίωση της προσπελασιμότητας και των εξυπηρετήσεων.

Αναμενόμενες επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά: Εξετάζονται η συμβατότητα της επιδιωκόμενης ανάπτυξης με την ανάγκη της προστασίας του τοπίου σε περίπτωση γεινίασης με αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς κλπ, αλλά και οι επιπτώσεις από την αναμενόμενη αύξηση των επισκεπτών στους παραπάνω τουριστικούς πόρους.

Εξαγωγή συνθετικών συμπερασμάτων (αναμενόμενες επιπτώσεις από την ίδρυση και λειτουργία της ΠΟΤΑ).

Προβλεπόμενα μέτρα για την πρόληψη, τον περιορισμό ή/και την εξουδετέρωση των δυσμενών επιπτώσεων από την ίδρυση και λειτουργία της ΠΟΤΑ.

Μέτρα (έργα, ρυθμίσεις κλπ) που, κατά τον επενδυτή, κρίνεται σκόπιμο να αναλάβει ο δημόσιος τομέας για την ενίσχυση των υποδομών της ευρύτερης περιοχής, με αδρομερή εκτίμηση του κόστους.

ζ. Οικονομικά στοιχεία - χρηματοδότηση: Η σχετική έκθεση περιλαμβάνει:

Συνολικό εκτιμώμενο κόστος επένδυσης (για ολόκληρη την ΠΟΤΑ)

Εκτιμώμενο κόστος για:

μελέτες.

απόκτηση γης - απαλλοτριώσεις.

Έργα (1) γενικής υποδομής (2) ειδικής υποδομής (δηλ συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, γήπεδα γκόλφ, κέντρα θαλασσοθεραπείας, κέντρα τουρισμού υγείας, αθλητικά προπονητικά κέντρα κλπ (3) ανωδομής (δηλ κύρια και μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα, κατοικία κλπ)

Χρηματοδοτικό σχήμα (επιχορήγηση αναπτυξιακού νόμου, ίδια συμμετοχή, δανειακά κεφάλαια).

2.ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΜΙΑΣ ΠΟΤΑ

α. Ο φάκελος με τα ανωτέρω υπό στοιχ.1 (α έως και ζ) δικαιολογητικά υποβάλλεται σε έξι (6) αντίτυπα στον ΕΟΤ (Δ/ση Α Έρευνας - Ανάπτυξης Τμήμα Α4 Επενδύσεων).

β. Ο ΕΟΤ οφείλει εντός πέντε (5) εργάσιμων ημερών από την υποβολή να αποστείλει με αγγελιαφόρο και επί αποδείξει δύο (2) εκ των αντιτύπων αυτών στις δύο αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ δηλ τη Δ/ση Χωροταξίας και τη Δ/ση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού.

γ. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του ΕΟΤ (Δ/σεις Α Έρευνας - Ανάπτυξης και Β Εφαρμογής Προγραμμάτων και Χωροταξίας) και οι κατά τα ανωτέρω αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ ορίζουν κοινή σύσκεψη, εντός είκοσι (20) εργάσιμων ημερών από τη λήψη των φακέλων εκ μέρους του ΥΠΕΧΩΔΕ, κατά τη διάρκεια της οποίας συντάσσεται κοινό πρακτικό, στο οποίο βεβαιώνεται:

η τυπική και ουσιαστική πληρότητα του φακέλλου σύμφωνα με τα υπό στοιχ.1 (α έως ζ) της παρούσας.

η συμβατότητα της πρότασης ΠΟΤΑ με το οικείο εγκεκριμένο χωροταξικό σχέδιο, εθνικού ή περιφερειακού επιπέδου ή με τομεακή αναπτυξιακή - χωροταξική μελέτη ή με τις γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής της κοινής υπουργικής απόφασης της παρ.3 του Αρθ-29 του Ν-2545/97.

Το κοινό πρακτικό αποτελεί εσωτερική διαδικασία συνεργασίας των δύο φορέων (ΕΟΤ-ΥΠΕΧΩΔΕ) για την κατ' αρχήν διαπίστωση της συνδρομής αναγκαίων προϋποθέσεων του Αρθ-29 του Ν-2545/97 και της παρούσας απόφασης και σε καμμία περίπτωση δεν δημιουργεί δέσμευση της Πολιτείας ή/και αντίστοιχη αξίωση του αιτούντος για την αποδοχή της αίτησης και έγκριση της προτεινόμενης ΠΟΤΑ.

δ. Αντίγραφα του κοινού πρακτικού αποστέλλονται από τον ΕΟΤ, εντός πέντε (5) εργάσιμων ημερών από τη σύνταξη του και επί αποδείξει μαζί με αντίστοιχα αντίτυπα του φακέλλου της ΠΟΤΑ στο οικείο νομαρχιακό συμβούλιο, προκειμένου αυτό να γνωμοδοτήσει σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ.3 του Αρθ-29 του Ν-2545/97 και στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΘΟ.

ε. Ο ΕΟΤ, το ΥΠΕΘΟ και η Δ/ση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ, με βάση τα στοιχεία του φακέλλου και έχοντας υπόψη τους το περιεχόμενο του κοινού πρακτικού της παρ.2γ της παρούσας, γνωστοποιούν εγγράφως στο ΥΠΕΧΩΔΕ / Δ/ση Χωροταξίας τις επί της ουσίας πλήρως τεκμηριωμένες απόψεις τους για την προτεινόμενη ΠΟΤΑ.

στ. Η διεύθυνση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ συντάσσει και προωθεί για προσυπογραφή το Σχέδιο της κοινής Απόφασης των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων για τον χαρακτηρισμό και την οριοθέτηση της ΠΟΤΑ, εντός είκοσι (20) εργάσιμων ημερών από τη λήψη της γνώμης του νομαρχιακού συμβουλίου ή την πάροδο άπρακτης της προθεσμίας της ίδιας διάταξης καθώς και τη λήψη των απόψεων των λοιπών συναρμόδιων υπηρεσιών ως ανωτέρω.

ζ. Στην περίπτωση που, σύμφωνα με το κοινό πρακτικό ΕΟΤ-ΥΠΕΧΩΔΕ, δεν διαπιστώνεται πληρότητα φακέλλου ή συμβατότητα της επένδυσης, σύμφωνα με τα υπό στοιχ.2γ ανωτέρω, ενημερώνεται σχετικά εγγράφως ο αιτών με φροντίδα του ΕΟΤ και διακόπτεται η τήρηση της ως άνω διαδικασίας. Η διαδικασία, που διακόπηκε λόγω έλλειψης πληρότητας φακέλλου, είναι δυνατόν να επαναληφθεί εξαρχής εφόσον συμπληρωθεί ο φάκελλος.

3. Διευκρινίζεται ότι ο χαρακτηρισμός και η οριοθέτηση έκτασης (ή εκτάσεων) ως ΠΟΤΑ υποκαθιστά εξ όλων των κατά νόμον προβλεπόμενων διαδικασιών για την έγκριση της ίδρυσης των πάσης φύσεως τουριστικών εγκαταστάσεων μόνο την προέγκριση χωροθέτησης (αρμοδιότητας ΥΠΕΧΩΔΕ) και την

έγκριση καταλληλότητας του γηπέδου ή οικοπέδου (αρμοδιότητας ΕΟΤ). Όλες οι άλλες κατά νόμον διαδικασίες (έγκριση αρχιτεκτονικής μελέτης εγκαταστάσεων από ΕΟΤ, έγκριση περιβαλλοντικών όρων από ΥΠΕΧΩΔΕ και ΕΟΤ, διαδικασίες υπαγωγής στα κίνητρα του Αναπτυξιακού Νόμου στο ΥΠΕΘΟ κλπ) τηρούνται κανονικά και στην περίπτωση των ΠΟΤΑ.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 10 Φεβρουαρίου 1998

Αποφ-Τ/3522/98 Αποφ-500309/98 ΕΟΤ (ΦΕΚ-822/Β/6-8-98) Γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής για την δημιουργία Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) κατά τις διατάξεις της παρ.3, του Αρθρον-29 του Ν-2545/97 «Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις».

Οι Υπουργοί Ανάπτυξης Και Περιβάλλοντος Χωροταξίας Και Δημοσίων Εργων, Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Ν-2545/97 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές περιοχές & άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ-254/Α/97) και δη τις διατάξεις της παρ.3 του Αρθ-29 του νόμου αυτού.

2. Τις διατάξεις του Ν-1558/85 "Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα " (ΦΕΚ-137/Α/85), όπως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε και σήμερα ισχύει.

3. Τις διατάξεις του ΑΝ-1565/50 περί ΕΟΤ όπως κυρώθηκε με το Ν-1624/51 και τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τα ΝΔ-4109/71 και ΝΔ-201/74 καθώς και με το Ν-2160/93.

4. Το ΠΔ-27/1-2-96 "περί συγχώνευσης των Υπουργείων Τουρισμού, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και Εμπορίου στο Υπουργείο Ανάπτυξης" (ΦΕΚ-19/Α/1-2-96).

5. Το ΠΔ-377/96 "Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτή Υπουργού και Υφυπουργών" (ΦΕΚ-244/Α/25-9-96).

6. Την Αποφ-Δ17α/03/99/Φ221/29-10-96 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, "Ανάθεση αρμοδιοτήτων Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ στους Υφυπουργούς ΠΕΧΩΔΕ κλπ" (ΦΕΚ-1006/Β/96).

7. Το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις της απόφασης αυτής δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού, Αποφασίζουμε:

1. Εγκρίνουμε ως έχει την Αποφ-500309/22-4-98 ΕΟΤ "Γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής για την δημιουργία Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης"

2. Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.
Αθήνα, 9 Ιουλίου 1998

2.3.2. Οροί – προϋποθέσεις ίδρυσης περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης

Οι ΠΟΤΑ αποτελούν μορφή ιδιωτικής επένδυσης, που είναι δυνατόν να ενταχθεί στα κίνητρα του αναπτυξιακού νόμου σύμφωνα με τους όρους και τις διαδικασίες του νόμου αυτού.

Προϋποθέσεις για τη δημιουργία ΠΟΤΑ είναι οι ακόλουθες:

1. Περιοχή κατάλληλη για ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη, που όμως δεν διαθέτει ανεπτυγμένη τουριστική υποδομή και δη μεγάλο συγκριτικά αριθμό τουριστικών καταλυμάτων. Ως "κατάλληλη για ολοκληρωμένη

τουριστική ανάπτυξη" νοείται η ευρύτερη περιοχή, που διαθέτει τους αναγκαίους αξιόλογους φυσικούς, πολιτιστικούς και ανθρώπινους πόρους, διαθέτει δηλαδή τα αναγκαία για την προσέλκυση διεθνούς τουριστικής ζήτησης πρωτογενή στοιχεία. Η "καταλληλότητα" αυτή της ευρύτερης περιοχής αξιολογείται κατά κύριο λόγο σε επίπεδο νομού (ή νησιού) και δευτερευόντως σε επίπεδο γεωγραφικής περιφέρειας. Η ύπαρξη ή όχι "ανεπτυγμένης τουριστικής υποδομής" εξετάζεται σε επίπεδο νομού (ή νησιού).

(Σ.Σ. Λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψη η ποικιλία τοπίων, η ύπαρξη δασών, λιμνών, σπηλαίων, βιοτόπων, ιαματικών πηγών, τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ακτών μεγάλου μήκους ή/και εντυπωσιακού διαμελισμού, ήπιο κλίμα, πλεονάζον ισοζύγιο ύδατος καθώς και αναγνωρισμένοι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, ευρέος χρονικού φάσματος, παραδοσιακοί οικισμοί επίπεδα πολιτιστικής ανάπτυξης κα).

2. Διάθεση δημόσιας ή ιδιωτικής έκτασης ελάχιστης επιφάνειας 800000μ², ενιαίας (δηλαδή χωρίς παρεμβολή ιδιοκτησιών τρίτων) σε ποσοστό τουλάχιστον 85%, που θα πρέπει να βρίσκεται σε χρονοαπόσταση 90 λεπτών της ώρας το πολύ από αεροδρόμιο ικανό να δεχθεί τακτικές και ναυλωμένες πτήσεις από την Ελλάδα και το εξωτερικό

3. Ύπαρξη διαπιστωμένου επενδυτικού ενδιαφέροντος του ιδιωτικού τομέα. Δικαιούμενοι να εκδηλώσουν ενδιαφέρον είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιοκτήτες της έκτασης και συγχρόνως υποψήφιοι επενδυτές ή κοινοπραξίες, στις οποίες συμμετέχει και ο ιδιοκτήτης/ες της έκτασης. Στην κοινοπραξία είναι δυνατόν να συμμετέχει και ΟΤΑ εφόσον είναι ιδιοκτήτης της έκτασης εν όλω ή εν μέρει. Οι επιθυμούντες να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους θα πρέπει να είναι σε θέση να χρηματοδοτήσουν το συνολικό επενδυτικό πρόγραμμα κατά τούς όρους του αναπτυξιακού νόμου και συγκεκριμένα:

3.1 Λαμβάνοντας τα κίνητρα του Ν-2601/98 για τα ξενοδοχειακά καταλύματα και τις υπαγόμενες στον ίδιο νόμο εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά κέντρα, λιμένες αναψυχής, κέντρα θαλασσοθεραπείας, κέντρα τουρισμού υγείας, γήπεδα γκόλφ, εγκαταστάσεις χιονοδρομικού τουρισμού, υδροθεραπευτήρια, κέντρα προπονητικού - αθλητικού τουρισμού).

3.2 Ο επενδυτής θα πρέπει - εφόσον θα προσφύγει και σε δανειοδότηση για την κάλυψη μέρους του συνολικού κόστους της επένδυσης - να έχει εξασφαλίσει το θετικό ενδιαφέρον έγκυρου τραπεζικού οργανισμού.

3.3 Ακόμη, θα πρέπει να έχει σοβαρή επιχειρηματική εμπειρία στην οργάνωση και λειτουργία τουριστικών επιχειρήσεων ή να εξασφαλίζει με σχετική σύμβαση τη συνεργασία φορέα, που διαθέτει το προσόν αυτό.

4. Το επενδυτικό σχέδιο για τη δημιουργία ΠΟΤΑ θα πρέπει να συνεπάγεται ελάχιστο συνολικό ύψος επένδυσης 20 δισ δραχμές (εξαιρουμένης της αξίας της γης, όπως άλλωστε προβλέπει ο αναπτυξιακός Ν-2601/98) και να περιλαμβάνει:

- Τουριστικά καταλύματα (κύρια και μη κύρια ξενοδοχειακά) διαφόρων λειτουργικών μορφών και τάξεων ΑΑ και Α, τουλάχιστον 1500 συνολικά κλινών.

- Κέντρα εστίασης - αναψυχής διαφόρων λειτουργικών μορφών.

- Δύο τουλάχιστον εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (όπως πχ μαρίνα, συνεδριακό κέντρο, γήπεδο γκόλφ, κέντρο θαλασσοθεραπείας, κέντρο τουρισμού υγείας, υδροθεραπευτήριο, χιονοδρομικό κέντρο, θεματικό πάρκο, αθλητικό - προπονητικό κέντρο).

Εμπορικό κέντρο ή και ολοκληρωμένο συγκρότημα παραδοσιακής βιοτεχνίας.

Λουτρικές εγκαταστάσεις, αν η έκταση είναι παραθαλάσσια αθλητικές εγκαταστάσεις και,

- προαιρετικά, οικιστικό συγκρότημα.

Στο ελάχιστο κόστος των 20 δις δρχ συμπεριλαμβάνονται όλες οι κατά τα ανωτέρω χρήσεις καθώς και τα αναγκαία έργα γενικής υποδομής της έκτασης (ή των εκτάσεων).

5. Συμβατότητα της επένδυσης με τα κριτήρια της χωροταξικής, πολεοδομικής και περιβαλλοντικής πολιτικής και καταλληλότητα του χώρου για την ανάπτυξη της αιτούμενης χρήσης.

6. ΠΟΤΑ δεν δημιουργούνται, σύμφωνα και με όσα εκτέθηκαν ανωτέρω, στις περιοχές της Αποφ-61404/25-9-97 (ΦΕΚ-882/Β/97), όπου υφίσταται ικανοποιητική εν όλω ή εν μέρει τουριστική ανωδομή (καταλύματα) ενώ είναι δυνατόν να χωροθετηθούν στα λοιπά (εκτός εκείνων των ανωτέρω ΚΥΑ) τμήματα της Επικράτειας, εφόσον συντρέχουν τα ακόλουθα επί μέρους κριτήρια (που ελέγχονται σε επίπεδο νομού ή νησιού):

6.α. Δημογραφικά κριτήρια

6.α.1 πληθυσμός που μεταξύ των δύο τελευταίων απογραφών εμφανίζει μείωση ή περιορισμένη αύξηση (όχι άνω του 5%)

6.α.2 αγροτικός πληθυσμός σε ποσοστό ανώτερο του μέσου εθνικού όρου (δηλ του 28,4%)

6.α.3 προϊούσα γήρανση του πληθυσμού

6.α.4 περιοχές αραιοκατοικημένες: αριθμός κατοίκων ανά τ χλμ μικρότερο του μέσου εθνικού όρου (δηλ των 79,2 κατοίκων)

6.α.5 ύπαρξη έντονης αστικής πόλωσης

6.β. Υπαρξη τεχνικής υποδομής

6.β.1 οδικό δίκτυο αρκετά ανεπτυγμένο, με ικανό ποσοστό ασφαλτόστρωσης

6.β.2 θαλάσσιες συγκοινωνίες υπαρκτές, έστω και μικρής σημασίας. Υπαρξη υποδομής σε μαρίνες και αλιευτικά καταφύγια.

6.β.3 αεροπορική συγκοινωνίας. Χρονοαπόσταση από διεθνές αεροδρόμιο στην έκταση της ΠΟΤΑ μικρότερη των 90 λεπτών

6.β.4 μη ανεπτυγμένο βιομηχανικό δυναμικό

6.β.5 επαρκής υποδομή βασικής, μέσης και ανωτέρας εκπαίδευσης, καθώς και υποδομή υγείας (νομαρχιακό νοσοκομείο)

6.γ Κριτήρια σχετικά με την Απασχόληση

6.γ.1 μείωση απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα

6.γ.2 τάση αύξησης απασχόλησης στον τριτογενή τομέα

6.γ.3 αυξητική τάση του ποσοστού ανεργίας

6.δ Κριτήρια τουριστικής ανάπτυξης

6.δ.1 υφιστάμενο μέγεθος τουριστικού τομέα κατώτερο των δυνατοτήτων που διαγράφουν οι τουριστικοί πόροι της περιοχής.

6.δ.2 ύπαρξη ξενοδοχειακών κλινών σε ποσοστό < 1% του συνόλου της Χώρας

6.δ.3 ύπαρξη ξενοδοχειακών κλινών σε αριθμό < 50 κλινών /1000 κατοίκους

6.δ.4 ανυπαρξία ξενοδοχειακών κλινών ΑΑ τάξης

6.δ.5 ανυπαρξία κλινών Α τάξης ή περιορισμός τους μόνο στα αστικά κέντρα

6.δ.6 οι πραγματοποιούμενες συνολικά διανυκτερεύσεις σε κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα να μην υπερβαίνουν το 1% του συνόλου της Χώρας

6.δ.7 οι πραγματοποιούμενες διανυκτερεύσεις αλλοδαπών να μην υπερβαίνουν το 0,5% του συνόλου της Χώρας.

7. Με βάση την Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος για τη δημιουργία ΠΟΤΑ (ΑΠ ΕΟΤ 502580/31-1-97) και τις επενδυτικές προτάσεις, που υποβλήθηκαν στα πλαίσια αυτής, έχουν επιλεγεί από τον ΕΟΤ δύο επενδυτικές προτάσεις για δημιουργία ΠΟΤΑ, μία στο Νομό Μεσσηνίας και μία στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας. Αμφότερες οι επενδυτικές αυτές προτάσεις πληρούν όλους ανεξαιρέτως τους όρους και τις προϋποθέσεις της παρούσας απόφασης και ως εκ τούτου δεν ελέγχεται εκ νέου η συμβατότητά τους με τις γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής της κοινής υπουργικής απόφασης της παρ.3 του Αρθ-29 του Ν-2545/97, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ.2 εδαφ.γ της Αποφ-Τ/751/10-2-98 (ΦΕΚ-149/Β/98) των Υπουργών Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

Αθήνα, 22 Απριλίου 1998

Αποφ-24069/3817/01 (ΦΕΚ-887/Δ/22-10-01) - Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση περιοχών ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) καθορισμός όρων και περιορισμών στις χρήσεις, έγκριση της διάταξης των εγκαταστάσεων, των όρων για την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και του φορέα ίδρυσης και εκματάλλευσής της (Ν.Μεσσηνίας).(Περιοχή Ρωμανού στα διοικητικά όρια των Δήμων Γαργαλιάνων και Νέστορος, Περιοχή Πύλου στα διοικητικά όρια του Δήμου Πύλου, Περιοχή Ριζόμυλου στα διοικητικά όρια του Δήμου Πεταλιδίου)

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ, Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Αρθ-29 του Ν-2545/97 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ-254/Α/97).

2. Τις διατάξεις της Αποφ-Τ/751/10-2-98 των Υπουργών Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ "Απαιτούμενα δικαιολογητικά, διαδικασίες και ρύθμιση λοιπών λεπτομερειών για την εφαρμογή των διατάξεων της παρ.4 του Αρθ-29 του Ν-2545/97 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές" (ΦΕΚ-149/Β).

3. Την Αποφ-Τ/3522/9-7-98 των Υπουργών Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ "Γενικές κατευθύνσεις τουριστικής πολιτικής για την δημιουργία Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης κατά τις διατάξεις της παρ.3 του Αρθ-29 του Ν-2545 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές" (ΦΕΚ-822/Β).

4. Τις διατάξεις του Αρθ-29Α του Ν-1558/85 "Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα" (ΦΕΚ-137/Α/85) όπως αυτό προστέθηκε με το Αρθ-27 του Ν-2081/92 (ΦΕΚ-154/Α/92) και τροποποιήθηκε με το Αρθ-1 παρ.2α του Ν-2469/97 (ΦΕΚ-38/Α/97).

5. Τις διατάξεις της παρ.2 του Αρθ-5 του ΠΔ-459/93 "Ανασύσταση Υπουργείου Τουρισμού και καθορισμός αρμοδιοτήτων του" (ΦΕΚ-193/Α/93).

6. Τις διατάξεις της παρ.2 του ΠΔ-27/96 "Περί συγχωνεύσεως των Υπουργείων Τουρισμού, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και Εμπορίου στο Υπουργείο Ανάπτυξης" (ΦΕΚ-19/Α/96).

7. Την Αποφ-27081/ΔΙΟΕ/540/27-7-00 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας (ΦΕΚ-970/Β/00) με θέμα "Καθορισμός αρμοδιοτήτων των Υφυπουργών Εθνικής Οικονομίας".

8. Την Αποφ-Δ17α/10/30/Φ.2.2.1./23-5-00 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ (ΦΕΚ-664/Β/00) σχετικά με την ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς ΠΕΧΩΔΕ Α. Α. και Η. Ε.
9. Την Αιτ-23-9-98 των Β. Κ., Α.Κ. Τ., J.A.R., και P.J.P. (ΕΟΤ 037265/30-9-98).
10. Οι Αιτ-18-12-98, Αιτ-30-3-00 και Αιτ-14-12-00 υποβολής συμπληρωματικών στοιχείων από την ΤΕΜΕΣ ΑΕ (ΕΟΤ 46434/18-12-98, 11991/31-3-00, 43514/16-12-00).
11. Τα πρακτ.19-10-98, πρακτ.21-4-00 και πρακτ.16-1-01 σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ.2γ της Αποφ-Τ751/98, των Κοινών συσκέψεων ΕΟΤ, ΥΠΕΧΩΔΕ.
12. Το Εγγρ-503073/23-1-01 του ΕΟΤ.
13. Την Αποφ-3/01 του Νομαρχιακού Συμβουλίου Μεσσηνίας.
14. Την Γνωμ-503253/20-3-01 του ΕΟΤ.
15. Την Γνωμ-89577/23-5-01 της Διεύθυνσης Περιφερειακού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ.
16. Την Γνωμ-54628/14-5-01 του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.
17. Την εισηγ.3683/10-10-01 της Διεύθυνσης Χωροταξίας.
18. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας δεν προκύπτει δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

ΑΡΘΡΟΝ-1

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ

Χαρακτηρίζουμε, με την επιφύλαξη της παρ.2 του Αρθ-6 της παρούσης, τις παρακάτω εκτός εγκεκριμένου σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές του Νομού Μεσσηνίας, ως Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ).

1. Περιοχή 1 (Τμήμα ΠΟΤΑ Ρωμανού) στα διοικητικά όρια των Δήμων Γαργαλιάνων και Νέστορος.

Η περιοχή αυτή αποτελείται από 2 τμήματα εκατέρωθεν του ποταμού Σέλλα που ορίζονται από τις γραμμές που ενώνουν τα σημεία 1,2,3,.....167,168 και 1 (τμήμα βόρεια του ποταμού Σέλλα) και 169,170,171,.....326,327 και 169 (τμήμα νότια του ποταμού Σέλλα) αντίστοιχα, στο με αριθμό Π-ΟΧ-1 πρωτότυπο διάγραμμα σε κλίμακα 1:5000 "Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση ΠΟΤΑ Μεσσηνίας, Χρήσεις γης: Τμήμα Ρωμανού" που θεωρήθηκε από τον Προϊστάμενο της Δ/σης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την πραξ-24069/3817/19-10-01 και που αντίτυπο του οποίου σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

2. Περιοχή 2 (Τμήμα ΠΟΤΑ Πύλου) στα διοικητικά όρια του Δήμου Πύλου.

Η έκταση αυτή ορίζεται από τη γραμμή που ενώνει τα σημεία 1,2,3,.....205,206, και 1, στο πρωτότυπο διάγραμμα Π-ΟΧ-1 σε κλίμακα 1:5000 "Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση ΠΟΤΑ Μεσσηνίας, Χρήσεις γης: Τμήμα Πύλου" που θεωρήθηκε από τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την πραξ-24069 του και που αντίτυπο του οποίου σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

3. Περιοχή 3 (Τμήμα ΠΟΤΑ Ριζόμυλου) στα διοικητικά όρια του Δήμου Πεταλιδίου.

Η περιοχή αυτή αποτελείται από 2 τμήματα εκατέρωθεν του χειμάρρου Καρυάς που ορίζονται από τις γραμμές που ενώνουν τα σημεία 1,2,3,.....222,223, και 1 (τμήμα δυτικά του χειμάρρου Καρυάς) και

224,225,226,.....379,380, και 224 (τμήμα ανατολικά του χειμάρρου Καρυάς) αντίστοιχα, στο πρωτότυπο διαγρ.Ζ-ΟΧ-1 σε κλίμακα 1:5000 "Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση ΠΟΤΑ Μεσσηνίας - Χρήσεις γης: Τμήμα Ριζόμυλου" που θεωρήθηκε από τον Προϊστάμενο της Δ/σης Τοπογραφικών Εφαρμογών με πραξ-24069 και που αντίτυπο του οποίου σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

Τα σημεία που οριοθετούν τις παραπάνω περιοχές ως ΠΟΤΑ αντιστοιχούν στα ζεύγη συντεταγμένων που ορίζονται στους συνημμένους πίνακες.

ΑΡΘΡΟΝ-2

ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Στα όρια των περιοχών που χαρακτηρίζονται κατά τα παραπάνω ως ΠΟΤΑ, καθορίζονται, με την επιφύλαξη της παρ.2 του Αρθ-6 της παρούσης, κατά ζώνες, που φαίνονται στα συνημμένα διαγρ.Ρ-ΟΧ-1, διαγρ.Π-ΟΧ-1 και διαγρ.Ζ-ΟΧ-1 του προηγούμενου άρθρου της παρούσης, με στοιχεία I, II και III, οι επιτρεπόμενες χρήσεις, ως εξής:

Ζώνη I: Στις ζώνες αυτές επιτρέπεται η δημιουργία κύριων τουριστικών καταλυμάτων όλων των λειτουργικών μορφών Α και ΑΑ τάξης, καθώς και εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής.

Η συνολική δυναμικότητα των πάσης φύσης τουριστικών καταλυμάτων ορίζεται κατά ανώτατο όριο σε 3500 κλίνες για το τμήμα Ρωμανού, σε 1200 κλίνες για το τμήμα Πύλου και 3000 για το τμήμα Ριζόμυλου.

Ο ανώτατος αριθμός των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής ορίζεται κατά περιοχή σε ένα (1) συνεδριακό κέντρο και ένα (1) κέντρο θαλασσοθεραπείας για το τμήμα Ρωμανού, σε ένα (1) υδροθεραπευτήριο και ένα (1) συνεδριακό κέντρο για το τμήμα Πύλου και ένα (1) συνεδριακό και ένα (1) κέντρο θαλασσοθεραπείας για το τμήμα Ριζόμυλου.

Ζώνη II: Στις ζώνες αυτές επιτρέπεται η δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων, εγκαταστάσεων γκόλφ, καθώς και εγκαταστάσεων τεχνικής υποδομής.

Ζώνη III: Στις ζώνες αυτές, με την επιφύλαξη της παρ.2 του Αρθ-29 του Ν-2545/97, επιτρέπεται η ανέγερση κτιρίων για την εξυπηρέτηση του συνόλου των ειδικών χρήσεων που προβλέπει το Αρθ-8 του ΠΔ/23-2-87 "Κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης" (ΦΕΚ-166/Δ/87) για τις περιοχές τουρισμού, αναψυχής όπως συμπληρώθηκε με τις διατάξεις της παρ.18α του Αρθ-6 του Ν-2160/93 (ΦΕΚ-118/Α/93) και ισχύει σήμερα με εξαίρεση τις αμιγώς τουριστικές χρήσεις.

Η μέγιστη δόμηση στη Ζώνη III δεν μπορεί να υπερβεί κατά περιοχή τα 17500 τμ στο τμήμα Ρωμανού, τα 40000 τμ στο τμήμα Πύλου και τα 25000 τμ στο τμήμα Ριζόμυλου, τηρουμένων σε κάθε περίπτωση για το σύνολο των οριοθετούμενων και χαρακτηριζομένων ως ΠΟΤΑ περιοχών, των όρων της παρ.2 του Αρθ-4 της παρούσας.

ΑΡΘΡΟΝ-3

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Για την αρμονική ένταξη των εγκαταστάσεων της ΠΟΤΑ στο περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής και τον περιορισμό των επιπτώσεων από την ίδρυση και λειτουργία της σε αυτό, δίδονται οι παρακάτω κατευθύνσεις:

1. Η χάραξη του εσωτερικού οδικού δικτύου της ΠΟΤΑ να ακολουθεί τις ισοϋψείς του εδάφους, με μικρή κλίση, ώστε να υπάρξει απόλυτη προσαρμογή τους με το τοπίο.

2. Όλες οι κατασκευές (κύρια και βοηθητικά κτίσματα, περιφράξεις κλπ) να ακολουθήσουν από μορφολογικής, ογκοπλαστικής και γενικότερα αρχιτεκτονικής οργάνωσης τα πρότυπα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της περιοχής.

3. Να εξετασθεί η χρήση ήπιων ή εναλλακτικών πηγών ενέργειας.

4. Κατά το σχεδιασμό των εγκαταστάσεων της περιοχής Ρωμανού ιδιαίτερη μέριμνα να ληφθεί για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας με απαγόρευση των επεμβάσεων στις αμμοθίνες. Στον αδόμητο χώρο μεταξύ των κτισμάτων που έχουν πρόσωπο στην παραλία και των παράκτιων ορίων της ΠΟΤΑ, θα πρέπει να διατηρηθεί η αυτοφυής βλάστηση. Οι τυχόν απαιτούμενες εργασίες για εξασφάλιση προσβάσεων προς την ακτή θα πρέπει να περιορισθούν στις απολύτως αναγκαίες. Τα σχετικά μέτρα θα εγκριθούν στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων του εν λόγω τμήματος.

5. Οι προβλεπόμενες φυτεύσεις να γίνουν με γνώμονα την οικολογική ανασυγκρότηση του φυσικού περιβάλλοντος. Τα φυτικά είδη τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου και των χώρων πρασίνου να είναι προσαρμοσμένα στις εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά είδη της αυτοφυούς χλωρίδας.

6. Να γίνει συλλογή και διαφύλαξη του εδαφικού υλικού και των προϊόντων εκσκαφής, που θα προκύψουν στη φάση των κατασκευών, για να επαναχρησιμοποιηθούν στην αποκατάσταση και διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου (γήπεδα golf κλπ). Τυχόν περίσσεια να απορριφθεί σε χώρους που θα υποδειχθούν στην φάση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων.

7. Τα λύματα από τη λειτουργία των εγκαταστάσεων α) στο Τμήμα Ρωμανού β) στο τμήμα Πύλου εφόσον δεν ολοκληρωθεί έγκαιρα η μονάδα βιολογικού καθαρισμού της πόλης και δε διοχετευθούν σε αυτήν και γ) στο τμήμα Ριζόμυλου, εφόσον τα λύματα δεν οδηγηθούν στη μονάδα βιολογικού καθαρισμού της πόλης Καλαμάτας, να υπόκεινται σε τριτοβάθμια επεξεργασία σε εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού που θα δημιουργηθούν στο εσωτερικό κάθε επιμέρους τμήματος της ΠΟΤΑ. Η απολύμανση των επεξεργασμένων λυμάτων να γίνεται με χρήση υπεριώδους ακτινοβολίας (UV). Να εξετασθεί η δυνατότητα διάθεσης των επεξεργασμένων λυμάτων κατά προτεραιότητα για άρδευση των γκόλφ, με την χρησιμοποίηση των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών και εναλλακτικά εφόσον αυτό δεν κριθεί δυνατό, επιφανειακά με "στάγδην" μέθοδο για άρδευση περιφραγμένων χώρων πρασίνου.

Ο σχεδιασμός των εγκαταστάσεων οφείλει να λάβει υπόψη του τόσο τις συνολικές απαιτήσεις της σχεδιαζόμενης ανάπτυξης όσο και τις φάσεις λειτουργίας του. Στην εγκατάσταση αυτή να υπάρχει εγκαταστημένος εφεδρικός μηχανολογικός εξοπλισμός με τους αντίστοιχους αυτοματισμούς για την εναλλάξ λειτουργία και σήμανση συναγερμού σε περίπτωση βλάβης, καθώς και εφεδρική πηγή ενέργειας ή ανάλογη διάταξη που να αποτρέπει προβλήματα που οφείλονται σε τυχόν διακοπές ηλεκτρικού ρεύματος. Η όλη εγκατάσταση να είναι καλά προστατευμένη ώστε να μην εισέρχονται ζώα ή αναρμόδια πρόσωπα.

8. Η ιλύς της/των μονάδας/ων βιολογικού καθαρισμού να απομακρύνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και να διατίθεται σε σημεία που θα υποδειχθούν κατά τη φάση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων.

9. Τα πάσης μορφής απορρίματα, που θα παράγονται στη φάση λειτουργίας της ΠΟΤΑ να συλλέγονται και να διατίθενται με τρόπο που θα καθορισθεί στη φάση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων.

10. Να τοποθετηθούν εντός των περιοχών της ΠΟΤΑ διακεκριμένοι κάδοι συλλογής για απορρίματα που δύνανται να ανακυκλωθούν (χαρτί, αλουμίνιο, γυαλί κλπ).

11. Οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ΜΠΕ που θα υποβληθούν στο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων πρέπει να αναφέρονται στο σύνολο των έργων και δραστηριοτήτων κάθε επιμέρους περιοχής.

Της υποβολής των ΜΠΕ πρέπει να προηγηθούν:

α. Ο καθορισμός των οριογραμμών των ρεμάτων που διασχίζουν τις εκτάσεις της ΠΟΤΑ.

β. Η έκδοση τελεσίδικων πράξεων σχετικών με την υπαγωγή ή μη των υπό ανάπτυξη περιοχών στο καθεστώς προστασίας του Ν-998/79 καθώς και οι απαιτούμενες στο πλαίσιο της δασικής νομοθεσίας εγκρίσεις επέμβασης στα τμήματα που θα κριθούν κατά τα παραπάνω ως δάση ή δασικές εκτάσεις.

γ. Η εκπόνηση εμπειριστατωμένης μελέτης διαχείρισης του υδάτινου δυναμικού των περιοχών Ρωμανού και Πύλου και η αδειοδότηση των αναγκαίων έργων.

δ. Η έγκριση από την αρμόδια Διεύθυνση Υγιεινής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μεσσηνίας των μελετών επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών αποβλήτων.

ΑΡΘΡΟΝ-4

ΕΓΚΡΙΣΗ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

1. Εγκρίνεται, με την επιφύλαξη της παρ.2 του Αρθ-6 της παρούσης, η γενική διάταξη των εγκαταστάσεων, όπως φαίνεται στα πρωτότυπα Ρ-ΔΕ-1 (Τμήμα Ρωμανού), Π-ΔΕ-1 (Τμήμα Πύλου) και Ζ-ΔΕ-1 (Τμήμα Ριζόμυλου) σε κλίμακα 1:5000 που θεωρήθηκαν από τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την πραξ.24069 του και που αντίτυπο των οποίων σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με τη παρούσα απόφαση.

2. Εγκρίνεται, με την επιφύλαξη της παρ.2 του Αρθ-6 της παρούσης, επίσης, η διάταξη των δικτύων υποδομής όπως φαίνεται στα πρωτότυπα διαγράμματα Ρ-ΥΥ-1, Ρ-ΥΑ-1, Ρ-ΥΟ-1, Ρ-ΥΗ-1, Ρ-ΥΤ-1, (Τμήμα Ρωμανού), Π-ΥΥ-1, Π-ΥΑ-1, Π-ΥΟ-1, Π-ΥΗ-1, Π-ΥΤ-1, (Τμήμα Πύλου) και Ζ-ΥΥ-1, Ζ-ΥΑ-1, Ζ-ΥΟ-1, Ζ-ΥΗ-1, και Ζ-ΥΤ-1 (Τμήμα Ριζόμυλου), σε κλίμακα 1:5000 που θεωρήθηκαν από τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την πραξ.24069 του και που αντίτυπο των οποίων σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

3. Η μέγιστη ανά χρήση εκμετάλλευση (δόμηση) ορίζεται σαν ποσοστό επί της συνολικής στο πλαίσιο των διατάξεων της παρ.5α του Αρθ-29 του Ν-2545/97 δομήσιμης επιφάνειας των γηπέδων ως εξής:

Για τις εγκαταστάσεις εντός των Ζωνών I και II ποσοστό 80% της συνολικής δομήσιμης επιφάνειας των γηπέδων.

Για τις εγκαταστάσεις εντός της Ζώνης III ποσοστό 20% της συνολικής δομήσιμης επιφάνειας των γηπέδων.

3. Με την επιφύλαξη της παρ.2 του παρόντος άρθρου η συνολική δόμηση σε κάθε μία από τις καθοριζόμενες στο Αρθ-1 της παρούσας περιοχών (τμήματα της ΠΟΤΑ) δεν μπορεί να υπερβεί την προκύπτουσα ως επιτρεπόμενη για κάθε έκταση (τμήμα) κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Αρθ-173 του ΠΔ/27-7-99 "Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας" (ΦΕΚ-580/Δ/99).

ΑΡΘΡΟΝ-5

ΦΟΡΕΑΣ ΤΗΣ ΠΟΤΑ

Φορέας ίδρυσης και εκμετάλλευσης της ΠΟΤΑ ορίζεται η εταιρία με την επωνυμία "ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ και το διακριτικό τίτλο ΤΕΜΕΣ ΑΕ".

ΑΡΘΡΟΝ-6

ΛΟΙΠΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

1. Στο φορέα της ΠΟΤΑ τίθεται αποκλειστική προθεσμία δύο (2) ετών για την απόκτηση του συνόλου των ιδιωτικών εκτάσεων που χαρακτηρίζονται ως ΠΟΤΑ. Η άπρακτη, με ευθύνη του φορέα της ΠΟΤΑ, παρέλευση της προθεσμίας αυτής συνεπάγεται την αυτοδίκαιη ανάκληση του χαρακτηρισμού της ή των τμημάτων της που δεν θα έχουν περιέλθει στο σύνολο τους στην ιδιοκτησία του. Η προθεσμία αυτή δύναται να παραταθεί για ένα (1) έτος ύστερα από αιτιολογημένη πρόταση του φορέα με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

(Σ.Σ Σύμφωνα με το Αρθ-1 της Αποφ-40721/03 ΦΕΚ-1544/Β/17-10-03

Παρατείνεται για ένα έτος από τη λήξη της, η ανατρεπτική προθεσμία των δυο (2) ετών,

που τέθηκε με τις διατάξεις της παρ.1 του Αρθ-6 της Αποφ-24069/3817/19-10-01 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ

"Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση

περιοχών ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), καθορισμός όρων

και περιορισμών στις χρήσεις, έγκριση της διάταξης των εγκαταστάσεων, των όρων για την

προστασία του περιβάλλοντος καθώς και του φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσης της",

για την απόκτηση, από τον προβλεπόμενο από τις διατάξεις της Φορέα ΠΟΤΑ, της

κυριότητας του συνόλου των ιδιωτικών εκτάσεων που χαρακτηρίζονται με αυτή, ως ΠΟΤΑ.)

2. Ο χαρακτηρισμός η οριοθέτηση, η έγκριση των χρήσεων γης, της γενικής διάταξης των εγκαταστάσεων καθώς και της διάταξης των δικτύων υποδομής της περιοχής 2 (τμήμα ΠΟΤΑ Πύλου) εγκρίνονται υπό την αίρεση ότι το τμήμα της Εθνικής οδού Πύλου Φιλιατρών που διέρχεται σήμερα από αυτήν θα καταργηθεί και θα ενσωματωθεί σε αυτήν.

3. Η απόκτηση του συνόλου των εδαφικών εκτάσεων κάθε περιοχής/τμήματος της ΠΟΤΑ αποτελεί προϋπόθεση για την έκδοση της ή των απαιτούμενων οικοδομικών αδειών. Για την διαπίστωση της συνδρομής της παραπάνω προϋπόθεσης ο φορέας οφείλει να υποβάλλει στο οικείο κατά περίπτωση πολεοδομικό γραφείο έκθεση ελέγχου τίτλων κατά το Αρθ-9 του Ν-2300/95.

4. Η ολοκλήρωση των υποδομών κάθε τμήματος τίθεται ως προϋπόθεση για τη σύσταση οριζοντίων ιδιοκτησιών στο πλαίσιο των διατάξεων της παρ.5α του Αρθ-29 του Ν-2545/97.

5. Η δόμηση των εντός της Ζώνης ΙΙΙ κτιριακών εγκαταστάσεων τελεί υπό τον όρο της παράλληλης προώθησης αντίστοιχου ποσοστού δόμησης εντός των Ζωνών Ι και ΙΙ.

6. Η απόφαση αυτή δεν υποκαθιστά τυχόν απαιτούμενες από την κείμενη νομοθεσία εγκρίσεις πλην της προέγκρισης χωροθέτησης (Αρθ-8 της Αποφ-69269/5387/90) και της έγκρισης καταλληλότητας του γηπέδου (Αποφ-530992/28-9-87 του ΓΓ ΕΟΤ "Τεχνικές προδιαγραφές τουριστικών εγκαταστάσεων").

Η παρούσα να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 19 Οκτωβρίου 2001

Αποφ-40721/03 (ΦΕΚ-1544/Β/17-10-03) - Παράταση ανατρεπτικής προθεσμίας που τέθηκε με τις διατάξεις της παρ.1 του Αρθ-6 της κοινής υπουργικής Αποφ-24069/3817/19-10-01 (ΦΕΚ-887/Δ/01), για την απόκτηση, από τον προβλεπόμενο από τις διατάξεις της Φορέα ΠΟΤΑ, της κυριότητας του συνόλου των ιδιωτικών εκτάσεων που χαρακτηρίζονται με αυτή, ως ΠΟΤΑ

Οι Υπουργοί Οικονομίας και Οικονομικών - Ανάπτυξης - Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Αρθ-29 του Ν-2545/97 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ-254/Α/97).

2. Τις διατάξεις της παρ.1 του Αρθ-6 της Αποφ-24069/3817/19-10-01 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ "Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση περιοχών ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), καθορισμός όρων και περιορισμών στις χρήσεις, έγκριση της διάταξης των εγκαταστάσεων, των όρων για την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και του φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσής της" (ΦΕΚ-887/Δ/01).

3. Τις διατάξεις του Αρθ-29Α του Ν-1558/85 "Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα" (ΦΕΚ-137/Α/85) όπως αυτό προστέθηκε με το Αρθ-27 του Ν-2081/92 (ΦΕΚ-154/Α/92) και τροποποιήθηκε με το Αρθ-1 παρ.2α του Ν-2469/97 (ΦΕΚ-38/Α/97).

4. Την Αποφ-27081/ΔΙΟΕ/540/27-7-00 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας (ΦΕΚ-970/Β/00) με θέμα "Καθορισμός αρμοδιοτήτων των Υφυπουργών Εθνικής Οικονομίας".

5. Το ΠΔ-142/01 (ΦΕΚ-123/Α/01) περί συστάσεως στο Υπουργείο Ανάπτυξης Γενικής Γραμματείας Τουρισμού.

6. Το ΠΔ-313/01 (ΦΕΚ-211/Α/01) "Μεταφορά αρμοδιοτήτων από τον ΕΟΤ στο Υπουργείο Ανάπτυξης και στις Περιφέρειες, σύσταση Υπηρεσιών και θέσεων προσωπικού στη Γενική Γραμματεία Τουρισμού και στις Περιφέρειες, μεταφορά πόρων και ρύθμιση των αναγκαίων λεπτομερειών".

7. Την κοινή Αποφ-485/31-10-01 (ΦΕΚ-1484/Β/01) του Πρωθυπουργού και Υπουργού Ανάπτυξης "Ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Ανάπτυξης Αλέξανδρο Καλαφάτη, Χρήστο Θεοδώρου και Δημήτρη Γεωργακόπουλο".

8. Την κοινή Αποφ-Υ6/31-10-01 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ (ΦΕΚ-1464/Β/01) "Ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων".
9. Την από 30-7-03 αίτηση "Αιτιολογημένη Πρόταση" του Αχιλλέα Β. Κωνστακόπουλου, Διευθύνοντα Συμβούλου και νομίμου εκπροσώπου της ανώνυμης εταιρίας Τουριστικές Επιχειρήσεις Μεσσηνίας ΑΕ.
10. Τη 39.455/10-10-03 εισήγηση της Διεύθυνσης Χωροταξίας.
11. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας δεν προκύπτει δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

ΑΡΘΡΟΝ-1

Παρατείνεται για ένα έτος από τη λήξη της, η ανατρεπτική προθεσμία των δυο (2) ετών, που τέθηκε με τις διατάξεις της παρ.1 του Αρθ-6 της Αποφ-24069/3817/19-10-01 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ "Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση περιοχών ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), καθορισμός όρων και περιορισμών στις χρήσεις, έγκριση της διάταξης των εγκαταστάσεων, των όρων για την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και του φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσης της" (ΦΕΚ-887/Δ/01), για την απόκτηση, από τον προβλεπόμενο από τις διατάξεις της Φορέα ΠΟΤΑ, της κυριότητας του συνόλου των ιδιωτικών εκτάσεων που χαρακτηρίζονται με αυτή, ως ΠΟΤΑ.

ΑΡΘΡΟΝ-2

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 17 Οκτωβρίου 2003

Αποφ-42545/12-10-04 (ΦΕΚ-940/Δ/19-10-04)

Αποφ-42545/04 (ΦΕΚ-940/Δ/04)

Συμπλήρωση των διατάξεων της παρ.1 του Αρθ-6 της κοινής υπουργικής Αποφ-24069/3817/19-10-01 "Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση περιοχών ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), καθορισμός όρων και περιορισμών στις χρήσεις, έγκριση της διάταξης των εγκαταστάσεων, των όρων για την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και του φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσης της"

(ΦΕΚ-887/Δ/01)

Οι Υπουργοί Οικονομίας και Οικονομικών - Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων - Τουριστικής Ανάπτυξης,

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Αρθ-29 του Ν-2545/97 "Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις" όπως ισχύει (ΦΕΚ-254/Α/97).

2. Τις διατάξεις της Αποφ-24069/3817/19-10-01 των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ "Χαρακτηρισμός και οριοθέτηση περιοχών ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), καθορισμός όρων και περιορισμών στις χρήσεις, έγκριση της διάταξης των εγκαταστάσεων, των όρων για την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και του φορέα ίδρυσης και εκμετάλλευσής της" (ΦΕΚ-887/Δ/01) και ειδικότερα της παρ.1 του Αρθ-6.

3. Τις διατάξεις της Αποφ-40721/17-10-03 των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ "Παράταση ανατρεπτικής προθεσμίας που τέθηκε με τις διατάξεις της παρ.1 του Αρθ-6 της κοινής υπουργικής Αποφ-24069/3817/19-10-01 (ΦΕΚ-887/Δ/01), για την απόκτηση, από τον

προβλεπόμενο από τις διατάξεις της Φορέα ΠΟΤΑ, της κυριότητας του συνόλου των ιδιωτικών εκτάσεων που χαρακτηρίζονται με αυτή, ως ΠΟΤΑ" (ΦΕΚ-1544/Β/03).

4. Τις διατάξεις του Αρθ-29Α του Ν-1558/85 "Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα" (ΦΕΚ-137/Α/85) όπως αυτό συμπληρώθηκε με το Αρθ-27 του Ν-2081/92 (ΦΕΚ-154/Α/92) και τροποποιήθηκε με το Αρθ-1 παρ.2α του Ν-2469/97 (ΦΕΚ-38/Α/97).

5. Το ΠΔ-81/20-3-02 "Συγχώνευση των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών" (ΦΕΚ-57/Α/02).

6. Την κοινή Αποφ-14650/ΔΙΟΕ/85/17-3-04 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών "Καθορισμός αρμοδιοτήτων των Υφυπουργών Οικονομίας και Οικονομικών" (ΦΕΚ-519/Β/04).

7. Το ΠΔ-122/04 "Ανασύσταση του Υπουργείου Τουρισμού" (ΦΕΚ-85/Α/04).

8. Το ΠΔ-123/04 "Διορισμός Υπουργού, Αναπληρωτή Υπουργού και Υφυπουργών" (ΦΕΚ-86/Α/04).

9. Την κοινή Αποφ-1153/04 του Πρωθυπουργού και Υπουργού Τουρισμού "Ανάθεση αρμοδιοτήτων στον Υφυπουργό Τουρισμού Αναστάσιο Λιάσκο" (ΦΕΚ-591/Β/04).

10. Την Αποφ-4881/19-5-04 του Πρωθυπουργού και του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ (ΦΕΚ-754/Β/04) "Ανάθεση αρμοδιοτήτων του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων στους Υφυπουργούς Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων".

11. Την από 26-7-04 αίτηση του Α.Β.Κ., Διευθύνοντα Συμβούλου και νομίμου εκπροσώπου της ανώνυμης εταιρίας Τουριστικές Επιχειρήσεις Μεσσηνίας ΑΕ φορέα της ΠΟΤΑ.

12. Το από 6 και 8-9-04 πρακτικό συνεδρίασης εκπροσώπων των αρμοδίων κατά νόμο υπηρεσιών του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και των Υπουργείων Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Οικονομίας και Οικονομικών.

13. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας δεν προκύπτει δαπάνη σε βάρος του Κρατικού προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

ΑΡΘΡΟΝ-1

Στο τέλος της παρ.1 του Αρθ-6 της κοινής Αποφ-24069/3817/19-10-01 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης, και ΠΕΧΩΔΕ (ΦΕΚ-887/Δ/01), όπως ισχύει, προστίθεται νέο εδάφιο ως εξής:

Στη περίπτωση, που για την απόκτηση του συνόλου ή μέρους των εκτάσεων αυτών, ο φορέας της ΠΟΤΑ, προσφύγει σε αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων, η παραπάνω προθεσμία παρατείνεται αυτοδίκαια, για όσο χρόνο απαιτηθεί για την έκδοση της απόφασης κήρυξης της απαλλοτρίωσης και σε κάθε περίπτωση για χρονικό διάστημα εννέα μηνών από την έκδοση της, υπό τον όρο, ότι η υποβολή της, κατά το Αρθ-14 παρ.2 του Ν-2545/97, αιτιολογημένης αίτησης του φορέα της ΠΟΤΑ και η σχετική με την αποδοχή της, συνηγορία του ΕΟΤ θα λάβουν χώρα εντός της ανατρεπτικής προθεσμίας της παραγράφου αυτής (διετία ή τριετία κατά περίπτωση).

ΑΡΘΡΟΝ-2

Η απόφαση αυτή έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 12 Οκτωβρίου 2004.

2.4. Π.Ο.Τ.Α. Μεσσηνίας

2.4.1. Νομός Μεσσηνίας

...πανέμορφες παραλίες, γοητευτικά ψαροχώρια, επιβλητικά Ενετικά οχυρά...

Είναι ένας από τους 7 νομούς της Πελοποννήσου.
Κάτοικοι νομού: 176.876 (απογραφή 2001)
Απόσταση πρωτεύουσας από Αθήνα: 255 χλμ.

Η Μεσσηνία χαρακτηρίζεται από γλυκό κλίμα και εύφορες περιοχές, με καταπράσινα γραφικά χωριά.

Ηρεμη φύση, ζεστό κλίμα, καταπράσινες τοποθεσίες, εύφορες (Ταύγετος)

περιοχές, θάλασσα με εκτεταμένες αμμουδιές, βενετσιάνικα κάστρα και παραδοσιακά χωριά συνθέτουν την ξεχωριστή γοητεία του υπέροχου νομού

Μεσσηνίας. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα ή κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ο νομός Μεσσηνίας είναι πάντα ακαταμάχητος.

Ο νομός Μεσσηνίας αποτελεί μέρος του γεωγραφικού διαμερίσματος της Πελοποννήσου και βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα της ευρύτερης περιοχής. Συνορεύει ανατολικά με τη Λακωνία, βόρεια με την Αρκαδία και την Ηλεία καθώς και με το Ιόνιο Πέλαγος και το Μεσσηνιακό κόλπο.

Η πρωτεύουσα και λιμάνι του νομού είναι η Καλαμάτα, μία από τις πιο σύγχρονες πόλεις της χώρας, με πάρκα, καλή ρυμοτομία, φαρδύς δρόμους και εξαιρετικά αναπτυγμένη εκπαιδευτική και καλλιτεχνική δραστηριότητα.

Ένα από τα ωραιότερα βουνά της Ελλάδος είναι ο Ταύγετος. Στον Ταύγετο θα συναντήσει κανείς πλούσια πυκνή βλάστηση, ομορφιές που σπάνια μπορεί κανείς να δει σε άλλα βουνά, φαράγγια, και άλλα πολλά αξιοθέατα. Στο βουνό αυτό κάνουν ορειβασίες οι ορειβατικοί και πεζοπορικοί σύλλογοι Καλαμάτας και Σπάρτης, διότι πρέπει να αναφέρουμε ότι ο Ταύγετος ορθώνεται περήφανος ανάμεσα στις δύο αυτές ιστορικές πόλεις.

Κτισμένη στα ανατολικά ριζά του Ταύγέτου, η Καλαμάτα κατάφερε να διατηρήσει τη γοητεία της παλιάς αρχοντικής πόλης με το ιστορικό κέντρο και τα πανέμορφα νεοκλασικά σπίτια. Η παλιά πόλη έχει χτιστεί πάνω στα ερείπια της αρχαίας πόλης Φαραί. Πήρε πιθανόν το όνομά της από εκκλησία ή μοναστήρι αφιερωμένο στην Παναγία την Καλομάτα.

Εκτός του ότι είναι η πρωτεύουσα του νομού, είναι και το λιμάνι του νομού.

Έχει και ένα πολιτικό αεροδρόμιο και έτσι εξυπηρετούνται οι τουρίστες για να

έρχονται πιο εύκολα από και προς το σημείο αυτό. Μπορεί επίσης κανείς να διαπιστώσει ότι η πόλη έχει τα κατάλληλα Ξενοδοχεία, εστιατόρια, μπαράκια-καφέ και κέντρα διασκέδασης. Ακόμη υπάρχουν θέατρα με αρκετές θεατρικές ομάδες τα καλοκαίρια, με πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις και εν γένει κάθε λογής διασκέδαση. Πλήθος εκδηλώσεων πολιτιστικών (πανηγύρια, καρναβάλια, ανθεστήρια), καλλιτεχνικών (διεθνές φεστιβάλ χορού, πλήθος θεατρικών παραστάσεων από πολλές θεατρικές ομάδες, διεθνές φεστιβάλ ντοκιμαντέρ),

αθλητικών (διεθνές πρωτάθλημα ρυθμικής γυμναστικής, διεθνές meeting στίβου "Παπαφλέσσια"), συμπληρώνουν την ομορφιά της Μεσσηνίας.

Τέλος υπάρχει στη πόλη έντονη παραδοσιακή δραστηριότητα, με πολλούς συλλόγους που ασχολούνται με τους Ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια. Μια από τις πιο σύγχρονες πόλεις της Ελλάδας και από εκπαιδευτική και καλλιτεχνική άποψη συγκεντρώνει πολλούς τουρίστες κάθε χρόνο στις ακρογιαλιές της.

Στην Καλαμάτα θα θαυμάσετε το κάστρο, την παλιά πόλη, τις εκκλησίες και τα μοναστήρια, τις βιβλιοθήκες, το θέατρο, την πινακοθήκη, τα νεοκλασικά κτίρια, το μνημείο των αγωνιστών του 1821, το καπνεργοστάσιο της εταιρείας Καρέλια καθώς και το αρχαιολογικό και λαογραφικό μουσείο, που αποτελούν ορισμένα από τα πιο ενδιαφέροντα αξιοθέατα της πόλης.

Οι θαυμάσιες αμμουδιές της Μεσσηνίας απλώνονται τόσο στο Ιόνιο όσο και το Μεσσηνιακό κόλπο. Από την Ηλεία εκτείνονται διαδοχικά η Ελιά, Καλό Νερό, Κυπαρισσία, Άγριλο, Αγία Κυριακή, Λαγκούβαρδος, Μαραθόπολη, Χρυσή Άμμος ή Μάτι και ο όρμος του Ναυαρίνου. Στα δυτικά της χερσονήσου του Καρυφάσιου είναι η εκπληκτική αμμουδιά της Βοϊδοκοιλιάς, της Μεθώνης, της Φοινικούντας, της Κορώνης, του Πεταλιδίου και της Μπούκας. Από Καλαμάτα προς Μάνη είναι οι παραλίες της Αβίας, η Καρδαμύλη, η Στούπα, ο Άγιος Νικόλαος και ο όρμος του Αλμυρού. Δίπλα στο φαράγγι του Βυρού βρίσκεται η Καρδαμύλη, το πιο αξιόλογο χωριό της Έξω Μάνης. Στην αρχαιότητα υπήρξε ένα από τα λιμάνια της Σπάρτης.

Αξιόλογα μέρη για επίσκεψη είναι ο ναός του Αγίου Σπυριδώνα, οι τάφοι των Διόσκουρων, τα πυργόσπιτα στην «Παλιά Καρδαμύλη», καθώς και οι γειτονικοί οικισμοί του Πετροβουνίου και της Αγίας Σοφίας.

Σε απόσταση 10χλμ. από την Καρδαμύλη συναντούμε τη Στούπα, το μέρος όπου ο Καζαντζάκης έγραψε το «Βίος και την Πολιτεία του Ζορμπά».

Κοντά στην όχθη του ποταμού Πάμισσου βρίσκεται η Μεσσήνη. Η Μεσσήνη πήρε το όνομά της από την αρχαία πόλη Μεσσήνη, τα ερείπια της οποίας απλώνονται σε απόσταση μέχρι και 20 χλμ. μέσα σε ένα πανέμορφο φυσικό περιβάλλον που συνδυάζει την ορεινή μεγαλοπρέπεια των Δελφών και την παραποτάμια γαλήνη της Ολυμπίας. Η Μεσσήνη αποκαλείται και Νησί,

ονομασία που προήλθε κατά την αρχή της Φραγκοκρατίας στην Πελοπόννησο. Από το 1987 μέχρι και σήμερα, γίνονται ανασκαφές από τον καθηγητή Πέτρο Θέμελη, για την ανακάλυψη της αρχαίας πόλης, ενώ έχουν έλθει στην επιφάνεια πολλά κτίρια. Νότια είναι η Μπούκα, μια αμμώδης ακτή, με οργανωμένη πλάζ, αναψυκτήρια και ταβέρνες. Η Αρχαία Μεσσήνη είναι ένα μικρό χωριό αμφιθεατρικά κτισμένο στους πρόποδες του ιερού βουνού Ιθώμη. Επιβλητικά είναι τα ερείπια του τείχους με τους διώροφους πύργους, το στάδιο, το θέατρο, το βουλευτήριο, το Ασκληπιείο και το

(Βοϊδοκοιλιά)

ναό της Άρτεμης. Επισκεφθείτε την Ιερά Μονή Βουλκάνου και το Ανδρομονάστηρο.

Ο νομός Μεσσηνίας σφύζει από αναρίθμητους υπέροχους οικισμούς που πρέπει να επισκεφθείτε προκειμένου να θαυμάσετε το θαύμα της φύσης και της ιστορίας αλλά και το μεγαλείο του ανθρώπου. Η Κυπαρισσία και η Μεθώνη, δύο εκπληκτικές παραθαλάσσιες κωμοπόλεις, οι Γαργαλιάνοι και ο Μελιγαλάς, δύο αγροτικά και εμπορικά κέντρα, η Πύλος, μία παραδοσιακή και ιστορική πολιτεία που θυμίζει νησί, η Κορώνη, μία γραφική παράκτια κωμόπολη που θυμίζει κυκλαδικό οικισμό, ο Φοινικούντας, ένα ψαροχώρι που εξελίχθηκε σε πολυσύχναστο τουριστικό θέρετρο και η Μαραθόπολη, ένα παραδοσιακό παραθαλάσσιο χωριό, είναι ορισμένα μόνο από τα πιο διάσημα θέρετρα του νομού Μεσσηνίας.

Σφηνωμένη στην ρίζα του κάστρου της, η Κυπαρισσία κατέχει ξεχωριστή θέση στη Μεσσηνία. Είναι κτισμένη στους πρόποδες του όρους Αιγάλεω και απλώνει τα πόδια της μέχρι τα κύματα του πανέμορφου Ιόνιου πελάγους. Η θέα από την Κυπαρισσία στο πέλαγος είναι μαγευτική και το κλίμα της είναι ιδανικό όλο το χρόνο, με αποτέλεσμα να κερδίζει όλο και περισσότερους ανθρώπους, για να γίνουν μόνιμοι κάτοικοι της. Έχει ένα πολύ ωραίο ηλιοβασίλεμα. Χαρακτηριστική είναι η φράση ενός σπουδαίου

ανθρώπου, 'αντίκρισα το πιο όμορφο ηλιοβασίλεμα των ταξιδιών μου'. Η γραφική παραθαλάσσια κωμόπολη, "βουτηγμένη" στο πράσινο ξεχωρίζει για την Πάνω Πόλη, με τα παραδοσιακά σπίτια και το κάστρο που χτίστηκε πάνω

στην αρχαία κωμόπολη. Σε μικρή απόσταση από την Κυπαρισσία είναι τα μοναστήρια του Αγίου Ιωάννη και της Κατσιμικάδας. Σε μια αμμουδιά του Κυπαρισσιακού κόλπου βρίσκεται βιότοπος αναπαραγωγής της θαλάσσιας χελώνας καρέτα καρέτα.

(Κορώνη)

Το Πεταλίδι είναι ένα πολύ όμορφο τουριστικό θέρετρο 28 χλμ. από την Καλαμάτα όπου ζουν μόνιμα περίπου 3.500 κάτοικοι. Πάνω στην αρχαία Κορώνη είναι χτισμένο το σημερινό Πεταλίδι. Στην πόλη αυτή υπήρχαν μοναδικοί σε ομορφιά ναοί, που ήταν αφιερωμένοι στην Αρτέμιδα, στον Ασκληπιό και στο Διόνυσο, καθώς επίσης και το ορειχάλκινο άγαλμα του Δία, Σωτήρα στην αγορά. Η αρχαία πόλη χωριζόταν σε δύο μέρη, την Άνω πόλη, την Ακρόπολη δηλαδή, όπου βρισκόταν και το άγαλμα της θεάς Αθηνάς και στην Κάτω πόλη, όπου ήταν η αγορά.

Γραφική και γοητευτική στέκει η γειτονική Κορώνη. Οι ταβέρνες με το φρέσκο ψάρι, τα μπαράκια και τα καφέ, δίνουν ένα νησιώτικο χρώμα.

Η Μεθώνη μια από τις ιστορικότερες περιοχές της Πελοποννήσου.

(Μεθώνη)

Φημισμένη για το σπουδαίο λιμάνι της, εμπορικής και στρατηγικής σημασίας. Η φυσική ομορφιά, οι αμμουδερές παραλίες, η τουριστική υποδομή, οι αρχαιολογικοί χώροι και η φιλοξενία των κατοίκων, εξασφαλίζουν

στους τουρίστες αξέχαστες διακοπές. Το επιβλητικό κάστρο της, ένα από τα μεγαλύτερα της Μεσογείου, έχει χτιστεί πάνω σε αρχαία τείχη. Οι παραλίες της Μεθώνης, τα τελευταία χρόνια βραβεύονται με γαλάζιες σημαίες, προσφέροντας ξεκούραση, άθληση και διασκέδαση στους παραθεριστές. Αξιόλογα μνημεία για να επισκεφτείτε, το Παλαιοχριστιανικό Κοιμητήριο του Αγίου Ονούφριου, ο Βυζαντινός Ναός του Αγίου Βασιλείου και ο Ναός του Αγίου Λέοντα.

(Παραλία «Βουρλιά» στη Ν.Πρώτη)

Η Πύλος, είναι μια όμορφη πολιτεία στην ακτή του όρμου του Ναυαρίνου. Έχει απέραντες, αμμώδεις παραλίες που ικανοποιούν όλα τα γούστα, για να περάσετε αξέχαστες στιγμές ξεγνοιασιάς και ηρεμίας, ή στιγμές διασκέδασης και φαντασίας. Σημαντικά αξιοθέατα είναι το Νιόκαστρο και το Παλαιόκαστρο, ο όρμος της Βοϊδοκοιλιάς, ένα τοπίο εξαιρετικού κάλλους, καθώς και το βραχώδες νησάκι Σφακτήρια.

Χτισμένη στο μυχό του κόλπου, η Φοινικούντα είναι το γραφικό ψαροχώρι με πολύ πράσινο. Η μεγάλη αμμουδερή παραλία και οι ταβέρνες δίπλα στη θάλασσα την έχουν κάνει ιδιαίτερα γνωστή.

Η Χώρα είναι χτισμένη σε ένα λόφο κοντά στα ανάκτορα του Βασιλιά Νέστωρα. Δίπλα της είναι το Κεφαλόβρυσσο, μια από τις πολλές φυσικές ομορφιές της περιοχής.

Τα Φιλιατρά είναι ένα μεγάλο αγροτικό και εμπορικό κέντρο, στο οποίο αξιόλογες είναι οι εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου και της Ευαγγελίστριας και ο πύργος

του Άιφελ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το χωριό Χριστιανούπολη που υπήρξε μητρόπολη της Ελλάδας με ένα μοναδικής αίγλης βυζαντινό μνημείο.

Ακόμη, εάν έχετε σκάφος μπορείτε να επισκεφθείτε την Πρώτη, την Σαπιέντζα, τη Σχίζα, την Αγία Μαριανή και το Βενέτικο, τα οποία είναι όμορφα και γαλήνια νησάκια.

Περιπλανώμενοι στο νομό Μεσσηνίας θα συνειδητοποιήσετε ότι αυτή η περιοχή είναι προικισμένη από τη φύση και την ιστορία.

Ο νομός Μεσσηνίας αποτελεί το νοτιοδυτικό άκρο της Πελοποννήσου και διαθέτει πολυσύχναστα θέρετρα, αφού είναι ιδιαίτερα γνωστός για την πυκνή βλάστησή του, τις υπέροχες αμμουδιές και τα ειδυλλιακά ορεινά χωριά του.

Στο νομό Μεσσηνίας, μπορείτε να κολυμπήσετε στα καθαρά νερά και να χαλαρώσετε σε πολλές παραλίες, μερικές από τις οποίες βρίσκονται στις περιοχές: Καλαμάτα, Καλαμάκι, Καλόγρια, Καρδαμύλη, Λαγκουβάρδος, Μάτι, Μεθώνη, Πεταλίδι, Πύλος, Στόμιο, Στούπα, Φοινικούντα, Χράνοι και Χρυσή Αμμος.

Ξέχωρα από τις "ομορφιές" αυτές της Μεσσηνίας. Για τους εραστές της ήρεμης ζωής υπάρχουν θαυμάσια "καταφύγια". Για τους εραστές της σύγχρονης ψυχαγωγίας υπάρχουν τα κατάλληλα μαγαζιά. Για τους λάτρεις των γαστρονομικών απολαύσεων υπάρχουν νόστιμοι παραδοσιακοί μεζέδες, υπέροχα κρασιά, ούζο και γλυκίσματα.

Τέλος, η Μεσσηνία είναι μια μαγευτική **εικόνα** που τη συνθέτουν: Η

θάλασσα και τα αμέτρητα χιλιόμετρα παραλίας με βότσαλο και άμμο. Η οροσειρά του "σερνικού" Ταύγετου με τα πανέμορφα δάση, την σπάνια χλωρίδα και πανίδα, τα πανέμορφα φαράγγια του Ρίντομου και του Βυρού, τα χτιστά καλντερίμια, τα μονοπάτια για περίπατο, πεζοπορία, ποδήλατο βουνού, τις πλαγιές για "παραπέντε," τις χιονισμένες του κορφές τον χειμώνα.

Ο πανέμορφος βιότοπος της Γιάλοβας - χώρος συγκέντρωσης σπάνιων πουλιών. Η άγρια ομορφιά της περιοχής του ποταμού της Νέδας, που κατηφορίζει ανάμεσα σε λόφους και φαράγγια σε μήκος πάνω από 20 χιλιόμετρα (μπορεί να αναδειχθεί σε περιοχή για rafting και kayak).

Η περιοχή του "Πολυλίμνιου" της Χαραυγής, ένα κομπόλι που τις 7 συνεχόμενες λίμνες - χάντρες του συνδέουν καταρράκτες και φυσική ροή νερού. Τα πανέμορφα νησάκια που περιβάλλουν τον Νομό. Τα αμέτρητα κτιστά πολιτιστικά στοιχεία που μαρτυρούν την ιστορική συνέχεια από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα (αρχαιολογικοί χώροι, κάστρα, εκκλησίες, μανιάτικοι πύργοι, νεοκλασικά).

Η Μεσσηνία βρίσκεται στη νοτιοδυτική γωνιά της ηπειρωτικής Ελλάδας και της Πελοποννήσου, μόλις 255 χλμ. από την Αθήνα και είναι χώρος σπάνιας ομορφιάς.

2.4.2. Δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης Ν. Μεσσηνίας

Η πρωταρχική αναπτυξιακή διεξοδος του νομού είναι η τουριστική ανάπτυξη, για αυτό και αποτελεί την βασικότερη κατεύθυνση σε όλα τα προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης του.

Ο νομός Μεσσηνίας διαθέτει τις κατάλληλες υποδομές (με κορυφή το αεροδρόμιο της Καλαμάτας), αλλά και αξιόλογους τουριστικούς πόρους που ευνοούν την τουριστική ανάπτυξη. Το μεγάλο μήκος των αξιόλογων αμμωδών

ακτών του νομού, το κλίμα της περιοχής, το φυσικό περιβάλλον, οι πολλοί ενδιαφέροντες αρχαιολογικοί χώροι, κάστρα, Ταΰγετος, κτλ. αλλά και πολλά τουριστικά ενδιαφέροντα σε γειτονικούς νομούς (Αρχαία Ολυμπία, ορεινή Αρκαδία, Μάνη, κτλ), δίνουν από μόνα τους τις δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης του Νομού, με την προϋπόθεση της δημιουργίας μιας σωστά οργανωμένης τουριστικής υποδομής και ανωδομής.

Το ότι μέχρι σήμερα ο νομός παρουσιάζει υστέρηση σε τουριστική ανάπτυξη, σε σχέση με άλλους νομούς της χώρας, οφείλεται κυρίως στον μικρό αριθμό τουριστικών καταλυμάτων, που ως επί το πλείστον είναι

συγκεντρωμένα στην περιοχή της Καλαμάτας , στην υστέρηση του σε καταλύματα πολυτελείας , που είχε σαν συνέπεια και τη φτωχή πολιτική προώθησης των συγκριτικών τουριστικών πλεονεκτημάτων του στις ξένες τουριστικές αγορές.

Λόγοι μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων επιβάλλουν προσπάθεια για ενίσχυση του τουρισμού στη Μεσσηνία. Η ανισοκατανομή της τουριστικής δραστηριότητας φαίνεται καθαρά από την αναλογία τουριστικών διανυκτερεύσεων ανα μόνιμο κάτοικο για διάφορες περιοχές της Ελλάδας που δείχνει πόσο χαμηλότερα από άλλες περιοχές βρίσκεται η Μεσσηνία και τι περιθώρια τουριστικής ανάπτυξης έχει.

Έχει επίσης αποδειχθεί ότι οι νομοί με μεγάλες επιδόσεις στον τουρισμό είναι από τους λίγους που εμφανίζουν σημαντική αύξηση του πληθυσμού τους την τελευταία 20ετία. Ακόμα , η τουριστική ανάπτυξη , βάση ερευνών , δεν συνεπάγεται με συρρίκνωση του γεωργικού τομέα. Αντίθετα , νομοί που διαθέτουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις (π.χ. Ηρακλείου και Χανίων) εμφανίζουν μεγάλη τουριστική ανάπτυξη διατηρώντας παράλληλα ψηλά ποσοστά συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ.

2.4.3. Οι μεγάλες τουριστικές επένδυσης

Η οργανωμένη ανάπτυξη μεγάλων εκτάσεων , ως λύση στο πρόβλημα της τουριστικής ανάπτυξης νέων περιοχών, που διαθέτουν σπουδαίους τουριστικούς πόρους και σε κάποια στιγμή αποκτούν ορισμένες από τις απαιτούμενες υποδομές , έχει και στο παρελθόν αντιμετωπισθεί στην Ελλάδα , με το σκεπτικό ότι θα αποτελούσε και τη λύση, για τον αναπροσανατολισμό και την αναδιάρθρωση της τουριστικής ανάπτυξης σε εθνική κλίμακα, ή και για την επίτευξη στόχων προστασίας του περιβάλλοντος.

Το μέτρο αυτό, της επιλογής χώρων ή περιοχών και η οργανωμένη ανάπτυξη τους, πλεονεκτεί έναντι οποιασδήποτε άλλης τυχαίας επιλογής από ιδιώτες χώρων για δημιουργία μονάδων , γιατί με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η σύνδεση των τοπικών προγραμμάτων με τα αντίστοιχα της ευρύτερης περιοχής και το εθνικό, και κατ'επέκταση η ένταξη των αναγκαίων έργων υποδομής σε ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα προτεραιοτήτων. Έτσι αντιμετωπίζονται συνολικά οι αναπτυξιακές δυνατότητες και τα προβλήματα των επιμέρους περιοχών και αποφεύγεται η κατασπατάληση πόρων για μεμονωμένες και ασύνδετες επενδυτικές παρεμβάσεις. Ας σημειωθεί ότι κατά τα τελευταία 35 χρόνια , σε ευνοϊκότερες περιόδους αύξησης της τουριστικής ζήτησης και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, μελετήθηκε και από τον ίδιο τον ΕΟΤ η τουριστική ανάπτυξη περιοχών δημόσιων παράκτιων εκτάσεων στη Κυλλήνη, τον Καιάφα, την Ανάβυσσο, την Ρόδο, κτλ. . Όμως οι προσπάθειες αυτές δεν ολοκληρώθηκαν γιατί, όπως φάνηκε, ο Δημόσιος τομέας δεν ήταν σε θέση να προωθήσει και να ολοκληρώσει τέτοιες παρεμβάσεις , που δεν αποτελούν απλές χωροταξικές ρυθμίσεις , αλλά απαιτούν συγκεκριμένο και εύστοχο επιχειρηματικό σχεδιασμό, καθώς και αποτελεσματικό Management.

Όμως και για τον ιδιωτικό τομέα η δημιουργία κατάλληλης τουριστικής περιοχής, που να διαθέτει την απαιτούμενη 'κρίσιμη μάζα' εκμεταλλεύσεων, ώστε να καλύπτει τις περί αυτής ελλείψεις υποδομών και δραστηριοτήτων, να επιτυγχάνει δε απο μόνη της την καθιέρωση μιας νέας περιοχής ως τουριστικού προορισμού, συνιστά μείζον εγχείρημα. Μόνο ένας κολοσσός στο χώρο μπορεί να το επιτύχει με σίγουρα αποτελέσματα και τις πολυπόθητες πληρότητες.

Για τη δημιουργία μιας τέτοιας τουριστικής περιοχής απαιτείται ο έλεγχος μεγάλων παράκτιων τουριστικών εκτάσεων, ενώ συνήθως οι υπάρχουσες εκτάσεις είναι περιορισμένες ή κατακερματισμένες και μεγάλης αξίας. Επίσης, το κόστος ανάπτυξης της εσωτερικής ή εξωτερικής υποδομής είναι εξαιρετικά μεγάλο.

2.4.4. Ιστορικό της επένδυσης

Ο φορέας της ΠΟΤΑ από πολύ καιρό είχε οραματισθεί μια μεγάλη τουριστική επένδυση στη Μεσσηνία, γι' αυτό, με επίπονες προσπάθειες δεκαετιών και αγορές από περισσότερους από 1000 ιδιοκτήτες, φρόντισε για την απόκτηση των αναγκαίων εδαφικών εκτάσεων.

Οι επίσημες διαδικασίες σχετικά με τις ΠΟΤΑ άρχισαν τον Ιανουάριο του 1997 όταν ο ΕΟΤ δημοσίευσε σχετική πρόσκληση και ανταποκρίθηκαν δύο μόνο επενδυτικές ομάδες. Από αυτές μόνο η περίπτωση της Μεσσηνίας συνέχισε το ενδιαφέρον της και κρίθηκε προωθητέα.

Το θεσμικό πλαίσιο για τις ΠΟΤΑ δεν είχε καν ακόμα διαμορφωθεί. Διαμορφώθηκε σταδιακά με το Ν.2545/1997 και τις κατ'εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσες Υπουργικές αποφάσεις. Η νομοθεσία αυτή είχε πολλά κενά και μόλις το 2003 - 2004 συμπληρώθηκε επαρκώς.

Η οριοθέτηση της ΠΟΤΑ Μεσσηνίας και ο καθορισμός της εταιρίας ΤΕΜΕΣ Α.Ε. ως φορέα αυτής, με βάση τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 29 του Ν-2545/97 (ΦΕΚ-254/Α/97), έγινε με την αρ. 24069/3817/19-10-01 Κοινή Απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ (προηγήθηκε ομόφωνη Απόφαση του Ν.Σ. Μεσσηνίας με αρ. 3/12.2.2001).

Στη συνέχεια, παρά τις προθέσεις και τις προσπάθειες της ΤΕΜΕΣ Α.Ε. που έχει δαπανήσει ήδη πάνω από 12 εκ. Ευρώ, (δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για δάνειο ή πιθανή επιχορήγηση γιατί έγιναν πριν από την υποβολή της σχετικής αίτησης) και χωρίς να ληφθεί επίσης υπόψη η αξία των 4.000 περίπου στρεμμάτων γης που έχει δεσμεύσει για την ΠΟΤΑ, δεν κατέστη δυνατό μέχρι σήμερα να υλοποιηθεί κάτι περισσότερο από τις μελέτες και ορισμένα εξωτερικά έργα υποδομής (π.χ. λιμνοδεξαμενή για τις ανάγκες άρδευσης του τμήματος Πύλου της ΠΟΤΑ που κατασκευάστηκε ήδη και

Ρωμανού που τώρα τελειώνει η κατασκευή της), επίσης έγινε μεταφορά 1800 περίπου ελαιόδεντρων από σημεία στα οποία γίνονται η πρόκειται να γίνουν έργα σε άλλα σημεία (με κατάλληλη προσωρινή επαναφύτευση), ώστε εν καιρώ να μεταφερθούν και πάλι στις τελικές τους θέσεις και να μη χαθεί ούτε ένα ελαιόδεντρο.

(Η νήσος Πρώτη από τον ελαιόκαμπο των Γαργαλιάνων)

Η καθυστέρηση ως προς την έναρξη των κυρίως έργων συνέβη γιατί η διαδικασία αδειοδότησης των έργων αυτών δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, λόγω του πλήθους των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και των απαιτούμενων εγκρίσεων, αλλά και του πρωτοποριακού χαρακτήρα του θεσμού και την έλλειψη προηγούμενης εμπειρίας από τους κρατικούς φορείς. Μια άλλη αιτία καθυστέρησης ήταν ότι η ΤΕΜΕΣ θέλησε πριν από την ολοκλήρωση του σχεδιασμού και την έναρξη των έργων να έχει έρθει σε οριστική συμφωνία με τις πλέον υψηλού επιπέδου διεθνείς ξενοδοχειακές αλυσίδες που θα αναλάβουν το management των τουριστικών μονάδων, ώστε να έχουν συμφωνήσει και αυτές με το σχεδιασμό και να εξασφαλίζεται έτσι η επιτυχής λειτουργία και βιωσιμότητα του προγράμματος. Με τις εταιρίες αυτές έχουν ήδη υπογραφεί συμφωνίες για το MANAGEMENT.

Έτσι, τώρα πια, τα πράγματα έχουν φθάσει στο τέλος, με προοπτική να αρχίσουν πολύ σύντομα (Άνοιξη 2006) τα κυρίως οικοδομικά έργα και να λειτουργήσουν οι τουριστικές μονάδες στις αρχές του 2008.

2.4.5. Συνοπτική περιγραφή του προγράμματος της ΠΟΤΑ

Η Επένδυση της σημερινής (Α') Φάσεως, όπως έχει ήδη διαμορφωθεί βάσει του τελικού σχεδιασμού προβλέπεται να περιλάβει τα εξής :

Περιοχή Ρωμανού, (Δήμων Γαργαλιάνων - Νέστορος), συνολικής έκτασης 1.300 στρ. περίπου :

- ο 1 Ξενοδοχείο πολυτελείας συνολικής δυναμικότητας 769 κλινών κατά ΕΟΤ. (Ξενοδοχείο I).
- ο 1 Ξενοδοχείο πολυτελείας συνολικής δυναμικότητας 1114 κλινών κατά ΕΟΤ. (Ξενοδοχείο II).
- ο 1 Συνεδριακό Κέντρο 1200 θέσεων
- ο 1 Κέντρο Θαλασσοθεραπείας
- ο 1 γκολφ 18 οπών
- ο Έργα υποδομής

Περιοχή Πύλου, (Δήμου Πύλου), συνολικής έκτασης 1.400 στρ. περίπου :

- ο 1 ξενοδοχείο υπερπολυτελείας 296 κλινών κατά ΕΟΤ. (Ξενοδοχείο I).
- ο 1 ξενοδοχείο πολυτελείας 570 κλινών κατά ΕΟΤ. (Ξενοδοχείο II).
- ο Εγκαταστάσεις SPA πολύ υψηλών προδιαγραφών και στα δύο ξενοδοχεία
- ο 1 γκολφ 18 οπών
- ο Έργα υποδομής

Συνολικά σε αυτή τη φάση θα κατασκευασθούν δηλαδή 2.749 ξενοδοχειακές κλίνες και σημαντικά έργα ειδικής τουριστικής υποδομής με συνολικό κόστος 380 εκ. ευρώ περίπου.

Μελλοντικά, στα πλαίσια των δυνατοτήτων που παρέχει η Κ.Υ.Α. Οριοθέτησης της ΠΟΤΑ προβλέπεται να κατασκευασθούν :

Στην περιοχή Ρωμανού :

- ο 1 ξενοδοχείο επιπλ. διαμερισμάτων 868 κλινών. (Ξενοδοχείο III).
- ο 1 ξενοδοχείο επιπλ. διαμερισμάτων 742 κλινών. (Ξενοδοχείο IV).

Στην περιοχή Πύλου :

- ο Επέκταση του ξενοδοχείου της Α΄Φάσης (Ξενοδοχείο II) κατά 271 κλίνες

Επίσης στη Β΄φάση θα κατασκευασθούν και τα επιτρεπόμενα μη αμιγώς τουριστικά έργα (παραθεριστική κατοικία) συνολικής επιφάνειας 17.500 μ² στην περιοχή Ρωμανού και 40.000 μ² στην περιοχή Πύλου. Τέλος στη Β΄φάση προβλέπεται και η οργάνωση της τρίτης περιοχής (Περιοχή Ριζομύλου, Δήμου Πεταλιδίου επί του Μεσσηνιακού κόλπου), επί συνολικής παραλιακής έκτασης 1275 στρ. περίπου, που θα περιλάβει ξενοδοχειακά συγκροτήματα πολυτελείας και Α τάξεως 3.000 κλινών συνολικά (1200 δωμάτια περίπου), συνεδριακό κέντρο, Κέντρο θαλασσοθεραπείας, γήπεδο γκολφ και εγκαταστάσεις τεχνικής υποδομής καθώς και μη αμιγώς τουριστικές εγκαταστάσεις (παραθεριστική κατοικία) συνολικής επιφάνειας 20.000 μ².

Στην πλήρη ολοκλήρωσή του (μέχρι το 2016) το επενδυτικό πρόγραμμα θα φθάσει στο ύψος των 850 εκ. Ευρώ.

2.4.6. Οι αναπτυξιακές επιδράσεις της ΠΟΤΑ στην περιοχή

Η προτεινόμενη επένδυση αναμένεται ότι θα έχει σημαντική επίδραση στην αναπτυξιακή διαδικασία του νομού Μεσσηνίας γιατί αναμένεται ότι :

Θα προκαλέσει αύξηση του ΑΕΠ που φθάνει στην τάξη των 510 εκ. ευρώ συνολικά κατά την 3ετή κατασκευαστική περίοδο της Α΄ Φάσης, και σταθεροποιείται σε επίπεδα περί τα 220 εκ. ευρώ ετησίως κατά την περίοδο εκμετάλλευσης.

Λόγω των άμεσων και έμμεσων επιδράσεων από την κατασκευή και λειτουργία της ΠΟΤΑ θα δημιουργηθεί συνολική απασχόληση της τάξεως των 3.200 ατόμων κατά την περίοδο 2005-2007, 3.000 ατόμων κατά την περίοδο 2008-2010 και 5.900 ατόμων κατά την περίοδο 2011-2019, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία των ερευνών της ΤΕΜΕΣ.

2.4.7. Σημερινή κατάσταση

- Έχουν εγκριθεί από τον ΕΟΤ αρχιτεκτονικά σχέδια για όλες τις τουριστικές εγκαταστάσεις της Α΄ Φάσης.
- Έχουν κατατεθεί οι φάκελοι για την έκδοση των οικοδομικών αδειών.
- Έχει παρακατατεθεί το ποσό της αποζημίωσης για ορισμένες ξένες ιδιοκτησίες εντός της έκτασης της ΠΟΤΑ που απαλλοτριώνονται.

Η μόνη ουσιαστική ακόμη εκκρεμότητα είναι η έκδοση της Απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, που βρίσκεται πάντως στην τελική φάση σύνταξης της από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ και αφού έχουν ήδη ληφθεί όλες οι απαιτούμενες γνωμοδοτήσεις (Νομαρχιακό Συμβούλιο κ.λπ.). Αναμένεται συνεπώς ότι μέχρι το Μάρτιο όλες οι απαιτούμενες άδειες θα έχουν εκδοθεί.

Μια άλλη εκκρεμότητα είναι η εκδίκαση ορισμένων προσφυγών που έχουν υποβληθεί στο Σ.τ.Ε. από θιγόμενους από την απαλλοτρίωση ιδιοκτήτες. Η εκδίκαση προβλέπεται εντός του Μαρτίου και οι Εισηγήσεις είναι απορριπτικές (δηλαδή υπέρ ημών). Σε κάθε περίπτωση η οποιαδήποτε έκβαση δεν θα αναστείλει τη συνολική πρόοδο του έργου.

Ενόψει των παραπάνω εντός του Φεβρουαρίου και μέχρι τις 15 Μαρτίου το αργότερο θα υποβληθούν σταδιακά από την πλευρά μας οι φάκελοι για την υπαγωγή στον Αναπτυξιακό Νόμο των εντός της ΠΟΤΑ επενδύσεων της Α΄ Φάσεως, συνολικού ύψους περί τα 380 εκ. ευρώ.

2.5. Στατιστικά στοιχεία

Ο αναπτυξιακός νόμος, οι μεγάλες επενδύσεις, η αξιοποίηση της τουριστικής περιουσίας και το πρόγραμμα ανάπτυξης της ΕΤΑ, αποτελούν τους βασικούς άξονες του επενδυτικού προσανατολισμού του ελληνικού τουρισμού, όπως περιγράφονται στη μελέτη, που εκπονεί για 4η συνεχή χρονιά η χεπιά Εκθέσεις - Συνέδρια Α.Ε., με τίτλο 'Ελληνικός Τουρισμός: Η πορεία το 2005 και ο Επενδυτικός Προσανατολισμός για το 2006' και παρουσιάστηκε ολοκληρωμένα στα πλαίσια της 37ης χεπιά, που ξεκίνησε την

Παρασκευή 27 Ιανουαρίου 2006, στο πρώην Ανατολικό Αεροδρόμιο Ελληνικού και διάρκεσε μέχρι τις 30 του μηνός.

Μέχρι σήμερα (από το 1998 μέχρι το Νοέμβριο του 2005), με βάση τα στοιχεία της μελέτης, μέσω του - παλαιού και νέου - αναπτυξιακού νόμου έχουν εγκριθεί 1.120 τουριστικές επενδύσεις προϋπολογισμού 1,3 δισ. ευρώ. Αν και οι επενδύσεις αυτές στο μέγεθος και το επίπεδό τους (π.χ. ανακαινίσεις, δημιουργία μικρών μονάδων, Π.Ο.Τ.Α.) διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της υποδομής του ελληνικού τουρισμού, ενεργοποιώντας παράλληλα μια σειρά από επιχειρηματικές δραστηριότητες, η βασική ενίσχυση του ελληνικού τουρισμού θα προκύψει με την πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων και ειδικότερα είτε μέσα από την υλοποίηση μεγάλων επενδύσεων, είτε μέσα από το πρόγραμμα της ΕΤΑ.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΥΠΑΓΧΘΕΙΣΕΣ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΝΟΜΟ (2601/98 & 3299/04) 1998 - 2005 (Νοέμβριος) τα ποσά σε ευρώ.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	ΑΡΙΘ. ΕΠΕΝΔΥΣ.	ΠΡΟΥΠ.	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ
1. ΙΔΡΥΣΗ - ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	73	139.505.427	26.352.517
2. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΩΝ Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΣΕ ΚΥΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	241	143.020.854	59.962.716
3. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	635	553.065.147	136.826.059
4. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΜΠΙΝΓΚ	12	2.961.279	725.506
5. ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΕ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	17	15.008.873	3.739.217
6. ΙΔΡΥΣΗ, ΕΠΕΚΤΑΣΗ, ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	27	206.863.925	74.135.136
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΑΝΑΠΤ. ΝΟΜΟΥ	1001	1.057.833.732	300.353.136
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΜΕ ΝΕΟ ΑΝΑΠΤ. ΝΟΜΟ	118	225.400.000	55.000.000
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	1.119	1.272.343.732	355.353.136

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, όπως αναφέρει σε ανακοίνωση της η χενία, εντάσσεται η υλοποίηση της ΠΟΤΑ Μεσσηνίας, του εφοπλιστή Β. Κωνσταντακόπουλου.

Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται, αναλύονται και σχολιάζονται επίσης στατιστικά στοιχεία τουριστικής κίνησης και καταλυμάτων. Τα στοιχεία αυτά αντλήθηκαν από την εθνική στατιστική υπηρεσία Ελλάδος, από το σύστημα online ερευνών και ερωτηματολογίων, καθώς και από το σύστημα διαχείρισης δελτίων κίνησης των τουριστικών καταλυμάτων.

2.5.1. Στοιχεία τουριστικής κίνησης Μεσσηνίας

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μία κάμψη του τουρισμού σε όλον τον κόσμο. Από τη μια, η τρομοκρατία, η διεθνής πτώση των χρηματιστηρίων, ο πόλεμος στο Ιράκ, στον Λίβανο, το σημαντικό ποσοστό ανεργίας στην Ευρώπη και αλλού, αλλά και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στην προσφορά

τουριστικών πακέτων, έχουν αφήσει τα σημάδια τους και στον ελληνικό τουρισμό, αν και υπήρξε σημαντική ανάκαμψη για το έτος 2006.

Η Μεσσηνία αντιμετωπίζει δύο σημαντικά προβλήματα: την μεγάλη έλλειψη υποδομών που θα καθιστούσαν πιο εύκολη την πρόσβαση, και την μέχρι σήμερα αδυναμία του νομού μας να αποτελέσει προβεβλημένο τουριστικό προορισμό στην ελληνική και διεθνή αγορά. Παρ'όλες τις ομορφιές, τα αξιοθέατα της Μεσσηνίας (αρχαία, κάστρα, παραλίες και χωριά) δεν είναι ευρέως γνωστά. Η έλλειψη μεγάλων, επώνυμων ξενοδοχειακών μονάδων αλλά και μονάδων προσέλκυσης υψηλού τουρισμού αποτελούν επίσης τροχοπέδη στην ανάπτυξη του τουριστικού μας προϊόντος. Γι'αυτό και όλοι πιστεύουμε πως η υλοποίηση της ΠΟΤΑ, θα αποτελέσει μεγάλη ευκαιρία και τομή στα τουριστικά πράγματα του νομού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία από αίτηση κατάθεσης εγγράφων στη Βουλή για τον τουρισμό η Μεσσηνία αριθμητικά προσελκύει περισσότερους Έλληνες τουρίστες από τους υπόλοιπους 4 νομούς της Πελοποννήσου. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας το 2000, οι μισές και πλέον διανυκτερεύσεις στα ξενοδοχεία της Μεσσηνίας είναι από ημεδαπούς (295,033). Από το 1997 έως το 2000, η Μεσσηνία είναι ο μόνος νομός που παρουσιάζει αυξητική τάση στις διανυκτερεύσεις των ημεδαπών.

Τα στατιστικά στοιχεία αλλά και η πραγματική εικόνα που έχουμε δείχνουν πως οι νέοι της Μεσσηνίας μαστίζονται από την ανεργία. Το ποσοστό ανεργίας της Μεσσηνίας ξεπερνά το 20% σύμφωνα με το εργατικό κέντρο Καλαμάτας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων είναι σε ηλικίες από 18 -45 ετών και ανέρχεται σε ποσοστό 87%. Ιδιαίτερο υψηλό είναι στην Πελοπόννησο το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (63%). Σύμφωνα με την Eurostat για τον Ιούνιο 2003 η συνολική ανεργία στην Ελλάδα έφτασε 9,2% και η ανεργία στους νέους (κάτω των 25) το 25,5%, ενώ συγκεκριμένα στις νέες γυναίκες το 34,4%. Τα τελευταία χρόνια δεν υπάρχει κάποια σημαντική καινούργια επένδυση που να έχει γίνει στο νομό η οποία να έχει δημιουργήσει μακροχρόνιες νέες θέσεις εργασίας. Δεν υπάρχει ανάπτυξη στη Μεσσηνία. Ο ΟΑΕΔ με τα προγράμματα που λειτουργούν σήμερα, ανακυκλώνει την ανεργία και αυτό είναι απογοητευτικό. Υπάρχει όμως και μια παράλληλη πραγματικότητα. Το βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων και οι δουλειές που επιλέγουν να κάνουν έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια. Έτσι βλέπουμε ότι οι νέοι άνθρωποι δεν επιλέγουν να δουλέψουν με τη γη, δεν θέλουν να εργαστούν ως εργάτες στις καλλιέργειες, δεν επιλέγουν τη χειρονακτική εργασία γιατί αναζητούν ένα καλύτερο αύριο, κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών. Οι νέοι Έλληνες σήμερα έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο από τις προηγούμενες γενιές. Δυστυχώς όμως, η ανεργία σε νέους επιστήμονες είναι μεγάλη. Συνεπώς η πολιτεία, πρέπει να σχεδιάσει ανάλογα. Να δημιουργήσει τις συνθήκες που θα δώσουν ευκαιρίες στους νέους να απασχοληθούν με προοπτική για να έχουν μπροστά τους ένα αισιόδοξο μέλλον.

Πρόσφατα, με εξαγγελίες της, η ελληνική κυβέρνηση υπογράμμισε τη σημασία του Τουρισμού για την οικονομική ανάπτυξη του τόπου και περιέγραψε το πλαίσιο της νέας στρατηγικής, η οποία θα δημιουργήσει ένα πιο φιλικό κλίμα στον νέο επενδυτή. Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει τη σταδιακή απεμπλοκή των διαδικασιών δημιουργίας επενδύσεων από τις χρονοβόρες διαδικασίες της γραφειοκρατίας, τον εκσυγχρονισμό και τη σωστή χρήση των υφιστάμενων τουριστικών υποδομών, αλλά και το άνοιγμα σε νέες

αναπτυσσόμενες αγορές του κόσμου μέσω μιας μοντέρνας επικοινωνιακής τουριστικής πολιτικής.

Ολοκληρώθηκε το θεσμικό πλαίσιο και διεκπεραιώθηκαν όλες οι αποφάσεις που εκκρεμούσαν, για την απεμπλοκή και προώθηση της επένδυσης που αφορά την Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Επένδυσης (ΠΟΤΑ) στη Μεσσηνία.

Οι διαδικασίες για την επένδυση, που είχαν αρχίσει από το 1997, δεν είχαν ολοκληρωθεί λόγω εκκρεμοτήτων που υπήρχαν στην έκδοση των αναγκαίων αποφάσεων από συναρμόδια υπουργεία. Με παρεμβάσεις, όμως που έγιναν, ξεπεράστηκαν όλα τα εμπόδια και άναψε το πράσινο φως για την υλοποίηση της επένδυσης, που έχει πιλοτικό χαρακτήρα, προκειμένου να υπάρξουν στο μέλλον ανάλογες εφαρμογές και για άλλες περιοχές της χώρας.

2.5.2. Στοιχεία τουριστικών καταλυμάτων της περιοχής

Η Δυτική Πελοπόννησος αποκτά ποιοτική τουριστική υποδομή. Οι αρχαιολογικοί χώροι της περιοχής και οι νέοι οδικοί άξονες που χαράσσονται συνθέτουν έναν ισχυρό πόλο έλξης για τον Έλληνα και τον ξένο ταξιδιώτη

Το πρόσωπο του ελληνικού τουρισμού αλλάζει. Σημαντικά επενδυτικά σχέδια - κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα - έχουν ήδη λάβει σάρκα και οστά ενώ άλλα βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης. Ένας νέος τουριστικός προορισμός αργά αλλά σταθερά δημιουργείται σε μια πανέμορφη περιοχή της χώρας. Ισχυρά επιχειρηματικά συμφέροντα έχουν ήδη κάνει αισθητή την παρουσία τους στην περιοχή ενώ άλλα ετοιμάζονται να θέσουν και αυτά το στίγμα τους. Η Δυτική Πελοπόννησος συγκεντρώνει όλα τα προσόντα να γίνει ένας ελίτ τουριστικός προορισμός της χώρας. Από τη μια η πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και από την άλλη το επενδυτικό ενδιαφέρον, που γίνεται ολοένα και ισχυρότερο, αποτελούν μια ισχυρή βάση για την ανάπτυξη της περιοχής. Η Αρχαία Ολυμπία, ο ναός του Επικούρειου Απόλλωνα, τα ανάκτορα του Νέστωρα στη Χώρα Μεσσηνίας και τα κάστρα της Πύλου, της Μεθώνης και της Κορώνης συνθέτουν έναν ισχυρό πόλο έλξης για τον Έλληνα και τον ξένο ταξιδιώτη. Και σίγουρα οι νέοι οδικοί άξονες που χαράσσονται στην περιοχή, η στρατηγικής σημασίας Ιόνια Οδός, οι αλλαγές στα αεροδρόμια της περιοχής μπορούν να συμβάλουν στην αναγέννηση της περιοχής.

Το συγκρότημα Olympean Village της Aldemar στην Ηλεία

Στην περιοχή της Δυτικής Πελοποννήσου αλλά και στην ευρύτερη περιφέρεια υπάρχει ήδη μεγάλη συγκέντρωση επιχειρηματικών συμφερόντων. Οι τουριστικοί επιχειρηματίες κκ. Ν. Αγγελόπουλος της Aldemar και Ν. Δασκαλαντωνάκης της Grecotel, ο εφοπλιστής κ. Β. Κωνσταντακόπουλος της Costamare που έχει δημιουργήσει την επιχείρηση TEMES SA είναι ορισμένα μόνον από τα ονόματα που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Σημείο-κλειδί ωστόσο για την ευόδωση των προσπαθειών τους είναι η κινητοποίηση των αρμόδιων κρατικών φορέων με στόχο την επίλυση των σοβαρών προβλημάτων υποδομής (δρόμοι, αεροδρόμια, λιμάνια). Για να γίνει αυτό είναι αναγκαία η διασφάλιση μιας κοινής στάσης από μέρους των επιχειρηματιών.

Αναβαθμίζεται και η Ηλεία. Στην προσπάθεια αναβάθμισης της περιοχής πρωτοπόρος είναι ο επιχειρηματικός όμιλος της Aldemar, που ελέγχεται από τον κ. Ν. Αγγελόπουλο. Ο συγκεκριμένος επιχειρηματίας αργά αλλά σταθερά έχει κατορθώσει να χτίσει μια μίνι αυτοκρατορία, η οποία εκτός των άλλων διαθέτει το Knossos Royal Village (Λιμένας Χερσονήσου Κρήτη), το Royal Mare Village (Λιμένας Χερσονήσου), το Cretan Village (Λιμένας Χερσονήσου), το Paradise Royal Mare (Καλλιθέα Ρόδου) και το Paradise Village (Καλλιθέα Ρόδου).

Το Olympian Village στη Σκαφιδιά Ηλείας είναι ένα από τα πλέον σύγχρονα και ποιοτικά τουριστικά συγκροτήματα της χώρας. Η αλήθεια είναι ότι χάρη στις προσπάθειες του συγκεκριμένου επιχειρηματία έχουν δρομολογηθεί λύσεις σε μια σειρά από γενικότερα προβλήματα της περιοχής όσον αφορά τους τομείς των υποδομών και των μεταφορών. Δεν είναι κρυφό, παραδείγματος χάριν, ότι ο κ. Αγγελόπουλος έχει κάνει προσωπική του υπόθεση το θέμα της μετατροπής του στρατιωτικού αεροδρομίου της Ανδραβίδας σε πολιτικό. Μια τέτοια απόφαση θα διευρυνε αισθητά τις δυνατότητες πρόσβασης στην περιοχή των ξένων επισκεπτών μέσω πτήσεων τάρτερ αλλά και τακτικών πτήσεων. Θα έδινε δηλαδή τη δυνατότητα άνετης πρόσβασης σε μια περιοχή που διαθέτει μερικές από τις ωραιότερες παραλίες του Ιονίου.

Το επιτελείο της Aldemar δεν διάλεξε τυχαία τη συγκεκριμένη περιοχή. Είναι μια εκπληκτική τοποθεσία πολύ κοντά στην Ολυμπία αλλά και στα γειτονικά ορεινά χωριά που κρατούν σαν πολύτιμο φυλαχτό τα ήθη και τα έθιμά τους. Σε μεγάλο μήκος της ακτογραμμής τα πεύκα φθάνουν ως τη θάλασσα από τις παραλίες της Κυλλήνης ως τη σημαντική λουτρόπολη του Καΐαφα.

Στο Olympian Village, που βρίσκεται 50 χιλιόμετρα από το αεροδρόμιο του Αραξου και 13 χιλιόμετρα από τον Πύργο, επενδύθηκαν περίπου 46 εκατ. ευρώ για να δημιουργηθεί ένα σύνθετο και μοντέρνο τουριστικό προϊόν. Το Olympian Village άνοιξε τις πύλες του το 1999 στον χώρο του ιστορικού Miramare στη Σκαφιδιά Ηλείας, αφού πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες εργασίες ανακατασκευής και επέκτασης συνολικού ύψους 17 εκατ. ευρώ. Από τη σεζόν του 2002 έχει αναδειχθεί ως ο δημοφιλέστερος προορισμός οικογενειακών διακοπών, incentives και συνεδρίων στην ελληνική αγορά.

Στη διάρκεια του χειμώνα 2002-2003 η Aldemar υλοποίησε στο Olympian Village, την πρώτη φάση ενός επενδυτικού προγράμματος συνολικού ύψους 29 εκατ. ευρώ. Η δεύτερη φάση του επενδυτικού προγράμματος που θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του χειμώνα 2003-2004

είναι συνολικού ύψους 25 εκατ. ευρώ. Όλες οι παραπάνω επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν και πραγματοποιούνται σε χρόνο ρεκόρ για τα διεθνή standards, αλλά και συμπληρώνονται πάντοτε με συστηματικές και συνεχείς επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού δημιουργώντας έτσι ένα ποιοτικό σύνολο εγκαταστάσεων και υπηρεσιών. Τα πρώτα απτά αποτελέσματα αυτής της επενδυτικής προσπάθειας μεταφράζονται ήδη σε μια αύξηση του κύκλου εργασιών που υπερβαίνει το 40%, και μάλιστα σε μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο για τον ελληνικό τουρισμό.

Εκτός της σημαντικότητας και κύριας για την Aldemar επένδυσης, στο Olympian Village κατά τη διάρκεια του χειμώνα 2003-2004 έγιναν νέες επενδύσεις ανακαίνισης και αναβάθμισης στα ξενοδοχεία πολυτελείας της αλυσίδας στην Κρήτη και ιδιαίτερα στην ολοκλήρωση του προγράμματος ανακατασκευής του ξενοδοχείου Knossos Royal Village, στην προσθήκη νέων κολυμβητικών δεξαμενών στα ξενοδοχεία Royal Mare Village και Knossos Royal Village και στη δημιουργία πρόσθετων δωματίων VIP Sharing Pool στο Royal Mare Village. Τέλος, στο ξενοδοχείο Paradise Village της Aldemar στη Ρόδο προβλέπεται ανακαίνιση των δωματίων και των λουτρών με στόχο την αναβάθμισή του σε ξενοδοχείο πολυτελείας.

Ενα σημαντικό επενδυτικό σχέδιο που βρίσκεται σε φάση υλοποίησης είναι το Grecotel Olympia Riviera (Κυλλήνη), το οποίο αποτελεί κοινό επιχειρηματικό σχήμα του ομίλου επιχειρήσεων Ν. Δασκαλαντωνάκη και της γερμανικής TUI. Οι άνθρωποι της Grecotel σκέφθηκαν ότι «δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος για να γιορτάσουμε το 2004, έτος των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, από τα εγκαίνια ενός νέου υπερσύγχρονου ξενοδοχείου πέντε αστέρων στον τόπο όπου γεννήθηκαν, την Ολυμπία». Το νέο Grecotel Olympia Riviera στην Κυλλήνη, περιοχή πασίγνωστη για τις θερμές πηγές της, θα διαθέτει τέσσερις μονάδες, συνολικής δυναμικότητας 1.300 κλινών, μια ευρεία γκάμα αθλητικών δραστηριοτήτων, ανακαινισμένα θερμά λουτρά και το μεγαλύτερο κέντρο θαλασσοθεραπείας στην Ευρώπη.

Η μακίτα του Grecotel Olympia Riviera

«Πρόκειται για ένα επενδυτικό σχέδιο το οποίο αναμένεται να απορροφήσει κεφάλαια της τάξεως των 55 εκατ. ευρώ» λέει ο κ. Γ. Τσίχλης, εκπρόσωπος της Grecotel, προσθέτοντας: «Το Grecotel Olympia Riviera τέθηκε σε λειτουργία τον Μάιο του 2004. Σε πρώτη φάση θα λειτουργήσουν τα ξενοδοχεία Grecotel Imperial Riviera, Grecotel Olympia Oasis και Mandola Rosa».

Σύμφωνα με τους επιτελείς της επιχείρησης, μέχρι στιγμής έχουν κατασκευαστεί τα κεντρικά κτίρια των δύο πρώτων ξενοδοχείων καθώς επίσης και του συνεδριακού κέντρου. Ταυτόχρονα συνεχίζεται η κατασκευή του κτιρίου της θαλασσοθεραπείας, των μπανγκαλόου και των μεγάλων υδάτινων επιφανειών (πισίνες, καταρράκτες) του συγκροτήματος.

Αξίζει να σημωθεί ότι ο όμιλος της Grecotel ευρίσκεται σε έναν επιχειρηματικό οργανισμό αφού ανοίγει το ένα ξενοδοχείο μετά το άλλο. Το τελευταίο απόκτημα του ομίλου είναι το Grecotel Kos Imperial - ένα υπερπολυτελές συγκρότημα πέντε αστέρων - ενώ μόλις την προπερασμένη εβδομάδα ετέθη ο θεμέλιος λίθος της νέας του ξενοδοχειακής μονάδας του στη Λάρισα. Ταυτόχρονα ολοκληρώνεται το Grecotel Cape Sounio, το King George στην πλατεία Συντάγματος ενώ έχουν αρχίσει και οι πρώτες κινήσεις για τις νέες μονάδες του ομίλου στην Αθήνα.

Τη σημαντικότερη επένδυση στον ελληνικό τουρισμό τις τελευταίες δεκαετίες, η υλοποίηση της οποίας θα αλλάξει την ευρύτερη περιοχή, αποτελεί η ΠΟΤΑ Μεσσηνίας.

Από το 1977 και εδώθε, που διαμορφώθηκε το πλαίσιο για την Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), αναγγέλλεται και αναμένεται κάθε τόσο η έναρξη των εργασιών και μετά από 2-3 χρόνια η λειτουργία της. Ας ελπίσουμε πια ότι ήρθε η ώρα της υλοποίησης της, ώστε η Μεσσηνία να ακολουθήσει την ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής της Δυτικής Πελοποννήσου και να πάρει τον ηγετικό ρόλο, τον οποίο και αξίζει.

Βάση των στατιστικών πινάκων που βρίσκονται στο παράρτημα ,σελ. 205, προκύπτουν τα παρακάτω.

- Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι η δυναμικότητα της Μεσσηνίας σε σύνολο είναι 135 καταλύματα με αριθμό κλινών 11.392 από τα οποία 115 είναι ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 20 κάμπινγκ.
- Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στη Μεσσηνία υπάρχουν όλες οι κατηγορίες ξενοδοχείων και οι συνολικές κλίνες είναι 6.617. Η πληρωσιμότητα των κλινών είναι σε ξενοδοχεία 2**. Ενώ υπάρχει μόνο ένα ξενοδοχείο 5*****.
- Από τον πίνακα 3 προκύπτει ότι στη Μεσσηνία σημειώθηκε μείωση της τουριστικής κίνησης σε αφίξεις για το 2005 αντί του 2004 με πολύ λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών, ενώ το 2004 πάλι οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 162.710 αφίξεις για το 2005 αντί 188.907 για το 2004 στα ξενοδοχεία της περιοχής.
- Από τον πίνακα 4 προκύπτει ότι στη Μεσσηνία σημειώθηκε μείωση της τουριστικής κίνησης σε διανυκτερεύσεις για το 2005 αντί του 2004 με πολύ λιγότερους αλλοδαπούς αντί Ελλήνων τουριστών, ενώ το 2004 πάλι οι Έλληνες υπερτερούσαν. Σε σύνολο έφτασαν τις 404.770 διανυκτερεύσεις για το 2005 με καθαρή πληρότητα 40,0% αντί 505.506 για το 2004.

2.6. Σχολιασμός

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας αυτής παρουσιάστηκε και αναλύθηκε ένα νέο προϊόν του Ελληνικού τουρισμού που σχεδιάστηκε για να επιλύσει προβλήματα τουριστικής ανάπτυξης. Μελετώντας το διαπίστωσα το πώς ένας τέτοιος σχεδιασμός μπορεί από μόνος του να μεταλλάξει μια ολόκληρη περιοχή δημιουργώντας θετικές και αρνητικές συνέπειες.

Σύμφωνα με την ΤΕΜΕΣ, στο σχεδιασμό και την κατάρτιση του προγράμματος για την οργάνωση της ΠΟΤΑ Μεσσηνίας, η περιβαλλοντική διάσταση αποτέλεσε από την αρχή βασική παράμετρο, ώστε όλοι οι αναπτυξιακοί στόχοι του φορέα του έργου να επιτυγχάνονται με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος. Ο τρόπος αυτός σχεδιασμού θεωρήθηκε εξ αρχής υποχρεωτικός, όχι μόνο για λόγους νομοθεσίας ή προσωπικής ευαισθησίας σε θέματα περιβάλλοντος, αλλά και για λόγους καλύτερης επίτευξης των στόχων της επένδυσης, αφού η όλη προσπάθεια μπορεί να έχει επιτυχία μόνο αν διασφαλιστεί το υπάρχον εξαιρετικό φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της άμεσης ευρύτερης περιοχής.

Για τον λόγο αυτό λαμβάνονται όλα τα απαιτούμενα μέτρα, (οριοθέτηση και εξαίρεση εκτάσεων ρεμάτων, δασικών εκτάσεων και αμμοθινών από την περιοχή της ανάπτυξης, λεπτομερής χαρακτηρισμός δασικών εκτάσεων, διαφύλαξη του σημαντικού παρόχθιου και υδατικού οικοσυστήματος τόσο κατά την κατασκευή όσο και κατά τη λειτουργία των έργων, κτλ.).

Η δόμηση που θα πραγματοποιηθεί, όπως προκύπτει από τον τελικό σχεδιασμό, δεν πρόκειται να υπερβεί συνολικά το 1/3 της επιτρεπόμενης από τον νόμο σε Α φάση, ενώ και σε πλήρη ανάπτυξη θα παραμείνει σε επίπεδα της τάξης του μισού περίπου της επιτρεπόμενης. (Συνολικά το 95% περίπου της έκτασης θα παραμείνει ακάλυπτο με κύρια χρήση το φυσικό η οργανωμένο πράσινο.)

Με κατάλληλο σχεδιασμό των μηχανολογικών εγκαταστάσεων προκύπτει δυνατότητα μείωσης των αέριων εκπομπών (με αξιοποίηση της παραγόμενης θερμότητας κατά την καύση για την παραγωγή θερμού νερού χρήσης) καθώς και συγκέντρωση-ομαδοποίηση των σημείων εκπομπής ώστε να επιτυγχάνεται καλύτερη διασπορά και μικρότερες ακόμη συγκεντρώσεις στους γειτονικούς οικισμούς.

Με τον βιοκλιματικό σχεδιασμό των κτιρίων σύμφωνα με προτάσεις του Κ.Α.Π.Ε. μειώνονται οι ενεργειακές καταναλώσεις. Οι εκσκαφές θα είναι μικρών διαστάσεων και δεν θα επιφέρουν σημαντικές βλάβες ούτε καταστάσεις αστάθειας εδαφών. Οι μελέτες διαχείρισης των υδατικών πόρων της περιοχής των έργων από το Πανεπιστήμιο Πατρών (Καλλέργης, 2002) όπως συμπληρώθηκαν και μεταγενέστερες παρατηρήσεις έχουν επιβεβαιώσει τις αρχικές εκτιμήσεις περί επάρκειας των υδατικών πόρων της περιοχής. Παρόλα αυτά η ΤΕΜΕΣ αποφάσισε η άρδευση του γκολφ να γίνει με υδατοδεξαμενές που ήδη η μία με χωρητικότητα 450.000 μ³ έχει κατασκευαστεί στην Πύλο και η άλλη 300.000 μ³ στο Ρωμανό σύντομα θα έχει τελειώσει. Και στις τρεις περιοχές της ΠΟΤΑ περνούν στο κέντρο των ιδιοκτησιών ποτάμια. Στην Πύλο επιβεβαιώθηκαν οι μελέτες και γέμισε η λιμνοδεξαμενή σε 2 μήνες, παίρνοντας το 3% περίπου της ποσότητας του νερού του ποταμού Ξεριά που εκβάλλει στη θάλασσα, και πρέπει να

σημειωθεί ότι ο Ξεριάς έχει νερό μόνο τους χειμερινούς μήνες ενώ τα ποτάμια στο Ρωμανό και το Ριζόμυλο έχουν πολλαπλάσια ποσότητα .

Τέλος, έχουν προταθεί και θα υλοποιηθούν συγκεκριμένα μέτρα προστασίας και ανάδειξης της περιβαλλοντικής και ιστορικής φυσιογνωμίας της περιοχής μέσα από μια σειρά πολιτιστικών δράσεων.

Όσον αφορά την αποδοχή της ΠΟΤΑ από την τοπική κοινωνία και τη κριτική ,πάλι συμφωνάμε την ΤΕΜΕΣ καθολική είναι η συναίνεση της συντριπτικής πλειοψηφείας των πολιτικών και των οργανωμένων φορέων και κομμάτων για το έργο της ΠΟΤΑ , που βλέπουν την επένδυση αυτή σαν την μόνη ορατή προοπτική ανάκαμψης για την Μεσσηνία και ανησυχούν που για διαδικαστικούς και γραφειοκρατικούς λόγους η υλοποίηση της χρονίζει από πολύ καιρό. Τη συναίνεση αυτή εκφράζουν και οι , σχεδόν πάντα ομόφωνες , αποφάσεις του Νομαρχιακού Συμβουλίου σχετικά μ θέματα που αφορούν την ΠΟΤΑ Μεσσηνίας.

Υπάρχουν βέβαια και κάποιες αντίθετες φωνές , ελάχιστες ευτυχώς , που υπερτονίζουν τις πιθανολογούμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου παρόλο που από την πλευρά του φορέα της ΠΟΤΑ έχουν ληφθεί όλα τα μέτρα και έχουν δοθεί όλα τα στοιχεία ώστε οι αρνητικές επιπτώσεις να είναι ασήμαντες και οι θετικές πάρα πολλές. Βεβαίως η καλόπιστη κριτική είναι αποδεκτή και χρήσιμη γιατί συμβάλλει θετικά στη διαμόρφωση των τελικών προτάσεων και την επίτευξη του καλύτερου αποτελέσματος. Όμως οι υπερβολές και η ανάδειξη σκοτεινών και μόνο σημείων και ύποπτων προθέσεων , σε θέματα που για τον πολύ κόσμο είναι ξεκάθαρα, μόνο κακό στα καλός εννοούμενα τοπικά συμφέροντα μπορούν να προκαλέσουν.

Χαρακτηριστική ακραία περίπτωση αρνητικής κριτικής η πρόσφατη αναφορά στον τύπο ότι «κόβονται ελιές και στοιβάζονται σε φορτηγά για να μεταφερθούν και να πουληθούν σε άλλες πιο φιλόξενες Ευρωπαϊκές πόλεις», τη στιγμή που είναι γνωστό σε όλους ότι ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει, δηλαδή ότι ο φορέας της ΠΟΤΑ είχε την ευαισθησία και την πρόνοια να μεταφέρει , έγκαιρα και με σημαντική δαπάνη, σε άλλα σημεία των ιδιοκτησιών του τις ελιές που βρίσκονται σε χώρους όπου πρόκειται να γίνουν έργα ώστε να προφυλαχθούν οι ελιές αυτές και να επανέλθουν όλες στην θέση τους όταν ολοκληρωθούν τα έργα.

Επίσης , ασκείται τελευταία υπερβολική και άδικη κριτική εναντίων του γκολφ γενικότερα. Ουδείς αρνήται ότι το γκολφ , όπως και κάθε άλλη δραστηριότητα , έχει και τις αρνητικές επιπτώσεις του στο περιβάλλον. Όμως η καταστροφολογική φιλολογία που αναπτύσσεται από ορισμένους τον τελευταίο καιρό ξεπερνά τα όρια της οικολογικής ευαισθησίας και φθάνει σε αυτά της υπερβολής και της ηβηλεμένης διαστρέβλωσης της πραγματικότητας.

Ας σημειωθεί ότι στην Κύπρο υπάρχουν ήδη 4 γήπεδα γκολφ και πρόσφατα διαμορφώθηκε ειδικό θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία άλλων 10 και δίνονται στους επενδυτές κίνητρα να κάνουν σε 1000 στρέματα οικιστική ανάπτυξη 100.000 μ2. Επίσης τους προσφέρονται οι αναγκαίες υποδομές και αν είναι κοντά σε κατοικημένη περιοχή τους δίνουν και το νερό από τα επεξεργασμένα απόβλητα για άρδευση. Ακόμα , στη Σουηδία , που είναι γνωστή ως η πλέον ευαισθητοποιημένη χώρα του πλανήτη υπάρχουν 481 γήπεδα , κατασκευάζονται ήδη άλλα 31 και προγραμματίζονται για το εγγύς μέλλον 70 περίπου ακόμη. Για να μη μιλήσουμε για την Αγγλία και τις Η.Π.Α.

Η Μαγιόρκα δέχεται 11 εκατομμύρια τουρίστες τον χρόνο οι οποίοι στη πλειοψηφεία τους είναι Γκόλφερς και το τουριστικό συνάλλαγμα που εισπράττει είναι 14 δις ευρώ.

Στην ΠΟΤΑ Μεσσηνίας λαμβάνονται όλα τα μέτρα ώστε οι εγκαταστάσεις του γκολφ να βελτιώσουν και όχι να υποβαθμίσουν το περιβάλλον. Γίνεται η καλύτερη δυνατή διαχείριση των υδατικών πόρων, θα χρησιμοποιηθούν οι φιλικότερες προς το περιβάλλον κατηγορίες χλοοταπήτων, λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων. Θα χρησιμοποιηθούν κατάλληλα αποστραγγιστικά συστήματα και ο χλοοτάπητας θα λειτουργεί ως βιολογικό φίλτρο που θα προστατεύει και όχι θα επιβαρύνει τα υπόγεια νερά. Η αυτόχθων βλάστηση θα διατηρηθεί και θα εμπλουτιστεί, η βιοποικιλότητα της περιοχής θα ενισχυθεί και θα εμπλουτισθεί, αφού τα ζώα και πτηνά θα βρίσκουν καταφύγιο στο χώρο του γκολφ όπως συμβαίνει σε παγκόσμια κλίμακα.

Η υπεράντληση νερού ή η ανεξέλεγκτη διάθεση των αποβλήτων από κάποιες επιχειρήσεις συνεπάγονται άμεσα ή έμμεσα κόστη είτε για άλλες επιχειρήσεις είτε για τα νοικοκυριά (πχ. κατασκευή έργων, επιβάρυνση υγείας, έλλειψη νερού και αύξηση τιμής του) γεγονός που επηρεάζει σημαντικά τόσο την αναπτυξιακή διαδικασία όσο και τη συνολική ευημερία, έτσι ώστε να πρέπει να θεωρήσουμε τις επιπτώσεις αυτές ως εσωτερικότητες. Πολλές ήταν οι φορές, και σίγουρα θα υπάρξουν κι άλλες στο μέλλον, που ο Μεσσηνιακός τύπος (παράρτημα σελ. 163) ασχολήθηκε και εξέφρασε τις ανησυχίες των πολιτών για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που θα προκαλέσει αυτή η κολλοσιαία επένδυση στο νομό.

Κατά την γνώμη μου, έχοντας σπουδάσει στον τομέα της τουριστικής οικονομίας, η νομοθεσία που έχει θεσπίσει το κράτος, όταν τηρείται, αποκλείει την περιβαλλοντικής καταστροφή, είναι αρκετά αυστηρή ώστε να προστατεύει επαρκώς το περιβάλλον και να εκμηδενίζει τα εξωτερικά κόστη.

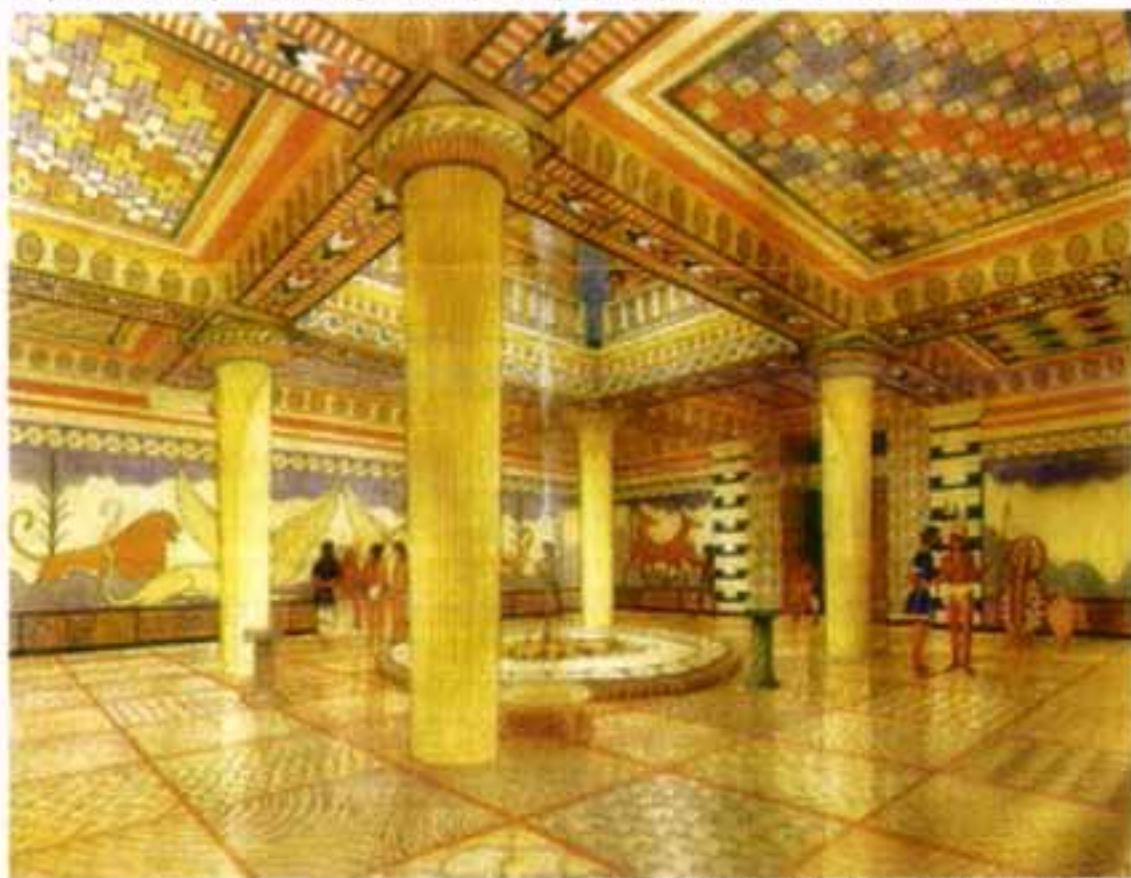
Όμως κάθε κριτική είναι γόνιμη και αφυπνίζει την συνείδηση των πολιτών, άρα καλός υπάρχει, αρκεί να είναι βάσιμη και να αποδεικνύει τα στοιχεία που χρησιμοποιεί. Πόσο μάλλον, όταν πρόκειται για μια ολόκληρη πόλη η οποία θα δημιουργηθεί σε έναν χώρο που μέχρι σήμερα υπήρχαν καλλιέργειες και σημεία παρθένας φύσης. Μια ολόκληρη ιδιωτική πόλη προς τουριστική εκμετάλλευση "all inclusive", η μεγαλύτερη τουριστική μονάδα των Βαλκανίων, και ίσως της Ευρώπης, στην τελική της φάση, τα κέρδη της οποίας θα εκμεταλλεύεται ο φορέας υλοποίησης της, όπως είναι και το λογικό στην σημερινή οικονομία άλλωστε. Είναι εύλογες οι ανησυχίες των πολιτών, οι οποίοι έχουν γνωρίσει την περιοχή τους ως ένα αγροτικό κέντρο και αναρωτιούνται ποιο θα είναι το κέρδος τους από μια τόσο μονόπλευρη ή μονοπωλιακή, κατά κάποιο τρόπο, τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Η δυσκολία προσαρμογής προέρχεται τόσο από υποκειμενικούς όσο και από αντικειμενικούς λόγους. Οι πρώτοι σχετίζονται με την αδράνεια που χαρακτηρίζει κάθε σύστημα και τις επιμέρους του συνιστώσες στις αλλαγές. Η διατήρηση των κεκτημένων, ο φόβος για το καινούριο, η αδυναμία προσαρμογής αποτελούν παράγοντες που συναντώνται συχνά σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής.

Οι ανησυχίες αυτές θα πρέπει να οδηγήσουν σε πράξεις των κατοίκων και για την πραγματική και καθολική τουριστική ανάπτυξη της Μεσσηνίας, με σύγχρονες και πρωτοποριακές τουριστικές επιχειρήσεις για όλο το φάσμα της αγοράς, με εναλλακτικό τουρισμό και δραστηριότητες που θα συμπληρώνουν

τον κλασικό και απρόσωπο χαρακτήρα της επένδυσης της ΤΕΜΕΣ. Σε αυτή τη πανέμορφη μεριά της Ελλάδας μπορούν να αναπτυχθούν σχεδόν όλες οι μορφές τουρισμού σπάζοντας το ενδεχόμενο μονοπώλιο.

Ο τουρισμός είναι στην συνείδησή μας ακόμα ταυτισμένος μόνο με τον ήλιο και τη θάλασσα. Πολλές φορές, αυτή η αντίληψη ξεπερνιέται από τις εξελίξεις στην παγκόσμια βιομηχανία του τουρισμού. Σήμερα ο τουρισμός μπορεί να γίνεται όλες τις εποχές του χρόνου και έχει πολλά πρόσωπα. Το μοντέλο του ήλιου και της θάλασσας υπάρχει, θα συνεχίσει να υπάρχει, αλλά δεν είναι πλέον η μοναδική όψη μιας σύγχρονης και δυναμικής τουριστικής οικονομίας.

Ο τουρισμός είναι πλέον επιστήμη και έχει πολλές μορφές. Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού βασίζεται αποκλειστικά στη κάλυψη του δυναμικού έλξης των πλούσιων "κρυφών" περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων του νομού καθώς και στη διατήρηση ή αύξηση της ποιότητάς τους.

(αναπαράσταση-βασιλικά ανάκτορα Νέστορα)

Η Μεσσηνία πρέπει να αναπτύξει τον θεματικό τουρισμό, να βελτιώσει το επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών, και να ελέγξει την ακρίβεια σε ορισμένες τιμές γιατί η οικονομική κρίση κάνει τους τουρίστες πιο προσεκτικούς με τα χρήματά τους επιλέγοντας τα πακέτα "all inclusive" και τα συμβόλαια των μεγάλων μονάδων που τους προστατεύουν νομικά.

Η εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης φαίνεται να ακολουθεί τις μεταβολές που συμβαίνουν στην ευρύτερη παραγωγική διαδικασία και που σηματοδοτούνται από την αντικατάσταση των προϊόντων μαζικής ομοιόμορφης παραγωγής από προϊόντα που αλλάζουν γρήγορα και προσπαθούν να καλύψουν τη διαφοροποιημένη ζήτηση συγκεκριμένων μικρότερων ομάδων πληθυσμού. Στο τουρισμό αυτό το φαινόμενο εμφανίζεται

με τις λεγόμενες "νέες μορφές" επιλεκτικού τουρισμού (θρησκευτικός, αγροτικός, εκπαιδευτικός, πολιτιστικός, ιαματικός, κινήτρων, θαλάσσιος, ναυταθλητικός, περιβαλλοντικός, χειμερινός, συνεδριακός, golf κλπ) που απευθύνονται κατά τεκμήριο σε σχετικά μικρές ομάδες ατόμων με ειδικά ενδιαφέροντα (στροφή από το ποσοτικό στο ποιοτικό τουρισμό). Οι τουρίστες αυτοί δεν είναι παθητικοί δέκτες των όσων έχουν οργανωθεί γι'αυτούς, αλλά συμμετέχουν ενεργά σε κάτι που οι ίδιοι έχουν επιλέξει είτε γιατί το γνωρίζουν και θέλουν να αποκτήσουν νέες εμπειρίες και να πλουτίσουν τις γνώσεις τους είτε γιατί θέλουν να το γνωρίσουν, είτε ακόμη γιατί συνδυάζουν την αναψυχή με επαγγελματικές ή άλλες υποχρεώσεις (συνεδριακός, επαγγελματικός, θεραπευτικός κλπ τουρισμός).

Η ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού απαιτούν σωστά σχεδιασμένες τοπικές πρωτοβουλίες και κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού (εκπαίδευση, πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση σχετικά με την αξία των πόρων, τη προστασία τους, την ανάδειξη τους) που θα συμβάλλει στη πολιτιστική επανενεργοποίηση του.

Η ανάδειξη των ιστορικών μας μνημείων, καθώς και η δημιουργία μικρών και μεγάλων ποιοτικών μονάδων θα δώσουν ανάπτυξη στο νομό. Και βέβαια, είναι καθοριστική η βελτίωση των υποδομών και ιδιαίτερα του οδικού δικτύου, τα οποία αποτελούν βασική προϋπόθεση και για την υλοποίηση της ΠΟΤΑ και δρομολογούνται ήδη από τις πιέσεις που ασκεί ο φορέας της.

Η προβολή του Μεσσηνιακού τουριστικού προϊόντος πρέπει να γίνει καταρχήν σε συνεργασία με τους άλλους νομούς της Πελοποννήσου και πάνω σε συγκεκριμένο άξονα, σε ότι αφορά την εγχώρια αγορά. Όπως θα έχετε διαπιστώσει, το κόστος μεταφοράς στις νησιωτικές περιοχές έχει ανέβει πολύ σε σχέση με το παρελθόν (πχ. αεροπορικά εισιτήρια από και προς νησιά κυμαίνονται στα 168 ευρώ κατά μέσο όρο). Οι απεργίες, οι άνεμοι και γενικά οι δυσκολίες προσέγγισης των προορισμών αυτών, αποτρέπουν πολλούς συμπολίτες μας από το να επιλέξουν αυτούς τους προορισμούς. Η Πελοπόννησος συνεπώς, 3 ώρες κατά μέσο όρο- από την Αθήνα, είναι μια σημαντική εναλλακτική πρόταση και παρά το κακό οδικό δίκτυο, μια ελληνική οικογένεια, μπορεί να φτάσει στο χώρο διακοπών. Συνεπώς, υπάρχει μια μεγάλη ευκαιρία για τη Μεσσηνία και για τους κατοίκους που θα επιλέξουν να ασχοληθούν με τον τουρισμό τώρα.

Η προβολή του Μεσσηνιακού τουριστικού προϊόντος θα γίνει και από τον φορέα της ΠΟΤΑ ,σε παγκόσμιο πλέον επίπεδο, για να πετύχει την επιθυμητή πληρότητα. Η Μεσσηνία θα γίνει παγκοσμίως γνωστός τουριστικός προορισμός.

Από αυτή την άποψη η ΠΟΤΑ θα ανοίξει τον δρόμο για τον Μεσσηνιακό τουρισμό, έναν δρόμο στον οποίο μπορούν να βαδίσουν ελεύθερα μικρότερες επιχειρήσεις και να τον εκμεταλλευτούν. Αυτό είναι στα χέρια των πολιτών, κυρίως αυτών που έλαβαν επιστημονική γνώση του κλάδου, αφού ο ανταγωνισμός αυτής της επένδυσης φαντάζει αξεπέραστος, έχοντας ένα τέτοιο τρομακτικό μέγεθος.

Κι όμως, πιστεύω πως οι ομορφιές της Μεσσηνίας είναι αυτές αξεπέραστες και τόσο πολύπλευρες που δίνουν την ευκαιρία σε οποιόν έχει τις επιστημονικές γνώσεις, αποκτήσει την πείρα, αγαπάει τον τουρισμό και τον τόπο, να πετύχει. Γιατί οι προϋποθέσεις υπάρχουν και συνεχώς αναπτύσσονται με πρόδρομο και ηγέτη αυτών την ΠΟΤΑ Μεσσηνίας. Ας ευχηθούμε τη γρήγορη υλοποίηση της, η οποία ήδη ξεκίνησε.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σχολιασμός – Συμπεράσματα

Στο τέλος της εργασίας αυτής θα ήθελα να αναφερθώ στην τουριστική εικόνα της Ελλάδας, όπως αναπτύσσεται μέσα στην παγκόσμια τουριστική αγορά, αναλύοντας τις παραμέτρους που την διαμορφώνουν σήμερα. Επίσης, τις διεθνείς τάσεις και την ισχύουσα τουριστική πολιτική, αντιπροτείνοντας λύσεις και διεξόδους στα προβλήματα που μαστίζουν την τουριστική οικονομία. Ο τουρισμός, εκτός από την οικονομία, έχει άμεση σχέση με το περιβάλλον και τον πολιτισμό και τα προβλήματα του άμεσα αντανακλώνται σε αυτούς τους τομείς, γι' αυτό και πρέπει να χαίρει ιδιαίτερης και άκρως προσεκτικής, επαγγελματικής και επιστημονικής μεταχείρισης. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι τα παρακάτω αποτελούν συμπεράσματα, καθώς και τον προσωπικό μου σχολιασμό, βάση πάντα της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αντίθετες απόψεις δεν θα μπορούσαν να φέρουν καλύτερα αποτελέσματα.

Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής και οι επιμέρους τουριστικές της περιφέρειες ελάχιστα μπορούν να επηρεάσουν τη διαμόρφωση της ζήτησης και των χαρακτηριστικών τους που καθορίζονται από τα παγκόσμια καταναλωτικά πρότυπα και την ολιγοπωλιακή οργάνωση της αγοράς των "tour operators". Η λογική της τελευταίας κυριαρχείται από τη προσπάθεια μείωσης του κόστους παραγωγής που συνεπάγεται μετακύληση ενός μέρους του στη περιοχή υποδοχής. Είναι πολλές οι πιέσεις που δέχονται οι τοπικές αρχές πολλών τουριστικών ή εν δυνάμει τουριστικών περιοχών από τους "tour operators", κάτω από την απειλή της διακοπής συνεργασίας, ή την αρχή της. Η κατανομή των ωφελειών και των ζημιών είναι προφανής. Οι ζημιές δεν αφορούν μόνο τη τρέχουσα περίοδο δεδομένου ότι έννοιες όπως αυτές της κλίμακας (scale) και των ορίων (limits) της ανάπτυξης, της πίεσης επί των πόρων του περιβάλλοντος, της φέρουσας ικανότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης δεν απασχολούν τους φορείς διακίνησης τουριστών που είναι έτοιμοι να εγκαταλείψουν τους προορισμούς εκείνους που δεν καλύπτουν τις απαιτήσεις τους.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι οι μηχανισμοί της σημερινής αγοράς δεν μπορούν να ωθήσουν το μοντέλο της τουριστικής ανάπτυξης να αποκτήσει περισσότερα "βιώσιμα" χαρακτηριστικά, όσο και αν είναι ευρύτερα αποδεκτό ότι η σημερινή ζήτηση στρέφεται προς "οικολογικότερα" προϊόντα, τουριστικά ή μη, και υιοθετεί συμπεριφορές που μειώνουν τη πίεση στους πόρους.

Η τουριστική βιομηχανία αντλεί την δύναμή της από εύθραυστες πηγές όπως το περιβάλλον, η ιστορία και ο πολιτισμός και συχνά χαρακτηρίζεται ως νόμισμα με δύο όψεις. Από τη μία, συνεισφέρει στην οικονομική άνθιση μιας περιοχής δημιουργώντας θέσεις εργασίας και εισροή συναλλάγματος ενώ από την άλλη, είναι παράγοντας περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιβαρύνσεων που συχνά εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία της τοπικής κοινωνίας και του τοπικού τουρισμού.

Παραδείγματα από την παγκόσμια πραγματικότητα δείχνουν ότι η άκρατη, η ασχεδίαστη ή η λανθασμένη ανάπτυξη του τουρισμού επιφέρει, βραχυπρόθεσμα, γρήγορα οικονομικά οφέλη καταλήγοντας ωστόσο, μακροπρόθεσμα, σε χαμηλής ποιότητας τουριστική δραστηριότητα.

Πολλοί τουριστικοί προορισμοί στην Ελλάδα και αλλού, έχουν ως στόχο τη συνεχή αύξηση του οικονομικού κέρδους που αποφέρει ο τουρισμός, έτσι συχνά προσανατολίζονται στην αναζήτηση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού τουριστών χρησιμοποιώντας ως μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης τον μαζικό τουρισμό. Όμως, η μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση σε περιοχές με συγκεκριμένες περιβαλλοντικές και κοινωνικές δυνατότητες δημιουργεί διαταραχές στις συνήθειες της τοπικής κοινωνίας και δυσλειτουργίες όπως: συνωστισμό, μόλυνση του περιβάλλοντος, κατασπατάληση ή καταστροφή φυσικών και πολιτιστικών πηγών και ανταγωνισμό μεταξύ τοπικού πληθυσμού και τουριστικής βιομηχανίας για τη χρησιμοποίηση αγαθών πρώτης ανάγκης (νερό, καύσιμα, κ.λ.π.), έργων υποδομής (δρόμοι, νοσοκομεία, κ.λ.π.), τόπων αναψυχής (μουσεία, πάρκα, παραλίες κ.λ.π.). Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις εμποδίζουν την συνεχή και ομαλή διεξαγωγή της τουριστικής διαδικασίας αφού σύμφωνα με έρευνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) η πλειοψηφία των τουριστών σήμερα επιθυμεί να επισκέπτεται περιοχές με υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα και έντονα στοιχεία τοπικού πολιτισμού.

Επομένως, είναι σαφές τα τελευταία χρόνια ότι το "κλασικό τουριστικό προϊόν" (μαζικός παθητικός ομοιόμορφος τουρισμός παραλίας) υφίσταται το φυσικό νόμο της φθοράς που υφίστανται όλα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες: έχοντας συμπληρώσει το κύκλο της ζωής του δεν αποτελούν πλέον "up market" προϊόν με τις ανάλογες αρνητικές συνέπειες για τις επιχειρήσεις ή τις περιοχές εκείνες που έχουν ειδικευτεί στη παραγωγή του μέσα από τη λογική του συγκριτικού πλεονεκτήματος (μείωση της ζήτησης, συμπίεση των τιμών, αδυναμία εκπλήρωσης οικονομικών υποχρεώσεων κλπ).

Οι μεταβολές στη ζήτηση έχουν ενσωματώσει και αλλαγές συνηθειών και τρόπου της καθημερινής ζωής όπως είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η ποιότητα ζωής, ενώ παράλληλα είναι έντονη η διάθεση "φυγής" από τη καθημερινή πραγματικότητα της οργανωμένης και ρυθμισμένης από τις καθημερινές υποχρεώσεις ζωής. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ακόμη και σήμερα μεγάλες μερίδες τουριστών που αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια όταν "μεταφέρουν" μαζί τους στις διακοπές όλες τις συνήθειες τους όπως τρόπο διατροφής, οργανωμένη σε λεπτομέρειες καθημερινή ζωή, τυποποιημένη διασκέδαση κλπ.

Οι περιοχές υποδοχής μπορούν να επηρεάσουν τη ζήτηση μόνο μέσα από τη προώθηση μιας εξεζητημένης (π.χ. με αξιοθέατα που φέρουν διεθνείς διακρίσεις U.N.E.S.C.O., εναλλακτικό τουρισμό, κτλ.), μιας διαφορετικής και μοναδικής, τέλος πάντων, τουριστικής εικόνας που θα ανταποκρίνεται στα επιμέρους χαρακτηριστικά τους και θα προσπαθεί να προσελκύσει το τουρισμό εκείνο που, από ποσοτικής και ποιοτικής άποψης, θα ανταποκρίνεται στον ευρύτερο αναπτυξιακό της σχεδιασμό. Αυτό συνεπάγεται ότι πρέπει να υπάρχει ένα σχέδιο ανάπτυξης, οι κατάλληλες δομές για τον έλεγχο των επιπτώσεων της και οι θεσμοί που θα επανεξετάζουν και διορθώνουν το σχέδιο.

Από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, που επιβεβαιώνονται και από τη διεθνή βιβλιογραφία και εμπειρία, διαπιστώνει κανείς εύκολα ότι η μονολιθικότητα της ζήτησης αποτελεί ήδη παρελθόν και ότι η προσφορά έχει αρχίσει να προσαρμόζεται με μεγαλύτερη οπτωσδήποτε δυσκολία. Είναι όμως μια προσαρμογή απαραίτητη γιατί κινδυνεύουν οι παραγωγοί να δουν τα προϊόντα τους αδιάθετα και τις τιμές διάθεσης τους να υποχωρούν συνεχώς

με δυσμενέστατα αποτελέσματα για την κερδοφορία των επιχειρήσεών τους. Βάση αυτού πρέπει να κινηθούν οι νέες επενδύσεις (π.χ. ΠΟΤΑ) για να μπορέσουν να εδραιωθούν και να συμβαδίσουν με την νέα ζήτηση. Πρέπει να γίνει μια στροφή προς τη ποιότητα με στόχο τόσο τις προσφερόμενες υπηρεσίες όσο και το περιβάλλον, φυσικό και δομημένο.

Κάθε προϊόν που επιθυμεί να βρίσκεται στην αγορά και να απολαμβάνει τις προτίμησής του καταναλωτικού κοινού σε τιμές που να εξασφαλίζουν τη σωστή αμοιβή των συντελεστών παραγωγής και την αναπαραγωγή τους (αναφέρουμε σαν παραδείγματα στη περίπτωση του τουρισμού την ανανέωση εξοπλισμού, την διαρκή εκπαίδευση προσωπικού, τις παρεμβάσεις προστασίας περιβάλλοντος κλπ) πρέπει μεταξύ των άλλων να παρέχει τουλάχιστον ένα ικανοποιητικό (ελάχιστο) επίπεδο ποιότητας.

Η διατήρηση του κύρους του τουριστικού προϊόντος κάθε περιοχής γίνεται όλο και δυσκολότερη στα πλαίσια του συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού σε διεθνές επίπεδο. Η προσφορά ποιοτικού τουρισμού που εξασφαλίζει την προστασία των τουριστικών πηγών και ικανοποιεί τις επιθυμίες των επισκεπτών και των μόνιμων κατοίκων πρέπει να είναι κύριο μέλημα όλων των φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών) που σχεδιάζουν και διευθύνουν την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής με στόχο την βιωσιμότητά της.

Η έννοια ποιοτικός τουρισμός δεν ταυτίζεται απαραίτητα με την έννοια πολυτελής- ακριβός τουρισμός. Αναφέρεται στο είδος τουριστικής δραστηριότητας η οποία προστατεύει τις τουριστικές πηγές, προσελκύει τουρίστες που σέβονται την τοπική κοινωνία και το περιβάλλον της και προσφέρει τουριστικά αξιοθέατα, ανέσεις και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στην αξία των χρημάτων που δαπανώνται γι' αυτά.

Τουριστικές περιοχές που επιθυμούν την μακροχρόνια σταθερή ζήτηση του προϊόντος τους:

Λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την ποιότητα που προσφέρουν.

Διεξάγουν έρευνες για την:

- α) καλύτερη επίλυση των προβλημάτων τους,
- β) δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων,
- γ) ασφαλή και αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των τουριστικών πηγών τους.

Πρωθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού συμβατές με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Επιφέρουν τουριστικές καινοτομίες. Χρησιμοποιούν νέες τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον. Παρακολουθούν τακτικά τη διαμόρφωση των διεθνών κριτηρίων ποιότητας έτσι ώστε να ενημερώνονται για το τι συμβαίνει στον κόσμο. Λαμβάνουν έγκαιρα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα, αν χρειάζονται. Ενημερώνονται και διδάσκονται από επιτυχημένες πρακτικές που υιοθετήθηκαν σε άλλους τουριστικούς προορισμούς.

Πέρα όμως από τις προϋποθέσεις που πρέπει να ακολουθήσει μια κοινωνία για την επιτυχή βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη δεν θα πρέπει να παραβλέπει ότι ανεξάρτητα από το είδος τουριστικού μοντέλου που θα υιοθετήσει η τουριστική διαδικασία είναι ασταθής και ευάλωτη ιδιαίτερα σε περιόδους φυσικών θεομηνιών, οικονομικής ύφεσης, και κοινωνικής ανασφάλειας. Γι' αυτό το λόγο περιοχές με τουριστικό ενδιαφέρον πρέπει να αντιμετωπίζουν με μεγάλο σκεπτικισμό την οικονομική υπερεξάρτησή τους

από τις δραστηριότητες του τουρισμού. Η ισόρροπη ανάπτυξη των τουριστικών και των άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων μιας κοινωνίας (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, παραδοσιακές τέχνες, τοπικές βιοτεχνίες, προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών κ.λ.π.) είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που θεμελιώνουν την γενικότερη κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα και τη μακροχρόνια ευημερία μιας περιοχής.

Στη περίπτωση του τουριστικού προϊόντος η εξασφάλιση του ελάχιστου επιπέδου ποιότητας είναι εξαιρετικά πολύπλοκη διαδικασία δεδομένης της ιδιαιτερότητας του. Το γεγονός ότι δεν αποτελεί ένα "προϊόν" ομοιογενές, αλλά συνδυασμό δραστηριοτήτων του πρωτογενή, του δευτερογενή και κυρίως του τριτογενή τομέα, και δεν παράγεται σε συγκεκριμένο χώρο αλλά διαχέεται σε όλο το τόπο υποδοχής, απαιτεί από όλους εμπλεκόμενους και μη στη παραγωγή του να ενσωματώσουν τη ποιότητα σε κάθε τους πράξη. Η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος δεν εξασφαλίζεται με το να παρέχεται κατάλυμα, ή φαγητό, ή αναψυχή υψηλής ποιότητας, αλλά θα πρέπει να συνδυάζονται όλα τα παραπάνω με σωστές μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, τράπεζες, εμπόριο, υπηρεσίες ύδρευσης-αποχέτευσης- αποκομιδής απορριμμάτων, υπηρεσίες πληροφόρησης, υγείας κλπ ενώ παράλληλα θα πρέπει το φυσικό και δομημένο περιβάλλον να χαρακτηρίζεται από την ίδια υψηλή ποιότητα, η ηχορύπανση και η οπτική ρύπανση (πχ. ταμπέλες, πλαστικές καρέκλες κλπ) να μην βρίσκονται σε ενοχλητικά επίπεδα.

Με λίγα λόγια θα πρέπει όλη η κοινωνία του χώρου υποδοχής να οργανώνεται και να δρα με τέτοιο τρόπο που, αν μη τι άλλο, να μην βλάπτει το τουρισμό (να μην δημιουργεί αρνητικές εξωτερικές οικονομίες). Με τον τουρισμό μια περιοχή προβάλλει όχι μόνο το επίπεδο της οικονομικής της ανάπτυξης αλλά και το πολιτιστικό της επίπεδο. Η περιοχή μπορεί να επωφεληθεί πολλαπλά από τη τουριστική ανάπτυξη αφού ο σωστά οργανωμένος τουρισμός δημιουργεί σημαντικές θετικές εξωτερικές οικονομίες στο σύνολο της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας (πχ. ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων ή διατήρηση παλαιών που φθίνουν εξ αιτίας της τουριστικής ζήτησης, κατασκευή υποδομών για τουριστικούς λόγους που είναι "γενικής χρήσης"). Κατά συνέπεια χρειάζεται ένα ελάχιστο επίπεδο συναίνεσης όλων των μελών της κοινωνίας στο πως θα αναπτυχθεί ο τουρισμός.

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να διακρίνουμε τις αναγκαίες παρεμβάσεις σε δύο κατηγορίες:

- εκείνες που αναβαθμίζουν τις υπηρεσίες
- εκείνες που αναβαθμίζουν ή τουλάχιστον δεν υποβαθμίζουν το περιβάλλον (το περιβάλλον θεωρούμενο ως υποδοχέας των "αποβλήτων" του παραγωγικού συστήματος) μέσα στη λογική της προσέγγισης της συντηρούμενης ανάπτυξης.

Και στις δύο κατηγορίες υπάρχουν παρεμβάσεις μικρής εμβέλειας και κόστους (πχ. σήμανση, ανάδειξη μνημείων, καθορισμός χώρων στάθμευσης), άλλες που απαιτούν επανασχεδιασμό λειτουργιών (πχ. αποκομιδή απορριμμάτων, δίκτυο τραπεζικών υπηρεσιών, δημόσιες συγκοινωνίες), άλλες απαιτούν τη κατασκευή υποδομών μεγάλου κόστους (πχ. τηλεπικοινωνίες, δίκτυα αποχέτευσης), άλλες μακροχρόνιο σχεδιασμό και χρονοβόρες διαδικασίες (πχ. χωροταξικά σχέδια, εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού).

Ιδιαίτερα σε ότι αφορά στο περιβάλλον, η προσοχή που δείχνει η κοινή γνώμη σε θέματα ποιότητας και προστασίας του, υποχρεώνουν τις τουριστικές περιοχές να λαμβάνουν υπόψη τους τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης και να επιχειρούν την ελαχιστοποίηση τους. Αναφέρουμε το παράδειγμα των "γαλάζιων σημαιών" που έχει αποτελέσει ένα τρόπο ελέγχου περιβαλλοντικής ποιότητας και έμμεσης διαφήμισης των περιοχών. Βλέπουμε λοιπόν ότι η οικολογική σήμανση (eco-labeling), που ήδη έχει εισχωρήσει στην αγορά των αγαθών, να διεισδύει και σ'εκείνη των υπηρεσιών. Επομένως όσες περιοχές διαχειρίζονται τη τουριστική ανάπτυξη και τους περιβαλλοντικούς τους πόρους μέσα στη λογική της "συντηρούμενης ανάπτυξης" βρίσκονται να έχουν σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τους ανταγωνιστές.

Με δεδομένη τη πολυπλοκότητα του τουριστικού προϊόντος μπορούμε να έχουμε είτε μεμονωμένα οικολογικά προϊόντα (πχ. οικολογικά τοπικά τρόφιμα που καταναλώνονται από τους τουρίστες) ή υπηρεσίες (πχ. ξενοδοχεία που έχουν κατασκευαστεί και εξοπλιστεί με υλικά που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον, έχουν συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας και νερού, διαχειρίζονται τα απόβλητα τους, χρησιμοποιούν ανακυκλωμένο χαρτί κλπ) είτε συνολικά τουριστικά προϊόντα με την έννοια ότι η συγκεκριμένη περιοχή διαχειρίζεται σωστά τη τουριστική της ανάπτυξη από τη περιβαλλοντική σκοπιά (πχ. δείκτες τουριστικής πυκνότητας, εφαρμογή πολεοδομικών διατάξεων).

Από τις παραπάνω παρεμβάσεις ορισμένες εμπίπτουν σε αρμοδιότητες τοπικών φορέων και άλλες σε αρμοδιότητες κεντρικών, ενώ τέλος άλλες αφορούν κατευθείαν τις παραγωγικές μονάδες και τα μέλη των τοπικών κοινωνιών. Η υλοποίηση τους μπορεί να ενταχθεί σε εθνικά, περιφερειακά ή τοπικά προγράμματα καθώς και σε ειδικές δράσεις με τη προϋπόθεση ότι υπάρχει κάποιος φορέας που παρακολουθεί συνολικά και παρεμβαίνει διορθωτικά όταν υπάρχει ανάγκη. Ο ίδιος φορέας (πχ. Οργανισμός Τουρισμού της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης) θα πρέπει να έχει επίσης στην ευθύνη του σχεδιασμού και της προώθησης των νέων τουριστικών προϊόντων στα οποία αναφερθήκαμε στη προηγούμενη παράγραφο δεδομένου ότι τα δύο αποτελούν αναπόσπαστα μέρη του ίδιου στόχου: της τουριστικής ανάπτυξης. Αν και η επίτευξη των παραπάνω στόχων απαιτεί μακροχρόνια δράση, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ενδιάμεσα στάδια και στόχοι που μπορούν να υλοποιηθούν άμεσα.

Η προώθηση συγκεκριμένων δράσεων είναι απαραίτητη για δύο λόγους:

- χρειάζεται άμεση βελτίωση της τουριστικής εικόνας της Ελλάδας
- χρειάζεται να προωθηθεί άμεσα δέσμη έργων για ένταξη σε κοινοτικά προγράμματα

Η ενίσχυση του Ελληνικού τουρισμού θα πρέπει να εξετάζεται σε σχέση με τρεις παραμέτρους ώστε να αποφευχθούν χρόνια προβλήματα του ελληνικού τουρισμού όπως η εποχικότητα, η χωρική συγκέντρωση, η ομοιομορφία του προϊόντος, η χαμηλή ποιότητα κλπ.:

- την **οικονομική**: ως η δημιουργία νέων προϊόντων/υπηρεσιών που περιέχουν όλα εκείνα τα στοιχεία που τα χαρακτηρίζουν καινοτόμα,

που απευθύνονται σε δυναμικά τμήματα της αγοράς και που έχουν δυνατότητα αύξησης της προστιθέμενης αξίας που παραμένει τοπικά

- τη **περιβαλλοντική**: ως η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων εκείνων που δεν θα ξεπερνούν τη κλίμακα που μπορούν να "αντέξουν" τα ευαίσθητα οικοσυστήματα και οι προστατευόμενες περιοχές (π.χ. προστατευόμενες περιοχές της U.N.E.S.C.O.), δημιουργώντας κινδύνους για τη μελλοντική τους επιβίωση και ανάπτυξη (αειφορία)
- την **αναπτυξιακή**: ως το μέσο που θα δρομολογεί τις απαραίτητες διαδικασίες για τη κινητοποίηση των τοπικών πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, πολιτιστικών, οικονομικών) με στόχο την δημιουργία των προϋποθέσεων για συνεχιζόμενη αναπτυξιακή διαδικασία ,ενδογενή ανάπτυξη (π.χ. ΠΟΤΑ).

Απαραίτητο κρίνεται να αναφερθούμε και στην εκπαίδευση. Η άρτια επαγγελματική κατάρτιση όχι μόνο των διευθυντικών στελεχών του τουρισμού αλλά όλων όσων απασχολούνται σε αυτόν, συνεισφέρει στην καλύτερη προσφορά τουριστικών υπηρεσιών και στην ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Επιπλέον, ο εμπλουτισμός των επαγγελματικών εκπαιδευτικών ή επιμορφωτικών προγραμμάτων με θέματα που αφορούν τις έννοιες, τα κριτήρια, τα οφέλη, και τις πρακτικές του βιώσιμου τουρισμού βοηθά τους ανθρώπους που ασχολούνται με αυτόν να προβληματιστούν, να αναζητήσουν τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος και να κατανοήσουν σε βάθος τις διαφορετικές πρακτικές μεταξύ μαζικού τουρισμού και εναλλακτικών τουριστικών μοντέλων (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, ιστορικός τουρισμός, πολιτισμικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, φυσιολατρικός, αθλητικός, κ.λ.π.). Μερικά από τα γενικά θέματα μιας τέτοιας εκπαίδευσης/επιμόρφωσης μπορούν να είναι:

- Έννοια, αρχές, και πρακτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.
- Είδη και χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών τουριστικής ανάπτυξης.
- Ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας.
- Ζητήματα προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς(π.χ. προστατευόμενες περιοχές της U.N.E.S.C.O.).
- Είδη προς εξαφάνιση (του ζωικού και φυτικού βασιλείου) και σχετική νομοθεσία.
- Ζητήματα διεθνούς περιβαλλοντικής νομοθεσίας.
- Πιστοποιητικά περιβαλλοντικής ποιότητας (π.χ. μπλε σημαίες) και κριτήρια απόκτησής τους.

Η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα κοινωνικής, πολιτιστικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης βιώσιμων κοινωνιών και κατ' επέκταση βιώσιμου τουρισμού. Σε μια τέτοια εκπαιδευτική διαδικασία μπορούν να συνεισφέρουν όλοι οι τυπικοί και άτυποι εκπαιδευτικοί φορείς (εκπαιδευτικά ιδρύματα, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, οργανώσεις πολιτών, μέσα μαζικής ενημέρωσης, ενώσεις καταναλωτών κ.λ.π.) που διαθέτει μια κοινωνία με κάθε τυπικό και άτυπο εκπαιδευτικό μέσο (περιβαλλοντική εκπαίδευση, εκπαίδευση καταναλωτών, αγωγή υγείας, διαφήμιση, ενημερωτικές εκστρατείες, δημόσιες συζητήσεις κ.λ.π). Στόχος τέτοιου είδους γενικού ενδιαφέροντος

εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων πρέπει να είναι η ενημέρωση / ευαισθητοποίηση των πολιτών με σκοπό την προβολή και την υιοθέτηση νέων συμπεριφορών και πρακτικών που προάγουν την βιωσιμότητα.

Ανακεφαλαιώνοντας τα όσα έχουν λεχθεί μέχρι τώρα καταλήγουμε ότι η πάροδος του χρόνου αποκαλύπτει με γοργούς ρυθμούς τα αδιέξοδα που δημιουργεί το μοντέλο του μαζικού τουρισμού πιέζοντας συνακόλουθα για αλλαγή της τουριστικής φιλοσοφίας και δράσης. Οι επιλογές προς τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη προϋποθέτουν σύμπραξη και συμμετοχή ατόμων και ομάδων ανεξαρτήτως ρόλων (δημόσιο, ιδιώτες, πολίτες, επαγγελματίες, τουρίστες) και βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών και της σχετικής υποδομής. Τέλος η παιδεία / εκπαίδευση καλείται να σταθεί αρωγός όχι μόνον στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων αλλά και στην δημιουργία αξιών, συνειδησεων και πρακτικών όλων των παραπάνω παραγόντων με στόχο την ομαλή αναπτυξιακή πορεία και βιωσιμότητα των τουριστικών περιοχών.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή, λειτουργία και αποδοτικότητα των παραπάνω χαρακτηριστικών σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους διεθνείς οργανισμούς, είναι:

- η συνεργασία όσων εμπλέκονται στη τουριστική διαδικασία,
- η τοπική συμμετοχή στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης,
- η εκπαίδευση των επαγγελματιών, των πολιτών και των τουριστών και
- η υψηλή ποιότητα των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων.

Οι ανάγκες, οι προσδοκίες, τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά και τα προβλεπόμενα οφέλη από τον τουρισμό διαφέρουν σημαντικά από την μια περιοχή στην άλλη. Έτσι δεν υπάρχει ένα είδος σχεδιασμού βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που να ταιριάζει σε περισσότερους από έναν τουριστικούς προορισμούς. Αν και γενικές κατευθυντήριες γραμμές μπορούν να ορισθούν σε εθνικό επίπεδο, ωστόσο οι τοπικές κοινωνίες με συμμετοχή εκπροσώπων όλων των τοπικών φορέων (δημόσιο, τουριστική βιομηχανία, μη-κυβερνητικές περιβαλλοντικές και πολιτιστικές οργανώσεις, οργανώσεις πολιτών, επιστημονικοί φορείς κ.λ.π.) και συχνή επικοινωνία με τον τοπικό πληθυσμό είναι εκείνοι που θα σχεδιάσουν και θα αναπτύξουν το είδος του τουρισμού που θέλουν να προσφέρουν. Χρήσιμο εργαλείο για την πραγμάτωση μιας τέτοιας διαδικασίας έχει αποδειχθεί η δημιουργία και εφαρμογή της Τοπικής Ατζέντας 21. Με την εξασφάλιση της τοπικής συμμετοχής στον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης επιτυγχάνεται:

- ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας η οποία επιφέρει κέρδη κυρίως στην τοπική κοινωνία και όχι σε εξωτερικούς οικονομικούς παράγοντες, (π.χ πολυεθνικές εταιρίες ξενοδοχείων, τουριστικών γραφείων κ.λ.π.),
- καλύτερη αποδοχή του τουρισμού από τους κατοίκους της περιοχής,
- ενεργητική συμμετοχή των κατοίκων για την διατήρηση των τοπικών τουριστικών πηγών.

Παρόλα αυτά, το μέλλον του ελληνικού τουρισμού διαγράφεται αισιόδοξο, αφού οι δυνατότητες είναι μεγάλες και συνεχώς αυξάνονται οι νέοι που λαμβάνουν ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση στον τομέα αυτό. Βέβαια είναι απαραίτητες οι συνεργασίες και οι μελέτες με στόχο να βρεθούν και να αξιοποιηθούν οι συμπληρωματικότητες και να λυθούν τα σημερινά προβλήματα που προαναφέραμε. Επίσης, να ελαχιστοποιηθούν οι τριβές λόγω πιθανού ανταγωνισμού χτίζοντας τις βάσεις για συντηρούμενη και σωστή αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους δασκάλους και τους καθηγητές μου για την υπομονή και το αξιόλογο έργο τους όλα αυτά τα χρόνια, καθώς και τους γονείς μου, και να τους αφιερώσω την εργασία αυτή.

Με εκτίμηση
Διονυσία Χ. Παναγάκη

Βιβλιογραφία – Πηγές

- "Advertising: Art, Science or Business?", A. Bogart 1996
- "Economic Activity and Land Use", Michael Healey, 1991
- "Getting the most out of advertising and promotion", Abraham M. & Lobish L, 1990
- "Διαφήμιση", Γ. Ζώτος, 1992
- "Εισαγωγή στο Marketing", Πέτρος Μάλλιαρης, 1990
- "Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός", Ι.Τ.Ε.Π (τεύχος 6)
- "Εγχειρίδιο Αξιολόγησης Επενδυτικών Σχεδίων", Ε.Τ.Β.Α - Σταύρος Θεοφανίδης
- "Η Ελλάς με αριθμούς", Ε.Σ.Υ.Ε, 1998
- "Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδος & Τουρισμός", Ι.Τ.Ε.Π.- Π.Παυλόπουλος, Α.
- Κουζέλης
- "Στρατηγική Διοίκησης Επώνυμου Προϊόντος", Γεώργιος Πανυγηράκης, 1996
- "Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης με την Ελληνική Κυβέρνηση", Economist, 9/4/1997
- Σύμβουλος Επικρατείας, Δικαστής στο Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- " Matrix for Evaluating Tourism Projects on the Basis of Sustainable Tourism Indicators " , Barioulet H . 2001, στα πρακτικά του Διεθνές Συνεδρίου Βιώσιμα Ξενοδοχεία για Βιώσιμους Προορισμούς, Maspalomas ,
- "Education a key factor for tourist sustainability and competitively" Gallego, J. (2001), στα πρακτικά του Διεθνές Συνεδρίου Βιώσιμα Ξενοδοχεία για Βιώσιμους Προορισμούς , Maspalomas,
- "The Berlin Declaration on Biological Diversity and Sustainable Tourism", International Conference of Environment Ministers on Biodiversity and Tourism, (1997),
- "Προϋποθέσεις και Προοπτικές Ανάπτυξης του Οικοτουρισμού" Καραμέρης Α. (2002), στα πρακτικά της ημερίδας Στόχοι Πολιτικές και Μέσα Προώθησης του Τουρισμού στην Ελλάδα, Ρόδος,
- "The European Charter for Sustainable tourism in protected areas" στο Sustainable tourism in protected areas σελ . 174 Tourism industry report (UNEP),
- "Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry towards Environmentally Sustainable Development".
- "Tourism and Local Agenda 21. The role of Local Authorities in sustainable tourism, Case Studies and First Lessons", UNEP, (2003)
- World Travel and Tourism Council (W TTC) "Blue print for new tourism" "National and Regional Planning Methodologies and Case Studies", , WTO, (1994)
- "Tourism and the environment. Regional, economic and policy issues", Kluwer Academic Publishers, Briassoulis H. - Van der Straaten J. (ed) , London, 1992

- "The role of cultural and natural resources in the regional development strategy, in Konsola D".(ed)
- " Culture, environment and regional development" Cappellin R.
- "Tourism and the environment: some observations on the concept of carrying capacity", in Briassoulis H - Van der Straaten, Coccossis H. - Parpairis A.
- "Προοπτικές για το σχεδιασμό στο μέλλον", Συνέδριο "Τουρισμός και Περιβάλλον", Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μόλυβος, Κοκκώσης Χ. , Οκτώβριος 1992
- "Culture, environment and regional development", Contributions to the 6th workshop of the Joint Program on Regional Studies in Southern Europe, Regional Development Institute, Konsola D. (ed), May 1992
- "Mediterrannie et tourisme", Masson, Lozato-Giotard J.P., Paris, 1990
- "Tourism. Economic, physical and social impacts", Longman, N.York, Mathieson A. - Wall G., 1988
- Ημερίδα "Προστατευμένες Περιοχές & Φορείς Διαχείρισης: Το Μετέωρο Βήμα" που διοργανώθηκε στις 15 Ιανουαρίου 2006 στις Σέρρες.

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

<http://www.unesco.org/>
<http://www.unesco.org/whc/>
[http:// www.gnto.gr](http://www.gnto.gr)
[http:// www.eot.gr](http://www.eot.gr)
[http:// www. islandsonline. org/ pdf/ shsd/ Barioulet. pdf](http://www.islandsonline.org/pdf/shsd/Barioulet.pdf)
<http://www.cenort.org.yu/modules.php?>
[http:// www.ste.edu.gr/gr/isigisis/karameris.doc](http://www.ste.edu.gr/gr/isigisis/karameris.doc)
http://www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/pdfs/tourism_guidelines.pdf
[http:// www. wttc. org/ promote/ agenda21. htm](http://www.wttc.org/promote/agenda21.htm)
<http://www.uneptie.org/pc/tourism/library/local-agenda21.htm>
[http:// www.wttc.org/frameset1.htm](http://www.wttc.org/frameset1.htm)
[http:// www.world-tourism.org/](http://www.world-tourism.org/)
[http:// www.xenia.gr](http://www.xenia.gr)
[http:// www.statistics.gr](http://www.statistics.gr)
[http:// www.messinia.gr](http://www.messinia.gr)
[http:// www.mani.org.gr](http://www.mani.org.gr)

(όλες οι ιστοσελίδες μελετήθηκαν κατά την περίοδο 09/2005 έως 09/2006)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΣΗΜΕΙΑ ΟΜΙΛΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
κ. ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ
ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΕΤΕ
ΜΕ ΘΕΜΑ: «ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ».

Τρίτη, 11 Φεβρουαρίου 2003

Σας ευχαριστώ για την πρόσκληση να είμαι σήμερα μαζί σας και για την ευκαιρία που μου δίνετε να αναπτύξω βασικές σκέψεις μου για την τουριστική βιομηχανία στη χώρα μας, για τη σημερινή πραγματικότητα και για τους άξονες του κυβερνητικού προγράμματός μας, στον πολυσήμαντο αυτό τομέα. Θέλω, όμως, πρωτ' απ' όλα, να συγχαρώ το Σύνδεσμό σας για τις προσπάθειες που αναπτύσσει. Και να σας διαβεβαιώσω ότι οι τουριστικοί φορείς θα αποτελέσετε βασικό συνεργάτη της αυριανής Κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας στο στρατηγικό σχεδιασμό και την υλοποίηση της τουριστικής πολιτικής μας. Είναι άλλωστε γνωστές οι θέσεις μας για μια νέα σχέση πολίτη και πολιτικής, βασισμένη στις έννοιες συμμετοχή και εμπιστοσύνη.

Η Διεθνής συγκυρία

Είναι γεγονός ότι το φετινό συνέδριό του Συνδέσμου σας πραγματοποιείται σε μία δύσκολη διεθνή συγκυρία για τον κλάδο του Τουρισμού, σε μια περίοδο διεθνούς αβεβαιότητας και απρόβλεπτων εξελίξεων, εξαιτίας της κρίσης στο Ιράκ. Θέλω, με την ευκαιρία της σημερινής συνάντησής μας, να επαναλάβω ότι η Νέα Δημοκρατία τάσσεται με συνέπεια υπέρ της ειρηνικής επίλυσης του προβλήματος. Θεωρούμε απαραίτητο να ενταθούν οι πολιτικές και διπλωματικές πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή και ν' αναζητηθεί ειρηνική λύση, στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Παρόλο, μάλιστα, ότι ορισμένες πληροφορίες συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι άρχισε ήδη η αντίστροφη μέτρηση, πιστεύουμε ότι υπάρχει ακόμη χρόνος για μια ειρηνική διευθέτηση της κρίσης. Το Ιράκ, έστω και την τελευταία στιγμή, πρέπει να συνεργαστεί, χωρίς επιφυλάξεις και υπεκφυγές, με τη Διεθνή Κοινότητα, ώστε να υπάρξει ειρηνική εφαρμογή των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας. Πιστεύουμε, παράλληλα, ότι μπροστά σε μία τόσο σοβαρή διεθνή κρίση είναι επιβεβλημένη η διαμόρφωση κοινής στάσης όλων των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παράλληλα, βέβαια, οι Έλληνες πρέπει να προετοιμαζόμαστε για κάθε ενδεχόμενο, συνειδητοποιώντας ταυτόχρονα τόσο το μέγεθος των συνεπειών μιας θερμής εξέλιξης στο άμεσο μέλλον, όσο και το βάρος μιας παρατεταμένης εκκρεμότητας. Ταυτόχρονα, πάντως, πρέπει να εντεινουμε τις προσπάθειες που απαιτούνται, όχι μόνο για να μην χαθούν, αλλά και για ν' αξιοποιήσουμε στο μέγιστο δυνατό βαθμό όλες τις νέες δυνατότητες που προσφέρονται στη χώρα μας. Κι αυτό αφορά ακόμη περισσότερο τους τομείς εκείνους, που επηρεάζονται πιο άμεσα από τα σύννεφα που απλώνονται στο διεθνή ορίζοντα. Τώρα είναι η ώρα για ένταση των προσπαθειών μας, για συνένωση των δυνάμεών μας, για συστράτευση και επαγρύπνηση όλων.

Το έλλειμμα κυβερνητικής πολιτικής στον Τομέα του Τουρισμού

Γνωρίζετε καλύτερα από κάθε άλλο ότι, τα τελευταία χρόνια, η ανοδική τάση του Τουρισμού στη χώρα μας σημειώνει μια σοβαρή κάμψη. Βέβαιο είναι ότι έχει επηρεαστεί από την αρνητική διεθνή συγκυρία. Εξίσου βέβαιο είναι ότι η ελκυστικότητα του τουριστικού προϊόντος μας έχει πληγεί από τον εντεινόμενο ανταγωνισμό τουριστικά αναδυόμενων γειτονικών χωρών (όπως η Βουλγαρία και η Τουρκία). Όμως! Το δεύτερο αυτό στοιχείο, (το γεγονός ότι οι χώρες του περιγύρου μας, καταφέρνουν να αυξάνουν, με υψηλούς ρυθμούς, το τουριστικό μερίδιό τους) συγκρούεται με το πρώτο. Επιβεβαιώνει, δηλαδή, την εκτίμησή μας ότι η συμμετοχή του ελληνικού τουρισμού στην παγκόσμια αγορά είναι μικρή για τις δυνατότητες της χώρας. Δείχνει τις δικές μας αδυναμίες. Αναδεικνύει το έλλειμμα συγκροτημένης τουριστικής πολιτικής.

Δυστυχώς, έως σήμερα, πέρα από διάσπαρτες και αποσπασματικές δράσεις, δεν υπήρξε κανένας επιτελικός σχεδιασμός, για τον Τουρισμό. Ο,τι έχουμε επιτύχει οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στην κληρονομιά αυτού του τόπου και την ιδιωτική πρωτοβουλία. Η Κυβέρνηση αυτή, στα 20 χρόνια που βρίσκεται στην εξουσία, απέδειξε ότι δεν διαθέτει ολοκληρωμένη τουριστική πολιτική. Δεν προβάλλει οργανωμένα το τουριστικό προϊόν. Δεν υλοποιεί τις αναγκαίες υποδομές. Δεν αξιοποιεί τους απαραίτητους πόρους από το Γ ΚΠΣ για την ενίσχυση του κλάδου. Δεν έχει ασχοληθεί με πολιτικές αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει η χώρα μας. Είναι εκπληκτικό το γεγονός ότι, μέχρι σήμερα, δεν έχει εκπονηθεί ούτε καν ένα υποτυπώδες κυβερνητικό σχέδιο για την αξιοποίηση της Ολυμπιάδας, σε ό,τι αφορά την τουριστική προβολή της χώρας.

Φαίνεται πως, η Κυβέρνηση δεν μπόρεσε ποτέ να κατανοήσει ότι ο τουρισμός μπορεί να δώσει το μεγαλύτερο ποσοστό στους ρυθμούς ανάπτυξης που θέλουμε (και έχουμε χρέος να διασφαλίσουμε) για να επιτύχουμε την οικονομική και κοινωνική σύγκλιση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού για την Ανάπτυξη – Σύγκλιση, ο τουρισμός ούτε καν αναφέρεται ανάμεσα στις προτεραιότητες της αναπτυξιακής πολιτικής. Όπως, επίσης, και το γεγονός ότι η απορροφητικότητα των κονδυλίων για τον τουρισμό στο πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης, παραμένει καθηλωμένη κοντά στο μηδέν. Όμως! Πέρα από την ανυπαρξία συγκροτημένης πολιτικής, ο τουριστικός τομέας υπονομεύεται τώρα και από τις διαχειριστικές, τις απέλπιδες και αδιαφανείς πρακτικές, που ακολουθεί η Κυβέρνηση, προκειμένου να καλύψει τα τεράστια έλλειμματα της ανεργάστης οικονομικής πολιτικής της. Όπως επίσης και από το καθεστώς της αδιαφάνειας, που υπηρετεί αποκλειστικά και μόνον τον κύκλο των πελατειακών σχέσεων της Κυβέρνησης.

Σοβαρά προβλήματα εντοπίζονται κυρίως:

- Στην υλοποίηση απαραίτητων έργων, σ' ό,τι αφορά τις γενικές και ειδικές υποδομές. Τους οδικούς άξονες, τα λιμάνια, τις μαρίνες σκαφών αναψυχής.
- Στις κοινωνικές υποδομές και τις συναφείς υπηρεσίες, (υγεία, ύδρευση, αποχέτευση, καθαριότητα)
- Στην κακή ποιότητα των αεροπορικών, των θαλάσσιων και των οδικών συγκοινωνιών, αλλά και των συναφών κρατικών υπηρεσιών, που αφήνουν αλγεινές εντυπώσεις στους επισκέπτες. Οφείλονται ακόμη:
- Στην παντελή έλλειψη ολοκληρωμένων χωροταξικών σχεδίων για τη χρήση γης, αλλά και στην ανυπαρξία ουσιαστικού ενδιαφέροντος για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Στην καθυστέρηση της κατηγοριοποίησης των ξενοδοχειακών καταλυμάτων, με αντικειμενικό τρόπο και δίκαιο σύστημα.

- Στην ανεπάρκεια των ελεγκτικών μηχανισμών του κράτους, με αποτέλεσμα τη δημιουργία δυσμενών εντυπώσεων, στον εισερχόμενο τουρισμό και χιλιάδες καταγγελίες για χαμηλής ποιότητας τουριστικό προϊόν.
- Στο αυξημένο μερίδιο φορολογίας των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Στην έλλειψη οργανωμένης προβολής και διαφήμισης του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Με μια φράση, η Κυβέρνηση δεν θέλησε και δεν μπόρεσε να συμβάλει, ούτε στη διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος σε νέες, εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού, ούτε στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, αλλά ούτε και στη διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος σε νέες Αγορές.

Η σημασία του Τουρισμού

Είναι πασιφανές (και το αντιλαμβάνονται όλοι οι Έλληνες) ότι ο Τουρισμός αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές δραστηριότητες στη χώρα μας. Συμβάλλει στο καθαρό πάγιο κεφάλαιο της Οικονομίας μας με περισσότερο από 7%, στο ΑΕΠ περίπου κατά 10% και στα συνολικά οφέλη της Οικονομίας (συμπεριλαμβανομένων, δηλαδή, των ωφελημάτων από τις συμπληρωματικές δράσεις) έως και 20%. Αξίζει μάλιστα να υπογραμμιστεί ότι, ενώ το εμπορικό ισοζύγιο παρουσιάζει, κατά τα τελευταία χρόνια, ένα συνεχώς διευρυνόμενο έλλειμμα, η τουριστική δραστηριότητα καταγράφει πλεόνασμα και μάλιστα σε βαθμό που καλύπτει κατά 49% το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου. Εξαιρετικά σημαντικό είναι το γεγονός ότι η τουριστική βιομηχανία συμμετέχει στην απασχόληση κατά 16%. Όπως επίσης και το γεγονός ότι αποτελεί σημαντικό μοχλό περιφερειακής ανάπτυξης, ότι δίνει ζωή και πλούτο σε περιοχές που στερούνται άλλων παραγωγικών δυνατοτήτων, όπως τα νησιά μας, αλλά και οι ορεινές ζώνες. Πέρα από όλα αυτά, δεν πρέπει να μας διαφύγει το γεγονός ότι ο Τουρισμός παράγει και δημιουργεί πιο γρήγορα σε σχέση με κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα. Μπορεί να γίνει η πιο βασική πηγή πλούτου για πολλές από τις περιφέρειες της χώρας, που σήμερα πλήττονται από την ανεργία. Μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά και άμεσα, τόσο στην περιφερειακή ανάπτυξη, όσο και στην τόνωση της απασχόλησης. Με μία φράση ο Τουρισμός αποτελεί **εθνικής σημασίας οικονομική προωθητική δύναμη** με τεράστια οφέλη για το κοινωνικό σύνολο. Μ' αυτή την πεποίθηση, με αυτήν την αντίληψη και με αυτό τον στόχο η τουριστική βιομηχανία αποτελεί βασική προτεραιότητα στο κυβερνητικό πρόγραμμά μας.

Ελλάδα, χώρα του Πολιτισμού και της Ιστορίας

Η Ελλάδα είναι η χώρα του Πολιτισμού και της Ιστορίας. Παρουσιάζει μεγάλο αριθμό μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς στον κατάλογο της UNESCO, αλλά και ένα πλήθος αρχαιολογικών και πολιτιστικών χώρων διεθνούς ακτινοβολίας, όπως η Ακρόπολη, η Ολυμπία, η Επίδαυρος, οι Δελφοί, η Δήλος, η Βεργίνα, το Αγ. Όρος. Έχουμε, μια σπουδαία κληρονομιά που μας προκαλεί, και μας υποχρεώνει να καταστήσουμε τη χώρα μας κέντρο διαρκούς προσφοράς προς τον άνθρωπο. Γι' αυτό ακριβώς, το πρώτο κεφάλαιο της πολιτικής μας για τον Τουρισμό φέρει τον τίτλο «**Ελλάδα, χώρα του Πολιτισμού και της Ιστορίας**». Σχεδιάζουμε, δηλαδή, μια συγκροτημένη τουριστική πολιτική που θα περιλάβει υψηλές επιδιώξεις, τόσο για τον παραδοσιακό τουρισμό, όσο και για νέες μορφές τουρισμού, με βασική παράμετρο τον πολιτιστικό Τουρισμό. Πιστεύουμε ότι η Ελλάδα, που έδωσε στην Ευρώπη τις βάσεις του πολιτισμού, μπορεί στο ίδιο πεδίο να αναπτύξει τη νέα μεγάλη προσφορά της στον Κόσμο που έρχεται. Απαιτείται ταυτόχρονα η ανάδειξη και η προβολή, όχι μόνο των μνημείων του Πολιτισμού που μας κληροδότησε η αρχαιότητα, αλλά και των πολιτισμικών δημιουργημάτων της μεταγενέστερης και της σύγχρονης Ελλάδας. Η ανακαίνιση των μνημείων του πολιτισμού και η οργάνωση αρχαιολογικών χώρων, η αναπαλαίωση κτιρίων, η ανάδειξη παραδοσιακών οικισμών στην ελληνική περιφέρεια, όπως επίσης και η διοργάνωση πολιτιστικών δράσεων, από τώρα μέχρι και το τέλος των Ολυμπιακών Αγώνων, αποτελούν υποχρεώσεις άμεσης προτεραιότητας.

Στρατηγικό Σχέδιο με τη Συνεργασία Κράτους - Αυτοδιοίκησης - Πολίτη

Το δεύτερο κεφάλαιο της πολιτικής μας για μία αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, αφορά στη χάραξη μακρόπνοης στρατηγικής που να αποβλέπει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την επέκταση της τουριστικής βιομηχανίας σε νέες περιοχές. Το σχέδιο αυτό δεν μπορεί ούτε να υπάρξει, ούτε να υλοποιηθεί με επιτυχία, παρά μόνο σε συνεργασία της Πολιτείας (της Κυβέρνησης, των κρατικών φορέων και της Αυτοδιοίκησης) με όλους τους οργανωμένους φορείς της τουριστικής βιομηχανίας. Μπορεί μάλιστα και πρέπει η συνεργασία αυτή να προσλάβει θεσμοθετημένο χαρακτήρα, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με συμμετοχή όλων των τουριστικών φορέων, τη δημιουργία Επιμελητηρίου Τουρισμού, τη συγκρότηση Αναπτυξιακών Οργανισμών Περιφέρειας. Πιστεύουμε ότι είναι επιτακτική ανάγκη να διαμορφώσουμε μια νέα σχέση πολίτη και πολιτικής, πολίτη και κράτους. Και η σχέση αυτή (σχέση συμμετοχής κι εμπιστοσύνης) αφορά όλους τους τομείς, στους οποίους η συνεργασία κράτους και πολίτη αποτελεί αναγκαία και απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη κοινών στόχων. Μόνον έτσι, άλλωστε, μπορούμε να διασφαλίσουμε την επίτευξη υψηλών στόχων και να έχουμε τη μέγιστη θετική απόδοση για το σύνολο της οικονομίας και της κοινωνίας.

Όλοι γνωρίζουμε τα σπουδαία συγκριτικά πλεονεκτήματα της πατρίδας μας, που, εκτός της μοναδικότητας του νησιωτικού χώρου, περιλαμβάνουν σπάνια παράκτια οικοσυστήματα, διεθνούς φήμης ιαματικές πηγές, υδρότοπους και βιότοπους διεθνούς σημασίας, ένα απaráμυλλο πλούτο δασών και εθνικών δρυμών, πολιτιστικά μνημεία παγκόσμιας ακτινοβολίας. Έχουμε, δηλαδή, όλα εκείνα τα πλεονεκτήματα που μας υπαγορεύουν να δώσουμε μια νέα, πολύ ευρύτερη, διάσταση στον ελληνικό τουρισμό. Να δώσουμε έμφαση στις εναλλακτικές και τις ειδικές μορφές τουρισμού: Το Συνεδριακό, τον Εκθεσιακό, τον Πολιτισμικό, τον Αθλητικό, τον Ιαματικό, το Θρησκευτικό, τον Εκπαιδευτικό, τον Ορεινό, τον Χειμερινό, τον Αγροτουρισμό, τον τουρισμό Υγείας. Έχουμε ανθρώπινο δυναμικό, ικανό να διακριθεί απόλυτα σ' όλα αυτά. Έχουμε μπροστά μας τη μοναδική εθνική ευκαιρία ανάδειξης και προβολής της χώρας μας, την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Έχουμε τους πόρους του Γ' ΚΠΣ, που μας δίνουν τη δυνατότητα να καλύψουμε κάθε υστέρηση στις υποδομές, που χρειάζεται η Πατρίδα μας. Έχουμε το φυσικό και πολιτισμικό πλούτο. Έχουμε τις ευκαιρίες. Έχουμε τις δυνατότητες. Έχουμε τα μέσα και το επιχειρηματικό πνεύμα.

Εκείνο που λείπει είναι το όραμα γι' αυτόν τον τόπο. Λείπει το πρόγραμμα, το σχέδιο, η στόχευση, η στρατηγική. Λείπει - και αυτό είναι παντελώς αδιανόητο - η ανταπόκριση της Κυβέρνησης στην ευθύνη αξιοποίησης του εθνικού πλούτου μας, την ευθύνη για μια πολιτική, που ν' ανταποκρίνεται στις ανάγκες της οικονομίας, της κοινωνίας, του μέλλοντός μας. Χρειάζεται, λοιπόν, πρώτ' απ' όλα, ένα μακρόπνοο σχέδιο, με τη συνεργασία του κράτους, της Αυτοδιοίκησης και των τουριστικών φορέων με βασικούς στόχους: Πρώτον: Τουρισμός σε ολόκληρη τη χώρα. Και δεύτερον: Τουρισμός δώδεκα μήνες το χρόνο.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδουμε στην αξιοποίηση της πληροφορικής. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών μπορεί να συμβάλει στη διάχυση των πληροφοριών, στις επικοινωνιακές στρατηγικές προώθησης, αλλά και στην εξυπηρέτηση των τουριστών κατά την παραμονή τους στη χώρα μας. Είναι ταυτόχρονα αναγκαία για την παρουσίαση του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου, αλλά, και των υπηρεσιών, των ευκαιριών και των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι τουριστικοί προορισμοί στον τόπο μας.

Η περίοδος που διανύουμε είναι εξαιρετικά κρίσιμη για τον τομέα του τουρισμού. Από τη μια, υπάρχει η αβεβαιότητα του επόμενου διαστήματος, που δημιουργεί μία τάση ανάσχεσης του τουριστικού ρεύματος. Από την άλλη, όμως, υπάρχουν μείζονος σημασίας παράγοντες, όπως η Προεδρία της χώρας μας στην Ε.Ε., το Γ' ΚΠΣ και οι Ολυμπιακοί Αγώνες, που συνδιαμορφώνουν μια περίοδο μοναδικών ευκαιριών. Πιστεύουμε ότι μπορούμε ν' αναλάβουμε νέες δράσεις, για να περιοριστούν οι αρνητικές συνέπειες και, ταυτόχρονα, να αξιοποιηθούν στο μέγιστο βαθμό οι μεγάλες δυνατότητες της χώρας μας και οι ευκαιρίες που ξεδιπλώνονται μπροστά μας.

Πιστεύουμε ότι στην προσπάθεια αυτή έχουμε χρέος να είμαστε όλοι δυναμικά παρόντες. Πιστεύουμε ότι όλοι μαζί μπορούμε να εγγυηθούμε καλύτερες ημέρες. Μπορούμε να αισιοδοξούμε και να φιλοδοξούμε για τον τόπο μας. Μπορεί ο Τουρισμός να ενισχύσει τους ρυθμούς ανάπτυξης, να δώσει νέα πνοή στην περιφέρεια, να συμβάλει αποτελεσματικά στην τόνωση της απασχόλησης. Μ' αυτήν την πεποίθηση και σ' αυτήν την κατεύθυνση είμαστε δίπλα σας.

Δημοσίευμα σε Μεσσηνιακό έντυπο για το γκολφ στην Πύλο

Απαντώντας στα ρεπορτάζ του Ιού για το γκολφ ("Το έγκλημα με τις 18 τρύπες", 3/4/05, "Η δική του γκολφ" 16/4/05 και "Δεκαοκτώ τρύπες σε ένα δάσος", 1/5/05) ο επιχειρηματίας κ. Β. Κωνσταντακόπουλος μας έστειλε τις επιστολές που ανταλλάξαμε με τον κ. Γκόνη για την επένδυση της Πύλου. Οι υπόλοιπες σχετικές επιστολές φιλοξενούνται σε άλλη σελίδα.

1. Η επιστολή Γκόνη

Καπετάνιε,

επίτρεψε μου καταρχήν να σε αποκαλώ έτσι, με όλο το σεβασμό στην ιστορία σου και το μέγεθος της ισχύος σου, αλλά και με όλο το θράσος της δικής μου (όχι ισχύος αλλά ιστορίας). Η κίνησή μου αυτή έρχεται σε συνέχεια: 1. μιας παλιάς πρόσκλησης, ως προέδρου της «ΚΙΝΩ» σε δημόσιο διάλογο, που δεν ανταποκρίθηκες, 2. των όσων έχουμε ανταλλάξει οι δυο μας και 3. όσων έχουν μεσολαβήσει τελευταία από μέρους σου, που με απογοητεύουν. Δεν ξέρω αν θα συνεχίσω το διάλογο μαζί σου, θα 'θελα να τον αντιμετωπίσεις ίσως ως τον τελευταίο, και για τούτο σε παρακαλώ, προσωπικά να μου απαντήσεις, χωρίς περιστροφές και χωρίς μισόλογα, έτσι όπως αρμάζει σε έναν άντρα της θάλασσας.

Καπετάνιε, ξέρεις ότι έχεις τάξει πολλά και κυρίως ότι έχεις «χρωθεί» από την συμπεριφορά την δική σου και των «συμβούλων» και των ανθρώπων, που σε περιβάλλουν, γι' αυτό επιμένω να μου απαντήσεις προσωπικά. Θα ρωτήσεις ποιος είσαι εσύ που απαιτείς. Προφανώς είμαι από αυτούς που ζουν, μοχθούν και ανασταίνουν παιδιά εδώ και όχι στη «Ναμίμπια» (και όμως θα μπορούσαμε και δυο να έχουμε ζήσει στη Ναμίμπια!!!) και για τούτο μου πέφτει περισσότερος λόγος, κι ως υπάρχει αυτή η «καταγεγραμμένη βούληση όλων των πολιτικών ομάδων της Μεσσηνίας και όλων των θεσμικών παραγόντων και φορέων». Για τούτο μου πέφτει λόγος να σε ρωτώ δημόσια και να σε ελέγχω. Καπετάνιε:

1. Κοντεύουν να συμπληρωθούν δύο δεκαετίες από τότε που έβαλες «πόδι» στην περιοχή τάζοντας ότι θα την κάνεις «Φλώρινα της Μεσογείου». Δεν είναι άδικο, για το μέγεθός σου, να αντιπαλεύεις την «ΚΙΝΩ» για το πόσες υπογραφές μπορείς να μαζέψεις, ενώ δεν έχεις κάνει τίποτα;;; (1)

2. Κατάφερες και μάζεψες την γη τάζοντας τον παράδεισο, είσαι περήφανος που την ημέρα που έληγε, όχι η προθεσμία αλλά και η παράταση προθεσμίας (2) για να αποκτήσεις την γη υπογραφόταν η Κοινή Υπουργική Απόφαση για την κήρυξη απαλλοτρίωσης (,;) σε βάρος συμπολιτών και φίλων μου που δεν κατάφερες να τους πείσεις; Δεν ακούγεται άραγε βάρβαρο και υπερφίαλο;

3. Το 2001 στις 5 Αυγούστου «στο ΜΗΔΕΝ» (και στα γραφτά σου και στις διακηρύξεις σου) έταξες 3.000 κλίνες (Ρωμανού και Πύλο) και απασχόληση χιλιάδων ντόπιου προσωπικού (3) και θαυμαστή τοπική ανάπτυξη. Και όμως δεν έχεις κάνει τίποτα, την ώρα που ο Νίκος Αγγελόπουλος ετοιμάζεται να εγκαινιάσει την υποδειγματική τουριστική-οικολογική επένδυση - μονάδα, μαζί με το κ. Νομάρχη (και μπράβο του), στον Αμπελιώνα στις αρχές του 2005, όπως επίσης οι μονάδες της Grecotel σε Ηλεία και Αχαΐα λειτουργούν ήδη. Ενώ εσύ έχεις καταναλώσει από το 1999 έως σήμερα πάνω από δέκα πρωτοσέλιδα του τοπικού τύπου ότι τώρα και τώρα ολοκληρώνεις! (4)

4. Συχνά γκρινιάζεις ότι το πολιτικό - διοικητικό σύστημα σου δημιουργεί προβλήματα, όμως ξεχνάς να πεις ότι το σύστημα αυτό σε εξυπηρετεί με κατά αποκλειστικότητα θεσμικό πλαίσιο που το άλλαζες (αλλάζεις;) όποτε θέλεις και αναφέρομαι:

α. κατάφερες και δεν υποχρεούσαι να πολεοδομήσεις τις περιοχές ΠΟΤΑ,

β. κατάφερες να συστήνεις οριζόντιες και κάθετες ιδιοκτησίες και κοινώς να έχεις τη δυνατότητα να πουλάς αέρα (πώς λέμε προικα τον όροφο αέρα!) και όχι μόνο αυτό αλλά και

γ. κατάφερες και σου άλλαξαν το Νόμο, που ισχύει μόνο για σένα και την ΠΟΤΑ σου, και απαλλάχτηκες από την φορολογία μεταβίβασης των μεριδίων της ΠΟΤΑ των εταιρών ποιας εταιρίας (,;) και ποιών εταιρών, σημερινών ή αυριανών;

δ. κατάφερες, και ενώ ήσουν υποχρεωμένος βάσει της νομοθεσίας για τις τουριστικές επενδύσεις να παραχωρήσεις με την μορφή των κοινοχρήστων χώρων, με μεταγραφή στα Υποθηκοφυλακεία υπέρ των Δήμων, αντί του 20% μόνο το 5% της έκτασης του κάθε τμήματος. Και όμως κανένα Δημοτικό Συμβούλιο δεν διαμαρτυρήθηκε και πολλοί βουλευτές μας το ψήφισαν!

ε. κατάφερες και πήρες δύο ποτάμια και σχεδόν εκτός ελέγχου μια τεράστια υδρολογική ζώνη για να βρεις νερό, γιατί όταν κάναμε την ημερίδα στην Πύλο (5) δεν πίστευες ούτε το Σαμπατακάκη ούτε τον Τηνιακό ότι η περιοχή δεν έχει διαθέσιμα νερά για τις χρήσεις που θέλεις ή λες ότι θέλεις,

στ. κατάφερες ή «κατάφερες» τους Δήμους (εκτός τιμητικής εξαίρεσης!) και σου κατήργησαν αγροτικούς δρόμους (και δεν επενέβη εισαγγελέας, λες και ήταν του πατέρα τους!), σου έδωσαν νερό (δηλαδή βεβαιώσεις για νερό που δεν έχουν!), σου έλυσαν το πρόβλημα με τα σκουπίδια (τρέχα γύρευε δηλαδή), με τα λύματα (εύγε στους σωτήρες του νομού, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κινημάτων!)

στ. κατάφερες και εγκλώβισες τον Σελλά ποταμό και την παράχθια ζώνη εντός της ΠΟΤΑ Ρωμανού και κανείς δεν αντέδρασε λες και ήταν ή ανήκουν σε σένα, όπως ανήκουν σε σένα οι ακτές και η θάλασσα.

ζ. κατάφερες και τους έπεισες, εκεί στο ΥΠΕΧΩΔΕ, ότι δεν πρέπει να εγκριθεί η Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη, που όριζε τα όρια της περιοχής NATURA, γιατί παρά το γεγονός ότι την πλήρωσαν τη μελέτη, θα αποκαλυπτόταν ότι μεγάλο τμήμα της ΠΟΤΑ Ρωμανός ανήκει στην ζώνη NATURA και επομένως το κτιριολογικό σου πρόγραμμα και το γήπεδο γκολφ πήγαινε περίπατο. Και όμως αυτά είναι γνωστά στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στα ταμεία του 3ου ΚΠΣ στο οποίο έχεις ενταχθεί για χρηματοδότηση, όπως είχες ενταχθεί και στο 2ο ΚΠΣ και όμως αφενός δεν έκανες τίποτα αφετέρου προκάλυπες και το ενδιαφέρον της Ε.Ε λόγω της, μην γελάσεις σε παρακαλώ, caretta caretta.

Τελικά δεν την θέλεις την επιχορήγηση του 3ου ΚΠΣ ή «παραιτήθηκες» όπως φημολογείται κατά μεριά Υπουργείου Τουρισμού, για να μην τα χάσεις όλα;

η. κατάφερες και έπεισες (;) και την σημερινή κυβέρνηση ότι «έχεις καλούς σκοπούς», όμως αυτό που τους υποσχέθηκες, δηλαδή αυτά που δημοσιεύθηκαν στο "Lloyd's List" (6) και αναπαρήχθησαν στον τοπικό τύπο ότι δηλαδή όλη η επένδυση και όλο το σωτηριολογικό σου σχέδιο εξαντλείται σε ένα γήπεδο γκολφ στα «Κακεβέικα» και ένα στην Πύλο (7) και από δύο ξενοδοχεία στου Ρωμανού και στην Πύλο τα ξέρουν; Τα γνωρίζουν αυτοί που σε λιβανίζουν, τα γνωρίζει το Νομαρχιακό Συμβούλιο που ομόφωνα στις 12.02.2001 ενέκρινε την «οριοθέτηση της ΠΟΤΑ» ως «ευτύχημα και ευλογία» για το Νομό, τα γνωρίζει ο κύριος Νομάρχης, τα γνωρίζουν οι βουλευτές μας, τα γνωρίζουν τα Δημοτικά Συμβούλια των δήμων, τα γνωρίζουν οι 1.500 που υπέγραψαν;

5. Κατάφερες καπετάνιε από το 1999 που εντάχθηκες στο 2ο ΚΠΣ και στην περιοχή μας, την Δυτική Μεσσηνία, μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει ούτε ένα μεγάλο έργο, εκτός από την αποχέτευση της Πύλου. Θυμάσαι ότι σου είχα πει ότι αν είναι μία φορά κακό η ΠΟΤΑ, αν γίνει, θα οδηγήσεις την περιοχή να είναι πολλές φορές χειρότερο αν δεν θα γίνει, γιατί όλο το σύστημα, οι πόροι και η περιοχή θα είναι εξαρτημένοι από σένα.

Να σε ξαναρωτήσω, μετά από χρόνια, δεν θα ήταν πολύ καλύτερα για την περιοχή και για όλους μας, αν η δημόσια δαπάνη των ΚΠΣ, που δέσμευες και στο 2ο και στο 3ο, ήταν στην διάθεση των κατοίκων περιοχής; Για έργα υποδομής και για επενδυτικά έργα ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, εναλλακτικών μορφών ενέργειας, διαχείρισης απορριμμάτων και επεξεργασίας λυμάτων, εμπλουτισμού του υδροφόρου ορίζοντα και διαχείρισης, λελογισμένης, των υδατικών πόρων; Δεν νοιώθεις υπεύθυνος για το μαρσαμό και την αδράνεια την περιοχής, γιατί όλοι περιμένουν εσένα;

6. Τελικά καπετάνιε εξήγησε μας, πίσω από την TEMES AE ποιος βρίσκεται;

- οι τράπεζες, όπως ισχυρίζονται παράγοντες του ΕΟΤ, που μέσω ευνοϊκών ρυθμίσεων θα μασχαπουλήσουν γη και αέρα για να πάρουν πίσω τα ναυάγια του Καραγιώργη;

- το διεθνές ή ελληνικό (προσωπικά μου είναι αδιάφορο) ναυτιλιακό κεφάλαιο, που ως ραντιέρης αγοράζει γη για εξασφάλιση της 15ης γενιάς του;

- "εσύ και η οικογένειά σου" και οι "φίλοι" που απέκτησες στην περιοχή;

- ή όπως ισχυρίζεται ο φίλος μου ο Θόδωρος, τα πετρέλαια του Ιονίου;

7. Τέλος σε εκλιπαρώ ΚΑΠΕΤΑΝΙΕ, αυτόν τον ΤΟΠΟ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΤΟ ΜΕΓΑ μην τον καταδικάζεις και άλλα σε επαίτη και γλύφτη, άφησέ τον στην περηφάνια του, έχουν φροντίσει πριν από σένα οι πολιτικοί μας και ο Καραγιώργης δεν χρειάζονται και άλλους.

Με όλο το σεβασμό, σε χαιρετώ και περιμένω απάντησή.

Γιώργος Γκόνης . Ενας απλός μισθωτός, ΠΟΛΠΗΣ όμως του ΤΟΠΟΥ ΤΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Είναι πολύ φτηνά και μυρίζουν ρατσιασμό τα δημοσιεύματα και «οι αντιδράσεις» για τις πρώτες υπογραφές κατά των γηπέδων γκολφ, που συγκεντρώνει η ΚΙΝΩ. Για τις υπογραφές που ακολουθούν τι θα πουν οι «σύμβουλοι σου»;

2. Πέρασε άπρακτη η προθεσμία της ΚΥΑ του 2001 που σου έδινε ΔΥΟ χρόνια για να αποκτήσεις τη γη, αλλιώς καταργείται η ΠΟΤΑ (!!!), πέρασε και η παράταση που σου έδωσαν και ο πλάτανος της πλατείας της Πύλου στέκει αδιάφορος!!!

3. Σου θυμίζω την υπόσχεση, στην ημερίδα στους Γαργαλιάνους στις 13.4.2002, για Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών στο ΤΕΙ Καλαμάτας που προσυπέγραψε ο εκπρόσωπος του Νομάρχη, οι πολιτευτές και μερικοί Δήμαρχοι ακόμη την περιμένουμε, γι' αυτό μου προκάλεσε εντύπωση που έτρεξες να υποστηρίξεις το αίτημα για Πανεπιστημιακή Σχολή Ενάλιας Αρχαιολογίας στην Πύλο, την στιγμή μάλιστα που έχει καταργηθεί το τμήμα Εναλίων Αρχαιοτήτων του ΥΠΠΟ.

4. Τα αρχεία μου του τοπικού τύπου από το 1999 έως σήμερα στην διάθεσή σου.

5. Μπορώ να σου στείλω τις εισηγήσεις από την ημερίδα στις 31.3.2002 και τα ρεπορτάζ του τύπου.

6. Δες τοπικό τύπο και μάλιστα πρωτοσέλιδο στις 9.8.2004.

7. Τελικά, γιατί θα με σκάσει ο Θανάσης, το γκολφ 18 σπών, όπως ορίζει η Αποφ. 320010/6-94 (ΦΕΚ-42/Β/94) χρειάζεται 550 στρ. ή όχι;

8. Σε παρακαλώ αυτή μου την παρέμβαση μην την χρεώσεις στην ΚΙΝΩ αλλά σε εμένα προσωπικά.

2.Η απάντηση του κ. Κωνσταντακόπουλου

Δεν συνηθίζω να απαντώ προσωπικά σε δημοσιεύματα που αφορούν στην ΠΟΤΑ Μεσσηνίας και ιδιαίτερα σε όσα συνεχώς ανακυκλώνει η «ΚΙΝΩ», αλλά, επειδή η τελευταία «επιστολή» του κ. Γκόνη απευθύνεται σε μένα και με θίγει προσωπικά, για πρώτη και τελευταία φορά θα κάνω μια εξαίρεση και θα απαντήσω.

Η εισαγωγή του γράμματός σας προς εμένα κύριε Γιώργο Γκόνη και ειδικά εκεί που λέτε «των όσων έχουμε ανταλλάξει οι δυο μας» και πιο κάτω «δεν ξέρω αν θα συνεχίσω το διάλογο μαζί σας» δίνει διαφορετική εντύπωση από την πραγματικότητα. Εάν δεν με απατά η μνήμη μου, γιατί έχω και κάποια ηλικία, συναντηθήκαμε 2 φορές. Την πρώτη, πριν από χρόνια στην Πύλο, για ελάχιστα λεπτά, όταν είχατε γράψει στην εφημερίδα σας ειρωνικά σχόλια για το γιο μου και σας παρέκαλεσα να αφήσετε μακριά τα παιδιά μου και να μην αναφέρεστε σ' αυτά, το οποίο το σεβαστήκατε μέχρι σήμερα και σας ευχαριστώ γι' αυτό. Αυτή σας η συνέπεια σας ανέβασε στα μάτια μου και σας το είπα και στην μοναδική τηλεφωνική συνομιλία που είχαμε. Η δεύτερη συνάντησή μας ήταν στο γραφείο σας, στο Δήμο Γαργαλιάνων, που σας έδειξα τα σχέδια στο Ρωμανό και σας είπα, εν σχέσει με τα δημοσιεύματα της εφημερίδας σας για τις απαλλοτριώσεις, ότι ο νόμος μου έδινε το δικαίωμα να απαλλοτριώσω πάνω από 200 στρέμματα στην περιοχή αυτή, και αντί αυτού, εάν αναγκαζόμουν (λόγω παράλογων απαιτήσεων), θα απαλλοτριώνα γύρω στα 50-60 στρέμματα πολύ μακριά από την θάλασσα, προκειμένου να γίνει σωστό το γκολφ. Σήμερα τελικά, εάν δεν αλλάξει κάτι άλλο, θα πάνε για απαλλοτρίωση μόνο 53 στρέμματα.

Ο,ΤΙ ΕΤΑΞΑ ΘΑ ΤΟ ΚΑΝΩ και ελπίζω πολύ σύντομα. Τους λόγους της καθυστέρησης, που δεν εξαρτώνται από εμένα, θα τους μάθετε όπως και όλοι στη Μεσσηνία, όταν εγώ κρίνω ότι είναι ο χρόνος να τους πω. Οι νομοθεσίες που αναφέρετε έγιναν για τις ΠΟΤΑ γενικά και όχι για τη δική μου. Αλήθεια, αναρωτηθήκατε ποτέ γιατί ενώ υπάρχει τόσο «ευεργετική» νομοθεσία για τις ΠΟΤΑ δεν δημιουργήθηκαν άλλες στην Ελλάδα; Γιατί απ' ό,τι γνωρίζω δεν υπάρχει κανένα ενδιαφέρον. Τους λόγους θα τους μάθετε όταν έρθει η ώρα. Τη γη που «μάρζειμα» σε δύο δεκαετίες την πλήρωσα, και την πλήρωσα ακριβά, από πολλές εκατοντάδες ιδιοκτήτες, με υπομονή και επιμονή στο όνειρό μου, και όχι τάζοντας τον Παράδεισο όπως λέτε. Αυτό θα φανεί όταν γίνει.

Εσείς και ορισμένοι άλλοι από την «παρέα» σας πιθανόν όλα να τα βλέπετε «γύρω από την οικονομία».

Αναλογιστήκατε ποτέ εάν αντί για τις συγκεκριμένες περιοχές που οροθετήθηκαν για να πραγματοποιηθεί το όνειρο

για τη Μεσσηνία, που ξεκίνησε πριν από 20 χρόνια όπως λέτε, να είχα βάλει μεσίτες στη Μεσσηνία και σε όλη την Ελλάδα να αγοράζω οικοπέδα παραλιακά σε ευκαιρίες που πάντα υπάρχουν (σπουδές, αρρώστιες, παντρείς) με τα λεφτά στο χέρι, πόσο θα έκανε σήμερα αυτή η περιουσία, αντί να πληρώνω τις τιμές που πλήρωνα για να αποκτήσω αυτή τη γη.

Για την παραχώρηση γης στο Δήμο, που γράφετε, σύμφωνα με τη νομοθεσία τα 450 δωμάτια που θα κάνουμε στην Πύλο, θα μπορούσαν να γίνουν σε κτήμα 100 στρεμμάτων (10 κλίνες ανά στρέμμα για ξενοδοχεία πολυτελείας).

Εμείς τα κάνουμε σε 1400 στρέμματα, κατά συνέπεια θα έπρεπε να δώσουμε κατά τη γνώμη σας 280 στρέμματα! Η πολιτεία διαπίστωσε το παράλογο αυτό για τις ΠΟΤΑ και προσάρμοσε τη σχετική νομοθεσία.

Οι αγροτικοί δρόμοι εξυπηρετούν τους ιδιοκτήτες που έχουν πρόσβαση και έχουν παραχωρηθεί από τους ιδιοκτήτες.

Όταν εξυπηρετούν και περικλείονται μόνον από δικές μου ιδιοκτησίες μπορώ προφανώς να τους καταργήσω. Εάν εξυπηρετούν και άλλες ιδιοκτησίες και περνούν από τουριστική επένδυση η νομοθεσία προβλέπει τι πρέπει να γίνει. Πόσιμο νερό, σκουπίδια κλπ. είναι προς το συμφέρον του Δήμου γιατί χρεώνει, αλλά και υποχρέωσή του. Σε όλη την Ελλάδα έτσι γίνεται και δεν μας έκανε κανείς χάρη.

Για τα νερά για πόσιμο, τα έχουμε πει αρκετές φορές, από πολλά χρόνια πριν. Παρόλο ότι υπάρχουν νερά εάν κάνουμε γεωτρήσεις μέσα ή κοντά στα κτήματα, εμείς με κόστος αρκετών εκατομμυρίων Ευρώ κάνουμε υδατοδεξαμενές να συγκεντρώνουμε νερό σε μικρό ποσοστό από τη ροή του ποταμού λίγο πριν πέσει στη θάλασσα. Δεν πουλάει πια αυτό, σας συνιστώ να το σταματήσετε.

«Παρ. 4η». Εδώ ειλικρινά μπερδεύομαι. Από τη μια μεριά, η εφημερίδα σας παραπονιέται συνεχώς για τις οικολογικές καταστροφές από τα πέντε γήπεδα γκολφ και ότι από τα κτίρια θα γεμίσουμε τη Μεσσηνία τσιμέντο και η ΚΙΝΩ στέλνει παντού διαμαρτυρίες ακόμη και στην Ε.Ε. Από την άλλη, ανησυχείτε μήπως γίνουν μόνο δύο γήπεδα γκολφ και από δύο μόνο ξενοδοχεία στην Πύλο και στο Ρωμανό και καταλογίζετε ευθύνες στο Νομάρχη και τους βουλευτές μας. Τελικά ποιο είναι το πρόβλημά σας, σας φαίνεται πολύ μικρή και ανάξια λόγω η επένδυση της Α' φάσεως, που θα είναι πάνω από 200 εκ. ευρώ και θα περιλαμβάνει 4 ξενοδοχεία με 2600 κλίνες συνολικά, ένα μεγάλο συνεδριακό κέντρο, ένα κέντρο θαλασσοθεραπείας και δύο γήπεδα γκολφ, ή ανησυχείτε ότι είναι πολύ μεγάλη και θα καταστρέψει το περιβάλλον;

Ευχαριστώ για την μεγαλοψυχία σας που μου καταλογίζετε ευθύνες για το μαρασμό μόνον της Δυτικής Μεσσηνίας και όχι για την ανατολική και γιατί όχι για όλη την Ελλάδα. Για όλα φταίει η ΠΟΤΑ και ο Καπετάνιος. Αλήθεια, τι έγινε για το άλλο πριν από χρόνια που έφταιγα πάλι εγώ και η ΠΟΤΑ και η εφημερίδα σας και εσείς προσωπικά είχατε πει και είχατε γράψει (και τι δεν είχατε γράψει), αναφέρομαι στην άδεια για ένα μικρό ξενοδοχείο που πήρε η κα Κωνσταντακοπούλου για να κάνει ξενοδοχείο στη Γιάλαβα. Προχωράει, θα το κάνει;

Στο ερώτημα σας ποιος βρίσκεται πίσω από την ΤΕΜΕΣ απαντώ, ΜΟΝΟ εγώ και τα παιδιά μου, και αυτό είναι εύκολο να το διαπιστώσει κανείς κάνοντας μια έρευνα στα υποθηκοφυλακεία των περιοχών που αναπτύσσεται η ΠΟΤΑ. Οι περιουσίες σήμερα είναι στο όνομά μου ή σε εταιρείες δικές μου και των παιδιών μου και δεν υπάρχει ούτε ένα στρέμμα με υποθήκη ή έστω προσημείωση, που αυτό δηλώνει κάτι. Και δηλώνω, για να σταματήσει αυτή η βρώμικη ιστορία, ότι μέχρι την αποπεράτωση της πρώτης φάσεως η οποία θα λειτουργήσει το αργότερο το 2008, εάν κάποιος αποδείξει ότι έστω 1% από την ΤΕΜΕΣ (ιδιοκτήτρια της επένδυσης αυτής) δεν ανήκει σ' εμένα και στην οικογένειά μου θα του την χαρίσω.

Μόνο τα τελευταία τέσσερα χρόνια έχω πραγματοποιήσει, σε άλλους τομείς της δραστηριότητάς μου, επενδύσεις πενταπλάσιες του συνολικού προϋπολογισμού της ΠΟΤΑ. Συνεπώς, εκτός από τη θέληση, έχω και την οικονομική δυνατότητα να πραγματοποιήσω το όνειρό μου για τη Μεσσηνία. Και θα το πραγματοποιήσω εγώ ή εάν ο Θεός αποφασίσει διαφορετικά ο Αχιλλέας.

Κατά συνέπεια κύριε Γκόνη μην ακούς τι λένε οι «παράγοντες του ΕΟΤ» και ο «Θόδωρος» που γράφεις. Ο κόσμος είναι κακός και πολλά λένε, όπως και για την ΚΙΝΩ, ότι καθοδηγείται από κάποιους που η ΠΟΤΑ και η νέα φιλοσοφία που εισάγει στα τουριστικά δεδομένα τους ανησυχεί και τους προβληματίζει.

Τελειώνοντας θα ήθελα να βεβαιώσω ότι ο πολύχρονος αγώνας μου αφορά και τους «μισθωτούς ΠΟΛΙΤΕΣ», όπως υπογράφετε τον τίτλο σας, αλλά κυρίως αυτούς που δεν έχουν δουλειά, ώστε να μην αναγκάζονται (όπως εγώ που έφυγα στα 13 χρόνια μου) να φύγουν από την όμορφη Μεσσηνία με συνέπεια να μαραζώνουν και αυτοί αλλά και η όμορφη ιδιαίτερη πατρίδα μας.

Όσο για τις περιβαλλοντικές ευαισθησίες, ίσως κάποτε αναγκασθώ να μιλήσω και τότε θα διαπιστώσει ο καθένας ποιος είναι ποιος.

Εγώ με εσάς, τον Κουλαφότη και την «ΚΙΝΩ» ΤΕΡΜΑ. Έχω πιο σοβαρά πράγματα να κάνω.

Βασίλης Κ. Κωνσταντακόπουλος

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Δυναμικότητα συλλογικών τουριστικών καταλυμάτων

ΕΤΟΣ 2005

NUTS (0, I, II and III)		Αριθμός καταλυμάτων			Αριθμός κλινών		
		Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
GR	ΕΛΛΑΔΑ	9.036	341	9.377	682.050	95.560	777.610
GR1	Βόρεια Ελλάδα	2.114	120	2.234	127.953	41.249	169.202
GR11	Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	347	15	362	17.864	6.044	23.908
GR111	Έβρος	62	2	64	3.638	963	4.601
GR112	Ξάνθη	15	1	16	1.189	411	1.600
GR113	Ροδόπη	20	1	21	1.276	540	1.816
GR114	Δράμα	15		15	701		701
GR115	Καβάλα	235	11	246	11.060	4.130	15.190
GR12	Κεντρική Μακεδονία	1.121	89	1.210	79.272	32.308	111.580
GR121	Ημαθία	27		27	1.249		1.249
GR122	Θεσσαλονίκη	125	3	128	12.613	4.486	17.099
GR123	Κιλκίς	13		13	572		572
GR124	Πέλλα	45		45	1.686		1.686
GR125	Πιερία	364	36	400	17.406	12.042	29.448
GR126	Σέρρες	22		22	1.323		1.323
GR127	Χαλκιδική	525	50	575	44.423	15.780	60.203
GR13	Δυτική Μακεδονία	98	0	98	4.246	0	4.246
GR131	Γρεβενά	16		16	578		578
GR132	Καστοριά	29		29	1.283		1.283
GR133	Κοζάνη	27		27	1.441		1.441
GR134	Φλώρινα	26		26	944		944
GR14	Θεσσαλία	548	16	564	26.571	2.897	29.468
GR141	Καρδίτσα	32		32	1.457		1.457
GR142	Λάρισα	46	4	50	3.004	858	3.862
GR143	Μαγνησία	401	6	407	18.515	1.179	19.694
GR144	Τρίκαλα	69	6	75	3.595	860	4.455
GR2	Κεντρική Ελλάδα	2.424	159	2.583	170.456	39.012	209.468
GR21	Ήπειρος	253	19	272	10.933	4.479	15.412
GR211	Άρτα	14		14	653		653
GR212	Θεσπρωτία	43	6	49	2.286	1.413	3.699
GR213	Ιωάννινα	118	1	119	4.002	210	4.212
GR214	Πρέβεζα	78	12	90	3.992	2.856	6.848
GR22	Ιόνια Νησιά	883	30	913	81.959	7.473	89.432
GR221	Ζάκυνθος	253	5	258	25.944	1.203	27.147
GR222	Κέρκυρα	415	16	431	43.291	3.882	47.173
GR223	Κεφαλλονιά	132	2	134	8.581	1.197	9.778
GR224	Λευκάδα	83	7	90	4.143	1.191	5.334
GR23	Δυτική Ελλάδα	243	28	271	16.157	7.129	23.286
GR231	Αιτωλοακαρνανία	65	6	71	3.352	1.175	4.527
GR232	Αχαΐα	99	8	107	6.523	1.912	8.435
GR233	Ήλεια	79	14	93	6.282	4.042	10.324
GR24	Στερεά Ελλάδα	522	18	540	28.965	5.172	34.137
GR241	Βοιωτία	26		26	1.147		1.147
GR242	Εύβοια	227	8	235	15.541	2.220	17.761
GR243	Ευρυτανία	28		28	1.500		1.500
GR244	Φθιώτιδα	171	6	177	7.354	2.331	9.685
GR245	Φωκίδα	70	4	74	3.423	621	4.044
GR25	Πελοπόννησος	523	64	587	32.442	14.759	47.201
GR251	Αργολίδα	138	23	161	11.135	4.424	15.559

NUTS (0, I, II and III)		Αριθμός καταλυμάτων			Αριθμός κλινών		
		Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
GR252	Αρκαδία	71	6	77	2.434	1.165	3.599
GR253	Κορινθία	108	5	113	8.593	918	9.511
GR254	Λακωνία	91	10	101	3.663	3.477	7.140
GR255	Μεσσηνία	115	20	135	6.617	4.775	11.392
GR3	Αττική	697	10	707	62.312	2.555	64.867
GR30	Αττική	697	10	707	62.312	2.555	64.867
GR300	Αττική	697	10	707	62.312	2.555	64.867
GR4	Νησιά Αιγαίου, Κρήτη	3.801	52	3.853	321.329	12.744	334.073
GR41	Βόρειο Αιγαίο	398	1	399	21.743	285	22.028
GR411	Λέσβος	136	1	137	8.483	285	8.768
GR412	Σάμος	214		214	10.801		10.801
GR413	Χίος	48		48	2.459		2.459
GR42	Νότιο Αιγαίο	1.897	35	1.932	156.106	9.664	165.770
GR421	Δωδεκάνησος	988	4	992	115.471	612	116.083
GR422	Κυκλάδες	909	31	940	40.635	9.052	49.687
GR43	Κρήτη	1.506	16	1.522	143.480	2.795	146.275
GR431	Ηράκλειο	510	4	514	61.031	978	62.009
GR432	Λασιθί	237	3	240	21.614	483	22.097
GR433	Ρέθυμνο	288	3	291	28.288	498	28.786
GR434	Χανιά	471	6	477	32.547	836	33.383

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ξενοδοχειακό δυναμικό κατά κατηγορία
(πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος)

ΕΤΟΣ 2005

ΠΕΡΙΟΧΗ	5****			4****			3***			2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
ΣΥΝΟΛΟ	155	29.140	56.888	944	90.975	173.431	1.712	83.632	159.351	4.496	124.106	233.315	1.729	30.868	59.065	9.036	358.721	682.050
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	33	6.553	12.565	101	9.827	18.096	213	11.087	20.716	643	17.972	33.537	280	4.804	9.193	1.270	50.043	94.107
ΑΘΗΝΑ	14	3.948	7.408	33	3.989	7.304	43	3.232	5.894	102	3.914	7.182	64	1.396	2.648	256	16.479	30.436
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	0	0	0	0	0	0	8	494	913	22	734	1.298	9	197	399	39	1.425	2.610
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	12	2.019	3.861	31	2.917	5.526	38	2.161	4.060	107	3.797	7.086	23	428	784	211	11.322	21.317
ΝΗΣΙΑ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	0	0	0	8	250	484	28	1.089	2.077	77	1.704	3.224	50	757	1.504	163	3.800	7.289
ΝΗΣΙΑ ΛΑΚΩΝΙΚΟΥ	0	0	0	2	19	45	12	149	287	12	149	292	2	22	36	28	339	660
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	0	0	0	2	204	463	15	645	1.212	31	661	1.240	17	226	437	65	1.736	3.352
ΒΟΙΩΤΙΑ	0	0	0	1	19	30	6	244	460	10	241	457	9	110	200	26	614	1.147
ΕΥΒΟΙΑ	2	208	416	9	1.382	2.681	28	1.811	3.453	137	3.790	7.192	37	663	1.277	213	7.854	15.019
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	3	192	484	2	27	58	6	97	184	15	401	733	2	20	41	28	737	1.500
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	1	172	368	5	339	658	9	462	879	100	2.024	3.779	56	884	1.670	171	3.881	7.354
ΦΩΚΙΔΑ	1	14	28	8	481	847	20	703	1.297	30	557	1.054	11	101	197	70	1.856	3.423
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	9	1.693	3.284	76	4.398	8.484	140	6.651	12.850	364	9.292	17.636	112	1.514	2.993	701	23.548	45.247
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	3	151	288	17	1.474	2.846	20	1.567	2.992	72	2.238	4.323	26	369	686	138	6.799	11.135
ΑΡΚΑΔΙΑ	1	10	24	7	57	136	12	258	513	35	702	1.303	16	241	458	71	1.268	2.434
ΑΧΑΪΑ	0	0	0	12	809	1.554	23	1.118	2.146	52	1.339	2.552	12	138	271	99	3.404	6.523
ΗΛΕΙΑ	1	560	1.117	9	831	1.584	12	513	943	43	1.133	2.178	14	203	460	79	3.240	6.282
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	3	720	1.358	12	727	1.359	24	1.444	2.810	55	1.463	2.709	14	176	357	108	4.530	8.593
ΛΑΚΩΝΙΑ	0	0	0	12	165	358	24	649	1.269	41	892	1.664	14	179	372	91	1.885	3.663
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	1	252	497	7	335	647	25	1.102	2.177	66	1.525	2.907	16	208	389	115	3.422	6.617
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	8	1.495	2.918	93	10.583	19.980	174	12.135	23.316	521	16.952	32.360	87	1.762	3.385	883	42.927	81.959
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	1	115	227	21	1.925	3.800	51	4.442	8.652	169	6.654	12.739	11	274	526	253	13.410	25.944
ΙΘΑΚΗ	0	0	0	1	12	23	2	49	91	2	42	81	0	0	0	5	103	195
ΚΕΡΚΥΡΑ	7	1.380	2.691	59	7.751	14.389	84	6.048	11.510	199	6.396	12.059	60	1.226	2.360	409	22.801	43.009
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ	0	0	0	8	838	1.655	20	877	1.694	91	2.488	4.824	8	111	213	127	4.314	8.386
ΛΕΥΚΑΔΑ	0	0	0	3	51	102	13	618	1.184	59	1.330	2.574	7	136	256	82	2.135	4.116
ΜΕΓΑΝΗΣΙ	0	0	0	0	0	0	1	14	27	0	0	0	0	0	0	1	14	27
ΠΑΞΟΙ	0	0	0	1	6	11	3	87	158	1	42	83	1	15	30	6	150	282
ΗΠΕΙΡΟΣ	2	70	147	19	613	1.245	52	1.580	3.081	147	2.814	5.377	33	560	1.083	253	5.637	10.933
ΑΡΤΑ	0	0	0	2	121	272	1	4	8	9	181	333	2	21	40	14	327	653
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	0	0	0	3	204	363	12	433	831	20	415	795	8	152	297	43	1.204	2.286
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	2	70	147	12	258	556	26	362	738	69	1.220	2.336	9	128	225	118	2.038	4.002
ΠΡΕΒΕΖΑ	0	0	0	2	30	54	13	781	1.504	49	998	1.913	14	259	521	78	2.068	3.992
ΝΗΣΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	5	589	1.281	25	1.599	2.935	106	3.924	7.473	205	4.522	8.570	57	769	1.484	398	11.403	21.743
ΙΚΑΡΙΑ	0	0	0	0	0	0	4	107	210	10	228	425	10	158	300	24	493	935
ΛΕΣΒΟΣ	0	0	0	6	263	512	42	1.827	3.479	56	1.209	2.321	9	144	291	113	3.443	6.603
ΔΗΜΝΟΣ	3	478	1.041	3	74	157	4	117	219	10	199	365	3	51	98	23	919	1.880
ΟΙΝΟΥΣΕΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	11	23	1	11	23
ΣΑΜΟΣ	1	92	209	5	645	1.206	35	1.418	2.700	120	2.669	5.083	29	347	668	190	5.171	9.866
ΧΙΟΣ	1	19	31	11	617	1.060	20	451	859	6	186	320	5	58	104	43	1.331	2.374
ΨΑΡΑ	0	0	0	0	0	0	1	4	6	3	31	56	0	0	0	4	35	62
ΚΡΗΤΗ	37	9.213	18.209	200	22.165	42.309	295	15.323	28.896	741	24.160	44.048	233	5.425	10.018	1.506	76.286	143.480
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	14	4.404	8.866	110	12.826	24.249	93	5.448	10.376	190	6.305	11.961	103	3.034	5.579	510	32.017	61.031
ΛΑΣΗΘΙ	13	2.416	4.637	30	3.112	5.980	39	1.928	3.698	110	3.383	6.179	45	611	1.120	237	11.450	21.614
ΡΕΘΥΜΝΟ	6	1.709	3.281	31	3.987	7.724	68	3.930	7.391	157	4.907	8.971	26	482	921	288	15.015	28.288
ΧΑΝΙΑ	4	684	1.425	29	2.240	4.356	95	4.017	7.431	284	9.565	16.937	59	1.298	2.398	471	17.804	32.547

ΠΕΡΙΟΧΗ	5****			4****			3***			2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	14	5.268	10.188	147	25.492	48.874	215	11.837	22.512	514	16.531	30.866	98	1.586	3.031	988	60.714	115.471
ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ	0	0	0	0	0	0	1	42	86	4	51	98	2	37	60	7	130	244
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	0	0	0	1	10	20	4	161	305	35	734	1.388	1	14	29	41	919	1.742
ΚΑΡΠΙΑΘΟΣ	0	0	0	3	75	148	19	796	1.500	75	1.597	2.942	5	57	93	102	2.525	4.683
ΚΑΣΟΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	22	41	0	0	0	3	22	41
ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	41	73	0	0	0	3	41	73
ΚΩΣ	2	593	1.236	35	8.031	15.572	51	3.102	5.906	152	5.915	11.033	9	142	274	249	17.783	34.021
ΛΕΙΨΟΙ	0	0	0	0	0	0	1	30	54	0	0	0	1	15	28	2	45	82
ΛΕΡΟΣ	0	0	0	0	0	0	1	67	129	22	543	984	4	43	84	27	653	1.197
ΝΙΣΥΡΟΣ	0	0	0	0	0	0	1	20	37	4	100	196	0	0	0	5	120	233
ΠΑΤΜΟΣ	0	0	0	0	0	0	5	224	422	30	606	1.144	5	86	175	40	916	1.741
ΡΟΔΟΣ	12	4.675	8.952	104	17.312	33.003	122	7.208	13.710	179	6.799	12.738	69	1.169	2.243	486	37.163	70.646
ΣΥΜΗ	0	0	0	4	64	131	6	103	202	4	85	156	0	0	0	14	252	489
ΤΗΛΟΣ	0	0	0	0	0	0	2	75	137	2	35	67	1	15	30	5	125	234
ΧΑΛΚΗ	0	0	0	0	0	0	2	9	24	1	3	6	1	8	15	4	20	45
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	15	834	1.658	130	4.059	7.708	158	4.252	8.199	422	9.351	17.901	184	2.640	5.169	909	21.136	40.635
ΑΜΟΡΓΟΣ	0	0	0	0	0	0	3	94	187	5	59	111	0	0	0	8	153	298
ΑΝΔΡΟΣ	0	0	0	3	47	96	6	228	437	10	317	574	5	89	148	24	681	1.255
ΑΝΤΙΠΑΡΟΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	96	183	5	81	160	9	177	343
ΘΗΡΑ	6	140	275	61	1.331	2.449	53	907	1.746	75	1.801	3.441	49	765	1.541	244	4.944	9.452
ΙΟΣ	0	0	0	2	84	166	5	167	338	26	672	1.280	11	174	345	44	1.097	2.129
ΚΕΑ	0	0	0	1	35	68	1	20	34	3	78	148	2	22	45	7	155	295
ΚΥΘΟΝΟΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	123	246	0	0	0	3	123	246
ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ	0	0	0	1	2	4	0	0	0	3	50	103	0	0	0	4	52	107
ΜΗΛΟΣ	0	0	0	0	0	0	2	41	83	19	405	791	7	96	183	28	542	1.057
ΜΥΚΟΝΟΣ	8	637	1.271	36	1.348	2.642	30	998	1.932	41	1.049	2.047	42	599	1.164	157	4.631	9.056
ΝΑΞΟΣ	0	0	0	2	108	216	8	527	1.024	64	1.103	2.105	31	389	766	105	2.127	4.111
ΠΑΡΟΣ	1	57	112	11	550	1.038	20	618	1.168	92	1.885	3.614	20	273	545	144	3.383	6.477
ΣΕΡΙΦΟΣ	0	0	0	0	0	0	2	15	26	5	103	196	3	47	84	10	165	306
ΣΙΚΙΝΟΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	18	37	0	0	0	1	18	37
ΣΙΦΝΟΣ	0	0	0	2	61	100	6	86	169	16	263	510	2	25	53	26	435	832
ΣΥΡΟΣ	0	0	0	8	248	467	9	260	489	24	585	1.095	3	33	61	44	1.126	2.112
ΣΧΟΙΝΟΥΣΑ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	29	58	0	0	0	1	29	58
ΤΗΝΟΣ	0	0	0	2	232	437	8	220	424	18	495	922	4	47	74	32	994	1.857
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ	0	0	0	1	13	25	5	71	142	12	220	440	0	0	0	18	304	607
ΘΕΣΣΑΛΙΑ - ΣΠΟΡΑΔΕΣ	11	592	1.168	66	2.012	3.919	94	3.493	6.693	290	6.353	12.093	101	1.640	3.220	562	14.090	27.093
ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ	0	0	0	0	0	0	1	108	207	11	340	642	3	53	105	15	501	954
ΣΚΙΑΘΟΣ	2	356	688	11	701	1.344	12	543	1.054	51	1.349	2.616	23	437	854	99	3.386	6.556
ΣΚΟΠΕΛΟΣ	0	0	0	5	150	285	9	361	735	24	635	1.195	9	126	256	47	1.272	2.471
ΣΚΥΡΟΣ	0	0	0	1	83	166	3	59	105	9	115	231	1	10	20	14	267	522
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	0	0	0	1	48	78	8	246	476	21	373	711	2	85	192	32	752	1.457
ΛΑΡΙΣΑ	1	150	287	1	77	144	8	520	960	26	732	1.333	10	153	280	46	1.632	3.004
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	7	81	183	41	506	1.022	32	902	1.772	115	2.211	4.218	45	687	1.339	240	4.387	8.534
ΤΡΙΚΑΛΑ	1	5	10	6	447	880	21	754	1.384	33	598	1.147	8	89	174	69	1.893	3.595
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	21	2.833	5.470	77	9.755	18.543	239	12.253	23.508	604	15.019	28.809	528	9.884	18.949	1.469	49.744	95.279
ΓΡΕΒΕΝΑ	0	0	0	0	0	0	4	118	245	8	124	232	4	57	101	16	299	578
ΔΡΑΜΑ	0	0	0	0	0	0	4	120	249	7	178	342	4	59	110	15	357	701
ΗΜΑΘΙΑ	0	0	0	3	63	130	10	278	582	13	271	509	1	12	28	27	624	1.249
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	9	1.257	2.223	15	1.526	2.688	28	1.922	3.558	32	1.300	2.465	41	873	1.679	125	6.878	12.613
ΚΑΒΑΛΑ & ΘΑΣΟΣ	1	30	60	7	665	1.300	31	1.443	2.727	126	2.498	4.879	70	1.080	2.094	235	5.716	11.060
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	1	30	68	3	41	81	11	395	773	14	191	361	0	0	0	29	657	1.283
ΚΙΑΚΙΣ	0	0	0	1	50	100	2	81	142	6	125	238	4	44	92	13	300	572

ΠΕΡΙΟΧΗ	5****			4****			3***			2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
ΚΟΖΑΝΗ	0	0	0	0	0	0	9	303	605	14	381	698	4	79	138	27	763	1.441
ΠΕΛΛΑ	0	0	0	2	64	123	9	221	432	23	380	773	11	169	358	45	834	1.686
ΠΙΕΡΙΑ	0	0	0	6	840	1.621	31	1.216	2.353	143	3.489	6.760	184	3.453	6.672	364	8.998	17.406
ΣΕΡΡΕΣ	0	0	0	1	9	17	8	295	559	9	310	585	4	82	162	22	696	1.323
ΦΛΩΡΙΝΑ	0	0	0	1	10	21	7	196	381	17	261	524	1	11	18	26	478	944
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	10	1.516	3.119	38	6.487	12.462	85	5.665	10.902	192	5.511	10.443	200	3.965	7.497	525	23.144	44.423
ΘΡΑΚΗ	0	0	0	10	672	1.338	26	1.097	2.107	45	1.140	2.118	16	284	540	97	3.193	6.103
ΕΒΡΟΣ & ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	0	0	0	5	425	847	10	434	831	34	824	1.510	13	236	450	62	1.919	3.638
ΡΟΔΟΠΗ	0	0	0	4	151	308	9	369	679	6	145	265	1	14	24	20	679	1.276
ΞΑΝΘΗ	0	0	0	1	96	183	7	294	597	5	171	343	2	34	66	15	595	1.189

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Αφίξεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα, κατά Νομό

ΕΤΗ 2004 - 2005

ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS								CAMPINGS						
	2004				2005				2004			2005			
	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΑΦΙΞΕΙΣ		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.567.107	6.313.228	11.880.335	471.084	5.932.911	7.142.860	13.075.771	445.072	103.414	147.834	251.248	130.979	205.846	336.825	
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	448.270	93.112	541.382	16.097	467.575	93.780	561.355	14.919	11.938	5.926	17.864	18.441	9.868	28.309	
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	35.753	3.027	38.780	617	37.831	2.802	40.633	647	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	135.654	66.500	202.154	9.861	133.289	68.222	201.511	8.814	3.868	2.535	6.403	5.713	5.052	10.765	
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	137.729	13.264	150.993	3.384	145.240	12.445	157.685	3.115	6.495	3.106	9.601	7.373	4.502	11.875	
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	73.731	5.190	78.921	1.042	75.210	5.810	81.020	1.082	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	65.403	5.131	70.534	1.193	76.005	4.501	80.506	1.261	1.575	285	1.860	5.355	314	5.669	
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	788.999	462.797	1.251.796	46.577	915.478	581.654	1.497.132	43.804	42.721	8.142	50.863	50.447	12.687	63.134	
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	45.202	4.497	49.699	881	48.600	5.150	53.750	1.022	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	467.807	185.849	653.656	11.339	581.939	215.670	797.609	11.608	187	95	282	4.039	1.329	5.368	
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	9.792	2.529	12.321	424	7.080	2.489	9.569	454	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	31.631	2.571	34.202	1.189	35.177	2.984	38.161	1.158	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	70.813	81.258	152.071	7.888	58.324	74.776	133.100	6.710	11.995	5.518	17.513	8.709	5.592	14.301	
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	44.340	5.021	49.361	1.064	44.145	3.953	48.098	1.042	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	119.414	181.072	300.486	23.792	140.213	276.632	416.845	21.810	30.539	2.529	33.068	37.699	5.766	43.465	
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	170.060	19.855	189.915	3.562	175.354	20.658	196.012	3.460	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	17.481	473	17.954	536	19.313	586	19.899	536	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	58.814	13.567	72.381	1.071	66.283	13.441	79.724	1.205	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	57.016	3.256	60.272	1.189	50.826	4.344	55.170	1.084	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	36.749	2.559	39.308	766	38.932	2.287	41.219	655	0	0	0	0	0	0	
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	477.928	147.857	625.785	20.742	555.316	219.788	775.104	21.377	3.054	3.911	6.965	5.819	7.278	13.097	
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	46.942	1.337	48.279	1.414	57.486	1.540	59.026	1.279	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	82.434	10.014	92.448	2.464	102.573	8.817	111.390	2.568	1.116	113	1.229	1.654	560	2.214	
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	256.494	61.720	318.214	13.919	287.546	82.873	370.419	14.673	1.634	1.141	2.775	4.184	6.704	10.868	
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	92.058	74.786	166.844	2.945	107.711	126.558	234.269	2.857	304	2.657	2.961	1	14	15	
ΗΠΕΙΡΟΣ	238.090	37.037	275.127	8.306	278.891	43.084	321.975	7.442	5.554	17.761	23.315	6.415	13.959	20.374	
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	30.809	1.659	32.468	511	33.586	1.627	35.213	511	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	17.338	5.416	22.754	1.321	6.605	2.866	9.471	662	321	5.691	6.012	974	4.009	4.983	
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	153.641	17.185	170.826	3.020	179.817	23.128	202.943	2.812	450	5.856	6.306	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	36.302	12.777	49.079	3.454	58.883	15.465	74.348	3.457	4.783	6.214	10.997	5.441	9.950	15.391	
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	182.348	453.363	635.711	42.893	265.535	715.584	981.119	54.076	3.046	11.986	15.032	5.715	15.909	21.624	
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	49.186	226.565	275.751	19.096	67.032	208.600	275.632	16.807	196	323	519	170	19	189	
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	68.988	176.891	245.879	16.901	115.038	448.283	563.321	29.049	767	6.276	7.043	1.186	7.950	9.136	
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	48.777	42.305	91.082	5.457	46.758	43.494	90.252	5.851	1.219	2.570	3.789	1.393	3.366	4.759	
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	15.397	7.602	22.999	1.439	36.707	15.207	51.914	2.369	864	2.817	3.681	2.966	4.574	7.540	

ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS								CAMPINGS					
	2004				2005				2004			2005		
	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΑΦΙΞΕΙΣ					
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	406.356	183.162	589.518	12.803	380.577	226.148	606.725	11.727	5.342	25.192	30.534	11.151	29.522	40.673
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	107.666	11.412	119.078	2.646	113.344	9.926	123.270	2.978	1.022	412	1.434	637	623	1.260
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	193.457	46.749	240.206	5.106	191.308	60.852	252.160	4.844	1.865	10.987	12.852	6.722	9.466	16.188
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	105.233	125.001	230.234	5.051	75.925	155.370	231.295	3.905	2.455	13.793	16.248	3.792	19.433	23.225
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	352.932	137.348	490.278	20.498	340.968	199.315	540.283	17.753	5.972	16.895	22.867	5.555	22.731	28.286
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	32.073	12.950	45.023	754	36.009	16.471	52.480	780	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	142.591	41.220	183.811	12.668	128.944	48.073	177.017	9.727	3.834	2.096	5.930	3.267	1.288	4.555
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	27.966	962	28.928	1.118	30.121	663	30.784	1.367	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	88.216	12.453	100.669	3.947	78.259	9.520	87.779	3.685	1.621	1.006	2.627	1.586	1.695	3.281
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	62.086	69.761	131.847	2.011	67.635	124.588	192.223	2.194	517	13.793	14.310	702	19.748	20.450
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	613.834	215.942	829.776	25.685	598.446	303.069	901.515	24.104	20.533	38.586	59.119	18.821	61.781	80.602
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	135.973	83.628	219.601	6.934	138.955	143.879	282.834	6.488	4.080	5.155	9.235	2.810	8.253	11.063
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	69.641	5.307	74.948	2.039	72.417	7.243	79.660	2.109	498	403	901	1.060	911	1.971
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	158.603	60.638	219.241	7.674	165.865	77.862	243.727	7.614	3.142	8.972	12.114	2.428	12.545	14.973
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	100.673	26.406	127.079	2.808	96.089	36.495	132.584	3.115	3.113	9.182	12.295	5.200	18.789	23.989
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	148.944	39.963	188.907	6.230	125.120	37.590	162.710	4.778	9.700	14.874	24.574	7.323	21.283	28.606
ΑΤΤΙΚΗ	1.028.171	1.376.931	2.405.102	47.280	1.105.529	1.735.896	2.841.425	46.495	1.162	14.746	15.908	1.520	22.650	24.170
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	807.225	1.201.844	2.009.069	31.136	863.294	1.462.446	2.325.740	31.124	153	13.863	14.016	130	19.330	19.460
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	55.154	97.046	152.200	5.976	88.709	200.218	288.927	6.587	419	754	1.173	1.020	3.189	4.209
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	7.200	11.358	18.558	955	7.913	11.710	19.623	769	590	129	719	370	131	501
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	158.592	66.683	225.275	9.213	145.613	61.522	207.135	8.015	0	0	0	0	0	0
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	150.961	141.128	292.089	18.980	155.151	132.727	287.878	17.059	548	191	739	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	79.244	55.319	134.563	8.088	80.459	53.270	133.729	7.452	346	114	460	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	37.420	77.025	114.445	9.253	32.716	68.985	101.701	7.857	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	34.297	8.784	43.081	1.639	41.976	10.472	52.448	1.750	202	77	279	0	0	0
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	385.237	1.491.565	1.876.802	109.017	377.590	1.458.189	1.835.779	97.180	2.589	2.776	5.365	5.543	7.803	13.346
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	210.405	1.345.000	1.555.405	89.980	224.403	1.272.962	1.497.365	81.316	675	170	845	1.128	184	1.312
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	174.832	146.565	321.397	19.037	153.187	185.227	338.414	15.864	1.914	2.606	4.520	4.415	7.619	12.034
ΚΡΗΤΗ	323.921	1.553.133	1.877.054	98.644	316.501	1.412.968	1.729.469	85.676	955	1.722	2.677	1.552	1.658	3.210
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	115.251	753.143	868.394	41.944	105.500	678.519	784.019	36.713	21	179	200	56	399	455
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	51.274	204.911	256.185	15.641	51.295	204.499	255.794	13.129	205	350	555	1.091	340	1.431
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	42.153	246.281	290.434	18.159	42.653	237.053	279.706	16.220	384	447	831	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	115.243	346.798	462.041	22.900	117.053	292.897	409.950	19.614	345	746	1.091	405	919	1.324

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Διανυκτερεύσεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα, κατά Νομό

ΕΤΗ 2004 - 2005

ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS										CAMPINGS						
	2004					ΠΑΗΡΟ ΤΗΤΑ %	2005					2004			2005		
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΑΗΡΟ ΤΗΤΑ %		ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΑΗΡΟ ΤΗΤΑ %	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ					
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ			ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ			ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	13.280.010	38.309.783	51.589.793	471.084	55,6%	13.942.458	40.074.798	54.017.256	445.072	58,6%	477.815	486.413	964.228	587.281	659.556	1.246.837	
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	949.228	443.343	1.392.571	16.097	37,9%	955.274	456.756	1.412.030	14.919	39,8%	94.420	22.548	116.968	89.129	35.544	124.673	
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	60.157	9.053	69.210	617	31,8%	64.063	8.357	72.420	647	32,3%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	336.213	378.541	714.754	9.861	41,2%	337.369	392.214	729.583	8.814	47,7%	23.964	15.816	39.780	32.181	25.715	57.896	
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	307.208	32.271	339.479	3.384	36,1%	298.951	31.358	330.309	3.115	33,6%	45.605	6.163	51.768	37.817	9.315	47.132	
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	117.252	11.629	128.881	1.042	35,3%	121.767	13.635	135.402	1.082	35,5%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	128.398	11.849	140.247	1.193	33,2%	133.124	11.192	144.316	1.261	33,3%	24.851	569	25.420	19.131	514	19.645	
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.811.085	2.420.728	4.231.813	46.577	49,8%	2.048.586	2.900.877	4.949.463	43.804	50,4%	192.178	51.103	243.281	226.772	70.588	297.360	
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	80.298	9.680	89.978	881	31,8%	91.614	9.579	101.193	1.022	34,2%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	918.516	417.295	1.335.811	11.339	43,1%	1.112.376	483.553	1.595.929	11.608	42,8%	259	322	581	32.524	3.928	36.452	
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	24.631	8.181	32.812	424	23,8%	19.503	6.998	26.501	454	19,3%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	59.613	5.734	65.347	1.189	21,3%	62.203	6.266	68.469	1.158	20,0%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	180.522	439.762	620.284	7.888	46,9%	172.226	417.023	589.249	6.710	49,3%	87.241	38.781	126.022	74.600	34.515	109.115	
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	98.197	10.659	108.856	1.064	33,8%	95.891	7.570	103.461	1.042	33,2%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	449.308	1.529.417	1.978.725	23.792	65,3%	494.773	1.969.888	2.464.661	21.810	64,7%	104.678	12.000	116.678	119.648	32.146	151.793	
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	313.453	40.017	353.470	3.562	31,7%	323.305	42.685	366.190	3.460	33,1%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	34.279	987	35.266	536	20,6%	37.259	2.109	39.368	536	21,2%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	105.748	21.419	127.167	1.071	36,8%	116.333	22.488	138.821	1.205	38,2%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	110.669	11.888	122.557	1.189	33,9%	101.675	13.931	115.606	1.064	34,8%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	62.757	5.723	68.480	766	28,8%	68.038	4.357	72.395	655	32,2%	0	0	0	0	0	0	
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1.020.480	498.631	1.519.111	20.742	38,3%	1.212.812	684.338	1.897.150	21.377	40,7%	12.079	9.375	21.454	23.176	29.525	52.701	
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	106.505	2.769	109.274	1.414	39,7%	124.354	3.740	128.094	1.279	40,6%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	159.763	36.017	195.780	2.464	35,5%	192.748	31.394	224.142	2.568	33,2%	4.959	177	5.136	4.591	2.330	6.921	
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	608.087	378.744	986.831	13.919	42,0%	718.016	508.258	1.226.274	14.673	43,9%	6.679	5.472	12.151	18.570	27.150	45.720	
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	146.125	81.101	227.226	2.945	28,6%	177.694	140.946	318.640	2.857	36,2%	441	3.726	4.167	15	45	60	
ΗΠΕΙΡΟΣ	469.987	129.770	599.737	8.306	36,0%	529.834	145.116	674.950	7.442	39,5%	25.181	46.980	72.161	35.566	43.467	78.973	
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	58.836	5.217	64.053	511	47,7%	58.638	3.425	62.063	511	38,7%	0	0	0	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	48.332	17.000	65.332	1.321	35,4%	14.406	8.810	23.216	682	24,4%	1.337	16.351	17.688	2.983	12.164	15.147	
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	279.430	30.138	309.568	3.020	40,1%	313.418	39.043	352.461	2.812	45,1%	760	9.400	10.160	0	0	0	
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	83.369	77.415	160.784	3.454	27,9%	143.372	93.838	237.210	3.457	35,2%	23.084	21.229	44.313	32.523	31.303	63.826	
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	831.255	3.835.035	4.666.290	42.893	72,5%	996.550	5.966.265	6.962.815	54.076	78,5%	14.102	56.528	70.630	27.090	84.791	111.881	
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	162.348	1.963.854	2.126.202	19.096	75,3%	241.762	1.697.641	1.939.403	16.807	72,4%	697	3.295	3.992	641	94	735	
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	264.225	1.489.818	1.754.043	16.901	78,1%	492.220	3.848.583	4.340.803	29.049	87,1%	2.490	27.900	30.390	5.533	46.798	52.331	
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	157.650	325.358	483.008	5.457	53,0%	158.652	321.156	479.808	5.851	55,2%	6.807	12.675	19.482	7.909	17.724	25.633	
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	47.032	56.005	103.037	1.439	58,3%	103.916	98.885	202.801	2.369	61,2%	4.108	12.658	16.766	13.007	20.175	33.182	
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	824.836	522.026	1.346.862	12.803	39,3%	733.353	538.643	1.271.996	11.727	41,0%	28.961	81.727	110.688	45.539	63.365	108.904	
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	236.345	62.681	299.026	2.646	36,5%	228.327	51.592	279.919	2.978	35,0%	15.563	990	16.553	11.348	1.359	12.707	
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	374.458	163.546	538.004	5.106	39,7%	358.464	217.754	576.218	4.844	45,7%	4.892	54.614	59.506	17.954	19.649	37.603	
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΪΑΣ	214.033	295.899	509.932	5.051	40,6%	146.562	269.297	415.859	3.905	40,0%	8.506	26.123	34.629	16.237	42.357	58.594	

ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΑΝΗ CAMPINGS										CAMPINGS					
	2004					2005					2004			2005		
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΑΗΡΟ ΤΗΤΑ %	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΑΗΡΟ ΤΗΤΑ %	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ					
	ΗΜΕΡΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ			ΗΜΕΡΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ			ΗΜΕΡΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΡΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	868.168	378.805	1.246.973	20.498	31,0%	831.250	492.085	1.323.335	17.753	36,1%	23.763	32.585	56.348	30.756	41.188	71.944
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	53.194	20.310	73.504	754	30,9%	62.224	24.248	86.472	780	33,7%	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	448.015	231.591	679.606	12.668	31,3%	423.506	292.839	716.345	9.727	39,3%	14.445	5.401	19.846	18.447	2.910	21.357
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	67.097	1.943	69.040	1.118	26,2%	61.943	1.419	63.362	1.367	26,3%	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	197.191	46.214	243.405	3.947	31,7%	173.289	35.505	208.794	3.685	31,5%	8.312	1.792	10.104	10.798	3.027	13.825
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	102.671	78.747	181.418	2.011	31,4%	110.288	138.074	248.362	2.194	36,0%	1.006	25.392	26.398	1.511	35.251	36.762
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1.254.130	784.660	2.048.790	25.685	34,4%	1.257.888	1.033.282	2.291.170	24.104	39,9%	66.035	136.622	202.657	73.468	207.959	281.427
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	302.657	252.888	555.345	6.934	39,3%	299.964	415.011	714.975	6.488	50,7%	13.333	15.289	28.622	13.447	25.903	39.350
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	135.524	11.994	147.518	2.039	26,2%	136.330	15.031	151.361	2.109	25,5%	1.481	528	2.009	2.112	1.616	3.728
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	339.951	273.756	613.707	7.674	32,1%	375.536	406.230	781.766	7.614	39,6%	8.475	28.002	36.477	6.926	31.721	38.647
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	183.946	42.768	226.714	2.808	28,1%	181.447	56.851	238.298	3.115	31,7%	14.153	34.838	48.991	25.041	66.758	91.799
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	302.052	203.454	505.506	6.230	39,9%	264.611	140.159	404.770	4.778	40,0%	28.593	57.965	86.558	25.942	81.961	107.903
ΑΤΤΙΚΗ	2.207.327	3.652.329	5.859.656	47.280	44,1%	2.130.693	3.957.594	6.088.287	46.495	44,2%	9.485	38.129	47.614	13.617	47.834	61.451
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	1.698.577	3.094.955	4.793.532	31.136	48,6%	1.632.957	3.291.108	4.924.065	31.124	48,9%	3.360	36.467	39.827	2.628	41.511	44.139
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	130.134	265.387	395.521	5.976	31,3%	176.117	417.066	593.183	6.587	32,5%	2.625	1.437	4.062	10.143	6.048	16.191
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	18.937	90.568	109.505	955	41,6%	20.724	91.720	112.444	769	50,8%	3.500	225	3.725	846	275	1.121
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	359.679	201.419	561.098	9.213	29,6%	300.895	157.700	458.595	8.015	27,6%	0	0	0	0	0	0
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	533.642	1.153.326	1.686.968	18.980	54,0%	519.401	1.049.214	1.568.615	17.059	52,2%	2.688	987	3.675	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	270.552	466.044	736.596	8.088	49,9%	268.915	440.871	709.786	7.452	50,7%	1.622	384	2.006	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	179.175	625.814	804.989	9.253	59,4%	138.748	536.386	675.134	7.857	55,0%	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	83.915	61.468	145.383	1.639	49,3%	111.738	71.957	183.695	1.750	48,6%	1.066	603	1.669	0	0	0
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1.408.595	12.275.847	13.684.442	109.017	69,0%	1.442.633	11.278.295	12.720.928	97.180	73,5%	6.610	5.495	12.105	17.547	30.505	48.052
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	909.002	11.656.982	12.565.984	89.980	73,0%	962.090	10.489.502	11.451.592	81.316	76,2%	2.875	644	3.519	4.973	542	5.515
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	499.593	618.865	1.118.458	19.037	42,8%	480.543	788.793	1.269.336	15.864	55,7%	3.735	4.851	8.586	12.574	29.963	42.537
ΚΡΗΤΗ	977.844	12.175.266	13.153.110	98.844	72,8%	960.879	11.529.448	12.490.327	85.676	78,5%	2.313	4.334	6.647	4.681	4.799	9.471
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	322.875	5.626.569	5.949.444	41.944	73,3%	285.160	5.544.416	5.829.576	36.713	82,9%	82	382	464	139	1.087	1.226
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	172.908	1.624.687	1.797.595	15.641	64,2%	172.801	1.571.885	1.744.686	13.129	68,1%	298	563	861	3.527	1.174	4.701
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	134.643	2.297.707	2.432.350	18.159	73,8%	135.527	2.159.396	2.294.923	16.220	75,7%	1.116	1.351	2.467	0	0	0
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	347.418	2.626.303	2.973.721	22.900	77,3%	367.391	2.253.751	2.621.142	19.614	79,9%	817	2.038	2.855	1.015	2.529	3.544

**ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Αφίξεις αλλοδαπών στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα
κατά χώρα μόνιμης διαμονής
ΕΤΟΣ 2005**

ΧΩΡΑ ΜΟΝΙΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ		Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
A001	Γενικό Σύνολο	7.142.860	205.846	7.348.706
EUROZ	Κράτη Ευρω-ζώνης	3.373.147	169.665	3.542.812
EU25	Κράτη Ευρωπαϊκής Ένωσης	5.185.282	187.553	5.372.835
BEL	Βέλγιο	215.678	4.023	219.701
CZE	Τσεχία	82.949	2.056	85.005
DNK	Δανία	109.737	2.664	112.401
DEU	Γερμανία	1.150.160	54.420	1.204.580
EST	Εσθονία	6.560	97	6.657
GRC	Ελλάδα			
ESP	Ισπανία	147.994	1.990	149.984
FRA	Γαλλία	607.468	39.018	646.486
IRL	Ιρλανδία	35.407	333	35.740
ITA	Ιταλία	616.301	37.307	653.608
CYP	Κύπρος	156.277	357	156.634
LVA	Λετονία	4.139	99	4.238
LTU	Λιθουανία	5.830	98	5.928
LUX	Λουξεμβούργο	11.296	50	11.346
HUN	Ουγγαρία	44.284	2.254	46.538
MLT	Μάλτα	2.139	29	2.168
NLD	Ολλανδία	284.619	20.691	305.310
AUT	Αυστρία	192.384	11.177	203.561
POL	Πολωνία	108.578	3.786	112.364
PRT	Πορτογαλία	22.732	220	22.952
SVN	Σλοβενία	22.504	1.420	23.924
SVK	Σλοβακία	32.231	562	32.793
FIN	Φινλανδία	89.108	436	89.544
SWE	Σουηδία	173.911	665	174.576
GBR	Ηνωμένο Βασίλειο	1.062.996	3.801	1.066.797
EFTA	Σύνολο ΕΖΕΣ	270.363	7.880	278.243
ISL	Ισλανδία	4.795	21	4.816
NOR	Νορβηγία	132.483	1.018	133.501
CHE	Ελβετία (και Λιχτενστάιν)	133.085	6.841	139.926
ΕΕΑ	Ε.Ο.Χ. - Σύνολο Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EU15 + ΕΖΕΣ - Ελβετία)	5.322.560	188.592	5.511.152
EUCO	Σύνολο λοιπών Ευρωπαϊκών χωρών	545.298	5.211	550.509
RUS	Ρωσία	166.746	243	166.989
TUR	Τουρκία	54.295	343	54.638
UKR	Ουκρανία	10.752	60	10.812
OTHE	Λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες	313.505	4.565	318.070
AFRC	Σύνολο Αφρικής	26.462	164	26.626
ZAF	Νότια Αφρική	2.402	27	2.429
OAFR	Λοιπές χώρες Αφρικής	24.060	137	24.197
NAMR	Βόρειας Αμερική	680.681	1.644	682.325
USA	ΗΠΑ	580.000	1.095	581.095
CAN	Καναδάς	100.681	549	101.230
ONAM	Λοιπές χώρες Βορείου Αμερικής			0
SCAM	Σύνολο Νότιας και Κεντρικής Αμερικής	44.180	323	44.503
BRA	Βραζιλία	14.511	90	14.601
OSCA	Λοιπές χώρες Νότιας και Κεντρικής Αμερικής	29.669	233	29.902
ASIA	Σύνολο Ασίας	278.818	664	279.482
CHN	Κίνα	26.669	30	26.699
JPN	Ιαπωνία	91.039	173	91.212
KOR	Κορέα			0
OTHA	Λοιπές χώρες Ασίας	161.110	461	161.571
AOCT	Ωκεανία	109.748	2.401	112.149
AUS	Αυστραλία	105.820	2.049	107.869
OCOT	Λοιπές χώρες Ωκεανίας	3.928	352	4.280
AAAA	Δε δήλωσαν χώρα μόνιμης διαμονής	2.028	6	2.034

**ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα
κατά χώρα μόνιμης διαμονής**

ΕΤΟΣ 2005

ΧΩΡΑ ΜΟΝΙΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ		Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
A001	Γενικό Σύνολο	40.074.798	659.556	40.734.354
EUROZ	Κράτη Ευρω-ζώνης	20.986.444	517.804	21.504.248
EU25	Κράτη Ευρωπαϊκής Ένωσης	33.094.441	582.410	33.676.851
BEL	Βέλγιο	1.417.256	11.552	1.428.808
CZE	Τσεχία	684.803	4.833	689.636
DNK	Δανία	709.826	16.126	725.952
DEU	Γερμανία	9.114.835	194.530	9.309.365
EST	Εσθονία	34.270	212	34.482
GRC	Ελλάδα			
ESP	Ισπανία	337.835	3.726	341.561
FRA	Γαλλία	2.687.697	84.375	2.772.072
IRL	Ιρλανδία	225.579	962	226.541
ITA	Ιταλία	2.914.474	105.607	3.020.081
CYP	Κύπρος	472.092	967	473.059
LVA	Λετονία	19.156	146	19.302
LTU	Λιθουανία	31.139	126	31.265
LUX	Λουξεμβούργο	74.816	139	74.955
HUN	Ουγγαρία	272.485	6.889	279.374
MLT	Μάλτα	9.363	59	9.422
NLD	Ολλανδία	2.024.577	66.749	2.091.326
AUT	Αυστρία	1.460.367	47.583	1.507.950
POL	Πολωνία	707.877	11.104	718.981
PRT	Πορτογαλία	109.472	514	109.986
SVN	Σλοβενία	135.003	3.397	138.400
SVK	Σλοβακία	235.758	3.963	239.721
FIN	Φινλανδία	619.536	2.067	621.603
SWE	Σουηδία	1.162.058	3.413	1.165.471
GBR	Ηνωμένο Βασίλειο	7.634.167	13.371	7.647.538
EFTA	Σύνολο ΕΖΕΣ	1.939.710	30.547	1.970.257
ISL	Ισλανδία	29.204	72	29.276
NOR	Νορβηγία	1.051.885	10.518	1.062.403
CHE	Ελβετία (και Λιχτενστάιν)	858.621	19.957	878.578
EEA	Ε.Ο.Χ. - Σύνολο Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EU15 + ΕΖΕΣ - Ελβετία)	34.175.530	593.000	34.768.530
EUCO	Σύνολο λοιπών Ευρωπαϊκών χωρών	2.408.715	35.409	2.444.124
RUS	Ρωσία	1.107.415	1.712	1.109.127
TUR	Τουρκία	118.578	1.232	119.810
UKR	Ουκρανία	54.399	204	54.603
OTHE	Λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες	1.128.323	32.261	1.160.584
AFRC	Σύνολο Αφρικής	79.727	408	80.135
ZAF	Νότια Αφρική	7.316	102	7.418
OAFR	Λοιπές χώρες Αφρικής	72.411	306	72.717
NAMR	Βόρειος Αμερική	1.488.521	3.428	1.491.949
USA	ΗΠΑ	1.248.399	2.245	1.250.644
CAN	Καναδάς	240.122	1.183	241.305
ONAM	Λοιπές χώρες Βορείου Αμερικής			0
SCAM	Σύνολο Νότιας και Κεντρικής Αμερικής	118.842	745	119.587
BRA	Βραζιλία	44.589	190	44.779
OSCA	Λοιπές χώρες Νότιας και Κεντρικής Αμερικής	74.253	555	74.808
ASIA	Σύνολο Ασίας	675.215	1.263	676.478
CHN	Κίνα	53.096	51	53.147
JPN	Ιαπωνία	156.739	251	156.990
KOR	Κορέα			0
OTHA	Λοιπές χώρες Ασίας	465.380	961	466.341
AOCT	Ωκεανία	265.567	5.335	270.902
AUS	Αυστραλία	256.897	4.397	261.294
OCOT	Λοιπές χώρες Ωκεανίας	8.670	938	9.608
AAAA	Δε δήλωσαν χώρα μόνιμης διαμονής	4.060	11	4.071

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Πληρότητα κλινών, κατά μήνα
(σε ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα)

ΕΤΟΣ 2005

ΜΗΝΑΣ	Καθαρή Πληρότητα Κλινών
Ιανουάριος	25,2
Φεβρουάριος	27,9
Μάρτιος	32,7
Απρίλιος	29,1
Μάιος	49,2
Ιούνιος	63,9
Ιούλιος	80,3
Αύγουστος	91,4
Σεπτέμβριος	72,6
Οκτώβριος	45,5
Νοέμβριος	28,3
Δεκέμβριος	26,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Αφίξεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα, κατά μήνα

ΕΤΟΣ 2005

Μήνας	Αφίξεις ημεδαπών			Αφίξεις αλλοδαπών			Αφίξεις - Σύνολο		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
Σύνολο	5.932.911	130.979	6.063.890	7.142.860	205.846	7.348.706	13.075.771	336.825	13.412.596
Ιανουάριος	342.721	1.854	344.575	96.755	209	96.964	439.476	2.063	441.539
Φεβρουάριος	332.155	423	332.578	118.844	64	118.908	450.999	487	451.486
Μάρτιος	439.910	1.202	441.112	221.221	522	221.743	661.131	1.724	662.855
Απρίλιος	511.013	1.037	512.050	382.666	4.219	386.885	893.679	5.256	898.935
Μάιος	476.916	1.884	478.800	900.194	18.889	919.083	1.377.110	20.773	1.397.883
Ιούνιος	557.398	19.401	576.799	1.037.406	22.619	1.060.025	1.594.804	42.020	1.636.824
Ιούλιος	731.750	49.213	780.963	1.205.840	59.362	1.265.202	1.937.590	108.575	2.046.165
Αύγουστος	774.663	51.615	826.278	1.254.714	77.389	1.332.103	2.029.377	129.004	2.158.381
Σεπτέμβριος	550.053	3.341	553.394	1.109.222	18.708	1.127.930	1.659.275	22.049	1.681.324
Οκτώβριος	465.259	938	466.197	588.166	3.510	591.676	1.053.425	4.448	1.057.873
Νοέμβριος	387.406	53	387.459	139.256	198	139.454	526.662	251	526.913
Δεκέμβριος	363.667	18	363.685	88.576	157	88.733	452.243	175	452.418

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Διανυκτερεύσεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα, κατά μήνα

ΕΤΟΣ 2005

Μήνας	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών			Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών			Διανυκτερεύσεις - Σύνολο		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
Σύνολο	13.942.458	587.281	14.529.739	40.074.798	659.556	40.734.354	54.017.256	1.246.837	55.264.093
Ιανουάριος	637.293	3.333	640.626	236.836	471	237.307	874.129	3.804	877.933
Φεβρουάριος	609.059	1.058	610.117	297.455	249	297.704	906.514	1.307	907.821
Μάρτιος	846.653	2.752	849.405	534.027	1.321	535.348	1.380.680	4.073	1.384.753
Απρίλιος	1.047.163	2.498	1.049.661	1.082.042	8.324	1.090.366	2.129.205	10.822	2.140.027
Μάιος	1.005.610	6.120	1.011.730	4.544.810	48.468	4.593.278	5.550.420	54.588	5.605.008
Ιούνιος	1.226.302	52.864	1.279.166	6.300.651	72.086	6.372.737	7.526.953	124.950	7.651.903
Ιούλιος	2.134.104	209.096	2.343.200	7.856.871	203.864	8.060.735	9.990.975	412.960	10.403.935
Αύγουστος	2.710.388	283.186	2.993.574	8.647.196	251.457	8.898.653	11.357.584	534.643	11.892.227
Σεπτέμβριος	1.346.828	23.626	1.370.454	6.798.457	59.274	6.857.731	8.145.285	82.900	8.228.185
Οκτώβριος	931.506	2.535	934.041	3.222.669	12.909	3.235.578	4.154.175	15.444	4.169.619
Νοέμβριος	732.457	167	732.624	343.284	559	343.843	1.075.741	726	1.076.467
Δεκέμβριος	715.095	46	715.141	210.500	574	211.074	925.595	620	926.215

Λίγα λόγια για την σπουδάστρια

Η Διονυσία Χ Παναγάκη γεννήθηκε στις 09/03/1982 στην όμορφη Καλαμάτα όπου έζησε και τα πρώτα της χρόνια. Το 1987 μετά τον καταστροφικό σεισμό της πόλης έζησε περίπου ένα χρόνο στο Μιρσινοχώρι Πυλίας, τόπος καταγωγής της μητέρας της δημοσίου υπαλλήλου πολεοδομίας και Νομαρχίας, έπειτα μετακόμισε στα Φιλιατρά, που είναι και ο τόπος καταγωγής του πατέρα της πλοίαρχου του εμπορικού ναυτικού. Εκεί αποφοίτησε από το γενικό λύκειο της μικρής αυτής κωμόπολης για να σπουδάσει στα Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας Τουριστικές Επιχειρήσεις, που ήταν και η πρώτη της επιλογή.

Κατά την διάρκεια των σπουδών της υπήρξε Erasmus student με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. στο University of Beira Interior στη Covilha της Πορτογαλίας που βρίσκεται στην μάγευτική Serra de Estrela. Εκεί παρακολούθησε μαθήματα και σεμινάρια τουριστικού και οικολογικού περιεχομένου σε συνεργασία το τμήμα περιβαλλοντολογίας του πανεπιστημίου. Έχει ταξιδέψει στις χώρες Κύπρος, Ιταλία, Γαλλία, Γερμανία Ισπανία, Πορτογαλία και Μαρόκο.

Τα τελευταία δύο χρόνια εργάζεται κατά κύριο λόγο στο τμήμα εκδρομών της TUI Hellas S.A. που είναι μέρος ενός από τους κορυφαίους ταξιδιωτικούς πράκτορες διεθνώς. Επίσης, έχει εργαστεί σε τμήματα Accommodation και ticketing καθώς και στην υποδοχή ξενοδοχείου Α κατηγορίας, παλαιότερα σε διαφημιστικές εταιρίες, εστιατόριο-ενοικιαζόμενα δωμάτια του νομού Μεσσηνίας, κ.α. , με σκοπό πάντα την απόκτηση εμπειρίας και γνώσεων.

Στοχεύει να καταξιωθεί επαγγελματικά στον τόπο καταγωγής της, στον οποίο ακόμα ο κλάδος του τουρισμού είναι σε πρώιμο στάδιο και φαινομενικά μαστίζεται από την αναρχία και την αμάθεια. Στοχεύει στην συνεχή εκπαίδευση της με μετασπουδασικά προγράμματα και σεμινάρια στον κλάδο.

Πατρίδα

Όσες περιπλανήσεις κι αν κάνω
πάντα εδώ, σε τούτη την γη μονάχα θα φτάνω
Σ' αυτό το χώμα που μυρίζει πατρίδα...
...κι αν γύρισα κι αν πήγα
τέτοια ομορφιά ποτέ δεν την είδα.
Σε τούτο τον τόπο, τούτα τα άγια εδάφη
Μεσσηνία θα πουν πώς θυμίζεις χρυσάφι.

19 / 5 / 1999
Διονυσία Παναγάκη